

*Punem țara înaintea de orice, datoria înaintea
de propria persoană, suntem mândri știind
că tot ceea ce facem este pentru România!*
(Deviza Serviciului de Informații Externe)

PERISCOP

Anul XIX, nr. 3-4/71-72, iulie-decembrie 2025

**Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare
în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe**

CONSULTANȚI:

**Prof. dr. Ilie Bădescu – membru corespondent al Academiei Române
Dan Constantin -jurnalist, președinte al UZPR
Conf. dr. Mihai MILCA – sociolog și publicist**

Acad. Dinu C. GIURESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

**Director: Ioan C. Popa
Redactor-șef: Alexandru Botez**

**Redactor-șef adjunct: Ion Constantin
Redactor-șef adjunct: Lavinia Guzu
Secretar de redacție: Dumitru Stîngă**

**Membri: Cornel Barbu, Cornel Biriș, Ghe.
Bărbulescu, Ioan Gatea, Dumitru Ionescu,
Petru Neghiu, Luiza Popa, Ion Pavel,
Mihaela Spătaru, Mirea Vîrtejanu**

Grafica: D. Roșu

SUMAR

EDITORIAL

- **Mesajul directorului SIE la aniversarea ACMRR pag. 8**

SERVICII SECRETE

- **Documente desecretizate de Administrația Trump pag. 9**
După ce Trump a fost ales președinte, ar fi trebuit să înțeleagă ce urma să se întâmple: se urmărea distrugerea lui politică prin prezentarea ca agent al Rusiei. (A. Botez)
- **Un senior CIA avertizează pag. 15**
Comunitatea de Informații există pentru a servi unui scop restrâns și esențial: să colecteze informații, să le evalueze și să prezinte evaluări care să ajute factorii de conducere să ia decizii în materie de securitate națională (I. Popa, L. Guzu).
- **Spionaj-contraspionaj pag. 22**
1. Comisia Europeană va avea o structură de informații proprie. 2. Germania: reorganizări în structurile informative. 3. Software-ul de spionaj Pegasus în dispută cu WhatsApp. 4. Asasinarea președintelui JF Kennedy – noi detalii. 5. MI6 și CIA: poziții divergente privind Ucraina? 6. Deconspirare la MI6. 7. Un subiect ultrasensibil – neproliferarea nucleară! (Ghe. Bărbulescu)
- **Mărturiile a doi spioni din tabere diferite: KGB versus DGSE pag. 29**
„Nici aventura, nici banii nu sunt motorul acestei profesii, ci patriotismul și convingerea că slujești un ideal mai înalt” (L. Guzu, I. Constantin)
- **Perfizii trădători ai „Perfidului Albion” (III).....pag. 40**
Gordon Kerr, autorul incitantei lucrări „British Traitors. Betrayal and Treachery in the Twentieth Century”, 2022, la care am făcut referire în episoadele anterioare, acordă un spațiu cuvenit și spionilor britanici ai Războiului Rece care au defectat și au activat în solda serviciilor secrete de informații sovietice sau ale țărilor satelite din Est, cu efecte dezastruoase pentru Marea Britanie și aliații nord-atlantici ai acesteia. (M. Milca)

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

- **Imigrația – un pericol pentru Europa pag. 51**
Fragmente din interviul publicat de ziarul Le Figaro cu Pierre Brochard, fost director al DGSE, în care acesta avertizează că Franța se află în

colaps din cauza imigrației necontrolate din ultimele decenii. (Ghe. Bărbulescu)

- **Lecțiile din criza Greciei pag. 57**
Într-o atmosferă continuă de „breaking news”, stimulată de accentele catastrofice derivate și din presiunea războiului de la graniță, se lansează cu multă ușurință formule de tipul „România e pe marginea prăpastiei”. (D. Constantin)
- **O carte necesară despre un adevăr ocultat pag. 61**
Bine argumentată, cu multe elemente puțin cunoscute, noua lucrare avându-l ca autor pe Cătălin Ranco Pițu este o carte esențială pentru înțelegerea evenimentelor din 13-15 iunie 1990. (I. Constantin)
- **Tezaurul de la Moscova în vizorul BNR pag. 64**
Noua secțiune lansată pe site-ul BNR conține informații sistematizate, documente de arhivă, imagini relevante din epocă și materiale inedite despre activitățile pentru promovarea problemei, inventarul Tezaurului, restituirile parțiale și actele în sprijinul repatrierii. (L. Popa)

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

- **Lumea în schimbare pag. 68**
Prăbușirea ordinii postbelice; O nouă cursă a înarmărilor; Rusia – Siria - Hezbollah; Cine îndeamnă la destrămarea Uniunii Europene? Europa sub presiuni din exterior; Război și pace în Ucraina. (L. Popa, L. Guzu)
- **Un document al spionajului strategic sovietic despre România pag. 79**
Obiectivul declarat al autorilor îl reprezenta identificarea vulnerabilităților României Mari pentru a fi folosite în eventualitatea unui conflict cu Rusia Sovietică, scenariu luat în calcul la vremea respectivă. (M. Spătaru, I. Popa)
- **Presiunile URSS pentru ca România să renunțe la Basarabia pag. 99**
În 1976, sub coordonarea lui Leonid Brejnev, s-a lansat o ofensivă pentru a-i convinge pe liderii României comuniste să împiedice istoricii să scrie despre anexarea Basarabiei la Imperiul Rus în 1812, unirea acesteia cu România în 1918 sau despre „anexarea” Basarabiei și a Nordului Bucovinei de către URSS în 1940 (I. Constantin)
- **Alegerile din Republica Moldova – moment de răscruce în spațiul post-sovietic pag. 109**
Pentru PAS, această victorie este și un avertisment: viitorul european al țării depinde acum de capacitatea guvernării de a transforma sprijinul electoral într-o construcție politică mai amplă și într-un parcurs european ireversibil. (I. Constantin)
- **Africa sub lupa cercetătorilor pag. 117**
Volumul pe care îl prezentăm excelează prin perspectiva la scară istorică în care abordează evoluțiile de pe continentul african, din care nu lipsesc tragicul capitol al ocupației coloniale, dar și cel plin de speranțe al

renașterii și eliberării naționale, cu evocarea prezențelor românești, la început mai degrabă solitare, până la o politică de stat elaborată și urmărită sistematic, cu rezultate benefice pe toate planurile în relațiile generale româno-africane (I. Popa).

PAGINI FIERBINTI DIN ISTORIA RĂZBOIULUI RECE

- **1953: Cum a fost schimbat regimul politic din Iran? pag. 123**
Documente declasificate în ultimele decenii, cu deosebire provenind din arhivele americane, confirmă implicarea masivă a SUA și Marii Britanii în schimbarea de regim din Iran la scurtă vreme după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. (I. Popa)

ARHIVA PERISCOPULUI. MEMORIALISTICĂ

- **Destine în pulberea vremurilor pag. 133**
O poveste fabuloasă despre începuturile spionajului românesc sub bagheta consilierilor sovietici, dar și despre destinul unui mare jurist român (N. A. Diaconescu)
- **România se implică în procesul de pace din Orientul Mijlociu pag. 142**
Documentele pe care le publicăm consemnează primele discuții și înțelegeri româno-egiptene la nivelul cel mai înalt din 1972, care aveau să ducă la un avânt fără precedent în relațiile dintre cele două state. (I. Popa)

MOZAIC CULTURAL

- **Românii din Ucraina - între speranțe și dezamăgiri (II) pag. 153**
Pentru românii din Ucraina, chestiunea cea mai arzătoare rămâne cea legată de funcționarea școlii și a educației în limba română. (L. Popa)
- **O manifestare culturală de excepție la Rm. Vâlcea pag. 158**
La 8 octombrie 2025, sala de conferințe a Bibliotecii Județene „Antim Ivireanul” a găzduit o manifestare culturală ce se înscrie pe linia ciclului de conferințe deja tradiționale la Rm. Vâlcea privind cultura de securitate. (Grigore Predișor)
- **Evocarea unui mare cărturar patriot: Onisifor Ghibu pag. 161**
Onisifor Ghibu rămâne peste timp un exemplu de onestitate și verticalitate morală. Lupta sa pentru realizarea unirii, pentru consolidarea statului român unitar și pentru apărarea integrității sale teritoriale a dobândit valoare de model pentru comportamentul patriotic al tuturor generațiilor. (I. Constantin)
- **Când spionii se desconsipără... pag. 166**
Revista Periscop, aidoma altor surori, se axează pe probleme importante social-politice, culturale, dar, în contextul specific, un spațiu preponderent îl ocupă aria de intelligence. (I. Andreiță)

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

- „Catedrala Mântuirii Neamului” (Un vis împlinit!) pag. 169
Această construcție măreață va sta mărturie generațiilor viitoare, că strămoșii lor au fost buni creștini și mari cinstitori ai celor sfinte, oameni care se mândresc că au fost binecuvântați de Dumnezeu să se nască în această religie curată și adevărată, lăsată nouă ca un dar de mare preț, fără de care nu ne putem mântui. (Pr.Dr. M. Vîrtejanu)

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI pag. 172

**Cinste și onoare membrilor Serviciului
care au contribuit la apărarea independenței
și suveranității României**

EDITORIAL**MESAJUL DIRECTORULUI SIE LA
ANIVERSAREA ACMRR**

București, 19 octombrie 2025

***Doamnelor și domnilor ofițeri și subofițeri în rezervă și retragere din
Serviciul de Informații Externe,***

Împlinirea a 26 de ani de la înființarea Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere din Serviciul de Informații Externe marchează nu doar un moment festiv ci și o recunoaștere a contribuției avute atât în consolidarea unei identități în spațiul de intelligence cât și în promovarea de valori fundamentale precum: solidaritate, responsabilitate, onoare, disciplină. Continuând implicarea în viața comunității demonstrați că spiritul camaraderesc nu se stinge odată cu trecerea în rezervă, iar angajamentul asumat la începutul carierei transcende bariere temporale.

Folosesc prilejul pentru a vă transmite cele mai alese gânduri de sănătate, împliniri și putere de a perpetua acest rol de liant între trecut și viitor, pentru ca împreună să menținem coerența și valoarea spațiului identitar ce ne unește.

La mulți ani!

Cu stimă,

**Directorul
Serviciului de Informații Externe**
Gabriel VLASE**Domnului gl.bg. (rtg) Valeriu RUȘET
PREȘEDINTE ACMRR SIE**

SERVICII SECRETE

DOCUMENTE DESECRETIZATE DE ADMINISTRAȚIA TRUMP

Alexandru Botez

„...amenințarea care mă îngrijorează cel mai mult nu vine dinspre Rusia, China sau a altui actor extern, ci din ceea ce [s-a întâmplat în Statele Unite] sau se întâmplă acum în interiorul Europei.”

J.D. Vance – discursul vicepreședintelui american la Conferința pentru Securitate de la München, din 14 februarie 2025,

La 19 august 2025, Tulsi Gabbard, a revocat autorizațiile de securitate pentru 37 de actuali și foști oficiali din cadrul serviciilor de informații secrete informații actuali, conform instrucțiunilor președintelui Donald Trump.

Tulsi Gabbard - politician și ofițer militar american, este al 8 lea director al comunității serviciilor de informații secrete naționale (director of national intelligence - DNI). Este locotenent-colonel în Rezerva Armatei SUA din anul 2021 și a servit anterior în Camera Reprezentanților SUA din partea districtului congressional 2 Hawai. În timpul mandatului său în Congres, a făcut parte din Comitetul Camerei pentru Servicii Armate (HASC),

unde a prezentat mai multe proiecte de lege legate de problemele veteranilor. A făcut parte și din Comisia Camerei pentru Afaceri Externe. În 2024, Gabbard l-a susținut pe Donald Trump pentru alegerile prezidențiale și s-a alăturat Partidului Republican mai târziu în același an.

Trump a nominalizat-o pe Gabbard pentru șefia DNI.

Gabbard a recunoscut că președintele i-a cerut să revoce cele 37 de autorizații de securitate într-o postare pe rețelele de socializare pe care a făcut-o pe 14.08.2025. **„A primi o autorizație de securitate este un privilegiu, nu un drept”**, a declarat Gabbard.

„Cei din comunitatea de informații care își trădează jurământul față de Constituție și își pun propriile interese înaintea intereselor poporului american au încălcat încrederea sacră pe care au promis să o respecte”, a mai adăugat ea. Postarea lui Gabbard include o copie a memorandumului care a fost difuzat pe 14.08.2025 și enumeră cei 37 de oficiali ale căror autorizații de securitate sunt revocate.

Printre cei ale căror autorizații de securitate sunt revocate se numără Maher Bitar, care a lucrat pentru senatorul Adam Schiff, democrat din California, când

acesta era președintele Comisiei de Informații a Camerei Reprezentanților în timpul primei tentative de impeachment împotriva președintelui Donald Trump în 2019.

Purtătoarea de cuvânt a Consiliului de Securitate Națională al administrației Biden, Emily Horne, și secretarul de stat adjunct pentru informații și cercetare, Brett Holmgren, se numără, de asemenea, printre cei care și-au pierdut autorizațiile de securitate.

Printre alții cu autorizații revocate se numără oficiali care au deținut funcții de conducere în cadrul Departamentului de Stat, CIA, Agenției de Securitate Națională, Departamentului Apărării și Consiliului de Securitate Națională.

Mulți dintre aceștia l-au consiliat anterior pe Joe Biden când era vicepreședinte sub fostul președinte Barack Obama, iar unii au fost implicați în ancheta privind acuzațiile conform cărora Trump ar fi complotat cu Rusia înainte de alegerile din 2016.

Revocările au intrat în vigoare imediat, iar celor ale căror autorizații de securitate au fost revocate le-a încetat și orice contracte sau angajamente aferente și trebuie să își predea acreditările de securitate, a relatat Fox News.

Revocările au stârnit critici care susțin că administrația Trump a făcut acest lucru în scopuri politice. „*O dovadă suplimentară de politizare*”, a declarat Mark Zaid, avocat specializat în securitate națională, într-o postare pe X.

El a spus că majoritatea celor care și-au pierdut autorizațiile de securitate „*sunt funcționari publici care au lucrat în mai multe administrații prezidențiale*”. Administrația Trump i-a revocat, de asemenea, lui Zaid autorizația de securitate anterioară.

**

Imediat după revocarea autorizațiilor de securitate pentru cei 37 de foști și actuali oficiali ai serviciilor de informații americane, directoarea Serviciului Național de Informații, Tulsi Gabbard, a apărut la emisiunea „Hannity” de pe canalul de știri al postului de televiziune Fox News Channel și a subliniat gravitatea presupuselor acte legate de „*farsa*” RussiaGate din 2017.

Gabbard a numit eforturile de a submina noua Administrație Trump „*conspirație sedițioasă*”. „*Comunitatea serviciilor de informații a evaluat în lunile premergătoare alegerilor din noiembrie 2016 că, Rusia încerca să se amestece în alegerile noastre semănând discordie și haos, dar afirmând în repetate rânduri că Rusia nu părea să aibă nicio preferință pentru un candidat față de altul*”, a spus Gabbard.

„*Marea schimbare care a avut loc în jurul a ceea ce este acum cunoscut sub numele de RussiaGate a fost după alegeri, când președintele Obama a convocat o reuniune a conducerii consiliului de securitate națională. În urma acelei întâlniri, a existat o directivă transmisă de președintele Obama către James Clapper, și John Brennan, directori ai CIA de atunci, pentru a veni cu o nouă evaluare a comunității de informații care contrazicea cele susținute anterior de comunitatea de informații.*”

Ea a continuat: „Această nouă informație spunea că Rusia, a încercat să se amestece în alegeri pentru că voia ca Trump să câștige. Au făcut asta folosind informații de proastă calitate, informații adunate din locuri la care profesioniștii din domeniul informațiilor au refuzat să facă referire anterior pentru că știau că erau sub standarde și nu îndeplineau calitatea și credibilitatea așteptate de la ei ca profesioniști din domeniul informațiilor. Au folosit dosarul Steele știind că dosarul Steele era un document fabricat politic, menit să fie folosit ca armă împotriva candidatului de atunci, Donald Trump.

Dar, americanii a votat pentru Donald Trump în 2016. Deci, acești lideri ai serviciilor de informații și John Brennan, James Clapper și James Comey, foști directori ai CIA, FBI și STS au folosit apoi dosarul Steele ca sursă pentru o nouă evaluare a serviciilor de informații condusă de Obama, afirmând și susținând că Rusia a încercat să-l ajute pe Trump să câștige alegerile, arătând clar o preferință pentru Donald Trump.

„Totul se află în sute de pagini de documente pe care le-am declassificat și publicat, care arată punct cu punct exact ce s-a întâmplat în această cronologie, care a arătat acest lucru foarte periculos care a avut loc în crearea, inventarea acestei evaluări de informații fabricate care avea, în esență, intenția de a submina voturile poporului american care l-au ales pe Donald Trump”, a adăugat Gabbard.

„Nu au fost mulțumiți de rezultatul acelor alegeri. Astfel, au inventat această narațiune falsă, politizată și transformată în armă, care, a servit apoi drept fundație pentru tot ce a urmat. Multiplele anchete, ancheta Mueller care a durat de ani de zile, două impeachment-uri din Congres, anchetele privind raidul de la Mar-a-Lago, etc. În cele din urmă, adevărata crimă a fost împotriva poporului american, deoarece această acțiune a subminat integritatea republicii noastre democratice. Ce să mai vorbim de faptul că unii dintre acei oameni și acele persoane cărora le-am revocat revocarea autorizațiilor de securitate de astăzi. În mandatele președintelui Trump, au ajutat și au fost instigatori la această acțiune, la această conspirație sedicioasă care a subminat democrația noastră, a subminat republica noastră și au încălcat încrederea sacră pe care fiecare dintre acești profesioniști ar fi trebuit să o aibă din partea poporului american.”

**

Cum era de așteptat, acuzațiile scandaloase făcute de Tulsi Gabbard la adresa fostului președinte Barack Obama, din care rezultă că acesta și înalții oficiali din comunitatea serviciilor de informații secrete americane au fost implicați în ceea ce ea denumeste o lovitură de stat au stârnit adevărate valuri de indignare, dar și opinii contradictorii, pe scena politică de la Washington. Astfel, la 27.07.2025, Lt. Col. Daniel Davis a publicat în podcastul său „Deep Dive” un material intitulat *Adevărata istorie din spatele Documentelor Declassificate* („The true story behind the Declassified Documents”), în care susține că documentele la care se referă Gabbard, pe lângă cele care indubitabil relevă fapte infame și ilegale ale unor oficiali ai Administrației Obama, unele din acestea nu au întotdeauna legături clare cu ceea ce afirmă a fi fost o lovitură de stat. Analiza lui Daniel Davis

pleacă de la un sumar al celor mai importante dezvăluiri de Tulsi Gabbard, despre care este de părere că: are dreptate când afirmă că. „a fost o manipulare și fabricare de informații false. Care a fost motivul pentru care a fost creată este cel mai important lucru pentru toți americanii. Președintele Obama și echipa sa au fost nemulțumiți de alegerea făcută de poporul american atunci când l-au ales pe Donald Trump în 2016. Prin urmare, au creat acest document care contrazicea toate celelalte evaluări ale serviciilor de informații secrete legate de aceste alegeri. L-au creat ca urmare a protestului unor înalți oficiali CIA, deoarece intenționau să folosească acest document fundamental pentru tot ce a urmat în următorii 4 ani. Ancheta Mueller a fost în esență o lovitură de stat care timp de ani de zile a acționat împotriva președintelui ales. La aceasta s-au adăugat campania de denigrare, atacurile din presă, perchezițiile efectuate de FBI, cele două impeachment-uri din Congres etc. Aceste acțiuni trebuie înțelese în contextul celor ce s-au întâmplat anterior și ceea ce s-a întâmplat ulterior pentru a înțelege caracterul lor conspiraționist.”

În același timp, Daniel Davis atrage atenția asupra acțiunilor întreprinse încă din timpul campaniei electorale din 2016 vizând discreditarea lui Donald Trump, prin prezentarea acestuia ca pe o amenințare la adresa securității naționale a Statelor Unite în cadrul campaniei RussiaGate. Un rol important în acest sens l-au avut dezvăluirile făcute atunci de Larry Johnson, fost angajat al CIA, în calitate de analist, care a publicat pe prodcastul său „Sonar” la 21, și 28 decembrie 2018 articolul intitulat *Lovitura de stat împotriva lui Donald Trump - o amenințare la adresa Republicii noastre*, conținând informații false și manipulate, în special din dosarul Stelle, privind ancheta inițială RussiaGate, fapt ce s-a dovedit ulterior adevărat, dar a dus la demisia generalului Mike Flynn, care candida la funcția de consilier pentru securitate națională al lui Donald Trump.

Conform lui Larry Johnson: „o parte din ce știam atunci provenea de la o sursă pe care o aveam din eșalonul superior al comunității serviciilor de informații secrete, determinat de îngrijorarea cauzată de sprijinul tot mai evident, încă din vara anului 2015, acordat lui Hillary Clinton, chiar înainte ca Trump să se remarce ca un candidat credibil pentru alegerile prezidențiale din Statele Unite. La aceasta s-a adăugat și experiența personală când a luat cunoștință de faptul că în ianuarie 2016 a fost schimbată evaluarea serviciilor secrete ca urmare a ordinului prezidențial al lui Obama, transmis CIA, FBI și NSA, nu însă DIA și celorlalte agenții din acest domeniu, inclusiv Departamentul de Stat. Practica uzuală până atunci era ca ori de câte ori erau obținute informații noi, relevante acestea erau verificate, completate dacă era cazul, după care erau distribuite membrilor comunității serviciilor de informații secrete. Pentru că ori de câte ori se emite un astfel de document care vorbește în numele comunității serviciilor secrete de informații, aceste agenții care de fapt produc aceste informații, adică colectează informațiile brute, primare pe care apoi le verifică, completează și distribuie celorlalte agenții de informații secrete. DIA ar fi trebuit să fie printre inițiatorii acestui proces având în vedere ponderea în reprezentarea

intereselor statului, dar și pentru că controlează o parte consistentă a traficului de informații vehiculate de Departamentul de Stat. La fel ca și CIA, DIA are propriile surse umane în străinătate. Or înici DIA, nici Departamentul de Stat nu figurau printre cei care aveau cunoștință de evaluarea în cauză. Ceva era ciudat.” Singura explicație logică a acestei situații, în opinia lui Larry Johnson, a fost faptul că, exceptând CIA, FBI și NSA, celelalte agenții cu atribuții în domeniul securității naționale au fost excluse, eliminate intenționat pentru că era vorba de ceva inventat. *„A fost o înșelăciune, un fals, ceva menit să furnizeze exact așa cum a spus Tulsi Gabbard, o lovitură politică vizându-l pe Donald Trump. Să adauge noi argumente pe edificiul creat deja împotriva sa în cele 18 luni anterioare. Este vorba de o perioadă care a început în iulie-august 2015. Când vorbim de campania RussiaGate trebuie menționat că au fost cel puțin trei faze. Gabbard se referă doar la ultima fază, a treia. După ce Trump a fost ales președinte, ar fi trebuit să înțeleagă ce urma să se întâmple. Se urmărea distrugerea lui politică prin prezentare lui ca agent al Rusiei.”* Când vorbim de campania RussiaGate trebuie menționat că au fost cel puțin trei faze. Gabbard se referă doar la ultima fază, a treia. După ce Trump a fost ales președinte, ar fi trebuit să înțeleagă ce urma să se întâmple. Se urmărea distrugerea lui politică prin prezentare lui ca agent al Rusiei.

Tulsi Gabbard a afirmat că au existat cel puțin câțiva analiști seniori care s-au menținut pe poziții și nu au fost de acord cu noua conducere la de la Casa Albă. Au protestat, dar în cele din urmă au fost ocoliți sau înlăturați. Sunt lucruri bune și în aceasta. Dar a afirma că a fost o lovitură de stat nu cred că este o exagerare, pentru că exact asta a fost. L-au eliminat pe cel care trebuia să fie consilierul prezidențial pentru securitate națională Mike Flynn. Trump a fost pus sub acuzare de două ori, iar cea care avea legătură cu Ucraina s-a bazat exact pe toate acestea. Dezvăluirile lui Tulsi Gabbard sunt șocante, mai ales că nu sunt numai opinia ei. S-au primit e-mail-uri documente care relevă lucrurile la care se referă au existat. Adevărul este că realitatea a fost răstălmăcită, faptele au fost ignorate. A fost comisă cel puțin infracțiunea de mărturie mincinoasă în fața Congresului, precum și abuzul de putere în timpul exercitării mandatului încredințat.

La vremea respectivă, campania Russia Gate făcea tot ce-i stătea în putință pentru a convinge opinia publică americană că Trump era în complicitate cu rușii și plănuise să acționeze în acest sens cu mult timp înainte.

Trump a dispus efectuarea unei anchete, care s-a soldat cu un raport, dar care a fost secretizat și nu a fost niciodată dat publicității. Conform lui Daniel Davis, menținerea secretă a acestui raport în timpul primului mandat al lui Trump a fost o greșală și este un punct slab al actualului atac declanșat de Tulsi Gabbard. Informațiile respective trebuiau desecretizate atunci. S-a invocat motivul că nu au fost găsite documentele, motiv invocat timp de trei ani. După publicarea la 2 august 2024 a unui articol pe această temă în *New York Times* actualul director al CIA a declarat că *„retrospectiv, acele informații au fost în mare parte corecte”*. Având în vedere că la începutul primului mandat al lui Trump, tocmai Ratcliffe

avea funcția deținută în prezent de Tulsi Gabbard de director al serviciilor secrete naționale, deci el era în posesia informațiilor respective. Acum, amândoi se referă parcă la lucruri diferite. Singura explicație logică este că unul din ei minte și acela este Ratcliffe, pentru că el e cel care a îngropat conștient informațiile privind acțiunile întreprinse de conducerea de atunci a CIA împotriva președintelui ales al SUA. De altfel, Ratcliffe nu este un membru independent care se opune Deep State, el face parte din Deep State, susține Lt.col Daniel Davis. În general, Trump nu s-a dovedit prea norocos în alegerea celor cu care s-a înconjurat pentru a-l ajuta. De exemplu, Christopher Ray și Gina Haspel. Pe aceasta din urmă a numit-o director al CIA în primul său mandat, deși a condus operațiunile CIA din Marea Britanie, inclusiv cele care prin care se obțineau informații despre Donald Trump, transmise părții americane, în cadrul așa numitelor „relații de legătură” existente între serviciile de informații din cele două țări.

În contextul celei de-a doua reinvestiri a lui Donald Trump în funcția de președinte al Statelor Unite, au început să iasă la iveală detaliile loviturii de stat care viza demiterea sa prin orice mijloace încă din timpul primului său mandat, la care se adaugă cele două tentative de asasinat din timpul campaniei electorale din 2024, ce ar trebui să alarmeze pe toți americanii, indiferent de afilierea la partidul politic.

Deși multe fapte rămân de descoperit, ceea ce a ieșit la iveală prezintă o imagine șocantă a activității criminale a unor politicieni americani și oficialilor FBI și CIA. Acest lucru explică parțial de ce se depun eforturi mari pentru a ascunde documente care oferă dovezi incontestabile ale abaterilor lor, consideră Lt.col. Daniel Davies.

**

Efortul de a-l distruge pe Donald Trump rămâne activ. Davis susține explicit că, din păcate, Trump se dovedește a fi fost destul de incapabil în sfidarea acestei amenințări și în protejarea sa fizică. Nu ar trebui să fie vorba doar despre protejarea lui Trump și a reputației sale. Aceasta duce la ceva mai profund și fundamental. Poate rezulta că însărcinării cu colectarea de informații străine și investigarea infracțiunilor au voie să acționeze cu impunitate împotriva cuiva pe care îl definesc drept un dușman politic.

UN SENIOR CIA AVERTIZEAZĂ

Ioan Popa, Lavinia Guzu

Problema calității, în primul rând a veridicității informațiilor furnizate decidenților, este veche și s-a pus întotdeauna în fața serviciilor secrete încă de la înființarea lor. S-a pus, de asemenea, ori de câte ori s-au schimbat decidenții, fie ei regi sau împărați, dictatori sau președinți de republici democratice. La fel de vechi sunt și unele obiceiuri înrădăcinate în practica serviciilor, acelea de a răspunde cât mai bine așteptărilor celor care le comandă și formulează cererea de informații. Aici intervine nuanțarea plină de finețe: ce înseamnă *așteptări* pentru un conducător? Se știu legendele despre soarta celor care aduceau vești proaste împăratului. Adesea, decidenții își doresc informații care să le confirme părerile preconceptuate despre anumite evenimente în curs. Le înțeleg, le acceptă, iar furnizorii sunt apreciați și recompensați. În caz contrar, reacțiile decidenților pot avea urmări asupra activității serviciilor. Iar „*dacă nu suntem crezuți, existența noastră nu mai are nicio rațiune*”, afirmase cândva Richard Helms, unul dintre șefii cei mai renumiți ai CIA (al 8-lea în ordine cronologică, sub președinții Johnson și Nixon). În timpul războiului din Vietnam, scrie un autor american, CIA s-a opus conflictului, dar a constatat că „rapoartele sale erau respinse dacă nu se potriveau cu ideile preconceptuate ale președinților. CIA a fost disprețuită și detestată de președinții Johnson, Nixon, Ford și Carter. Niciunul nu a înțeles cum funcționa Agenția. Au preluat funcțiile *așteptându-se* ca serviciile de informații să rezolve toate problemele” (Tim Weiner, *CIA: o istorie secretă*). Mai aproape de vremurile noastre este exemplul informațiilor furnizate de serviciile americane în cazul armelor nucleare ale Irakului, care au fost folosite ca argument pentru invadarea acestei țări. George Tenet, șeful de atunci al CIA, demisionat ulterior, a explicat că, de fapt, decidenții își doreau cu orice preț să le fie confirmate supozițiile privind existența armelor nucleare în Irak.

Chiar în acest an, **Brian O’Neill**, profesor la Școala de Afaceri Internaționale Sam Nunn din cadrul Georgia Tech, atrage atenția asupra riscurilor politizării serviciilor de informații, cu impact direct asupra calității produselor analitice care se livrează decidenților. O’Neill a deținut funcții de conducere în interiorul CIA, cu responsabilități privind întocmirea raportului informativ zilnic pe care, prin tradiție, îl primește președintele american. El a mai deținut și funcția de director adjunct de analiză la Centrul Național de Combatere a Terorismului din cadrul Oficiului Directorului Național de Informații. Într-o analiză pentru site-ul *Just Security* asupra riscului politizării produselor de intelligence în perioada celui de-al doilea mandat al lui Donald Trump, acesta avertizează că obiectivitatea analitică a produselor CIA a început să fie în mod subtil descurajată, în favoarea

analizelor care transmit evaluări subiective, ce confirmă pozițiile politice ale președintelui. Redăm câteva din considerațiile lui Brian O'Neill:

Controlul politic

Reorganizarea Comunității de Informații a Statelor Unite se desfășoară în mod intenționat – chiar dacă nu întotdeauna în mod strategic – și din ce în ce mai deschis. De la revenirea președintelui Donald Trump la putere, ofițeri de rang înalt din serviciile de informații au fost revocați, au fost reorganizate birourile de analiză, iar infrastructura din jurul serviciilor de informații a fost adusă sub controlul mai strict al biroului Directorului Național de Informații (ODNI). Nu au fost modificate legi în acest sens. Niciun decret prezidențial nu a declarat o schimbare a misiunii sau rolului analitic al Comunității de Informații (CI). Dar în spatele acțiunilor procedurale **s-ar putea să fie în curs o realiniere de alt fel, axată nu pe calitatea produsului, ci pe controlul politic.**

În centrul acestor schimbări se află directorul comunității naționale de informații, Tulsi Gabbard, și directorul CIA, John Ratcliffe. Gabbard a adoptat o atitudine mai orientată către public, combinând reforma administrativă cu retorica. Mesajul este unul de aliniere la instinctele președintelui și la discursul său. Acțiunile lui Gabbard și Ratcliffe nu sunt deosebit de surprinzătoare. Președintele a clarificat de mult că nu are încredere în Comunitatea de Informații, deși leadershipul său în domeniul securității naționale în primul său mandat a urmărit doar reforme cu impact limitat în cadrul agențiilor respective. Ceea ce este diferit acum este amploarea, viteza și coerența schimbărilor. Acestea reflectă nu doar o reorientare a priorităților, ci și **o schimbare a așteptărilor**: mai puțină independență analitică și mai multă consolidare politică, consideră seniorul CIA.

Ceea ce am văzut până acum reflectă o combinație între două dinamici: acțiuni manipulative, menite să semnaleze loialitate, și altele reflexive, care vizează consolidarea afirmațiilor și percepțiilor președintelui. Indiferent dacă aceste mișcări sunt menite să fie teatru instituțional sau confirmări tactice, impactul este același: ele încep să erodeze tehnicile obiective, esențiale pentru avertizarea factorilor de decizie. Rămâne neclar dacă aceste ajustări și altele legate de informațiile strategice reflectă schimbările tipice de abordare comune oricărei noi administrații sau dacă semnalează o schimbare doctrinară mai profundă, care ar redefini permanent rolul CI. Această distincție este importantă. Performanța și reflecția pot fi inversate. Doctrina, odată internalizată, devine structură. Iar structura este mult mai greu de desființat.

Măsurile luate în primele luni ale administrației Trump ridică o întrebare critică: asistăm la o serie de măsuri reactive menite să impună loialitatea și controlul mesajelor sau la o schimbare doctrinară coerentă în practica serviciilor de

informații? Această distincție este importantă nu numai pentru ceea ce dezvăluie despre viziunea acestei administrații asupra serviciilor de informații, ci și pentru ceea ce i cere CI să devină. Dacă scopul nu este pur și simplu de a contesta evaluările, ci de a reformula funcția comunității, atunci ceea ce se întâmplă este mai mult decât o restructurare. Este un efort de redefinire a misiunii serviciilor de informații în sine.

Comunitatea de Informații există pentru a servi unui scop restrâns și esențial: să colecteze informații, să le evalueze și să prezinte evaluări care să ajute factorii de conducere să ia decizii în materie de securitate națională. Nu pledează. Nu face previziuni cu certitudine. Limitează incertitudinea, încadrează riscurile și oferă avertismente. Așa cum le reaminteam analiștilor CIA, rolul lor este de a le spune factorilor de decizie ceea ce trebuie să audă – chiar și, și mai ales, atunci când nu este ceea ce vor ei să audă.

Există o doctrină analitică ce asigură respectarea acestor principii. În urma eșecurilor serviciilor de informații în legătură cu presupusele arme de distrugere în masă ale Irakului, Congresul a codificat aceste principii pentru a proteja integritatea analitică. CIA respectă de mult timp standardele interne care pun accentul pe obiectivitatea apolitică, dar procesul de reformă de după 11 septembrie – codificat în Legea privind reforma serviciilor de informații și prevenirea terorismului din 2004 – a recunoscut necesitatea unei baze de referință unificate la nivelul întregii comunități. Directiva 203 a comunității de informații (ICD 203), emisă în 2007, a stabilit standardele oficiale ale comunității în materie de tehnici de lucru, definind principiile de bază ale unei analize solide, inclusiv obiectivitatea, transparența în ceea ce privește sursele și ipotezele și independența față de considerente politice.

Dar în practică, doctrina nu este definită numai de ceea ce este scris. Ea este definită de ceea ce se aplică – și de modul în care se aplică. ICD 203 funcționează numai dacă este aplicată. Iar când un Director Național de Informații sau un președinte reinterpretează „obiectivitatea” ca însemnând „alinierea la politică”, standardul își pierde coerența. Directiva poate rămâne în vigoare, dar puterea ei de a limita distorsiunile începe să se erodeze. Astfel se schimbă doctrina fără a fi codificată. Ea se încorporează nu în memorandumuri, ci în memoria musculară – știind ce va fi publicat și ce nu. Semnalele pot părea procedurale – o reorganizare aici, o restructurare acolo – dar au o greutate: o reafirmare a controlului, realizarea reformelor și proiectarea centralității într-un moment în care relevanța instituțională depinde din ce în ce mai mult de vizibilitate.

Pentru Gabbard și Ratcliffe, acest lucru poate nici măcar să nu fie perceput ca o schimbare doctrinară. **Este pur și simplu îndeplinirea mandatului lor: de a**

face CI să se conformeze voinței președintelui. Faptul că ei numesc sau nu acest lucru doctrină nu are importanță. Rezultatul este același – un CI remodelat pentru a mulțumi, nu pentru a avertiza. Procedând astfel, ei erodează chiar capacitățile pe care sistemul a fost construit să le protejeze (...).

Formarea profesională poate oferi cea mai clară perspectivă asupra acestei schimbări. Programele precum Career Analyst Program al CIA sunt concepute pentru a însuși rigoare metodologică, nu conformitate narativă. Dar dacă tehnicile profesionale sunt reformulate pentru a pune accentul pe coerență în detrimentul complexității – dacă articularea riscurilor cedează locul disciplinei mesajului – atunci analiștii pot învăța în continuare forma obiectivității, internalizând în același timp o funcție diferită: validarea. Caracteristicile ICD 203 ar deveni rudimentare. Standardul nu ar mai proteja împotriva distorsionării, ci ar facilita-o sub pretextul dezvoltării profesionale.

Procesul de revizuire merită, de asemenea, atenție. Administrațiile anterioare, inclusiv prima administrație Trump, au modelat coordonarea prin stratificarea editorială. Dacă coordonarea se mută și mai mult către organisme care nu sunt responsabile, cum ar fi Grupul de inițiative al directorului, evaluările ar putea fi mai fluide, mai puțin rezervate, mai asertive, dar nu și mai precise.

Între timp, dacă produsele analitice minimizează incertitudinea, generalizează nivelurile de încredere și optimizează concluziile pentru utilitatea politică, schimbarea nu va fi evidentă în niciun document. Dar, în timp, va deveni clar: **informațiile sunt modelate nu pentru a limita incertitudinea, ci pentru a confirma deciziile politice deja luate.** Dacă factorii de decizie de nivel înalt reduc cererea de evaluări strategice privind intențiile adversarilor, dinamica regională sau amenințările emergente și solicită în schimb doar analize care susțin concluziile prestabilite, schimbarea va fi măsurabilă. În timp, produsele pot continua să îndeplinească standardele formale ale meseriei, dar funcția lor se va restrânge. **Analiștii vor internaliza lecția: să scrie pentru a supraviețui, nu pentru a avertiza.**

Acestea nu sunt semnale de avertizare abstracte sau inventate. Ele sunt în strânsă legătură cu propunerile de politici avansate de instituțiile alinate lui Trump, inclusiv un document al Heritage Foundation din 2024 care solicită o revizuire a buletinului informativ zilnic transmis președintelui. Raportul a solicitat înlocuirea procesului analitic actual cu un sistem centralizat conceput pentru a „sprijini mai bine președintele” prin filtrarea evaluărilor prin Consiliul Național de Securitate, alinierea conținutului la preferințele prezidențiale și marginalizarea disidenței.

Dacă prudența analitică devine norma, dacă disidența se retrage din proces, dacă formarea și producția se reorientează în jurul disciplinei mesajului, atunci doctrina se va fi impus, fără a fi fost vreodată declarată.

Perspective

Este puțin probabil să aibă loc o reformă radicală în cadrul puterii executive. Actuala administrație nu manifestă niciun interes în consolidarea mecanismelor de supraveghere menite să o limiteze. Nici comisiile de informații ale Congresului nu au dat semne că ar dori să-și reafirme rolul. Cu toate acestea, propunerile de reformă rămân importante. Ele stabilesc un cadru normativ, semnalează rezistența și pregătesc un plan pentru corectarea cursului în viitor, dacă și când sistemul sau conducerea acestuia se vor schimba.

Congresul rămâne cea mai viabilă sursă de restricție. Supravegherea rămâne structural fracturată, subfinanțată și, așa cum a observat cercetătoarea Amy Zegart acum cincisprezece ani, concepută mai mult pentru a servi nevoilor de realegere ale legiuitorilor decât cerințelor strategice de securitate națională. În ciuda disfuncționalității sale, Congresul păstrează autoritatea constituțională asupra alocărilor, confirmărilor și investigațiilor. Chiar și acțiuni limitate – procedurale, simbolice sau strategice – pot începe să încetinească erodarea supravegherii.

Există remedii legislative – raportarea obligatorie a suprimării produselor, restricții privind declasificarea discreționară, protecții legale pentru analizele disidente -, dar fiecare dintre acestea necesită nu numai precizie tehnică, ci și curaj politic. Dovezile sugerează că ambele sunt deficitare.

Presupunând că se produce o schimbare, fie prin schimbarea conducerii comitetului, fie printr-o nouă voință de a acționa, patru priorități ies în evidență:

- **Impunerea transparenței în revizuirea evaluărilor:** Congresul ar trebui să impună divulgarea modificărilor semnificative aduse evaluărilor importante ale serviciilor de informații, în special atunci când evaluările coordonate sunt modificate în etapa finală de revizuire de către persoane numite politic și personalul acestora. **În trecut, Estimările Naționale de Informații au menționat opiniile minoritare pentru a reflecta divergențele analitice.** O abordare similară – documentarea limbajului inițial înainte de modificările aduse de personalul care nu are carieră în serviciu – ar facilita supravegherea viitoare și ar descuraja manipularea.

- **Înființarea unui comitet de revizuire analitică:** Congresul ar trebui să creeze un comitet permanent de revizuire analitică, independent de ODNI, autorizat să primească sesizări interne privind manipularea sau suprimarea informațiilor. Simpla sa existență ar constitui o forță stabilizatoare.

- **Utilizarea instrumentelor procedurale:** Chiar și în minoritate, democrații dispun de mecanisme procedurale pentru a încetini evoluțiile dăunătoare. Acestea includ transmiterea de întrebări scrise conducerii ODNI, inițierea de cereri oficiale către inspectorii generali și utilizarea procesului de „întrebări pentru dosar” pentru a identifica tiparele de interferență. Deși aceste măsuri pot să nu aibă un caracter coercitiv imediat, ele creează o evidență probatorie.

- **Sprijinirea analizei paralele.** Atunci când informațiile oficiale sunt compromise, actorii externi pot contribui la dezvăluirea distorsiunilor. Foști analiști, academicieni și profesioniști din domeniul informațiilor din surse deschise ar putea produce „evaluări paralele” neclasificate pentru a scoate la iveală omisiunile și a contesta narațiunile politizate. Un consorțiu de informații civice – apartininc, susținut de fundații și modelat în mare măsură după Biroul Bugetar al Congresului – ar putea găzdui și promova aceste eforturi.

În cele din urmă, plecarea analiștilor credibili care nu sunt dispuși să-și compromită integritatea poate servi ca un control public. Atunci când aceste plecări sunt făcute publice – și când foștii ofițeri vorbesc deschis despre normele profesionale, distorsiunile la care au fost martori sau presiunile la care au rezistat – ele contribuie la păstrarea unei evidențe probatorii. Această evidență nu poate opri manipularea în momentul respectiv, dar poate informa anchetele viitoare, sprijini reformele legislative și reaminti publicului cum arăta odată informația obiectivă.

Concluzie

De la Războiul de Yom Kippur din 1973 la atacurile din 11 septembrie 2001 și până la evaluările din 2003 privind armele de distrugere în masă din Irak, majoritatea eșecurilor serviciilor de informații au urmat un tipar familiar: ipoteze eronate, semnale ignorate sau coordonare deficitară. Atacul Hamas din 2023 asupra serviciilor de informații israeliene se înscrie în acest tipar. Avertismentele timpurii au fost ignorate sau respinse. Intențiile adversarului au fost subestimate. Prejudecățile în colectarea informațiilor nu au fost contestate (...).

Eșecurile informaționale nu pot fi întotdeauna prevenite. Dar nici nu sunt neapărat inevitabile – atâta timp cât instituțiile păstrează rigoarea analitică și angajamentul față de procesul de învățare. Dar acest angajament ar putea fi deja în curs de erodare. Dacă această traiectorie se menține, următorul eșec nu va fi întâmplător – va rezulta din alegerile făcute în ciuda semnalelor de avertizare clar vizibile.

Când analiștii seniori sunt marginalizați, când evaluările sunt filtrate pentru a susține politica, când instituțiile care coordonează avertismentele pe termen lung sunt supuse controlului politic – eșecurile încetează să mai fie accidentale. Ele

devin fabricate. În acest sistem, următorul eșec al serviciilor de informații nu va fi o surpriză. Va fi o alegere.

Niciun practician modern nu a susținut vreodată politizarea serviciilor de informații. Sherman Kent (numit de generalul Walter Bedell Smith, al 4-lea director al CIA la începutul anilor 1950, să creeze un sistem național de evaluare – n.n.), a fost primul susținător al obiectivității analitice în cadrul CIA. El a spus clar: sarcina analistului nu este să aibă dreptate sau să fie agreabil, ci să fie onest – chiar și atunci când onestitatea nu este binevenită. Înlocuirea adevărilor dure cu concluzii preferate nu este doar o abatere de la doctrină. Este o neglijență profesională.

ICD 203 poate exista încă pe hârtie. Analizii pot scrie în continuare cu rigoare. Dar dacă cultura CI se îndreaptă spre afirmare în detrimentul cercetării, utilitatea produselor de intelligence se va degrada, nu din cauza presiunii externe, ci din interior. CI va funcționa în continuare. Poate chiar va avertiza în continuare. Dar avertismentele vor fi atenuate – întârziate, înmuiate sau ignorate. Iar acel eșec, când va veni, nu va fi împărtășit. Va aparține exclusiv președintelui care a cerut să i se spună doar ceea ce voia să audă.

SPIONAJ-CONTRASPIONAJ

Gheorghe Bărbulescu

1. Comisia Europeană va avea o structură de informații proprie

Comisia Europeană a început procesul de creare a unui nou organism de informații sub conducerea președintei Ursula von der Leyen, în încercarea de a îmbunătăți utilizarea informațiilor culese de agențiile naționale de spionaj. Această agenție de informații a UE va stoca informații furnizate de fiecare agenție de informații a fiecărui stat membru și va centraliza aceste informații pentru a îmbunătăți securitatea Uniunii.

1. Unitatea, care va fi formată în cadrul secretariatului general al Comisiei, intenționează să angajeze oficiali din întreaga comunitate de informații din UE și să colecteze informații în scopuri comune.

2. Inițiativa reflectă o mișcare mai amplă de consolidare a infrastructurii de securitate independente a UE, impulsionată de invazia Rusiei în Ucraina și de semnalele președintelui american Donald Trump privind reducerea angajamentelor americane în materie de apărare față de continentul european. Potrivit unui oficial comunitar, *„serviciile naționale de spionaj dețin vaste cunoștințe, la fel ca și Comisia. Cheia este găsirea unei modalități mai inteligente de a combina toate acestea pentru un impact maxim și reciprocitate. În lumea informațiilor, partajarea duce la partajare”*.

Până acum, doar Franța, Germania, Italia, Olanda, Spania, Suedia și Regatul Unit fac schimb de informații între ele, dar acest lucru a început după atacurile din 11 septembrie 2001, iar în 2011 acest schimb a fost instituit sub forma Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE). De altfel, propunerea se confruntă cu reticența liderilor Serviciului de Acțiune Externă (SEAE) al UE, care gestionează Centrul de Informații și Situații (INTCEN) existent. Criticii se tem că noul organism s-ar putea suprapune cu funcțiile INTCEN și i-ar putea submina viabilitatea. Deși planul nu a fost comunicat oficial tuturor celor 27 de state membre, acesta prevede misiuni temporare din partea agențiilor naționale.

3. Un purtător de cuvânt al Comisiei a confirmat că instituția *„explorează modalități de a-și îmbunătăți funcțiile de securitate și informații”*, inclusiv *„o potențială celulă dedicată în cadrul secretariatului general”*. Reprezentanții CE au subliniat că ideea este încă în stadiu incipient de dezvoltare, fără un calendar fix, și ar valorifica expertiza internă, colaborând îndeaproape cu serviciile SEAE.

Subiectul este controversat deoarece, în ciuda declarațiilor publice de unitate, mulți dintre membrii UE sunt reticenți în a împărtăși informații între ei. De pildă, Franța și majoritatea țărilor UE ar fi reticente în a împărtăși informații cu Ungaria. La rândul ei, Austria a fost mult timp criticată ca fiind cea mai vulnerabilă zonă a UE, foarte expusă la informații și spionaj rusesc.

Contestatarii președintei Ursula von der Leyen reproșează că această inițiativă este încă o încercare de preluare de putere de la statele membre către

guvernul central de la Bruxelles, invocând dezinteresul lui Trump pentru apărarea Europei și războiul hibrid al Rusiei ca motive pentru centralizarea și mai mare a puterii. Deoarece această nouă agenție de informații va fi creată de Comisie, alte instituții precum Parlamentul European și Consiliul European nu vor avea puteri de supraveghere asupra activităților sale, monitorizarea fiind cunoscută doar de Ursula și de confidenții săi de încredere. (*Financial Times, Reuters*)

2. Germania: reorganizări în structurile informative

Un nou președinte la BND. Guvernul german l-a numit pe ambasadorul german în Ucraina, **Martin Jaeger**, în calitate de nou președinte al serviciului de informații externe al țării, BND (Bundesnachrichtendienst). Jaeger, în vârstă de 60 de ani, va fi succesorul lui Bruno Kahl, 62 de ani, care a condus BND din 2016. Acesta urmează să preia postul de ambasador al Germaniei pe lângă Sfântul Scaun.

Martin Jaeger, diplomat de cel mai înalt nivel, noul șef al spionajului german are o experiență considerabilă ca ambasador în zone de criză, în Cancelarie (cabinetul premierului) și în domeniul afacerilor. BND este unul din cele trei servicii de informații ale Germaniei, alături de Oficiul Federal pentru Protecția Constituției (BfV) - informații interne, și de Serviciul de Contrainformații Militare (MAD).

Puteri sporite pentru BfV. La 75 de ani de la crearea sa, Serviciul de informații federal german (BfV) va primi puteri sporite pentru a putea asigura apărarea față de amenințările moderne.

BfV a fost fondat pe 7 noiembrie 1950, cu aprobarea puterilor aliate occidentale. Serviciul german a fost considerat un bastion împotriva spionajului sovietic și a infiltrărilor din blocul țărilor comuniste.

Ministrul de interne german Alexander Dobrindt a afirmat că Biroul federal pentru protejarea Constituției (denumirea oficială a BfV) trebuie să devină „imun la provocările viitorului”, prin reforme tehnice și juridice: „*În vremuri cu amenințări hibride și influențe străine, este mai important ca niciodată să ne apărăm Constituția în mod activ*”.

Guvernul de coaliție condus de cancelarul Friedrich Merz a promis să reformeze legislația privind funcționarea serviciilor de informații germane, pentru a asigura un schimb de informații mai eficient între diversele autorități.

Directorul BfV, Sinan Selen, a afirmat că arhitectura de securitate a Germaniei trebuie să fie consolidată „tehnic, fizic și mental”: „*Securitatea este încă o dată o marfă extrem de rară, pe care opoziții și rivalii noștri sistemici o fac și mai rară*”.

3. Software-ul de spionaj Pegasus în dispută cu WhatsApp

O instanță federală din Statele Unite a ordonat companiei israeliene NSO Group să înceteze definitiv orice încercare de a accesa ilegal serviciul de mesagerie WhatsApp al Meta Platforms, decizie despre care firma a avertizat că ar putea-o scoate din afaceri. Într-o hotărâre de 25 de pagini, judecătoarea Phyllis

Hamilton a impus o interdicție permanentă împotriva oricăror activități ale NSO de pătrundere în infrastructura WhatsApp – una dintre cele mai folosite platforme de comunicare din lume. În același timp, instanța a redus semnificativ despăgubirile punitive stabilite anterior de un juriu, de la aproximativ 167 de milioane de dolari la doar 4 milioane de dolari.

Hotărârea reprezintă o lovitură majoră pentru NSO, acuzată de ani buni că a facilitat abuzuri împotriva drepturilor omului prin software-ul său de spionaj Pegasus, capabil să exploateze vulnerabilități din aplicații populare precum WhatsApp. Compania avertizase anterior că o astfel de interdicție „ar pune în pericol întreaga activitate” și ar putea „forța NSO să iasă de pe piață”.

Directorul WhatsApp, Will Cathcart, a salutat decizia: „Hotărârea interzice definitiv companiei NSO să mai atace WhatsApp și utilizatorii noștri din întreaga lume. Este un pas important după șase ani de litigii pentru a trage NSO la răspundere pentru acțiunile sale împotriva societății civile”. În replică, NSO a declarat că se bucură de reducerea cu 97% a despăgubirilor și a subliniat că decizia nu se aplică clienților săi, care „vor continua să folosească tehnologia companiei pentru a sprijini siguranța publică”. Firma a anunțat că va analiza decizia și va decide ulterior ce măsuri va lua.

Recent, NSO Group a fost achiziționată de un consorțiu condus de producătorul de la Hollywood, Robert Simonds, potrivit publicației *TechCrunch*.

4. Asasinarea președintelui JF Kennedy – noi detalii

După decenii de negare, CIA a admis că un ofițer de operațiuni psihologice l-a monitorizat pe Lee Harvey Oswald, asasinul lui FK.

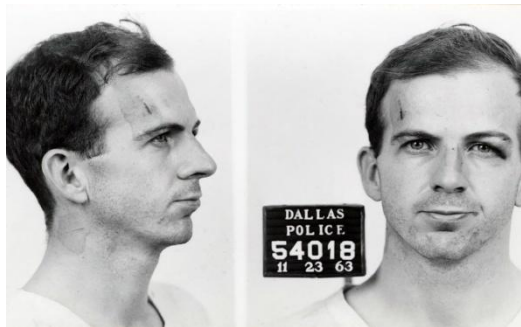

Foto: Lee Harvey Oswald, în custodia poliției din Dallas după asasinarea președintelui John F. Kennedy. 23 noiembrie 1963.

Agenția Centrală de Informații a SUA a admis, pentru prima dată de la asasinarea președintelui John F. Kennedy în noiembrie 1963, că un ofițer specializat în război psihologic, George Joannides, a coordonat o operațiune prin care a intrat în contact cu Lee Harvey Oswald cu luni înainte de atentatul de la Dallas.

Potrivit unui document CIA din 17 ianuarie 1963, George Joannides a fost instruit să folosească o identitate falsă, „Howard Gebler” – nume asociat anterior unui agent de legătură cu grupul anti-Fidel Castro DRE (Directorio Revolucionario Estudiantil), finanțat și coordonat în secret de CIA. Informația contrazice declarațiile oficiale ale agenției din ultimele decenii, potrivit cărora Joannides nu ar fi avut vreo implicare în relația cu DRE sau cu Oswald, indică publicația americană *Axios.com*.

În august 1963, membri ai DRE s-au confruntat cu Oswald în New Orleans, unde acesta distribuia pliante pro-Castro. Incidentul a fost urmat de o dezbateră televizată și de acoperire mediatică extinsă. Ulterior, după asasinarea lui Kennedy, DRE a fost primul grup care l-a prezentat public pe Oswald drept un comunist pro-Castro, informație preluată imediat de marile publicații americane.

Deși noul lot de 40 de documente desecretizate nu oferă dovezi directe privind implicarea CIA în asasinat, ele confirmă decenii de dezinformare și obstrucționare a anchetelor oficiale.

Joannides a fost desemnat ulterior de CIA drept ofițer de legătură cu Comisia Camerei privind Asasinatele (1977–1978), fără a dezvălui că el însuși fusese implicat în operațiunile vizate.

Robert Blakey, fost avocat-șef al comisiei, a declarat că Joannides a mințit când a negat existența unui ofițer sub acoperirea „Howard Gebler”. Un alt investigator, Dan Hardway, a acuzat CIA de conducerea unei „operațiuni secrete de subminare” a anchetei Congresului.

„Povestea de acoperire pentru Joannides este moartă oficial”, a declarat jurnalistul și autorul Jefferson Morley, subliniind schimbarea de poziție a agenției. De asemenea, deputata republicană Anna Paulina Luna a afirmat că Joannides a fost „1.000% implicat într-o mușamalizare”.

Un purtător de cuvânt al CIA a declarat că agenția „a furnizat integral toate documentele – fără redactări – legate de asasinarea fostului președinte Kennedy, conform ordinului președintelui Trump”, calificând dezvăluirile drept un „act fără precedent de transparență”. Documentele au fost făcute publice în temeiul JFK Records Act (1992), ca parte a unui efort guvernamental de a elucida complet circumstanțele asasinatului. Dezvăluirile vin într-un moment în care presiunea publică și politică pentru transparență totală continuă să crească.

5. MI6 și CIA: poziții divergente privind Ucraina?

Pe 21 august, CBS a dezvăluit că DNI Tulsi Gabbard a interzis partajarea informațiilor despre discuțiile Rusia-Ucraina cu partenerii Five Eyes: UK, Australia, Canada și Noua Zeelandă, începând cu 20 iulie. În aprilie, rapoartele sugerau că unii europeni cred că Marea Britanie ar trebui să reducă schimbul de informații cu Washington.

Serviciile de spionaj Five Eyes sunt profund interconectate: uneori folosind echipamente americane operate de britanici, altele invers, cu aranjamente similare în Australia și Canada.

Un fost ofițer CIA și oficial al Departamentului de Stat, Larry Johnson, a făcut mai multe declarații care ridică semne de întrebare cu privire la colaborarea tradițională dintre serviciile secrete americane și cele britanice:

„Există o răcire a relației dintre guvernele SUA și Marii Britanii, și în special între CIA și MI6 (...).

Se desfășoară o schimbare în ceea ce privește activitățile CIA în sprijinul războiului împotriva Rusiei folosind Ucraina ca proxy. Dar cred că există și o altă

dimensiune: Donald Trump știe sau ar trebui să știe că MI6 a jucat un rol foarte activ în Russiagate (...).

De fapt, CIA nu are nevoie de MI6, ci MI6 are nevoie mai mult de CIA, pentru că nu dispune de activele de colectare pe care le are SUA (...).

SUA și Marea Britanie au lucrat îndeaproape, coordonând operațiuni, inclusiv atacuri teroriste, atacuri militare, operațiuni de informații, operațiuni informaționale cu privire la Rusia și conflictul din Ucraina”. L. Johnson avertizează că MI6 ar putea acum să ocolească CIA și să lucreze direct cu Ucraina.

Unii observatori subliniază totuși că posturile de ascultare din UK și din întreaga Europă rămân importante pentru Washington.

6. Deconspirare la MI6

Informații personale a peste 100 cetățeni britanici, între care spioni și soldați ai forțelor speciale (SAS), figurează printre datele compromise în cadrul uneia dintre cele mai grave scurgeri de informații înregistrate vreodată în Regatul Unit, potrivit mai multor media britanice, între care *BBC*. Acest incident a condus la relocarea a mii de afgani în Regatul Unit.

Scurgerea, survenită în cadrul Ministerului Apărării la începutul anului 2022 și dezvăluită pe Facebook un an mai târziu, a dus la transferul a peste 16.000 de afgani în Marea Britanie, conform situației din luna mai, de teama unor represalii sângeroase din partea talibanilor. Potrivit *BBC* și altor surse, datele personale a peste 100 de responsabili britanici - inclusiv agenți MI6, serviciul de informații externe, și membri ai forțelor speciale, precum Special Air Service (SAS) - au fost divulgate prin această scurgere.

Un purtător de cuvânt al Ministerului Apărării a amintit politica dintotdeauna a instituției care constă în a nu comenta subiecte legate de forțele speciale: „Noi luăm foarte în serios securitatea personalului nostru și, în special, a celor care ocupă posturi sensibile, iar măsuri adecvate sunt întotdeauna instituite pentru a le garanta protecția”.

Ministrul Apărării, John Healey, și-a cerut scuze, recunoscând că scurgerea de informații a cuprins date despre parlamentari și militari de rang înalt care i-au susținut pe aliații afgani care căutau refugiu în Regatul Unit. Scandalul a determinat fostul guvern conservator să lanseze un program de relocări secret, al cărui cost este estimat la circa 2 miliarde de lire sterline (aproximativ 2,68 miliarde de dolari) cu scopul de a proteja persoanele vizate.

7. Un subiect ultrasensibil – neproliferarea nucleară!

Prestigiosul *Washington Post* face o serie de dezvăluiri despre modul în care diverse state încearcă să intre în posesia armelor nucleare, eludând, uneori cu succes, interdicțiile impuse de puterile atomice privind neproliferarea. Redăm câteva din considerațiile publicației menționate:

De când programul nuclear al Iranului a fost dezvăluit în 2002, toți președinții americani au spus că nu vor permite Teheranului să obțină o armă

nucleară. Dar dacă iraniienii au încercat într-adevăr să îi păcălească pe oficialii americani în legătură cu planurile lor nucleare secrete, ei cu siguranță nu au fost primii: israelienii au indus în eroare Washingtonul și alte guverne în privința intențiilor lor de a obține arme nucleare încă din anii '50. Primul premier israelian, David Ben-Gurion, a decis la mijlocul anilor '50 că Israelul avea nevoie de o armă nucleară pentru a se proteja de statele arabe din regiune. În anii '50 și '60, Israelul a obținut în secret tehnologia și materialele necesare pentru a dezvolta arme nucleare. După Criza Suezului din 1956, declanșată de Egipt prin închiderea Canalului Suez, oficialii francezi s-au simțit datori față de israelieni pentru că nu au reușit să prevină războiul. Astfel, i-au ajutat în secret să construiască reactorul Dimona din deșertul Negev, având în plan și construirea unei centrale de procesare a combustibilului nuclear adânc în subteran care nu apărea în documentele oficiale. Când oficialii francezi au început să aibă dubii în legătură cu acest proiect și au insistat ca Israelul să oprească lucrările, Tel Avivul a propus un compromis: dacă Franța îi va ajuta pe israelieni să termine proiectul și nu va cere monitorizarea activității centralei de către echipe internaționale de specialiști, Israelul se va angaja să nu dezvolte niciodată arme nucleare. În același timp, Norvegia a furnizat Israelului apa grea necesară pentru a menține sub control reacțiile nucleare, după ce a primit asigurări din partea oficialilor israelieni că aceștia au numai intenții pașnice (...).

Când serviciile de informații din SUA au descoperit instalația secretă construită în deșert, la finalul anilor '50, oficialii israelieni au mințit ambasada Americii spunând că este doar o fabrică de textile. După ce a devenit clar că este o minciună, oficialii israelieni au oferit o nouă explicație: este doar un centru de cercetare în domeniul metalurgiei care nu conține o instalație de procesare chimică necesară pentru a produce arme nucleare. Instalația nucleară a fost dezvăluită de Ben-Gurion în decembrie 1960, iar un an mai târziu o echipă de inspectori a ajuns la concluzia că centrala nu are instalațiile necesare, precum cele de procesare a plutoniului, pentru un program de arme nucleare. Totuși, oficialii americani își doreau să desfășoare inspecții regulate pentru a putea asigura statele arabe, în special Egiptul, că Israelul nu încearcă să obțină bombe nucleare. Israelul a amânat inspecțiile cerute de americani până când președintele John F. Kennedy i-a transmis noului premier israelian, Levi Eshkol, un mesaj foarte direct: angajamentul Statelor Unite față de Israel ar putea fi compromis dacă Washingtonul nu va putea monitoriza eforturile depuse de Israel în domeniul nuclear. Președintele american a spus că oamenii de știință din SUA trebuie să aibă acces nelimitat la întreg complexul Dimona. În urma unei inspecții în 1964, o echipă de cercetători americani a confirmat că Israelul nu poate face arme nucleare. Dar inspectorii au fost păcăliți. Centrala de reprocessare a plutoniului se afla de fapt sub reactorul la care au avut acces. Israelienii au construit ziduri false în jurul liftului care ducea înspre partea secretă a instalației nucleare.

În cartea „*The Sampson Option*”, Seymour Hersh a explicat schema israelienilor: „O cameră de control falsă a fost construită la Dimona, cu tot cu

panouri de control și dispozitive digitale de măsurare false. Tehnicienii israelieni s-au pregătit din timp pentru inspecție - au făcut repetiții pentru a nu face vreo greșeală care să îi dea de gol în fața americanilor. „Obiectivul lor era să îi convingă pe inspecitori că nu exista nicio centrală de reprocesare chimică și că [o astfel de instalație] nici nu ar fi fost posibilă”, potrivit lui Hersh. Până în 1968, CIA era convinsă că Israelul avea deja arme nucleare. Oficialii americani au ajuns la concluzia că era prea târziu să îi forțeze pe israelieni să își abandoneze planurile nucleare. Președintele american Richard M. Nixon și prim-ministrul israelian Golda Meir au ajuns la un acord secret: Israelul nu își va testa armele nucleare și nici nu va recunoaște existența lor, iar la schimb SUA nu vor mai trimite inspecitori la Dimona și nu vor mai face presiuni ca Israelul să semneze Tratatul de Neproliferare a Armamentului Nuclear (NPT). În 1979, un satelit american (Vela 6911) a detectat un posibil test nuclear în largul coastei sud-africane. Președintele american Jimmy Carter și alți oficiali americani bănuiau că fusese vorba despre un test israelian, care ar fi încălcat înțelegerea dintre Nixon și Meir.

Israelul are cel puțin 90 de focoase nucleare ce pot fi lansate din aer, cu rachete balistice de la sol și, posibil, cu rachete de croazieră lansate de nave militare, potrivit unui raport al Federației Oamenilor de Știință Americani. Oficialii israelieni i-au păcălit chiar și pe cei mai mari susținători ai lor - Statele Unite - în legătură cu ambițiile lor nucleare, în ideea că o bombă atomică ar fi o poliță de asigurare împotriva atacurilor statelor vecine ostile. Acțiunile Israelului nu scuză încercările Iranului de a păcăli lumea despre propriile lor planuri ascunse. Dar eșecul americanilor de a opri eforturile Israelului de dezvoltare a capacității sale nucleare arată cât de greu este să nu lași „duhul nuclear” să iasă din lampă. Iranul este înconjurat de țări care au arme nucleare (Rusia, India, Pakistan și Israel) și nu există nicio garanție că, în cazul în care regimul de la Teheran se va prăbuși, noua conducere nu va încerca în continuare să obțină arme nucleare, chiar și dacă toate instalațiile nucleare din țară vor fi distruse.

MĂRTURIILE A DOI SPIONI DIN TABERE DIFERITE KGB versus DGSE

Lavinia Guzu, Ion Constantin

„În niciun moment al istoriei, nicio țară demnă de acest nume nu s-a lipsit de serviciile de informații” (Alexandre de Marenche, fost șef al spionajului francez, 1970-1981).

De curând a apărut în traducere românească un volum extrem de interesant cuprinzând mărturiile a doi spioni veniți din taberele care s-au confruntat acerb de-a lungul Războiului Rece - un ofițer sovietic, venit din „patria socialismului”, și unul francez, exponentul acelei țări care a făcut universal cunoscută deviza „Libertate, Egalitate, Fraternitate”. „Naționalități diferite, culturi diferite, generații diferite, formare profesională diferită, obiective diferite și, totuși!, atât de multe puncte de convergență!”, după cum subliniază istoricul Dr. Florian Banu în Prefața volumului.

SERGHEI JIRNOV ȘI FRANÇOIS WAROUX
ÎN DIALOG CU MARTIN LEPRINCE

KGB—DGSE
DOI SPIONI FAȚĂ ÎN FAȚĂ
CORINTH
ISTORIE

François Waroux a fost ofițer de caz al DGSE vreme de două decenii, între 1977 și 1995. Specialist în spionaj industrial, a desfășurat numeroase operațiuni punctuale în străinătate, precum și misiuni de lungă durată sub acoperire diplomatică în Etiopia și Pakistan. După pensionare, a devenit primarul unui mic sat din Dordogne. Este autorul cărții *James Bond n'existe pas* (2017).

Vorbind deschis despre natura activității sale, François Waroux recunoaște că a fost implicat direct în spionajul tehnico-științific desfășurat chiar în Statele Unite ale Americii, o țară aliată Franței: „Majoritatea misiunilor mele aveau ca scop obținerea de informații economice și industriale. În aceste domenii, toate țările sunt în competiție unele cu altele. Astfel, obiectivul nostru principal era să căutăm ce era mai bun în alte țări pentru a aduce profit în economia națională. Trebuia să ne infiltrăm în structurile care făceau cercetări, cum ar fi întreprinderi, laboratoare sau anumite servicii de stat, și trebuia să obținem prin orice mijloace informațiile de care era interesat guvernul nostru. Ca s-o spunem clar: era vorba despre furt de tehnici și de cunoștințe care să le permită inginerilor noștri să câștige cursa tehnologică, în special în domeniul armamentului. Ca să ajungi la excelență și să cucerești piețe, nu există distincție între țări aliate pentru serviciile de informații.”

Serghei Jirnov a intrat în 1984 în KGB și a devenit ofițer superior în cadrul celebrei direcții a „Clandestinilor”. A fost trimis sub acoperire într-o misiune în Franța, unde a frecventat École Nationale d'Administration. După ani de servicii loiale, a căzut în dizgrația autorităților și a fost acuzat că a divulgat secrete de stat. În 2001, fostul ofițer KGB a primit azil în Franța.

Printre cărțile sale se numără: *Pourchassé par le KGB* (2019), *L'Engrenage* (2022), *L'Escalade* (2023) și *Les pires amis* (2024).

După ce au lucrat mult timp în umbră pentru două tabere opuse, cei doi ofițeri superiori poartă în această carte un dialog fără ascunzișuri despre cariera lor din cadrul serviciilor secrete. În cadrul acestui dialog inedit, ei își compară experiențele profesionale, analizele și metodele folosite în parte de țările lor, dezvăluind secrete ale muncii sub acoperire, tehnici de supraveghere și manipulare a surselor, dar și angoasele cotidiene și muștrările de conștiință pe care le implică o astfel de profesie.

De la problematica Războiului Rece până la realitățile războiului tehnologic, inclusiv noile provocări care amenință lumea, acești doi experimențați ofițeri nu evită să dezbată teme și evenimente cruciale care au legătură cu activitatea de intelligence. Confruntarea punctelor lor de vedere este plină de învățăminte, deoarece convergențele, ca și divergențele lor permit să înțelegem mai bine realitățile „celei de-a doua cea mai veche îndeletnicire din lume”, aceea a „pescarilor de oameni”.

Mai întâi, Serghei Jirnov și François Waroux sunt de acord în ceea ce privește descrierea banalității vieții lor în servicii, cu așteptarea caracteristică profesiei, birocrăția inerentă serviciilor și sarcinile administrative adesea superflue, care te fac să pierzi timp prețios. Amândoi ne oferă o imagine cât se poate de realistă și lucidă a profesiei, aflată la antipozii vieții aventuroase pe care o descriu filmele de spionaj, cu puțină acțiune și multă rutină, totul ca să nu fii detectat și ca să reușești să obții informații trecând neobservat, o existență aproape ternă, asemeni romanelor lui Joseph Conrad, Graham Greene sau John Le Carré.

Descrierile lui Jirnov și Waroux conturează portretul ideal al ofițerului de informații: un individ aparent banal, dar excepțional prin pregătire fizică, echilibru mental și capacitate de disimulare totală:

Serghei Jirnov: „Trebuia să fie nu doar robuști din punct de vedere fizic, ci și capabili să gândească. Nu erau niște brute grosiere cum erau cei care asigurau protecția sau cei din serviciul de acțiune al GRU. Știau arte marțiale suficient de bine încât să poată ucide cu mâinile goale, dar trebuia să știe și să se exprime în limbi străine. Desigur, nu foarte cursiv, așa cum știau lingviștii sau clandestinii, dar suficient cât să se descurce în țările în care erau trimiși. Cel mai important era să se poată pierde în mulțime. Țintele lor nu trebuia să înțeleagă de la prima privire cu cine aveau de-a face. De aceea trebuiau să aibă o aparență banală, nu să arate ca niște gorile. Cei mai mulți erau de talie mică și nu se remarcă atunci când erau îmbrăcați normal, dar dacă îi vedeai în costum de plajă, constatai că erau numai mușchi. Într-un fel ei sunt cei mai apropiați de modelul lui James Bond”.

François Waroux: „La fel era și la noi! Eram uimit de cât de banali păreau acești oameni la prima vedere. Erau militari cu o excelentă condiție fizică și o mare forță mentală. Cred că urmau o mare instruire specială în plan psihologic. Trebuiau să fie în stare să își păstreze sângele rece chiar și în situațiile cele mai extreme”.

După terminarea studiilor la Institutul Andropov, centrul de formare a ofițerilor KGB (cu o durată de trei ani, comparativ cu instruirea ofițerilor de caz din Franța, care durează mai puțin de un an), Jirnov a petrecut 18 luni la sediul din Iasenovo (20 km sud-est de Moscova), coordonând munca a 15 ofițeri de caz care activau în America Centrală, deși el își imaginase că va lucra în străinătate. Mărturisește că a fost dezamăgit și descrie defectele unei organizații birocratice. Toate acestea sunt foarte asemănătoare cu experiența lui François Waroux în Franța. Serghei Jirnov descrie și atmosfera paranoică specifică formării lui la Institutul Andropov: utilizarea de nume false, neîncrederea în ceilalți stagiați ș.a. Desigur, această apreciere pare exagerată, dat fiind faptul că regulile de securitate sunt absolut indispensabile în lumea serviciilor de informații, iar obsesia pentru securitate și teama permanentă de a nu fi infiltrați de serviciile adverse sunt o constantă și a celor din DGSE.

Cei doi ofițeri au opinii similare în privința metodelor de recrutare și de direcționare a agenților, a relațiilor complexe dintre ofițerul de caz și agentul aflat în cordonare, a regulilor vieții clandestine, a pregătirii misiunilor de lungă durată, dar și în privința importanței surselor deschise.

Tema recrutării dezvăluie una dintre cele mai sensibile fațete ale spionajului: exploatarea slăbiciunilor umane. Waroux și Jirnov explică fără ocolișuri ce resorturi – financiare, sexuale sau ideologice – pot transforma un individ într-un colaborator al serviciilor secrete:

François Waroux: „În principal banii, sexul și convergența ideologică. Sexul poate juca un rol important în recrutare. Din această perspectivă, un serviciu poate face apel la corespondente onorifice, pentru a seduce o țintă și a o incita să colaboreze sau pentru a obține ele însele informații pe care să ni le transmită ulterior. Cele mai multe ținte au mari dificultăți în a rezista în fața unor femei frumoase!”

Serghei Jirnov: „Femei frumoase sau băieți frumoși! Asta deoarece toate serviciile știu că, în cadrul celor două ministere franceze, jumătate dintre funcționari sunt homosexuali”.

Referitor la manipularea agenților, cei doi împărtășesc aceeași viziune, afirmând că este un joc delicat al seducției, cel prin care ofițerul de caz trebuie să convingă pe cineva să trădeze și să continue s-o facă pentru cât mai mult timp posibil, exploatănd slăbiciunile „clasice” ale naturii umane: sexul, banii, egoul, șantajul. Amândoi recunosc că un agent este doar un mijloc de a atinge un obiectiv operațional, chiar dacă i se crează un sentiment de falsă prietenie, empatia nefiind altceva decât o armă.

Când vine vorba despre relația cu trădătorii, François Waroux și Serghei Jirnov oferă o perspectivă lucidă și lipsită de romantism, descriind amestecul de empatie simulată, dispreț și pragmatism cu care erau tratați cei care își vindeau țara:

François Waroux: „M-am străduit mereu să le arăt simpatie celor care își trădau țara, deși acea simpatie era cel mai adesea mimată. Ești nevoit să te arăți

binevoitor față de agenți, fiindcă trebuie să le păstrezi încrederea, dar asta făcea parte din rolul nostru și nu era ceea ce simțeam cu adevărat. Când prinzi un pește, nu vrei să îl arunci înapoi în apă, nu? Agenții erau persoane în care noi investeam mult timp și multă energie, deci nu trebuia să îi pierdem, dar asta nu mă făcea să fiu atașat de ei. Puteam să am cel mult o formă de empatie. În sinea mea, mi-a părut întotdeauna oarecum rău pentru persoanele care ne cădeau în plasă atunci când le manipulam. Să le împingem să își trădeze țara era o victorie pentru noi, dar era o umilință pentru ele. Dacă am resimțit dispreț? Desigur, nu aveam o prea mare stimă pentru ceea ce făceau, care se putea reduce deseori la a-i trăda pe ai lor din considerente materiale, dar mă străduiam să nu mă gândesc la asta atunci când mă găseam față în față cu ele. Uneori, era un adevărat caz de conștiință să mă prefac că-i simpatizam pe unii agenți, atât de greu îmi era să îi înțeleg cum de făceau ceea ce făceau. Cu titlu personal, eu nu aș fi putut niciodată să-mi trădez țara pentru bani”.

Serghei Jirnov: „Trebuie să încerci să nu judeci omul. În ochii noștri, un agent era doar un mijloc de a ne atinge obiectivul operațional. Abordarea noastră era pragmatică, chiar cinică. Dacă persoana se simțea în siguranță sub aspect afectiv, noi eram în stare să jucăm jocul prieteniei. Dacă agentul era simpatic, asta devenea foarte ușor. În schimb, dacă ne regăseam în fața unui individ de cea mai joasă speță, era mai complicat. Dacă, pe lângă faptul că era un trădător, se mai dovedea și demn de dispreț sub aspect uman, trebuia să faci mari eforturi, cam ca o prostituată cu un client a cărui igienă lasă de dorit! În general, cei care își trădează țara nu sunt persoane dotate cu cele mai înalte calități morale”.

Serghei Jirnov amintește chiar că relația cu un agent poziționat la un nivel foarte înalt într-o structură adversă este rareori perenă, iar ea funcționează, în general, între șase luni și un an, niciodată mai mult. De regulă, atunci când o sursă funizează informații la care doar foarte puține persoane au acces, contraspionajul advers identifică rapid scurgerea și reușește să identifice și cârțița.

Relatarea lui François Waroux despre perioada de instruire scoate la iveală o pregătire intensă, bazată nu doar pe discreție și adaptabilitate, ci și pe testarea limitelor psihologice ale viitorilor agenți: „Formarea noastră a durat aproximativ un an. Când plecam din Centrală, ne sfătuiau să nu întoarcem capul ca să vedem dacă suntem urmăriți, fiindcă acesta era cel mai sigur mod de a atrage atenția. Trebuia să ne afișăm întotdeauna cât mai natural cu putință, eram chiar sfătuiți să venim la cazarmă cu blugi găuriți și cu plete, ca oricare alt student. Aveam și multe cursuri de psihologie, la care lucram pe studii de caz. Asta presupunea că dădeam teste individuale în fața unui psiholog, ceea ce pur și simplu detestam! Psihologii din Centru ne arătau fotografiile sumbre sau neclare, adesea echivoce, pe care ne cereau să le interpretăm. Astfel de exerciții erau menite să ne analizeze gândirea inconștientă, cu o interpretare sexuală foarte pronunțată, astfel că nu trebuia să spunem adevărul despre ce ne inspirau acele clișee! Psihologii ne dădeau și teste Rorschach, cu faimoasele pete de cernelă care te fac să te gândești la un fluture sau la un animal sălbatic, în funcție de starea de spirit în care ești.

Psihologii nu ne spuneau niciodată care erau rezultatele noastre. Am văzut și un film numit „La Manipulation”, care demonstra cu precizie slăbiciunile creierului omenesc. Era vorba despre un ofițer de caz care încerca să convingă un agent să lucreze pentru el, cu explicația procesului, etapă cu etapă. La finalul proiecției, instructorul ne-a demonstrat că orice individ este susceptibil să se lase manipulat, indiferent ce nivel de inteligență sau ce statut social are”.

Waroux descrie fără ocolișuri una dintre cele mai controversate realități ale meseriei de spion – lipsa oricărei îngrădiri legale sau morale în atingerea scopului misiunii: „Rolul unui ofițer de caz este să-i păcălească pe ceilalți, să-i asculte fără voia lor, să-i fileze, să-i manipuleze și să-i facă să trădeze. Pentru asta, ofițerul de caz trebuie să depășească toate barierele morale. Să lucrezi la DGSE înseamnă să nu te simți încurcat de nicio lege, nici de etică. Dacă ai scrupule e mai bine să nu intri în rândul serviciilor de informații”.

Serghei Jirnov completează imaginea de ansamblu asupra formării ofițerilor de informații, explicând cum pregătirea pentru o misiune de lungă durată era un proces meticulos, menit să asigure o acoperire perfectă și o integrare naturală în țara gazdă: „Așa cum sublinia François, pregătirea unei misiuni de lungă durată presupunea să cunoști bine țara în care erai trimis, dar și să ai o acoperire credibilă. La KGB, fiecare ofițer care trebuia să plece în străinătate, trecea mai întâi, pentru câteva luni, pe la Ministerul Afacerilor Externe sau la cel al Comerțului Exterior de la Moscova, pentru ca adevărații diplomați și specialiști în comerț, cei pe care noi îi numeam personalul curat, să se comporte normal în prezența lui, în virtutea obișnuinței cu el. De ce? Pentru ca în viitor dacă cineva îi întreba dacă îl cunoșteau pe un anumit ofițer, să poată răspunde că l-au întâlnit pe culoarele unui minister”.

În ceea ce privește reprezentările cinematografice ale spionajului precum serialul francez de succes *Le Bureau des Légendes*, François Waroux și Serghei Jirnov au răspunsuri similare. François Waroux apreciază că anumite aspecte ale acestuia sunt credibile, însă cea mai mare parte a scenariului este foarte îndepărtată de realitatea serviciilor de informații. La rândul său, Serghei Jirnov consideră că această ficțiune este foarte reușită ca divertisment, dar tot ce se spune în ea despre spionaj nu-i nimic mai mult decât un fals. Mai mult decât atât este de remarcat faptul că imaginea pe care serialul o prezintă despre ofițerul de informații francez (cum ar fi personajul principal, Guillaume Debailly) este una negativă, deoarece acesta își trădează serviciul și țara, din dragoste sau dintr-o deformare profesională cvasi-patologică, ceea ce nu este deloc flatant pentru DGSE.

Mitul spioanei seducătoare, popularizat de cinematografie și romanele de aventuri, este privit de Jirnov și Waroux drept o simplă fantezie culturală, fără legătură cu structura reală și profund masculinizată a serviciilor de informații:

Serghei Jirnov: „Un mit cu atât mai fals, cu cât, ca regulă generală, în KGB nu existau femei-spion. Asta ține mai mult de fantezmele sexuale inspirate de filme și romane decât de lumea spionajului. Printre cei 320 de ofițeri-elevi ai unei promoții de la institutul Andropov nu exista nicio femeie. În cursul celor trei ani ai

mei de studii am fost în contact cu trei promoții, și în niciuna nu exista vreo femeie. Nu trebuie uitat faptul că societatea sovietică era foarte sexistă. În țara noastră, rolul femeii era să fie mamă și să se ocupe de gospodărie. La KGB, în efectivele oficiale, singurele femei erau secretarele, profesoarele de limbi străine și femeile de serviciu. Comandanții serviciului considerau că nu puteau exista ofițeri de caz femei din cauză că femeile n-ar fi putut fi operaționale o dată pe lună, atunci când au menstruație. Nu suportau ideea ca un ofițer de teren să fie blocat de vreo problemă fiziologică timp de o săptămână, atunci când ei aveau nevoie de oameni disponibili 24 de ore din 24, 365 de zile pe an! Caricatura crudei și hipermasculinizatei colonelese din KGB nu există decât în filme. Totuși, au existat câteva excepții. KGB-ul recurgea la femei-spion în vremuri de război și apela la femei-agent pentru a determina bărbații să vorbească în pat sau pentru a manipula occidentali. Femeile de serviciu puteau fi și ele utile ca să fure documente, dar nu erau membre ale serviciului. Singurul serviciu în care erau admise femeile-spion era cel al clandestinilor. Acest mixaj rezulta dintr-o necesitate pragmatică, „clandestinii” erau deseori trimiși în cuplu în străinătate. În aceste cazuri bărbatul era ofițerul principal, iar femeia era auxiliarul lui. Asta însemna că ea servea în primul rând pentru acoperirea „soțului” și că nu avea decât atribuții de radiotransmisie și de cifrare. În cuplurile de clandestini, bărbatul și femeia se spionau reciproc și transmiteau serviciului informații referitoare la comportamentul lor”.

François Waroux: „Rolul femeilor în serviciile speciale naște multe fantasmе care depășesc cu mult realitatea. Și la DGSE erau foarte puține femei, iar cele mai multe lucrau ca analiste. Toate cele pe care le-am cunoscut erau foarte competente pe domeniul lor, fie că era vorba de aeronautică, electronică, politică sau economie. În timpul perioadei mele de formare, din cele 20 de persoane din promoție, numai două erau femei. Erau rare cele care deveneau ofițeri de caz, fiindcă direcția noastră considera că un ofițer de caz trebuia să fie capabil să se integreze în toate mediile spre a-și putea îndeplini misiunile, ceea ce nu era întotdeauna posibil pentru o femeie. Ca să înțelegeți mai bine, femeile nu puteau să opereze în țări musulmane, acolo unde numeroși responsabili politici și religioși ar fi refuzat să stea de vorbă cu ele. În schimb, multe femei erau folosite ca agente, mai ales pentru a ademeni sursele, cum se întâmpla atunci când duceam ingineri sau oameni politici în cluburile de streaptease. Dacă am întâlnit frumuseți fatale în exercitarea funcției mele? Nu! La noi, la fel ca în celelalte servicii de informații, femeile ofițeri sau analiști erau angajate în virtutea parcursului lor universitar sau cunoștințelor lor în sectorul industrial, nu pentru fizicul lor. Desigur că au fost utilizate femei de către servicii în scopuri carnale, dar era vorba doar de „corespondente onorifice” care puteau fi remunerate pentru prestația lor”.

Discuția dintre cei doi foști spioni relevă, totuși, unele diferențe majore între țările lor în privința mijloacelor și a profesionalismului celor două servicii, a culturii și a prestigiului, serviciile de informații fiind *aristocrație* în URSS și *secretomanie* în Franța. Procesele și criteriile de recrutare erau foarte diferite în

serviciul de informații francez față de cele ale statului totalitar sovietic, unde loialitatea absolută a cadrelor față de ideologie era esențială și permanent supravegheată. Pentru a intra în serviciile secrete sovietice, trebuia ca viitorii candidați/recruți să fie abordați de serviciul respectiv, niciodată invers. Nu exista nici concurs, nici voluntariat. În acest mod a procedat multă vreme Mossad-ul.

Deosebiri semnificative existau și în privința stărilor de spirit din interiorul celor două servicii. În URSS, ca efect al propagandei, sovieticii și mai ales ofițerii KGB dezvoltaseră un adevărat complex al cetății asediate și se considerau victime ale unor tentative permanente de subversiune venite din partea Occidentului, dar serviciul beneficia de aura „principalei metereze” a comunismului. Cu totul altfel stăteau lucrurile în Franța, unde autoritățile, elitele și națiunea însăși se interesau prea puțin sau deloc de acțiunile și de moralul oamenilor din umbră.

Jirnov povestește, între altele, că structura de comandă a KGB-ului îi considera pe evrei drept elemente care nu puteau fi fiabile și loiale, chiar dacă aveau naționalitate sovietică. Sionismul era considerat o ideologie anticomunistă, deci ei trebuiau îndepărtați, astfel că procentul de evrei din interiorul serviciului n-a depășit niciodată 0,1%. (Afirmația lui Jirnov poate fi valabilă pentru anii 80 ai secolului trecut. În perioada 1920-1950, însă, procentul alogenilor – îndeosebi al evreilor și letonilor – din structurile de represiune sovietice era considerabil, până când au venit ordinele de epurare din ultimii ani ai lui Stalin! – N. red.) La fel, homosexualilor le era interzis accesul în KGB, iar femeile erau cantonate în activități subalterne.

Diferențe esențiale între cele două servicii sunt în materie de mijloace și profesionalism. Jirnov ilustrează foarte bine acest fapt, descriind unele tehnici folosite de KGB, în special obiceiul de a-i repartiza pe ofițerii de caz – timp de mai multe luni, înainte de plecarea lor la post – în Ministerul Afacerilor Externe, pentru a fi crezuți de colegii lor drept adevărați diplomați. În Franța nu exista această practică, iar pentru serviciile adverse era suficient să consulte anuarele diplomatice pentru a-i depista pe membrii DGSE prezenți în ambasadă, deoarece numele lor nu figurau în respectivele anuare.

Referitor la modul în care sovieticii abordau contactele clandestine și acțiunile de contra-filaj, fostul ofițer KGB dezvăluie informații despre starea de spirit, regulile și tehnicile folosite de serviciul sovietic, dintre care două sunt esențiale: 1. Să nu disprețuiești și să nu-i subestimezi niciodată pe membrii contraspionajului advers; 2. Să nu arăți niciodată că ai detectat un filaj și, mai ales, să nu încerci niciodată să i te sustragi. El explică și că, din prudență, KGB-ul nu folosea aproape niciodată cutii poștale vii, pentru ca doar un număr minim de operativi să fie implicați într-o misiune de informații. În fine, este de apreciat, profesional vorbind, dublul nivel de clandestinitate care-i înconjura pe membrii KGB care acționau ilegal.

Opinia lui Serghei Jirnov despre serviciile franceze coincide cu mărturiile altor ofițeri ai KGB care s-au exprimat pe acest subiect : *„Infiltraserăm atât de profund serviciul de informații francez, încât puteam vedea limpede cât de*

ineficientă era această agenție. Francezii aveau o rețea numeroasă de agenți în toată lumea, inclusiv în orașe ca New York și Londra, dar existau puține dovezi că spionii francezi aveau multe realizări. Fără nicio îndoială, serviciul francez de informații a fost cel mai slab și cel mai inutil dintre toate serviciile secrete adverse cu care ne-am confruntat”. Mai mult: „Contraspionajul francez n-a demascat niciodată vreun clandestin al KGB-ului, iar singura lui reușită notabilă din perioada 1981-1984 n-a fost rodul propriei munci, ci al unei trădări, cea a lui Vetrov”.

„Franța – mai arată Serghei Jirnov – „nu era decât o țintă secundară a serviciului secret sovietic...Adevărații noștri inamici erau americanii și NATO...Franța nu era nici măcar în centrul acțiunii noastre în Europa de Vest, spre deosebire de Germania, care era terenul predilect de confruntare în timpul Războiului Rece...KGB-ul considera serviciile franceze ca un fel de verișori de gradul al treilea!”. „Activitatea noastră externă era concentrată mai ales în țările care contau, ca Statele Unite, la Washington și la New York. Aveam mulți agenți în orașe care găzduiau principalele organizații internaționale, precum Geneva și Bruxelles, dar mitul potrivit căruia prezența noastră era semnificativă pe tot globul este exagerat... Nu aveam nevoie să plasăm peste tot oameni ai KGB-ului, iar asta deoarece dispuneam de o coloană a cincea în toate țările în care exista un partid comunist, plus că povestea care pretindea că agenții KGB cunoșteau toate secretele țărilor străine este foarte exagerată”.

Jirnov contestă o idee foarte răspândită, potrivit căreia KGB-ul coordona direct acțiunile teroriste ale grupărilor arabe împotriva Occidentului, mai ales în anii 70 și 80. El recunoaște că serviciul secret sovietic a oferit efectiv un sprijin indirect acestor grupuscule care loveau Europa, dar o făcea pentru că asta contribuia la destabilizarea democrațiilor membre ale NATO. Totuși: „Nimic nu demonstrează că membrii Brigăzilor Roșii italiene sau cei ai RAF germane se întâlneau cu vreun ofițer de caz de la ambasada sovietică sau cu clandestini ai KGB-ului. Noi nu-i înarmam, sau o făceam doar foarte indirect”.

Dialogul are o consistență mult mai mare în ceea ce privește informații despre KGB decât despre DGSE, dintr-un motiv simplu: François Waroux rămâne fidel datoriei sale de ofițer în rezervă, pe când Serghei Jirnov, aflat în conflict cu fostul său serviciu și refugiat în Franța, de la începutul anilor 2000, este mult mai înclinat să împărtășească anumite fapte și practici ale KGB despre care publicul nu are, în general, cunoștință.

Deosebit de interesante sunt datele prezentate de Jirnov despre situația din ultimii ani ai Uniunii Sovietice și cariera lui Vladimir Putin în serviciul de informații. El dezvăluie că, din anii 70, elitele din URSS nu mai credeau în revoluția comunistă și povestește că a fost martor, în cursul anilor 80, la decăderea progresivă a sistemului sovietic, în condițiile în care cadrele și elita își pierduseră încrederea în regim. Acest fenomen se observa și în atitudinea ofițerilor de caz aflați la post în străinătate, care evitau să se expună prin executarea de operațiuni

riscante cu scopul de a putea continua să profite de o poziție foarte agreabilă în Occident.

În ceea ce-l privește pe Vladimir Putin (el și Jirnov au făcut parte din aceeași promoție de la Institutul Andropov), faptele evocate sunt exacte: folosirea numelui de serviciu „Platov”, faptul că actualul președinte rus avea funcție de comandă la acea vreme, în timp ce toți ceilalți participanți la respectivul ciclu de formare erau, în general, căpitani (ceea ce demonstrează o anumită întârziere în promovarea lui), și parcursul relativ mediocru al liderului de la Kremlin, fiindcă el n-a fost niciodată trimis la posturi prestigioase din străinătate.

Jirnov denunță politica agresivă a președintelui Vladimir Putin, considerând că „actualul serviciu rus de informații este de patru ori mai activ decât cel din timpul URSS”.

Cei doi foști spioni, Serghei Jirnov și François Waroux, oferă o perspectivă complexă asupra profesiei de ofițer de informații, vorbind despre calitățile esențiale, riscurile, privațiunile și motivațiile care definesc această meserie discretă și periculoasă.

În viziunea lor, un bun ofițer de informații trebuie să posede o inteligență vie și un discernământ ascuțit. Atât Jirnov, cât și Waroux insistă asupra faptului că spionul trebuie să fie o persoană cultivată, analitică, capabilă să interpreteze rapid și corect realitatea. „Informația brută nu are valoare fără un creier care s-o înțealagă”, spune Waroux, subliniind importanța capacității de a distinge între adevăr și diversiune și de a analiza lucid situații complexe.

Stăpânirea de sine și sângele rece sunt alte trăsături indispensabile. Spionul trăiește frecvent sub presiune, uneori în pericol iminent, nevoit să mintă, să trăiască dublu, să se izoleze de cei dragi. „Dacă nu-ți stăpânești emoțiile, îți pierzi viața sau compromiți misiunea”, avertizează Jirnov, sintetizând una dintre cele mai dure realități ale meseriei.

Discreția și loialitatea completează acest portret. Cei doi insistă că un agent veritabil nu vorbește despre munca sa, nu caută recunoaștere și nu trădează niciodată, nici măcar după încheierea carierei. „**Spionul autentic e cel despre care nu se va ști niciodată că a fost spion**”, afirmă Waroux, definind esența tăcerii profesionale.

Totodată, ofițerul de informații trebuie să fie extrem de adaptabil și să posede un rafinat talent psihologic. El trebuie să înțealagă oamenii, să-i observe, să-i influențeze subtil și să se integreze rapid în medii culturale diverse. După cum spune Jirnov, agentul ideal „trebuie să aibă o minte de analist și suflet de actor”. Meseria însă nu este lipsită de riscuri majore. Deconspirarea poate duce la închisoare, tortură sau chiar moarte, iar o simplă trădare poate distruge ani întregi de muncă. În plus, presiunea morală este permanentă: spionul trăiește sub acoperire, într-o continuă minciună, iar izolarea și stresul pot genera alienare sau epuizare psihică. „Spionul trăiește în permanentă tensiune între realitate și legendă”, recunoaște Jirnov.

Privațiunile acestei vieți duble sunt profunde. Lipsa unei vieți personale normale, imposibilitatea de a vorbi despre propria activitate, singurătatea și anonimatul devin parte din existență. Agentul nu are prieteni adevărați, nu se poate confesa, iar succesele sale rămân necunoscute. Viața de familie este, de asemenea, afectată: absențele prelungite, identitatea dublă și lipsa de stabilitate aduc suferință celor apropiați. „Familia unui agent trăiește fără să știe cu cine trăiește”, spune cu amărăciune Waroux.

Ceea ce îi ține însă pe acești oameni în viață, în ciuda tuturor riscurilor și sacrificiilor, este motivația profundă. **Nici aventura, nici banii nu sunt motorul acestei profesii, ci patriotismul și convingerea că slujești un ideal mai înalt.** „Cine spionează pentru bani devine trădător. Cine o face pentru o cauză, devine soldat în umbră”, afirmă Jirnov, subliniind dimensiunea morală a misiunii.

În concluzie, pentru Jirnov și Waroux, ofițerul de informații ideal este o ființă inteligentă, discretă, loială și echilibrată, capabilă să trăiască între adevăr și minciună fără să-și piardă busola morală. El este un om al tăcerii, al riscului și al sacrificiului, devotat unei cauze mai mari decât sine însuși. „Meseria noastră nu e nici eroică, nici romantică. E o muncă de umbre, în slujba unei lumini”, concluzionează François Waroux.

În finalul discuțiilor, cei doi ofițeri ajung să se întrebe care este importanța a ceea ce au realizat și, mai surprinzător, să-și pună întrebări cu privire la utilitatea meseriei de spion: mai au statele moderne nevoie de servicii de informații? Mai au încă o utilitate serviciile de informații în era liberului acces la informație?

François Waroux este lucid cu privire la rolul modest pe care l-a putut juca serviciul francez în perioada Războiului Rece, dar Jirnov este mult mai categoric, el considerând profesia o „risipă de timp, de bani publici și de utilizare a elitei”. Fostul ofițer KGB declară: „De când am părăsit serviciul, în 1992, am avut timp să reflectez la rațiunea noastră de a fi și am ajuns la următoarea concluzie: nu doar că nu servim la nimic, dar mai și provocăm mai multe probleme decât rezolvăm! CIA l-a creat, practic, pe Ben Laden pentru a ne face probleme în Afganistan.

DGSE a vrut să și-l facă pe Mohammed Merah (terorist islamist franco-algerian asasinat în anul 2012) informator, înainte ca el să-și înceapă epopeea ucigașă. De fiecare dată, consecințele au fost tragice...”. Desigur, aprecierile lui sunt interesante, dar și destul de discutabile.

Relativizând, pe bună dreptate, impactul profesiei lor asupra cursului istoriei și a relațiilor internaționale, cei doi ofițeri de informații demonstrează că informațiile nu sunt nici arma absolută, nici o știință exactă, fiind prin excelență o activitate prin care se lucrează cu materia umană.

Concluzia – după cum scrie Eric Denece în Postfață – este că serviciile de informații nu sunt pe cale de dispariție:

„Spionajul este etern. Chiar dacă guvernele ar putea să se lipsească de el, ar avea grijă să n-o facă. Le place la nebunie. Să presupunem că, într-o zi, nu vom mai avea niciun dușman în lume, atunci guvernele i-ar inventa, nu vă faceți griji!

Și apoi, nu doar pe inamicii noștri trebuie să-i spionăm. Istoria ne învață că aliații de azi sunt adversarii de mâine...

De altfel, peste tot în lume, serviciile de informații și de securitate dispun de mai multe mijloace decât oricând. Natura și forma amenințărilor sunt astăzi cu totul diferite față de cele din perioada Războiului Rece. Războiul secret împotriva teroriștilor jihadiști nu mai este o luptă între gentlemen, cu reguli și cu un anumit respect față de adversar. Condițiile s-au schimbat complet, iar o parte din ceea ce era valabil în înfruntarea dintre Est și Vest se dovedește azi complet perimat”.

PERFIZII TRĂDĂTORI AI „PERFIDULUI ALBION” (III)

Dr. Mihai Milca

În imaginarul colectiv al generațiilor ce s-au succedat după cel de al II-lea Război Mondial, Războiul Rece n-a reprezentat doar un interval istoric tensionat între episodul incendiar, termo-nuclear, din august 1945, consumat la Hiroshima și Nagasaki și implozia blocului comunist la începutul anilor '90 ai veacului trecut ce a opus „lumea liberă” lagărului aflat sub dominația puterii de la Kremlin. A fost în egală măsură o epocă terifiantă sub spectrul apocalipsei atomice, o epocă în care două sisteme politico-ideologice și militare antagonice au uzat și abuzat de amenințări, presiuni și represii reciproce, frici și angoase, manipulări psihologice și propagandistice, din rândul cărora nu au lipsit tehnicile clasice de spionaj, intoxicare, intimidare și terorism, infiltrări, racolări și trădări, dar și modalități inedite, sofisticate de deturnare a atenției adversarului, de anihilare a acțiunilor acestuia într-un joc duplicitar în care înșelătoriile, stratagemele pervertite și manevrele tenebroase constituiau nu atât iluzia prefabricată a unei realități ci realitatea însăși. Gordon Kerr, autorul incitantei lucrări „*British Traitors. Betrayal and Treachery in the Twentieth Century*”, Old Castle Books, 2022, la care am făcut referire în episoadele anterioare, acordă cum era de presupus un spațiu convenit și spionilor britanici ai Războiului Rece ce au defectat și au activat în solda serviciilor secrete de informații sovietice sau ale țărilor satelite din Est, cu efecte dezastruoase pentru Marea Britanie și aliații nord-atlantici ai acesteia.

Alan Nunn May sau „trădătorul greu de descris” care a livrat sovieticilor secretele britanice și americane ale bombei atomice în anii '40 ai veacului trecut a fost un personaj greu de descifrat și întrucâtva derutant pentru cei ce l-au cunoscut, inteligent dar interiorizat, fără a epata și a-și exterioriza motivațiile intime și convingerile.

Provenind dintr-o familie destul de înstărită, Alan Nunn May s-a născut în 1911 la Moseley, Birmingham și a urmat cursurile unei școli publice „*King Edward's*” după care a obținut o bursă la „*Trinity Hall Cambridge*” unde s-a dovedit un tânăr studios și performant, excelând în matematică, științele naturii și arte. În 1936, când își pregătea lucrarea de doctorat, a întreprins o călătorie la Leningrad. În același an, sub influența mediului pe care îl frecventase în studenție a aderat la Partidul Comunist Britanic ca mulți tineri ai timpului său nemulțumiți de *establishment*-ul în care trăiau, de inegalitățile sociale patentate, de pericolul fascismului și fascinați de experimentul sovietic.

Activitatea sa profesională de excepție în domeniul fizicii l-a scutit de a fi încorporat în armată la izbucnirea războiului în 1939, oferindu-i șansa de a se alătura echipei anglo-canadiene ce lucra la proiectul „*Tube Alloys*” în domeniul cercetării nucleare în 1942. Alan Nunn May a semnat în aceste condiții un angajament (*Official Secrets Act*) de respectare necondiționată a confidențialității proiectului în care era angrenat, vederile sale de stânga și pro-sovietice nefăcându-

I indezirabil în situația în care Marea Britanie, SUA și URSS erau aliate în bătălia contra puterilor Axei în Europa. Timp de opt luni cât a lucrat la Cambridge în cadrul „Laboratorului Cavendish” nu sunt date că ar fi avut contacte cu spionajul sovietic, deși la Moscova se știa că Alan Nunn May era disponibil să colaboreze și nu este exclus ca el să fi furnizat deja anumite informații privind proiectul atomic. La începutul anului 1943 a ajuns la Montreal, intrând în contact cu oameni de știință din bransa canadiană a proiectului. A avut ocazia să viziteze câteva obiective ale proiectului american de construire a bombei atomice: Hanford (Washington State) și Chicago, în mai multe rânduri. Dar în 1945, generalul Groves, directorul proiectului „Manhattan” nu i-a mai aprobat lui Nunn May o nouă vizită la laboratorul din Chicago, preocupat să limiteze accesul aliaților britanici la ultimele faze ale realizării bombei. Allan Nunn May s-a simțit teribil de frustrat, neștiind de faptul că spionajul sovietic era extrem de bine informat despre secretele atomice americane. În Canada, Nunn May a fost contactat de către Pavel N. Angelov, agent al rețelei sovietice de spionaj atomic, nume de cod „Baxter”, el primind numele „Alex”.

Informațiile puse la dispoziție Moscovei de către Nunn May au fost complementare celor transmise de către spionii pe care sovieticii îi infiltraseră în proiectul „Manhattan” în Statele Unite. Pentru serviciile sale Nunn May a fost remunerat ritmic de către ofițerul său de caz cu sume cuprinse între 250 și 500 de dolari, la valoarea de atunci. În septembrie 1945, Nunn May intenționa să se întoarcă în Anglia pentru a ocupa un post la *King's College* din Londra. Dar, coincidentă sau ghinion, la 5 septembrie 1945, cifratorul GRU Igor Guzenko a defectat de la Ottawa cu un sac de documente secrete care au permis autorităților canadiene să devoaleze rețeaua de spioni sovietici și să procedeze la arestări stupefiant. Între aceste documente figura și unul ce îl nominaliza pe Alan Nunn May în postura de spion sovietic care urma peste o lună să se întâlnească în apropiere de „British Museum” cu un trimis al Moscovei. *Special Branch* a decis să nu-l aresteze imediat pe Nunn May. Supravegherea acestuia din urmă și coroborarea activităților desfășurate de Nunn May în Canada cu datele intrate în posesia anchetatorilor grație dezertării lui Guzenko, l-au determinat pe comandorul Leonard Burt de la *Special Branch* să conchidă în februarie anul următor că Nunn May a fost asociat spionajului rusesc în Canada (legăturile cu Zabolin și Angelov-Baxter) și cu livrările de secrete atomice Centralei de la Moscova.

Nunn May a fost arestat la 4 martie 1946 la *Kings College* de către detectivul inspector William Whitehead. Procesul său, început la 1 mai 1946, a fost însă eclipsat de ecoul public al judecării și condamnării altor trădători notorii (William Joyce și John Amery), autoritățile britanice străduindu-se să prevină catastrofalele consecințe ale revelării contraproductive a penetrării de către sovietici a secretelor atomice anglo-americane.

În 1953, Nunn May a fost eliberat din închisoare permițându-i-se ulterior să-și reia activitatea științifică într-o companie și să predea la Universitatea din Ghana. S-a întors la Cambridge în 1978 și a murit 25 de ani mai târziu la

venerabila vârstă de 91 de ani. Înainte de a muri nu s-a putut abține și a recunoscut într-o confesiune încredințată publicației „*The Guardian*” cum și de ce a devenit spion rus, în contextul războiului contra Germaniei și nemulțumit că cercetările atomice nu erau împărțite de SUA și Marea Britanie aliatului sovietic. O justificare tardivă ce nu reprezenta câtuși de puțin o circumstanță atenuantă a actului său de trădare.

Klaus Fuchs sau „trădătorul care a dat rușilor bomba” a fost și el un spion atomic, în serviciul Moscovei, poreclit în orașul său natal din Germania, Rüsselsheim, „Vulpea roșie” (în germană „fuchs” însemnând „vulpe”) datorită convingerilor sale ferme de stânga.

Klaus Emil Julius Fuchs s-a născut în 1911 în familia unui pastor luteran, profesor de teologie la Universitatea din Leipzig, unde tânărul nostru „erou” și-a început studiile în domeniul matematicii și fizicii, continuate apoi la Universitatea din Kiel. Interesat și de politică a aderat de timpuriu la Partidul Social-Democrat (SPD) și la organizația paramilitară a acestuia „*Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold*” pentru a migra în 1932 către Partidul Comunist German (KPD), afirmându-se ca militar activ și orator la mitingurile electorale ce au precedat cucerirea puterii de către naziști. Epurat din „*Kaiser Wilhelm Institute*” unde lucra în 1933, Fuchs a emigrat în Anglia, unde a fost asistent cercetător al profesorului de fizică Neville Mott de la Universitatea din Bristol. Și-a susținut teza de doctorat în 1937 și s-a transferat la Universitatea din Edinburgh colaborând cu un alt savant german emigrat, Max Brod. A solicitat cetățenia britanică în 1939, care însă nu i-a fost acordată, pe motivul că era refugiat dintr-un stat inamic. A fost internat într-un lagăr pe Insula Man, fiind transferat la Sherbrooke, în Quebec (Canada). A continuat să publice articole și studii științifice în domeniul fizicii, în parteneriat cu Max Brod. În 1940 a fost eliberat din captivitate și s-a întors la Edinburgh alături de Brod. La recomandarea unui alt fizician german emigrat, Rudolf Peierls, Fuchs a fost cooptat în proiectul „*Tube Alloys*”, de dezvoltare a unor arme nucleare în cooperare cu Canada. În august 1942 a primit cetățenia britanică și a semnat „*Official Secrets Act*”. La finalul anului 1942 a intrat în contact cu fostul camarad politic comunist Jürgen Kuczynski, care l-a pus în legătură cu Simon Davidovici Kremer, secretarul atașatului militar sovietic de la Ambasada URSS la Londra, un agent al serviciului militar de informații GRU. Ruth – sora lui Kuczynski, la rândul ei maior al GRU – a asigurat curieratul pentru Fuchs, care a primit numele de cod „Charles”.

În 1943, Fuchs și Peierls au ajuns în SUA la Universitatea Columbia și au fost integrați în Proiectul „*Manhattan*” activând în direcția cercetărilor de îmbogățire a uraniului. Fuchs a fost arondat unei alte rețele de spionaj sovietice în subordinea NKGB. În 1944 a transmis Centrului de la Moscova prin omul său de legătură „*Raymond*” (în realitate Harry Gold, pe numele său adevărat Henrich Goldnitsky, elvețian la origine, emigrat mai demult în SUA, chimist într-un laborator) informații despre programul militar atomic american, care au parvenit consulului sovietic la New York, Anatoli Iakovlev, ofițer controlor al rețelei

NKGB. În august 1944 a obținut un job la Los Alamos (New Mexico), acolo unde se pune la punct teribilă bombă atomică. La 2 iunie 1945, Fuchs, în cursul unei întâlniri cu Gold la Santa Fe, a livrat un pachet de informații detaliate despre stadiul final al realizării bombei și testul realizat în deșertul Alamogordo.

Când președintele american Truman l-a pus la curent pe Stalin la Postdam cu intenția SUA de a lovi Japonia cu noua armă, acesta din urmă nu a manifestat niciun interes întrucât Fuchs și un cuplu de spioni ruși implicați în Proiectul Manhattan își făcuseră datoria devalând toate secretele atomice din timp. În iulie 1946, Fuchs s-a întors în Anglia și i-a alertat pe sovietici în legătură cu planurile anglo-americane de construire a unei bombe cu hidrogen. În contactele pe care le-a avut cu șeful stației londoneze a serviciului de spionaj sovietic, Aleksandr Feklisov, i-a relatat acestuia stadiul atins de colectivul de savanți atomiști de la Universitatea din Chicago condus de Edward Teller și Enrico Fermi, însărcinat cu obținerea noii bombe, precum și rezultatele experimentelor și testelor efectuate la Eniwetok Atoll în Pacific.

În 1948, când publicația britanică „*Daily Express*” a dezvăluit că MI5 investighează trei oameni de știință care au fost membri ai Partidului Comunist, Feklisov a primit ordin să suspende orice legătură cu Fuchs și Ruth Kuczynski, dar întâlnirile acestora au continuat cu precauțiile de rigoare. Fuchs, care lucra la Divizia de Fizică Teoretică a Centrului de cercetări atomice la Harwell, a transmis pe mai departe informații de interes pentru sovietici. Fuchs, ca și Donald MacLean, evocat în episodul anterior, a fost demascat când proiectul „*Venona*” a valorificat decriptările mesajelor cifrate ale rețelei sovietice de spionaj atomic.

Supus unui regim de supraveghere și unor investigații minuțioase de către MI5, organismul de contraspionaj britanic, sub coordonarea lui Jim Skardon – investigator-șef și a lui Percy Sillitoe, Fuchs a fost arestat, judecat și condamnat la 14 ani de închisoare pentru spionaj și trădare. A efectuat 9 ani și 4 luni din sentință și a fost eliberat din Wakefield Prison la 23 iunie 1959. I s-a permis să plece în RDG unde a fost imediat recuperat ca director al unui institut de cercetări nucleare lângă Dresda. S-a căsătorit cu o veche colegă de universitate, Margaret Keilson, și a trăit discret până în 1988, când a decedat.

Harry Houghton și Ethel Gee, două personaje altfel banale dar egocentrice, inadecvate dar venale, au ajuns printr-un concurs de împrejurări tipic pentru perioada Războiului Rece să devină spioni în serviciul Estului (pentru polonezi și sovietici), aducând grave prejudicii sistemului de apărare și securitate al Marii Britanii. Harry Frederick Houghton, născut în 1905, încadrat în Royal Navy ajungând până la gradul de subofițer, a avut șansa după război să lucreze la Ambasada Britanică de la Varșovia în subordinea atașatului naval în 1951. Viața sa personală prezenta însă anumite vulnerabilități (mici afaceri cu cafea și medicamente, o relație extraconjugală cu o localnică, Katrina, consum exagerat de băuturi alcoolice, deteriorarea echilibrului familial) care au condus la rechemarea sa în Anglia, după un an. Înainte de a pleca de la Varșovia, Houghton a primit de la Katrina o listă cu câțiva polonezi locuind la Londra care puteau fi contactați.

Între aceștia se aflau și colaboratori ai Poliției politice secrete poloneze (UB) care l-ar fi putut folosi ulterior pe Houghton. La întoarcere, Houghton s-a întâlnit cu un bărbat, Tadeusz, pe care l-a cultivat în continuare. Houghton a primit un post la Portland în Dorset, lucrând pentru Amiralitate la un departament de detecție a sistemelor de apărare navală. Tadeusz i-a asigurat lui Houghton mici stipendii pentru a-și întreține noua amantă, Ethel Gee, cunoscută ca „Bunty”, care la rândul ei lucra în același departament *Underwater Detection Establishment* (UDE) având acces la documente secrete referitoare la submarinele nucleare britanice. În 1953, Houghton a fost efectiv înrolat în rețeaua poloneză de spionaj, a fost instruit de Tadeusz și de colaboratorii acestuia, fiind dotat cu un aparat performant de fotografiat și recompensat pentru documentele furnizate.

În 1956, Houghton a divorțat de soția sa Peggy, relația cu Ethel Gee („Bunty”) crescând în intensitate.

Comanditarii săi polonezi i-au solicitat noi informații despre sistemul britanic de apărare anti-submarin. Dar sovieticii au considerat că Houghton și Gee ar efectua o treabă mai bună dacă ar fi preluați de KGB. În acest moment apare în scenă Gordon Lonsdale, vajnic agent secret sovietic care lucra sub acoperire, când canadiană, când americană (Detalii despre cazul Lonsdale în *Periscop* nr. 2/30 din 2015 – n.red.). Cuplul Houghton – Gee și-a continuat activitatea furnizând documente prețioase lui Lonsdale, care i-a manipulat pe cei doi furnizori de informații secrete, sugerându-le că acestea aveau destinație nord-atlantică!

Concomitent însă sfârșitul anilor '50 a adus cu sine intensificarea activității serviciului de contraspionaj britanic MI5 cum am putut constata în derularea cazurilor Alan Nunn May și Klaus Fuchs, extravagantul cuplu Houghton – Gee intrând prin rigoșul în atenția anchetatorilor, supus fiind unei supravegheri atente și stăruitoare, alături de Lonsdale.

În atenția anchetatorilor de la MI5 a mai intrat un alt cuplu, Krogers, provenit tot din Canada, ca și Lonsdale, care ducea o existență mult peste veniturile aparente dintr-un business local și care interacționa cu Lonsdale frecvent. În prima săptămână din ianuarie 1961, după un filaj strâns, echipa de la MI5 i-a arestat pe Houghton, Ethel Gee și Lonsdale care se întâlniseră pentru o livrare rutinieră de informații. Anchetatorii au intrat în posesia unei pelicule nedevopate și a 310 fotografii privind date secrete ale Amiralității cât și a unor plicuri cu mai multe sute de lire ce trebuiau să parvină cuplului de spioni manevrat de Lonsdale. Cei cinci agenți sovietici arestați au fost deferiți justiției. Lonsdale, despre care șeful completului de judecată, lord Parker, considera că este un „spion profesionist”, a fost condamnat la 25 de ani de închisoare. Cuplul Kroger (cunoscut și sub numele de Cohen în rețeaua spionilor din SUA ce au transmis Moscovei secretele bombei atomice) au primit 20 de ani de reclusiune, în vreme ce Harry Houghton și Ethel Gee au încasat la rândul lor 15 ani de pușcărie. La opt luni după proces s-a dezvăluit adevărata identitate a lui Lonsdale: născut la Moscova în 1922, el se chema în realitate Konon Trofimovici Molody. La vârsta de 7 ani a fost încredințat unei rude din America, întorcându-se în URSS când avea

16 ani. A luptat în Armata Roșie în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, după care a fost recrutat de serviciile secrete sovietice și returnat în Canada în 1954 unde și-a asumat o nouă identitate (Gordon Lonsdale) de care s-a prevalat când a ajuns în Marea Britanie în 1955. În 1964, Lonsdale a fost schimbat cu un om de afaceri britanic Greville Wynne, arestat de KGB pentru spionaj. Un an mai târziu, Molody a publicat o carte de memorii „Spy” care a fost tradusă și în engleză. A murit la 48 de ani, după o intoxicație cu ciuperci. Și soții Cohen au fost schimbați în 1969 cu un lector britanic, Gerald Brooke, arestat de asemenea de sovietici. Ambii au murit la Moscova, Lona în 1992 iar Morris în 1995. Houghton și Ethel Gee au fost eliberați în 1970 și s-au căsătorit în aprilie 1971. Houghton a publicat în 1972 o carte de memorii „*Operation Portland: The Autobiography of a Spy*”. În 1985 Harry a murit la un an după Ethel.

George Blake, „un soldat al Războiului Rece” a fost neîndoielnic un personaj profund contradictoriu (O prezentare amplă a cazului și în *Periscop* nr.4/32 din 2015, sub semnătura doamnei Leontina Radu – n.red.). Un creștin care a îmbrățișat cauza comunismului. A iubit și a admirat Casa de Orania fiind concomitent un suporter al Sovietelor. A fost un adept al păcii care s-a făcut vinovat de moartea a peste 40 de oameni. S-a simțit patriot britanic, trădându-și în același timp țara, adoptând în final o alta. George Blake poate fi considerat, fără a greși câtuși de puțin, cel mai periculos agent dublu din istoria serviciului de informații britanic MI6. Blake s-a născut la Rotterdam în Olanda, la 11 noiembrie 1922. Tatăl său, Albert Behar, evreu dintr-o familie înstărită din Constantinopol, a obținut cetățenia britanică și a luptat în tabăra Aliaților în timpul primei conflagrații mondiale. George era un tânăr sânguincios, bine educat și onest, care la un moment dat ambiționa să devină pastor al bisericii reformate olandeze. După moartea tatălui său în 1936 a locuit la Cairo alături de sora sa Zephira, căsătorită cu un bancher, Daniel Curiel. A învățat la un liceu englez din capitala Egiptului și la un altul francez, luând un prim contact cu marxismul prin intermediul vărului său Henri Curiel, care ca mulți tineri din generația sa aparținând unor familii bine situate cochetau cu stânga și comunismul. Când a izbucnit războiul în septembrie 1939, George Blake se afla la Rotterdam la rude. Ocupația germană a Olandei l-a propulsat pe tânărul George, cetățean britanic, în tabăra Rezistenței și cariera sa de spion și conspirator a început sub cele mai bune auspicii (a fost curier al rețelei de rezistență, difuzor de publicații și tipărituri ilegale, precum și furnizor de informații colectate despre ocupanții germani către serviciile secrete de la Londra). După o călătorie cu peripeții prin Belgia, Franța, Spania a ajuns în Gibraltar, de unde s-a îmbarcat pe nava *RMS Empress of Australia* care l-a transportat în Anglia. Reunit cu familia a hotărât să-și asume un nume nou, „very british” – „Blake”. A participat la acțiuni militare în cadrul Royal Navy și luându-se în considerare experiența sa din Rezistența olandeză a fost afectat la *Secret Intelligence Service* (SIS) care asigură asistența pentru luptătorii anti-naziști din Țările de Jos. După război, Blake a fost „focusat” să se ocupe de recrutarea foștilor militari din flota germană și din Wehrmacht care ar fi urmat să funcționeze ca

agenți în zona Germaniei de Est, sub ocupație rusească, în condițiile Războiului Rece odată declanșat. În aceeași perioadă a urmat cursuri intensive de limbă rusă la Cambridge, aprofundând problematica politico-militară a spațiului sovietic și Europei de Est aflate sub dominația Kremlinului.

Carierea lui Blake a înregistrat odată cu declanșarea războiului din Coreea o turnantă pe cât de stupefiantă pe atât de controversată și greu de explicat. Având acoperire diplomatică la Ambasada Marii Britanii din Seul, capitala Coreei de Sud, aflate sub control american, Blake încerca să recruteze spioni care să se infiltreze în Extremul Orient sovietic și în Coreea de Nord unde se înstăpânise regimul comunist sub conducerea lui Kim Ir Sen. Rezultatele eforturilor lui Blake s-au dovedit irelevante. Când nord-coreenii au capturat intempestiv Seulul, personalul ambasadei britanice și rezidenții anglo-americani au devenit prizonieri de război și au fost supuși unor vexațiuni și brutalități, fiind internați într-un lagăr de „reeducare” după un marș forțat prin frig și fără resurse de hrană, efectivele acestora înjumătățindu-se. Blake și camarazii săi de suferințe au făcut și ei obiectul unui bestial proces de „spălarea creierelor” și îndoctrinare cu ideologia comunistă de sorginte rusească și chinezească. În scurtă vreme, Blake care manifestase empatie și disponibilitate de a accepta preceptele marxiste, s-a „reconvertit” și a fost de acord ca după un stagiul de pregătire să funcționeze ca agent dublu în eventualitatea întoarcerii în Europa.

Încredințat de nord-coreenii sovieticilor, Blake a fost preluat de colonelul KGB Nikolai Loenko desăvârșindu-și pregătirea și viitorul *modus operandi* sub numele de cod „Diomid” („Diamant”). După trei ani de captivitate s-a întors acasă și a depășit cu succes ședința de *debriefing* de la SIS. Și-a început noul stagiul de spion dublu în slujba Moscovei, stocând informații secrete și fotografiind documente de înaltă confidențialitate cu o cameră Minox. A luat apoi legătura cu ofițerul său coordonator Serghei Kondrașev de la Ambasada URSS din Londra, căruia i-a transmis un flux impresionant de date curente și elemente strategice. Americanii au estimat că Blake a pus la dispoziția KGB peste 4720 de pagini fotocopyate privind *summit*-urile și negocierile britanice din a doua jumătate a anilor '50 ai veacului trecut. Dick White, șeful SIS din 1956 până în 1968 a apreciat că prejudiciile provocate de către Blake le-au depășit pe cele produse de Kim Philby. În aprilie 1955, Blake a fost numit șeful stației SIS de la Berlin. Aportul malefic al acestui „soldat al Războiului Rece”, cum se pretindea a fi fost peste ani într-un interviu al televiziunii germane, nu s-a lăsat mult așteptat. Divulgați de către Blake rușilor, 521 de agenți ai serviciilor secrete occidentale au fost arestați în RDG, dintre care 105 aparțineau britanicilor. Tot Blake a compromis și operațiunea ce viza ca printr-un tunel excavat în sectorul sovietic al Berlinului să fie interceptate comunicațiile militare ale comandamentului trupelor de ocupație rusești, operație cunoscută sub numele „*Stopwatch/Gold*”. Demascarea acestei tentative a oferit Moscovei ocazia de a declanșa o contraofensivă propagandistică de amploare ce a afectat per ansamblu imaginea Occidentului.

În 1959 Blake a fost rechemat la Londra și anumite suspiciuni au început să planeze asupra sa. A mai durat ceva timp până când un defector polonez, Michael Goleniewski, ofițer de contrainformații, l-a identificat pe Blake ca fiind o „cârțiță” sovietică în serviciul de *intelligence* britanic. Arestat și interogată de SIS, Blake și-a mărturisit și și-a motivat trădarea fiind condamnat inițial la 14 ani închisoare pentru ca în final, pasibil de pedeapsa cu moartea, să primească un total de 42 de ani de închisoare, cea mai grea sentință pronunțată de o curte de justiție britanică pentru spionaj.

Blake s-a adaptat regimului celular, a practicat yoga, a studiat araba, franceza și germana, împrietenindu-se cu alți deținuți – Pat Pottle și Michael Randle, doi activiști pacifiști, protestatari împotriva bazelor SUA în Anglia. Pe Pottle l-a rugat să ia legătura cu Ambasada URSS înștiințându-și stăpânii de soarta sa, când acesta urma să fie eliberat. Și-a apropiat de asemenea un membru al organizației teroriste irlandeze IRA pe care l-a sensibilizat să ia legătura cu ceilalți doi activiști pacifiști pentru a-l ajuta să găsească o formulă de evaziune din penitenciar. La 26 octombrie 1966, evadarea s-a produs, evident și cu sprijinul logistic al sovieticilor. Blake a fost extras cu succes din Londra via Belgia, Germania occidentală, Berlinul de Vest pentru a ajunge în final în Berlinul de Est de unde s-a îndreptat spre Moscova. În 1968, Blake s-a căsătorit cu Ida Mihailovna Kareyeva cu care a avut un copil. Blake a primit gradul de colonel KGB. A fost folosit ca translator din olandeză, ca expert în Orientul Mijlociu și cercetător la Institutul de Economie Mondială și Relații Internaționale. În 1990 a publicat o autobiografie „*No Other Choice*” într-o editură britanică, primind 60.000 lire drepturi de autor. La Moscova se mai întâlnea cu Kim Philby. A murit la vârsta de 98 de ani fără remușcări pentru activitatea trădătoare.

John Vassall, „funcționarul *dandy* care a devenit trădător” se oferă, spre deosebire de spionii atomici și George Blake, animați de convingeri comuniste, pro-sovietice, mărturisite sau nu, ca temeuri ale activității lor în serviciul KGB, ca un caz insolit și pilduitor cum un comportament sexual deviant poate determina deturnarea unui traiect profesional în cadrul instituțional public pe un alt traseu, sordid, al trădării de țară. John Vassall a fost homosexual și nu a fost comunist sau ideologic angajat într-o Mare Britanie cu pretenții și rigori puritane și ipocrite justificări morale. Născut la 1924 într-o familie onorabilă (tatăl său era capelan la „*St. Bartholomew's Hospital*” din Londra, iar mama sa asistentă medicală). John Vassall a urmat cursurile unor școli publice („*Monmouth Grammar School*” și școala-internat *Seatford-Sussex*) unde ar fi avut primele experiențe homosexuale. În 1942 a încercat să intre în rândurile Royal Air Force ca pilot dar a fost refuzat. A ocupat temporar un post de funcționar într-un departament al Amiralității, lucrând apoi în domeniul fotografiilor aeriene la RAF. După război, căutând să-și rezolve problemele cauzate de homosexualitate și trecând printr-o criză religioasă, dorind să devină catolic practicant a reușit să se reangajeze ca funcționar naval la Ambasada Britanică de la Moscova. Pe lângă îndeletnicirile sale inerente postului și socializarea cu oficialitățile diplomatice, Vassall a descoperit, printr-un prieten

ocasional, un translator polonez gay, Sigmund Mikhailski, și un soi de viață mondenă moscovită de noapte care i-au reactivat vechile-i năravuri pederaste. După câteva întâlniri tainice, în martie 1955 a fost abordat de doi indivizi sumbri care l-au înștiințat că a comis delict pe depeșite de legea sovietică, existând probe filmate în acest sens și că ieșirea din această situație ambarasantă ar fi doar o colaborare fără ascunzișuri cu... KGB!

Acceptând șantajul, Vassall și-a început de îndată activitatea de agent moscovit furnizând documente importante fotocopyate din seifurile Ambasadei Britanice, fiind remunerat pentru efortul său. După doi ani misiunea sa la Moscova s-a încheiat. Înainte de a se întoarce la Londra a fost contactat de un ofițer KGB, Nikolai Korovin, care i-a făcut un instructaj în legătură cu ceea ce va avea de întreprins în următoarea etapă. Vassall a fost trimis ulterior în Suedia, Canada și SUA, de unde a alimentat cu sânge Centrala de la Moscova cu informații și date secrete, mai ales după ce a ajuns să dețină o poziție de ofițer în *Naval Intelligence* la Amiralitate.

Legătura cu Korovin a funcționat eficient și cu multă discreție și după ce Vassall a fost transferat în secretariatul particular al Lordului Civil al Amiralității. A revenit apoi în branșa militară a Amiralității având acces la documentații despre sistemele radar și echipamentele anti-submarine pe care le-a pus la dispoziția ofițerului său de legătură cu KGB, Korovin. În perioada în care s-a declanșat scandalul de spionaj legat de „grupul Portland”, Korovin a fost retras, Vassall fiind preluat de un nou contactor, Nikolai Karpekov.

Sfârșitul carierei de spion pentru Vassall a fost accelerat de defectările în lanț ale unor ofițeri KGB la începutul anilor '60 – Anatoli Golițin, Iuri Nosenko – și a polonezului Michal Goleniewski. Convocat la Scotland Yard de către anchetatorul Smith, Vassall a fost demascat, a făcut mărturisiri ce-l incriminau și a fost deferit justiției. La 16 octombrie 1962, Vassall a pledat vinovat la capetele de acuzare privind încălcarea articolelor cuprinse în „*Official Secret Act*”. Lordul Parker, *Lord Chief Justice* l-a condamnat pe John Vassall la 18 ani de închisoare. A fost eliberat înainte de termen, în 1972. După trei ani a publicat o carte de memorii *Vassall: The Autobiography of a Spy*. A murit uitat de toți în 1996, la vârsta de 72 de ani.

Geoffrey Prime – „inadecvatul trădător” sau „spionul imperfect”, este un alt caz elocvent de trădare a unui agent britanic în beneficiul KGB pe fondul unui comportament sexual deviant. Născut la 21 februarie 1938 în Alton, în Staffordshire, a avut o copilărie care i-a accentuat predispoziția spre izolare și introvertire și nevoia de a avea prieteni și relații apropiate. A urmat cursurile unui Colegiu romano-catolic „*St. Joseph*” în Stoke-on-Trent. În adolescență se pare că a avut o primă experiență sexuală care l-a marcat și a contribuit la declanșarea mai târziu a unor nepotolite porniri pedofile violente.

A intrat în Royal Air Force unde disciplina aspră, absența oricărei intimități și alte experiențe sexuale maladiv interiorizate i-au dezvoltat un complex de superioritate. În aceeași perioadă și-a pus în valoare predilecția pentru stăpânirea

unor limbi străine, învățând chiar și limba rusă – o opțiune cam extravagantă – la *Joint Service School for Linguists (JSSL)* în Crail (Scoția) și la Universitatea din Londra. În RAF a obținut grad de subofițer și a fost detașat în Kenya unde repulsiat sa față de rasism și colonialism și simpatia disimulată față de comunismul rusesc i-au înrâurit convingerile. Reîntors în Anglia a lucrat la o unitate RAF în Tangmere (Sussex) și apoi la o alta care monitoriza semnalele sonore cu informații secrete la RAF Gatow din Berlin, unitate ce intercepta transmisiile vocale sovietice ce erau apoi traduse. Reîntors din nou în Marea Britanie a fost repartizat în 1968 la *Government Communications Headquarters (GCHQ)*, activând la *London Processed Group (LPG)* pentru procesarea și traducerea interceptărilor telefonice pentru agențiile secrete britanice. La mijlocul anilor '70 era încadrat în secția J30 a diviziei J „Special SIGINT” la (GCHQ). Viața sa personală a fost însă în toți acești ani dezastruoasă: un divorț și tot felul de practici neconforme cu statutul său profesional (frecventarea de prostituate, obscenități proferate, voyeurism, pedofilie, abuzarea fizică a victimelor).

Carierea de spion a lui Prime a început în 1968 când era detașat în Berlinul de Vest și și-a oferit serviciile rușilor care l-au contactat și i-au transmis instrucțiuni după ce i-au verificat oferta. Înainte de a se întoarce în țară, Prime a făcut o vizită secretă la Karlshorst unde a avut parte de o instruire accelerată, stabilindu-i-se sarcinile pe care urma să le îndeplinească la GCHQ. A fost înzestrat cu un aparat foto Minox ultraperformant și a primit numele de cod „Rowlands”, stabilindu-se ca viitoarele contacte să aibă loc în Austria. A fost încredințat celui de al III-lea Directorat al KGB care avea un alt tip de conlucrare cu agenții străini pentru a nu-i expune organelor de contraspionaj din țările lor. Și-a întâlnit ofițerii coordonatori la Viena (1969), în Irlanda (1970), la Roma (1970), în Cipru (1972). În 1977, când KGB a luat măsuri de securitate suplimentare pentru a nu-l deconspira pe Prime, contactul cu acesta a fost sistat, până în 1980 când el deja nu mai funcționa în cadrul GCHQ. Informațiile transmise Moscovei au fost remunerate cu sume substanțiale de către KGB. În 1982 Prime a fost arestat, interogat și constrâns să pledeze „vinovat” la „*Central Criminal Court*” din Londra la șapte capete de acuzare vizând activitatea sa de spionaj și trei ofense sexuale aduse unor minori cu vârste cuprinse între 11 și 14 ani. Sentința primită de Prime însuma 35 de ani de închisoare pentru spionaj și încălcarea prevederilor importantului document „*Official Secrets Act 1911*” și 3 ani pentru agresarea unor copile. A fost încarcerat la Rochester Prison și a efectuat jumătate din pedeapsă. Eliberat din pușcărie în martie 2001, a fost înregistrat în *Sex Offenders Register* fiind în continuare supravegheat și supus oprobiului public.

Fosta sa soție, Rhona Ratcliffe, a publicat în 1984 o carte despre deplorabilul ei mariaj, intitulată *Time of Trial*.

Michael Bettaney sau „trădătorul pe care rușii l-au ignorat” a fost, spre deosebire de ceilalți protagoniști ai infamelor acte de periclitare a siguranței și intereselor Marii Britanii în secolul al XX-lea, un specimen întrucâtva straniu, dar nu lipsit de pericolozitate. Născut în 1950 în Stoke-on-Trent, aparținea unei

generații post-belice cu toate atuurile și slăbiciunile acesteia. Tatăl său era un lucrător într-o fabrică de jucării, iar mama femeie de serviciu. Avea deci origini modeste, dar Michael a reușit să urmeze cursurile colegiului „Pembroke”, Oxford. Gusturile sale bizare și teribiliste îl făceau să asculte la patefon discuri cu discursuri naziste și cuvântările lui Adolf Hitler cu volumul dat la maximum. Se îmbrăca cu accesorii *tweed*, fuma pipă și căuta să-și ascundă accentul provincial vorbind afectat, mascându-și complexul de inferioritate. După studiile efectuate la Oxford a fost recrutat de MI5 în 1975. În anul următor a fost trimis în Irlanda de Nord unde a participat la acțiuni riscante și sângeroase împotriva IRA, binecunoscuta organizație teroristă. În 1978 s-a întors la Londra destul de traumatizat și a activat în branșe antiteroriste până în 1982 când a fost transferat la departamentul K4, ce se ocupa de spionajul sovietic în Marea Britanie. Viața sa personală era însă într-un permanent declin și consuma cantități uriașe de alcool. După un răstimp marcat de insatisfacții și nemulțumiri față de *establishmentul* britanic din anii guvernării Thatcher, s-a apropiat de ideologia marxistă și a început să vadă cu alți ochi ceea ce făcea la MI5. De prin 1983 a început să memorizeze anumite documente secrete și să fotografieze paginile stocate. La 3 aprilie 1983 a trimis Ambasadei Sovietice o scrisoare în care își oferea serviciile, scrisoare care a ajuns la Arkadi Vasilievici Guk, rezidentul KGB la Londra având acoperire diplomatică. Scrisoarea era semnată „Koba”, numele de tinerețe în ale conspirațiilor pe care îl avea Stalin înainte de Revoluția din Octombrie. Bettaney a fost deziluzionat că sovieticii, care bănuiau că scrisoarea era o provocare, nu au dat niciun răspuns. Spionul voluntar a început să dea târcoale ambasadei în căutarea unui contact sau conexiuni. A mai trimis alte două misive. Informațiile livrate de Bettaney sovieticilor au fost de natură să-i avertizeze pe aceștia asupra măsurilor întreprinse de MI5 pentru contracararea rețelelor KGB și GRU din Anglia.

În același timp Bettaney a sfârșit prin a stârni suspiciuni în ceea ce făcea prevalându-se de calitatea de spion. În 1984 a fost supus unei anchete, declarat culpabil și judecat fără zărvă, întrucât *Secret Service* și guvernul majestății sale nu doreau publicitate pentru o astfel de afacere, cu atât mai mult cu cât britanicii voiau să-și protejeze agentul dublu Oleg Gordievski care defectase din KGB și care, ulterior, a fost exfiltrat cu succes din URSS. Deși Bettaney și-a pledat nevinovăția, *Lord Chief Justice Lane* l-a condamnat la 23 de ani de închisoare. A rămas încarcerat până în 1998. Contraspionajul britanic și-a luat revanșa și în 1984, Arkadi Guk a fost expulzat împreună cu alți diplomați sovietici acuzați de spionaj. Dar afacerea Bettaney a avut și efecte instituționale, schimbări la nivelul personalului și conducerii MI5.

În 1994 a fost creat *The Intelligence and Security Committee*, iar în anul 2000 s-a instituit un *Investigatory Powers Tribunal*. După ieșirea din închisoare, Michael Bettaney s-a stabilit în Ware-Hertfordshire, alături de o activistă socialistă, Marion Johnstone, care a corespondat cu el în perioada detenției. A murit în 2018, după o intoxicație cu alcool.

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

IMIGRAȚIA – UN PERICOL PENTRU EUROPA

Gheorghe Bărbulescu

*În contextul marcării a 20 de ani de la primele revolte violente ale musulmanilor din Franța (octombrie-noiembrie 2005), ziarul **Le Figaro** a publicat un interviu cu **Pierre Brochard**, fost director al DGSE, în care acesta avertizează că Franța se află în colaps din cauza imigrației necontrolate din ultimele decenii, este în pragul războiului civil și, fără măsuri urgente și foarte drastice, va deveni țară african-musulmană. Deși se referă strict la Franța, reverberațiile temei abordate se răsfrâng neîndoiește la scară mai largă, în primul rând la Europa. Redăm mai jos o parte din afirmațiile fostului director al spionajului francez:*

Privind în urmă, ceea ce s-a întâmplat acum douăzeci de ani apare, în primul rând, ca un revelator crud al stării țării. Începând cu anii '80, se conturase un peisaj inedit: revolte etnice, nemaivăzute, izbucneau sporadic în zonele urbane, pe fondul delincvenței, islamizării și separării. Valul din octombrie (2005), extinzând incendiul la mai multe orașe simultan, a dat un semnal de alarmă zgomotos. Două treimi dintre compatrioții noștri au dedus că trebuia „oprită imigrația”. Cei care dețineau puterea nu i-au ascultat. Rezultatul: nu s-a făcut nimic. Ceea ce ne aduce direct la angoasele de astăzi, rezumate de profeția „războiului civil”. Mă îndoiesc că acesta se va produce pe termen scurt. În schimb, consider că, dacă rămânem cu brațele încrucișate, ne vom îndrepta spre ce este mai rău (...).

Într-o democrație avansată și pașnică, diferendele dintre autohtoni nu mai par de natură să reînvie Revoluția sau Comuna (din Paris, 1871). Pentru a simplifica, aș spune că între cetățenii autohtoni, violența, politică și socială, nu mai este la modă: pentru ei, Istoria s-a terminat, în sensul lui Fukuyama. Aș merge mai departe: tema însăși a imigrației, prin retroacțiune, riscă să provoace cele mai grave disensiuni în rândul nativilor, între „universalști” (mondialiști mercantili, umaniști visători, wokisti justițiar) și „localști” (patrioți încăpățânați, regionalști, comunitari de tradiție). O schismă care, de altfel, reintroduce în jocul belicos pe unii dintre extremiștii noștri, adepți ai unei mitice „convergențe a luptelor”, gata să servească drept cal troian facțiunilor cele mai militante ale imigrației. **Imigranții noștri au venit cu bagaje culturale, religioase, istorice grele, pe care nu le-au abandonat la frontieră.** Aceste bagaje erau chiar atât de grele încât o parte din strănepoții lor continuă să le poarte. Să le enumerăm, încă o dată, deoarece totul decurge de aici: origine din Lumea a Treia, obiceiuri comunitare, majoritate musulmană, cultură a onoarei, trecut colonial, demografie dinamică, endogamie

ridicată, nivel cultural scăzut, productivitate și capacitate de angajare inferioare, coagulare în enclave geografice și, mai ales, așadar, agravarea acestor dispoziții pe măsură ce trec generațiile, într-un context global de război a Sudului asupra Nordului. Din acest punct de vedere, distincția între război „civil” și „străin” devine neclară. Suntem, cel puțin, într-un caz hibrid, care șterge, din start, dimensiunea fratricidă a luptelor dintre catolici și protestanți, și în care geopolitica intervine cel puțin la fel de mult ca politica.

De aceea prefer să vorbesc despre o confruntare internă, vulnerabilă la ingerințe externe. În acest tablou, trebuie însă rezervat un loc special teritoriilor de peste mări, moștenitoare și ele ale erei coloniale, și dotate cu o geografie îndepărtată și insulară: le putem vedea ca pe niște „laboratoare”, unde începuturi de insurecție au opus deja cetățeni francezi, în funcție de originea lor etnică. În cele din urmă, un „adevărat” război civil este o luptă armată, în cadrul aceleiași colectivități, între părți organizate care își dispută controlul. Adică trecerea, bruscă și totală, a unei țări întregi la o violență fizică concertată. O spun din nou: această viziune pare simplistă. Căci nenumărate ipoteze, mai complexe, ieșind din tipare, pot fi confirmate. Chiar dacă ne gândim foarte intens la Imperiul Roman, niciun precedent nu ne-ar putea ghida. Să nu uităm că nicio societate, înaintea noastră, nu a trăit sub domnia individualismului de masă, un fel de terra incognita, fără hartă sau busolă.

Sentimentul meu este următorul. Cu mult înainte de a ajunge la o luptă pe viață și pe moarte pentru suveranitate, vom continua să ne scufundăm în nisipuri mișcătoare. **Valul migrator, dacă persistă, va produce un lanț de degradări, atât subiacente pe termen lung, cât și explozive pe moment.** Imigrația actuală este un fapt social total ale cărui unde de șoc se fac simțite peste tot. Pentru a le schematiza, ele reînvie, în primul rând, clivajele non-negociabile, adică insolubile în proceduri, pe care le credeam lăsate în urmă: discordia religioasă, dușmănia colonială, flagelul rasial, prăpastia culturală, alianțe naționale incompatibile, la care se adaugă, ca bonus, inadecvarea economică. Pe scurt, ne lovește în plin bumerangul unei Istории, departe de a fi terminată în altă parte. Un drum subteran, deci, când aceste disfuncții, imperceptibile de la o zi la alta, ajung să iasă la suprafață prin acumulare. Erupții detonatoare atunci când, din aceste transformări, se nasc contradicții pe care mecanismele de absorbție – odinioară performante cu euro-creștinii – nu mai reușesc să le depășească. Violența devine, atunci, singura cale de ieșire. O violență multiformă – delincentă, nihilistă, metapolitică – mai întâi sporadică și dispersată, dar care ia o turnură aglutinantă, pe măsură ce dereglările se înrăutățesc. Adică, în cele din urmă, un proces cvasi-vulcanic, asociind o magmă subterană, purtătoare de tendințe grele, și erupții bruște, care apar la orice pretext. Subînțeles fiind că alegerea nu este întotdeauna între viață și moarte, ci și între o existență care merită trăită și altele care nu merită efortul. Altfel, la ce bun? Sunt conștient că, astfel schițat, acest viitor rămâne nebulos. Ceea ce nu ne interzice să deschidem un cadru de reflecție care, încercând să excludă paranoia – sarcină uneori dificilă – evidențiază o gamă de posibilități.

După părerea mea, trebuie să începem prin a conștientiza punctul de sosire, irefutabil: o Franță cu majoritate africană și musulmană, cu mult înainte de sfârșitul acestui secol. O răsturnare pe care sfidez pe oricine să spere că va fi pașnică și blândă. Logica ne conduce, așadar, să identificăm mai întâi actorii acestei tragedii. Dacă e să dăm crezare grilei de lectură în vigoare, ei sunt în număr nelimitat, deoarece totul este doar la nivel de cazuri particulare. Nu aceasta este abordarea mea. **Experiența mea profesională mă îndeamnă să comit păcatul amestecului. Grupurile rămân agenți istorici determinanți, și devin cu atât mai mult când reapar casus belli de altădată.** Pentru mine, aceste grupuri sunt în număr de patru. Cel mai proactiv este format din „cei veniți din altă parte”. Criteriul pertinent, pentru a-l analiza, este cel al aculturației. În lipsa statisticilor, m-aș limita la intuiție. Dintr-un efectiv care ajunge acum la 25-30% dintre rezidenți (pe trei generații), „asimilații” nu mai sunt, după părerea mea, decât 5-10%, „integrații” reprezintă 30-40%, iar restul plutește de la non-aderență la ură, pe fond de asistență socială.

Tineretul masculin reprezintă vârful de lance. Prin acest ultim strat sunt reînviată, în spațiul public, obiceiurile și cutumele țărilor de origine, cu care nu am cerut niciodată să conviețuim. Atrag atenția asupra faptului că integrarea, „speranță supremă și gând suprem”, nu este decât un CDD (contract pe durată determinată) (respectarea legii în schimbul locului de muncă): într-o perioadă de răsturnare, cei integrați vor înclina natural în această direcție. Rămân „cei de aici”, „cei care erau deja”, cărora li se alătură fracțiunea asimilaților (...).

Acest monopol al violenței este, totuși, supus unor constrângeri puternice. În primul rând, bugetare: eficacitatea acestor „gardieni ai păcii” este condiționată de mărimea efectivelor lor, ceea ce pune problema crucială a saturării lor în caz de necaz. Restricții juridice, mai ales, sub forma Statului de drept, piatra unghiulară a „societății indivizilor”: **sub acest regim, Statul național suveran, modelul predominant anterior, nu mai este decât umbra lui însuși.** Într-un fel, este chiar un adversar de dezarmat, deoarece amenință, cu restul autorității sale, drepturile fundamentale ale fiecăruia, inclusiv ale străinilor și răufăcătorilor. Această neputință dorită este sursa unei incoerențe mortale. Într-adevăr, **imigrația nu cade din cer. Este, și ea, consecința răsturnării de paradigmă, survenită în anii 1970, când am trecut de la autodeterminarea popoarelor, delimitată de frontiere, la cea a indivizilor, liberi să se miște la scară planetară. O revoluție care, dintr-un singur elan, a dat undă verde exodurilor masive și a împiedicat puterea publică a țărilor de destinație să le oprească (...).**

Dacă reluăm metafora unui râu subteran incandescent, întrebarea devine: care sunt elementele care îl accelerează și cele care îl încetinesc? Acceleratorul decisiv este, bineînțeles, demografia, indicatorul cel mai fiabil al timpurilor viitoare. Nu se va repeta niciodată suficient: ne îndreptăm spre o inversare a majorității, etnice și religioase, în țara noastră. Nu mai este doar o mică diferență. În plus, acest chassé-croisé, scăpat de sub control, tinde spre exponențialitate: se

hrănește din drepturile opozabile, de care se prevalează imigranții, dar și din auto-generarea diasporilor, care generează un puternic excedent natural, dispărut la „cei de aici”. În plus, imigrația este o mărime a cărei calitate se schimbă odată cu cantitatea. De aici noțiunea de masă critică, dincolo de care ceea ce era posibil înainte nu mai este. Cartierele unde toate aceste praguri sunt depășite sunt vitrina a ceea ce ne așteaptă. Acolo se regăsesc reminiscențele țărilor de origine, dintre care niciuna nu este democratică, dezvoltată și egalitară: incivilitate, xenofobie, intoleranță, banditism, omerta, consangvinitate, corupție, clientelism etc. Această răsturnare, anunțată de aritmetică, nu se poate desfășura fără convulsii.

Există și ”frâne” ale procesului. Dar acestea nu sunt, din păcate, decât soluții temporare menite să amâne pentru a sări mai bine. Prima este evitarea, între vechi și noi. Fiecare votează cu picioarele și se regrupează pe afinități, dovadă clară că nu se apreciază decât vag: „cei de sus” în zona verde a centrelor orașelor, „cei de jos” în Franța periferică, „cei din altă parte” în suburbii. La această ocolire primară se adaugă scăpări secundare: goana către învățământul privat, expatrierea tinerilor absolvenți, alyá (emigrarea) francezilor evrei. Dar vasul dă deja pe dinafară: o dovedește repartizarea autoritară a solicitanților de azil în mediul rural și implantarea obligatorie de locuințe sociale în orașe care nu le doresc. Apoi, vin micile înțelegeri pentru a cumpăra pacea socială, ba chiar câștiguri electorale, fără a zdruncina statu-quo-ul. Aceste concesii unilaterale se practică la toate nivelurile, de la politica urbană la nivel național, până la compromisurile municipale, cu consultanți nerecomandați (imami, caïds – șefi de bandă, grands frères – frați mai mari/mentori). Ne gândim la Du Barry: „Încă un minut, domnule călău!”.

Alt aspect: cele două minorități active, susceptibile să coordoneze „revoltații” – traficantii și Frații Musulmani – nu au interes să răstoarne imediat masa. Primii sunt în stadiul embrionar al cartelizării (DZ Mafia), cu ambiția de a elimina concurența și de a exploata găina cu ouă de aur, fără a o distruge. Ceilalți preferă entrismele silențioase pentru a impune progresiv codurile religiei lor, bazându-se pe legea inexorabilă a numărului pentru a triumfa. Rămâne cea mai mare frână în calea beligeranței: comportamentul „nativilor de jos”. Toată lumea le admiră reținerea („nu veți avea ura noastră”). Desigur, voturile lor, în creștere, în favoarea „controlului fluxurilor” arată că imaginarul lor rămâne național. Dar alegerea lor la urne nu este dublată de nicio demonstrație de stradă, deși este cel mai scurt circuit pentru a fi auzit în Franța. Greutatea seniorilor nu încurajează, evident, acțiunea sau schimbările de direcție. Dar, mai ales, întreaga societate trăiește sub sedativele obligatorii, cerute de tratarea anarhiei individualiste și a agresivității multiculturaliste.

Să cităm la grămadă: căutarea bunăstării prin consum, ca unic scop comun; manipularea emoțiilor paralizante, cum ar fi frica (epidemii, Rusia, climă) și vinovăția (Vichy, colonialism, rasism); recursul transversal la divertisment. Chiar mai mult, individul-rege, retras în sine, acordă un preț disproporționat vieții sale biologice, o ocazie unică de a nu fi ratată, în fața extratereștrilor (teroriști, delincvenți) ale căror valori „eroice” i-au devenit ilizibile. De aceea, manifestările

pe care și le permite – marșuri albe, lumânări, plușuri – clamează, înainte de toate, refuzul său de a se lupta. Dar, atunci, să nu ne plângem dacă suntem confrunțați cu disidențe pe care pasivitatea noastră le încurajează.

Trebuie să plecăm de la starea de fapt! 1.500 de porțiuni de teritoriu, în „piele de leopard” scapă controlului deplin al autorităților publice, iar presiunea socială care se exercită acolo merge împotriva modului nostru de viață și de gândire. Se răspândește, în aceste contrasocietăți închise, o guerilă de mică intensitate împotriva a ceea ce mai subzistă din Statul național și, mai general, din influența franceză (pompieri, medici, profesori, arbitri). Un pesimist ar discerne chiar întoarcerea, în mod minor, a insurecțiilor coloniale: secții de poliție-fortărețe, check-points, „lovituri și fugi” reciproce, beciuri-sanctuare, contrast zi/noapte, luptă pentru „cucerirea inimilor” (politica urbană, reîncarnarea Planului de Constantine, împotriva ajutorului social furnizat de imami și dealeri), căutarea de interlocutori valabili, „purtători de valiză”, omerta obișnuită etc. Lipsește – și nu e puțin lucru – doar scheletul FLN (Frontul de Eliberare Națională).

Cea mai plauzibilă temere este ca acest ecosistem să câștige în extindere, frecvență și intensitate, în virtutea combinării efectivelor care cresc și a unei distanțe culturale care nu se reduce. Modelul pe care îl privilegiaz este cel al plăcilor tectonice, puse în mișcare de cuplul infernal individualism-imigrație, a cărui frecare produce scânteii care ajung să cuprindă câmpia. Pe această bază, nimic, din păcate, nu interzice să fie depășite, unul câte unul, praguri critice ireversibile: utilizarea de arme letale, penetrări în „zona verde”, submersia forțelor clasice, intrarea în scenă a armatei, luări de ostatici etc.

Printre fenomenele destabilizatoare, trebuie făcută o mențiune specială terorismului, desigur, dar și mai mult jafurilor, la care tinerii din cartiere s-au dat deja: nimic nu este mai ușor, contagios și eficient pentru a reduce la zero încrederea socială, a elibera instinctele și a îngenunchea o societate, cu mult dincolo de daunele în sine. Și, iată că, pentru a completa tabloul, apar dronele, o inovație uluitoare care pune la îndemâna fiecăruia capacități incalculabile de diseminare a terorii. În fundal, trebuie să avem în vedere și faptul că trăim pe muchie de cuțit, din cauza dependenței noastre de rețele, care sunt tot atâția catalizatori de haos. Rețelele „sociale” readuc în prim-plan psihologia mulțimilor, decuplează potențialul de tânguială și declanșează spirale de contaminare la fel de bruște pe cât sunt de incontrollable. Cât despre cele „vitale” – electricitate, apă, gaz, transporturi, comunicații – ruperea lor ne-ar trimite într-o clipă la o stare de natură, unde ar domni cei mai puțin inhibați, despre care se ghicește cine ar fi. La scară națională, acest scenariu, care presupune un grad înalt de planificare și execuție, ține de science-fiction și ne îndepărtează de cartiere pentru a ne trimite înapoi la activiști indigeni, ba chiar la servicii străine. Dar nu se pot exclude aplicații locale, de care ar profita elementele necontrolate, despre care este vorba aici.

Cât despre detonatorii propriu-ziși, lista este mai lungă decât se crede: la atentatele de amploare, „bavurile” (greșelile poliției), ciocnirile comunitare

obișnuite se adaugă situații nebănuite, cum ar fi o ieșire bruscă din euro, provocând o goană spre bănci și, prin angrenaj, o destabilizare a străzii, livrată exacțiunilor (abuzurilor, violențelor). Fără îndoială, niciunul dintre aceste „fantasme rezonabile” nu se va produce pe termen scurt. Fără îndoială, vom continua să trăim pe pantele unui Etna, ale cărui proiecții nu vor lovi pe toată lumea, tot timpul, ci tot mai multă lume, tot mai des. În orice caz, **să fim siguri că tiers-mondizarea corpului nostru social nu va merge fără daune colaterale majore, inclusiv fizice.** Până la angajarea prognosticului vital? Pe termen foarte lung, nu putem, din păcate, decât să fim de acord, din cauza dinamicii demografice, în afara căreia, trebuie să recunoaștem, totul este doar flecăreală, mai mult sau mai puțin informată.

Dacă mai există o mică șansă de a stinge fitilul, nu există altă cale decât cea a unui radicalism fără remușcări. Adică, în același timp, reducerea fluxurilor de intrare la cea mai simplă expresie, reluarea controlului asupra diasporei și restabilirea ordinii publice. Ceea ce este absolut posibil, dar necesită o formidabilă recăpătare a voinței. În primul rând, luarea de măsuri imediat operaționale în materie de imigrație (înghețarea regularizărilor, reducerea drastică a naturalizărilor, rărirea vizelor din țările cu risc). Apoi, trecerea peste preambulul constituțional, indispensabilă pentru restabilirea drepturilor, colective și autonome, ale poporului francez.

În sfârșit, pe acest plan, folosirea tuturor mijloacelor: externalizarea cererilor de azil, reducerea la zero a atractivității sociale și medicale a Franței, dezumflarea diasporilor acționând asupra titlurilor de ședere, întărirea laicității prin extinderea ei în spațiul public. Mai general, atacarea virusului mortal al impunității, printr-o reformă penală dezinhibată, vizând cel puțin la fel de mult pedepsele, așa cum sunt decise și aplicate, în caz de recidivă, cât și cuantumul lor. Sub această scurtă formulare, ordonanța ascunde, știm, o întreprindere herculeană, pe care, date fiind circumstanțele, îmi este cel mai greu să-mi imaginez că va fi pusă în aplicare. Dar, în schimb, pot garanta că, dacă persistăm să cedăm în fața părtinirii normalității, pentru a amâna ceea ce ar fi trebuit făcut ieri, nu le pregătim descendenților noștri zile de mâine care să cânte.

LECȚIILE DIN CRIZA GRECIEI

Dan Constantin

Avertismentul premierului Ilie Bolojan, care a invocat posibilitatea incapacității de plată în cazul blocării programelor de reducere a deficitului bugetar, a stârnit imediat reacții din partea unor politicieni și comentatori din mass-media. Pentru a plasa starea actuală a finanțelor publice în contextul unor comparații cu situații de criză accentuată, care poate conduce spre declararea incapacității de plată, prezentăm o serie de similitudini, dar și de diferențe substanțiale dintre „Grecia 2010” și „România 2025”.

În anul 2008, criză financiară a lovit economia globală. Nici România nu a fost ocolită de valul acelei crize, dar în Grecia impactul a avut efectul unui tsunami. Un Raport special al Curții de Conturi Europene, instituție din sistemul UE, aprecia în 2017 că *„în contextul crizei financiare mondiale, acumularea de dezechilibre macroeconomice, datoria publică și datoria externă foarte ridicate, gradul redus de competitivitate externă, un sistem de pensii nesustenabil și existența unor instituții fragile au făcut ca Grecia să fie deosebit de vulnerabilă față de riscuri pe piețele internaționale. Acești factori, alături de dezvăluirile privind raportările false cu privire la statisticile oficiale și de revizuirea semnificativă a datelor fiscale pentru anii 2008 și 2009, au afectat negativ încrederea pieței. Drept urmare, principalele agenții de rating de credit au retrogradat ratingurile suverane. Piața a reacționat puternic la această situație negativă, costul finanțării datoriei elene atingând niveluri nesustenabile în săptămânile care au precedat depunerea de către Grecia a unei cereri de asistență financiară”*.

Acces la piețele financiare

Costul finanțării datoriei este un element esențial care depinde de „notele” date de agențiile de rating. Înțelegem și din „lecția grecească” de ce autoritățile de la București au așteptat cu emoție recente evaluări, după ce, în decembrie 2024, pe fondul creșterii deficitului și a datoriei publice, la care se adăuga instabilitatea politică și incertitudinea privind menținerea cursului proeuropean, agenția Fitch degradase ratingul de țară de la BBB-stabil, la BBB-negativ. În vârtejul neclarităților privind rezultatul alegerilor prezidențiale din luna mai 2025, s-a impus chiar înființarea unei celule de criză la BNR pentru a rezolva, împreună cu Ministerul Finanțelor, o presiune neobișnuită asupra lichidităților și diminuarea retragerilor de fonduri. Rezultatul alegerilor prezidențiale, formarea unei largi coaliții cu puternică susținere parlamentară, urmate de măsuri agreeate cu Uniunea Europeană, cuprinse în pachetul 1, trecute prin procedura asumării răspunderii și declarațiile angajante din coaliția de guvernare care anunțau continuarea întăririi bugetare și restructurarea cheltuielilor publice au condus la evitarea degradării ratingului. Evident, „culcarea pe o ureche” - obiceiul care face parte din specificul național - poate să dea unora speranța că se poate să o „lăsăm mai moale” cu reformele anunțate.

Evaluările raționale

Voci raționale susțin însă că suntem abia la începutul unui drum complicat, efortul de a reduce deficitul bugetar la finalul anului în curs la un nivel sub 2 puncte procentuale sub 10% fiind primul pas spre o redresare substanțială a finanțelor publice. Alexandru Nazare, ministrul Finanțelor, angajat în acest efort, adaugă în dezbateră publică și „riscul real al unei recesiuni”, posibilitate evocată și de Mugur Isărescu, guvernatorul BNR. Opinia șefului băncii centrale este însă mult mai nuanțată: „Datele sunt clare, nu suntem în recesiune, cel puțin nu așa cum se definește recesiunea. Dar există acest risc și deocamdată totul depinde de continuarea programului fiscal, pentru că el aduce credibilitatea țării”. Profesorul Dan Voiculescu, analizând indicatorii macroeconomici, spune că „aceasta este radiografia unei perioade foarte dificile” și face un apel la politicieni „să fie responsabili față de poporul pe care îl conduc”, adăugând că „este fundamental ca toți cei care vor duce greul în această perioadă să observe că sacrificiul lor este înțeles, este respectat și are o finalitate pozitivă”. Aceasta este, de fapt, sensul adânc al responsabilității colective, probat în situațiile de criză, îndemnul profesorului Voiculescu fiind ca „națiunea română să-și mențină demnitatea, onoarea și curajul. Și să nu-și piardă speranța”, deoarece „România a trecut prin vremuri mult mai grele și a supraviețuit”.

De ce s-a adâncit criza din Grecia?

Această idee a responsabilității colective este puțin înțeleasă și greu de digerat de clasa politică, măcinată de rivalități neproductive și incapabilă să ofere soluții în momentele de cumpănă. „Lecția crizei grecești”, așa cum este prezentată de raportul Curții de Conturi Europeană, arată că o cerere de asistență financiară din partea UE și a FMI, pornită de la nevoia de împrumut de 9 miliarde de euro pentru rambursarea unei datorii scadente la 19 mai 2010, a ajuns până în 2015 la o finanțare totală de 376 de miliarde de euro, cu „coadă” de creditare aflată în curs și în anul 2018. Multiplicarea de 42 de ori a necesarului de finanțare pe parcursul a șase ani indică gravitatea de fond a situației generale a economiei grecești, dar și contorsionările interne provocate de sacrificiile impuse de reforme, gradul redus de acceptare a acestora din partea populației. Documentul citat arată foarte clar că instabilitatea politică în perioada acoperită de programele de finanțare a provocat întârzieri sau opriri ale programelor convenite cu finanțatorii internaționali. Astfel, „o altă dificultate care a avut impact asupra gestionării programelor a constat în abordarea de tipul „stop-start” a reformelor, generată într-o anumită măsură de instabilitatea politică din țară. În perioada octombrie 2009-ianuarie 2015, în Grecia s-au organizat șase alegeri, iar un guvern a fost schimbat fără alegeri în 2011. De fiecare dată, noua conducere avea nevoie de o perioadă pentru a-și configura angajamentul și abordarea față de reforme, precum și a redefini mecanismele de lucru cu instituțiile. Referendumul din iulie 2015 cu privire la pachetul de măsuri a contribuit, de asemenea, la creșterea incertitudinii în ceea ce privește viitorul programului și la instabilitatea economică. Negocierile și incertitudinile cu privire

la continuarea programelor au împiedicat gestionarea fără sincope a acestora și punerea în aplicare a reformelor”.

Anul supraelectoral din România, care s-a prelungit pe durata a peste 15 luni, a avut și el o contribuție la accelerarea creșterii deficitului. Promisiunile electorale nesustenabile, materializate în acte de guvernare bazate pe temelia șubredă a bugetului optimist la capitolele de creștere a veniturilor au condus la nerespectarea angajamentelor de reducere a deficitelor conform dinamicii convenite cu UE. Procedura de deficit bugetar excesiv în care se află România a impus ca programul de guvernare actual să prevadă acțiuni dure de fiscalitate, reformare a pensiilor, reformare a administrației publice, care prin titluri seamănă cu capitole din angajamentele asumate de Grecia în perioada 2010-2015.

România nu este Grecia

Într-o atmosfera continuă de „breaking news”, stimulată de accentele catastrofice derivate și din presiunea războiului de la graniță, se lansează cu multă ușurință formulele de tipul „România e pe marginea prăpastiei”. Se fac, de asemenea, previziuni sumbre că ne paște soarta Greciei, sau chiar și mai rău, că „statul e în faliment”. O demontare a acestor „prooroci ai apocalipsei” o face printr-o substanțială analiză profesorul Cosmin Marinescu, viceguvernator al Băncii Naționale a României, publicată recent și în Jurnalul.

De ce este România de acum fundamental diferită de Grecia de atunci, cum opinează Cosmin Marinescu? „În primul rând, prin cadrul economic mult mai rezilient în raport cu situația unei crize financiare profunde la nivel global, precum criza din 2008-2009. Derapajul bugetar al României în 2024 (9,3% din PIB) a fost, într-adevăr, sincronizat cu un sold negativ al contului curent (-8,4% din PIB). Valorile sunt însă mai puțin tensionate decât cele specifice Greciei în anul 2009 (deficit de 15,4% din PIB și, respectiv, deficit de cont curent de 12,5% din PIB). Un alt set de repere vizează datoria guvernamentală, care în cazul Greciei se apropia de 130% din PIB nominal, datoria externă fiind 180% din PIB. În România, la finalul anului 2024, datoria guvernamentală se poziționa la 55% din PIB, iar cea externă - la 58%, situație incomparabilă cu cea a Greciei. Reziliența sectorului bancar românesc se menține adecvată prin prisma indicatorilor de sănătate financiară. Nu în cele din urmă, trebuie reamintită și credibilitatea zdruncinată a Greciei, generată atunci de manipularea datelor statistice, în special cele privind deficitul bugetar. Spre deosebire, România menține în prezent standarde depline de raportare statistică și transparență fiscală, elemente esențiale pentru credibilitatea în relația cu instituțiile europene”.

Care au fost rezultatele „pachetelor”?

Implementarea măsurilor de consolidare fiscală și de reformare a cheltuielilor statului aplicate în Grecia după 2010, cum arăta raportul citat, în regim de „stop-start”, au avut tendințe divergente pe unele direcții. Analiza critică pe care o face Curtea de Conturi Europeană este importantă pentru a nu cădea și România în aceleași greșeli ca în cazul lungii agonii a crizei elene. De pildă, „creșterile importante din 2010 ale cotelor de TVA și ale accizelor au fost

justificate de nevoia de consolidare fiscală, dar nu a existat niciun studiu privind consecințele unor măsuri fiscale alternative, cum ar fi impozitul generalizat recurent pe proprietatea imobiliară”. Modificările de TVA nu au salvat situația generală a finanțelor, care s-au agravat până la declararea incapacității de plată din 2015. Degringolada este totală când se închid băncile în preajma referendumului sinucigaș din iulie 2015. Măsurile severe impuse de un nou împrumut au fost supuse unui referendum național, la 5 iulie 2015, 61,3% dintre greci votează împotriva proiectului de acord. Cotele de TVA au fost majorate, în martie 2010, de la 19%, 9% și 4,5% la 21%, 10%, 5%. Cotele pentru anumite insule (un caz specific fiscalității grecești) s-au majorat și ele cu 1-2 procente. La 1 iulie 2010, TVA se majorează la 23%, 11% și 5,5%. Până în octombrie 2015 se vor majora și cotele la băuturi, transport, servicii hoteliere, restaurante. Iminența incapacității de plată conduce și la majorarea impozitului pe profit de la 26% la 29%, cresc ratele contribuției de solidaritate la venituri de peste 30.000 de euro anual. Bugetele de austeritate se vor repeta an de an. Numărul angajaților în sectorul public se reduce de la 860.000, în anul 2009, cu circa 225.000 până în anul 2016. Salariul minim scade de la 863 de euro, în anul 2010, la 684 de euro în 2012. În 5 ani, costurile salariale au scăzut cu 14,1%. Sistemul de pensii este și el modificat, prin înăsprirea condițiilor de pensionare. În iunie 2016 se privatizează vechiul aeroport din Atena, urmat, la câteva luni, de vânzarea portului Pireu. După 7 ani de mari turbulențe, ratele dobânzilor pe termen lung ale obligațiunilor emise de statul elen ajung aproape la același nivel, de 5%, cu cel din 2009. Vârfurile de 35% din anul 2012 sunt și acum coșmarul grecilor.

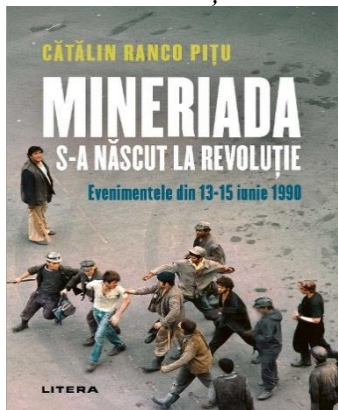
Grecia a fost scoasă din „groapă” cu 376 de miliarde de euro.

O CARTE NECESARĂ DESPRE UN ADEVĂR OCULTAT

Dr. Ist. Ion Constantin

După bestsellerul *Ruperea blestemului. Revoluția Română din decembrie 1989* (2024), despre care am relatat în numărul 1-2/2025 al revistei „Periscop”, Cătălin Ranco Pițu revine cu un volum la fel de interesant intitulat *Mineriada s-a născut la revoluție. Evenimentele din 13-15 iunie 1990* (2025).

În noua sa carte, Cătălin Ranco Pițu radiografiază unul dintre cele mai violente evenimente postrevoluționare, ceea ce avea să rămână în istorie drept *Mineriada din 13-15 iunie 1990*, în care au murit patru oameni și peste 1 300 au fost răniți, conform datelor oficiale.

În calitate de șef al Secției Parchetelor Militare, autorul cunoaște foarte bine probele administrate de cei care au întocmit *Dosarul Mineriadei din iunie 1990*, iar ca procuror care a semnat rechizitoriul procesului Revoluției, a avut șansa să surprindă lucid mecanismele de preluare a puterii și să observe trecerea de la dictatură la primele tentative de restaurație a comunismului, denumit „socialism cu față umană”.

Pe baza studierii a mii de documente și audierea a sute de martori, cât și pe cercetarea evenimentelor din primăvara lui 1990, autorul constată că **Mineriada din 13-15 iunie 1990 este, de fapt, o continuare a ceea ce s-a întâmplat după 22 decembrie 1989**. Timp de o lună și jumătate, din 22 aprilie până la începutul lui iunie 1990, zeci de mii de oameni au mers zilnic în Piața Universității din București ca să protesteze față de o promisiune încălcată: Frontul Salvării Naționale (FSN) condus de Ion Iliescu anunțase că devine partid politic și că participă la alegerile pe care tot el le organiza. Astfel a apărut *Fenomenul Piața Universității*. Zeci de oameni au vorbit din balconul Universității din București mulțimii care manifesta pașnic în centrul Capitalei. Manifestanții din Piața Universității cereau ca FSN să nu se transforme în partid politic și să nu candideze la alegerile din mai, așa cum afirmase pe 3 ianuarie 1990, ci să-și păstreze rolul neutru.

După ce manifestațiile din Piața Universității au luat amploare, președintele României de la acel moment, Ion Iliescu, i-a numit „golani” pe manifestați. Demonstrațiile pașnice au avut un sfârșit brusc și violent, pe 13-15 iunie 1990. Pe 13 iunie, în zorii zilei, forțele de ordine au început reprimarea manifestației, iar la ora 09:00 li s-au alăturat muncitorii de la fabrica IMGB (Întreprinderea de Mașini Grele București). După amiaza, sunt incendiate de provocatori câteva autobuze – de altfel, *Dosarul Mineriadei*, instrumentat peste ani de generalul Dan Voinea, avea să confirme că incendiatorii erau provocatori coordonați chiar de forțele de represiune. Seara, președintele Ion Iliescu îi cheamă pe români să ajute forțele de ordine să restabilească ordinea și spune că manifestațiile au loc din cauza unor

elemente extremiste de tip legionar. A doua zi, pe 14 iunie, dimineța, ajung în Capitală minierii din Valea Jiului și începe *mineriada*: manifestații sunt bătute crunt, sunt devastate clădirea Universității, Institutul de Arhitectură, sediile unor ziare și reviste independente, iar sediile Partidului Național Liberal și Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat, continuatoarele ale partidelor istorice interzise în comunism și reînființate după 1989, sunt luate cu asalt de mineri.

Procurorul Cătălin Ranco Pițu afirmă într-un interviu pentru *Europa Liberă* că, „Mineriada a fost o lovitură dată împotriva ideii de opoziție”. „O lovitură prin care s-a încercat și o manipulare subtilă, în sensul că iată, de fapt, românii nu doresc opoziție. Românii sunt cei care se împotrivesc, nu autoritățile neapărat”. La fel cum după 22 decembrie 1989 au fost inventați securist-teroriștii pentru a șterge urmele masacrelor de dinainte, de la Timișoara și București, așa și la Mineriada populația a fost manipulată prin televiziune, radio și prin presă scrisă, că manifestații din Piața Universității erau împotriva idealurilor Revoluției. Autorii celor două tragedii, prima – după 22 decembrie până în 31 decembrie 1989, și a doua – din iunie 1990, aparțin acelorași personaje, începând cu Ion Iliescu, personaje care n-au avut de-a face cu democrația, cu justiția.

Manipularea de după 22 decembrie și manipulările din toată prima jumătate a anului 1990 seamănă izbitor prin comunicatele de presă, comunicatele oficiale ale ministerelor de forță, prin declarațiile făcute de conducătorul statului din acea perioadă. Paralelele pot fi făcute pe multiple planuri, în primul rând între conduitele personajelor aflate atunci în fruntea statului (cam același din timpul evenimentelor din decembrie 1989), cât și în ceea ce privește mecanismele de exercitare a puterii și, nu în ultimul rând, conexiunile cu Ambasada URSS.

Pentru a face o paralelă – în decembrie 89, de exemplu, primul telefon dat din partea noii puteri grupate în jurul lui Iliescu a fost către ambasada rusă și reprezentanții acesteia. Au avut și o întâlnire oficială, pe 27 decembrie. Apoi, personalul ambasadei URSS la București a fost în permanență conectat la tot ceea ce se întâmpla în România în prima jumătate a anului 1990. Chiar există un martor care spune foarte clar că personalul ambasadei îi îndemna pe cei care au preluat puterea în România ca nu cumva să piardă puterea în fața elementelor de dreapta, subliniind pericolul ca România să alunece spre dreapta. Lucru care era total nedorit de reprezentanții noii puteri.

La fel ca în decembrie 1989, populația României, prin intermediul TVR, mai ales, a fost manipulată în sensul că i s-a spus că acei manifestați – despre care se spunea că sunt „huligani”, „legionari”, „elemente de clasă”, drogați, sub influența băuturilor alcoolice – au incendiat două autocare ale Ministerului de Interne, plus că au atacat sediul Ministerului de Interne sau sediul SRI. Probele demonstrează fără echivoc faptul că cele două autocare ale Ministerului de Interne au fost incendiate chiar de cadrele Ministerului de Interne, adică a fost o autoincendiere, acest lucru fiind recunoscut în cele din urmă și de ministrul de Interne Chițac Mihai, care era la vremea respectivă instalat în funcție, dar și de un alt general din cadrul Ministerului de Interne - generalul Diamandescu. Apoi, sunt

multe alte elemente care arată cât se poate de clar că au fost provocatori care au acționat în sensul decredibilizării manifestațiilor anticomuniști. Incendierea sediului Poliției Capitalei, devastarea sediului Serviciului Român de Informații, totul s-a făcut cu complicitatea conducerii acestor instituții.

Manifestația propriu-zisă a fost pașnică și doar ca urmare a acțiunii provocatorilor și a dezinformărilor și manipulărilor s-a creat impresia că este necesar ca minerii să vină și să facă ordine în București, invocându-se faptul că organele de ordine „nu pot face față unei astfel de rebeliuni legionare”.

Intervenția împotriva protestatarilor din Piața Universității a fost planificată din timp – au fost multe comunicate, au fost multe apariții televizate ale președintelui Iliescu, ale premierului Petre Roman, ale altor oficialități și s-a pregătit un moment de tensiune care a izbucnit în intervalul 13-15 iunie 1990. Dar acțiunile premergătoare au fost cu mult timp înainte gândite. Practic, ce s-a întâmplat a însemnat o acțiune profund ilegală, orchestrată de cei mai înalți demnitari ai statului român, cu scopul de a destructura opoziția politică. Fenomenul Piața Universității era un fenomen stins în momentul în care au fost chemați minerii în Piața Universității. Pe timp de noapte se mai adunau maximum 200-250 de persoane și aceste persoane urmau ca treptat să înceteze protestul.

În pofida acestei realități, au fost chemați minerii, care după aducerea în București au fost dirijați în diverse zone ale Capitalei. A existat o vânatoare de oameni prin București, în principal împotriva opozanților lui Ion Iliescu. Au fost vizați cu predilecție studenții, vânați și bătuți inclusiv în sediile facultăților, iar unii profesori au fost brutalizați.

Noul regim al FSN, în loc să cimenteze statul de drept și libertățile civile, a avut mereu ca obiectiv înăbușirea acestora, încă din fașă, iar rezistența din Piața Universității trebuia anihilată. A început astfel „Mineriada” care, pînă în 1999, avea să preia forme acute, într-o spirală a violenței care a contribuit decisiv la regresul economic și democratic al României.

Din perspectivă economică și politică, România a fost marginalizată pentru mult timp, deoarece opinia publică internațională a realizat că diriguitorii statului nu aveau nimic de-a face cu democrația și respectul pentru cetățean. Efectele în plan extern au fost catastrofale, România a fost exclusă de la orice finanțare a organismelor internaționale și a fost întrerupt acordul de asistență cu FMI. Mii și mii de tineri au plecat din țară. Foarte lent, efectele acestea au fost îndepărtate iar încrederea Occidentului, care părea pierdută definitiv, a fost reclădită și România a devenit membru al NATO și al Uniunii Europene.

În ceea ce privește cauzele tergiversării unui proces al Mineriadei, autorul apreciază că acestea „sunt complexe, dar țin și de factorul politic. Cauzele țin și de anumite personaje din interiorul justiției, atât de la procuratură, cât și de la instanțe”. „Dosarul Mineriadei și dosarul Revoluției își vor găsi o soluționare în instanță”, afirmă Ranco Pițu.

TEZAUURUL DE LA MOSCOVA ÎN VIZORUL BNR

Luiza Popa

Banca Națională a României a inaugurat, la 24 octombrie 2025, o nouă secțiune pe site-ul instituției, dedicată istoricului Tezaurului evacuat în Rusia țaristă în perioada 1916-1917 și eforturilor continue de repatriere a acestuia. Inițiativa vine în contextul unei campanii internaționale de conștientizare a unei probleme rămase nerezolvate de mai bine de un secol.

Noua secțiune lansată pe site-ul BNR conține informații sistematizate, documente de arhivă, imagini relevante din epocă și materiale inedite despre activitățile pentru promovarea problemei, inventarul Tezaurului, restituirile parțiale și actele în sprijinul repatrierii.

Reamintim că, în decembrie 1916, pe fondul avansului trupelor Puterilor Centrale către București, autoritățile române au luat decizia de a evacua Tezaurul național pe teritoriul Rusiei, singurul stat aliat cu care România se învecina la acea vreme. Primul transport a inclus 1.738 de casete cu aurul Băncii Naționale a României și două casete cu bijuteriile Reginei Maria, în valoare totală de peste 321 milioane lei ai vremii.

Convenția semnată cu reprezentantul Imperiului Rus la Iași prevedea explicit că valorile românești se aflau „sub garanția guvernului rus în ceea ce privește securitatea transportului, securitatea depozitului, ca și întoarcerea în România”. Depozitate la Kremlin, în Sala Armelor, casetele au fost inventariate în ianuarie-februarie 1917, când s-a confirmat concordanța deplină cu declarațiile BNR.

În octombrie 1917, revoluția bolșevică a schimbat radical situația. Printr-un efort diplomatic de ultim moment, România a încercat să obțină acordul aliaților pentru a garanta securitatea tranzitării Tezaurului de la Moscova, prin teatrul de război, spre o țară din Vest, dar acest acord nu a fost obținut.

În ianuarie 1918, în contextul alungării bolșevicilor din Basarabia de către armata română, Consiliul Comisarilor Poporului a anunțat ruperea relațiilor diplomatice cu România și confiscarea Tezaurului, declarând că „puterea sovietică își asumă răspunderea de a păstra acest tezaur pe care îl va preda în mâinile poporului român”.

Confiscarea a afectat grav echilibrul monetar al României. Aurul reprezenta rezerva metalică legală, fundamentul emisiunii biletelor băncii. Potrivit Statutelor BNR, banca trebuia să mențină o rezervă metalică de aur de minimum 40% din suma biletelor emise, asigurând astfel convertibilitatea leului.

Potrivit guvernatorului Mugur Isărescu, în septembrie 1990, când a preluat conducerea BNR, predecesorul său, Decebal Urdea (fost guvernator al BNR în perioada 31 martie 1989 - 4 septembrie 1990 – n.n.), l-a condus în biroul său, a deschis un seif și a scos un dosar vechi, pe care i l-a întins cu mâinile tremurânde. Acesta conținea protocoalele bilaterale originale din 1916 și 1917, semnate de guvernele Rusiei Imperiale și României: „*Acest dosar este încă păstrat în seifurile*

Băncii Naționale ca un semn și sub angajamentul că fiecare guvernator va face tot ce îi stă în putere pentru a aduce înapoi această prețioasă Comoară”, mărturisea Isărescu. Documentul fusese întocmit special pentru conferința de la Genova din 1922, unde Rusiei Sovietice i s-a cerut ferm să returneze toate bunurile de valoare depuse la Moscova. În paranteză fie spus, la Rapallo, un orașel din apropiere de Genova, delegațiile sovietică și germană au profitat de neînțelegerile dintre Anglia și Franța și, în noaptea de 15/16 aprilie 1922, în cadrul unei întâlniri conspirative au convenit restabilirea relațiilor diplomatice și demararea unui program de colaborare economică sub stindardul luptei comune pentru demolarea edificiului european bazat pe Tratatul de la Versailles din 1919.

Deși au avut loc două restituiri, în 1935 și 1956, acestea nu au vizat aurul BNR depozitat la Moscova. Problema Tezaurului a marcat constant relațiile româno-sovietice și apoi româno-ruse din ultimul secol. Aurul a fost menținut în activul bilanțurilor BNR până în 1929, când, în contextul stabilizării monetare, „creanțele litigioase asupra străinătății” au fost eliminate. Totuși, contul a continuat să fie înscris „pentru memorie” până în 1943, dispărând complet din bilanț în 1944, odată cu prezența Armatei Roșii pe teritoriul României.

Tratatul privind relațiile prietenești și de colaborare dintre România și Federația Rusă, semnat în 2003, a oferit prilejul reintroducerii în discuțiile oficiale a problemei Tezaurului. A fost înființată o Comisie mixtă româno-rusă care a ținut cinci ședințe, ultima la Moscova în noiembrie 2019.

Conflictul din Ucraina a blocat orice formă de dialog pe această temă. În consecință, BNR a demarat o nouă strategie: conștientizarea publicului european și a factorilor de decizie internaționali. În martie 2024, Parlamentul European a dezbătut și adoptat cu un număr semnificativ de voturi o Rezoluție privind restituirea Tezaurului Național al României însușit ilegal de Rusia.

Expoziția dedicată Tezaurului a fost prezentată la Parlamentul European, apoi la New York, găzduită de Institutul Cultural Român, marcând extinderea campaniei de conștientizare pe continentul american.

Jacques de Larosière, fost președinte al Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare, director general al FMI și guvernator al Banque de France, i-a oferit guvernatorului Isărescu un sfat pe care acesta l-a urmat cu strictețe: „Va trebui să promovăm, cât de des putem, revendicările noastre cu privire la Tezaur. În cadrul campaniei internaționale dedicate Tezaurului României de la Moscova, domnul Cristian Păunescu, consilier al guvernatorului Isărescu, coautor între altele al unei valoroase lucrări apărute în mai multe ediții (*Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova. Documente*), a acordat un interviu pentru postul public de televiziune polonez, *TVP World*.

Cităm din consemnările ziariștilor polonezi: „Suntem în decembrie 1916, iar România se află în criză. La doar câteva luni după ce a intrat în Primul Război Mondial de partea aliaților – Rusia, Franța și Marea Britanie – Regatul se află pe marginea prăpastiei: trupele germane, sprijinite de aliații lor austro-ungari, otomani și bulgari, au ocupat Bucureștiul.

Guvernul român, familia regală și principalele instituții ale țării se retrag, urmând un drum spre est, către orașul Iași, care urma să devină capitala temporară a României. Dar nici acolo nu se simt în siguranță: cu independența țării în pericol, oficialii decid că valorile naționale trebuie trimise dincolo de granițele fragile ale statului. Semnează un acord cu aliatul lor, Rusia țaristă, iar în scurt timp două trenuri transportă artefacte culturale neprețuite, bijuterii regale și – cel mai important – 91,5 tone de aur din rezervele Băncii Naționale a României, pentru a fi păstrate în siguranță.

Dar aurul nu a mai fost returnat; acesta a rămas în seifurile rusești pe măsură ce comunismul și Războiul Rece au trecut. Pentru români, sentimentul de nedreptate legat de aur arde de peste un secol”.

„Pentru noi, recuperarea acestui tezaur este o datorie morală atât față de strămoșii noștri, cât și față de viitorul copiilor noștri”, spune Cristian Păunescu, consilier al guvernatorului BNR și autor de cărți despre soarta aurului românesc. *„Nu am uitat și nici nu am cedat în această luptă. Am încercat orice cale posibilă de negociere, dar URSS și, ulterior, Rusia au tratat această datorie cu superficialitate”.*

Povestea, pe scurt, este următoarea: două trenuri încărcate cu comori românești au fost trimise la Moscova, primul în decembrie 1916 și al doilea în august 1917. Au fost semnate declarații și inventare între BNR și Banca de Stat a Rusiei, confirmând că valorile aparțin României – dar apoi a venit Revoluția din octombrie. Bolșevicii, conduși de Vladimir Lenin, preiau puterea în Rusia la sfârșitul lui 1917, schimbând ordinea globală: scot Rusia din război și impun un nou tip de guvernare, provocând teamă regatelor și imperiilor încă existente în Europa începutului de secol XX. Pentru conducătorii României, Rusia nu mai era un aliat – iar noul regim de la Moscova a confiscat aurul și tezaurul. Se spune că Lenin ar fi promis să-l returneze „poporului român”, dar nu „oligarhiei românești”.

România consideră că rezervele de aur valorează acum aproximativ 8 miliarde de euro. De la Lenin la Stalin, apoi Elțin și Putin, liderii de la București, chiar și în perioada comunistă, au încercat să obțină implicarea Kremlinului în această problemă. Au avut unele succese – majoritatea artefactelor istorice au fost returnate în 1935 și 1956 – dar nu și rezervele de aur. *„Rușii au găsit diferite scuze sau «explicații» de-a lungul anilor”,* spune Păunescu, „cum ar fi că tezaurul fusese deja returnat, că nu mai exista, sau că România nu mai merita acest aur deoarece s-a reunit cu Basarabia în 1918, sau că Franța sau Germania luaseră acest aur din Rusia după Primul Război Mondial. *„Niciuna dintre aceste afirmații nu are vreun temei factual sau legal.”* La începutul secolului XXI, s-au făcut câțiva pași mici pentru recuperarea aurului. În 2003, Rusia și România au semnat un tratat care a dus la crearea unei comisii pentru investigarea problemei, împreună cu alte puncte istorice restante. Specialiștii ruși au avut ocazia să verifice acordul vechi de un secol și inventarul păstrat în arhivele BNR și – potrivit BNR – au confirmat autenticitatea acestora. *„Dar au susținut că trebuie să verifice și originale similare din partea rusă, din arhivele rusești”,* spune Păunescu. Odată cu invazia Rusiei în

Ucraina din 2022, negocierile cu Rusia sunt, pe bună dreptate, suspendate, deși comisia continuă să existe. Unii români însă merg înainte. Eugen Tomac, europarlamentar conservator, a prezentat anul trecut o moțiune Parlamentului European prin care se cerea returnarea aurului de către Rusia. Aceasta a fost aprobată cu sprijin transpartinic. „Este prima dată când Uniunea Europeană, prin vocea Parlamentului său, solicită explicit restituirea integrală a Tezaurului românesc”, spune Tomac pentru *TVP World*, adăugând că speră ca subiectul să fie „pe agenda diplomatică a UE” dacă relațiile cu Rusia se vor restabili. O soluție posibilă, menționată în presa internațională, este folosirea activelor rusești înghețate – averi confiscate de statele europene ca răspuns la invazia din Ucraina – pentru a compensa România pentru aurul pierdut. Folosirea acestor resurse se confruntă cu obstacole legale – chiar și în cazul Ucrainei, guvernele au folosit doar dobânda acumulată de pe aceste active pentru a sprijini efortul de război, lăsând averea însăși intactă. Totuși, Păunescu, descriindu-și instituția ca fiind „optimistă moderat” privind posibilitatea recuperării aurului, afirmă că folosirea activelor înghețate, într-o formă sau alta, ar putea fi o opțiune: „Rusia se află într-un război hibrid nedeclarat cu UE, deci orice negocieri sunt imposibile”, spune el. „Activele rusești înghețate în UE reprezintă o resursă valoroasă pentru a repara nedreptatea făcută României acum 100 de ani... BNR nu exclude nicio cale legală pentru a-și urmări interesele, atât politic, cât și în instanțele internaționale.”

Eugen Tomac, deși de acord că folosirea activelor înghețate ar putea fi o opțiune, insistă că „România trebuie să fie pregătită să reia dialogul”: „Toate mecanismele posibile trebuie analizate responsabil, inclusiv cele legate de contextul actual de sancțiuni internaționale și active rusești înghețate în UE. Obiectivul este și rămâne restituirea integrală a Tezaurului. România trebuie să fie pregătită să reia dialogul cu Rusia în acest sens... Pentru noi, nu este vorba doar despre valoarea enormă a aurului. Este despre istorie, demnitate și identitate națională. România are o datorie morală și legală de a nu renunța la ceea ce îi aparține”. Întrebat despre poziția sa, Ministerul Afacerilor Externe al României a declarat pentru *TVP World* că „pentru moment, România urmărește soluționarea problemei rezervelor de aur și a celorlalte obiecte valoroase depozitate la Moscova în timpul Primului Război Mondial prin mecanismele existente”. Ministerul a precizat că aceasta înseamnă continuarea activității comisiei înființate în 2003: „Comisia, care include reprezentanți ai ambelor părți cu expertiză relevantă, nu și-a finalizat încă activitatea. Întâlnirile comisiei au fost suspendate după începutul agresiunii Federației Ruse împotriva Ucrainei, dar intenția părții române este să reia când situația politică va permite.” Indiferent de mijloace, scopul final – repararea unei nedreptăți vechi de un secol – este clar, conchide *TVP World*.

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

LUMEA ÎN SCHIMBARE

Luiza Popa, Lavinia Guzu

Se afirmă adesea, nu fără temei, că atunci când se vorbește mult despre pace, de fapt războiul bate la ușă. Poate este valabilă și reciprocă: astăzi se vorbește mult despre război, mai ales în Europa; de ce nu ar fi posibilă, totuși, o nouă eră de pace? Semnalele care vin zilnic pe teleimprimatoarele agențiilor de știri sunt contradictorii.

Prăbușirea ordinii postbelice

La scurt timp după decretarea încheierii Războiului Rece, mai mulți analiști au avertizat că lumea se află în fața unui nou pericol: recurgerea la intervenții pe „motive umanitare” și punerea în paranteză a normelor juridice instaurate de ONU pentru asigurarea stabilității ordinii internaționale. Avertismentele continuă.

Potrivit jurnalistului Yury Podolyaka, lumea a alunecat într-un nou conflict global - un „Al Treilea Război Mondial” asupra ordinii internaționale - nu într-o singură zi, ci printr-o serie de lovituri calculate împotriva vechiului sistem.

Prima fractură majoră, în opinia sa, a apărut în 2008, când Statele Unite, sub președintele B. Obama, au recunoscut independența Kosovo, spulberând principiul îndelungat al integrității frontierelor. Rusia a folosit acest precedent creat de America pentru a-și justifica propria recunoaștere a Abhaziei și Osetiei de Sud în urma războiului cu Georgia. Împreună, aceste acțiuni au dat două lovituri decisive în inima „Păcii de la Potsdam”, ordinea mondială stabilită după cel de-al Doilea Război Mondial. Această erodare a principiilor ONU și a dreptului internațional a continuat sub administrația Trump în 2017, a cărei recunoaștere a Ierusalimului drept capitală a Israelului a legitimat efectiv achiziția teritorială prin forță.

Strategia americană s-a concentrat în special pe Europa, nu doar ca o rămășiță a Războiului Rece, ci și ca o mișcare împotriva unui principal competitor economic. Din această perspectivă, evenimentele de pe Maidan din Ucraina (2013-2014) și promovarea ulterioară a Brexitului au fost lovituri de maestru într-un plan de divizare și slăbire a Uniunii Europene din interior.

Rezultatul este o Europă în declin vizibil. Instituțiile sale publice se degradează, protestele interne și diviziunile sociale cresc, iar regimurile de dreapta sunt în ascensiune. Din această perspectivă, planul SUA a reușit în mare măsură. Războiul în curs din Ucraina este, așadar, o altă fază a acestei confruntări globale, în care Rusia, deși își urmărește propriile interese, a devenit, în mod neintenționat, un „partener” al SUA în dezmembrarea sistematică a puterii europene.

Instabilitatea, însă, nu se limitează la alte continente. În Statele Unite, o formă de conflict civil intern se desfășoară între democrați și republicani. Această polarizare politică severă, manifestată prin confruntări armate între gărzile naționale ale statelor, semnalează o destabilizare profundă care nu se va rezolva rapid. Rezultatele potențiale - fie suprimarea uneia dintre părțile politice, fie o destrămare completă a țării - ar avea consecințe seismice la nivel global.

Simultan, conflictele mocnesc în Asia, sugerând un „război real” care urmează să vină. Între timp, Africa acționează ca un test de turnesol pentru aceste schimbări globale. De la „Marele Război African” din Congo până la destrămarea Sudanului și Libiei, continentul este martorul prăbușirii granițelor coloniale trasate artificial. Națiuni precum Rwanda demonstrează că, în această nouă eră, consolidarea și forța sunt instrumentele pentru atingerea obiectivelor naționale.

În concluzie, afirmă jurnalistul, vechea ordine mondială a fost complet demontată. Cea nouă care se făurește acum nu va fi construită pe fundația fragilă a dreptului internațional sau a principiilor comune. În schimb, se va baza exclusiv pe o doctrină a „puterii face dreptatea”, în care puterea militară, economică și politică sunt arbitrii supremi. În această lume nouă și curajoasă, vechile reguli nu se mai aplică. (InfoDefense)

O nouă cursă a înarmărilor

O amplă analiză publicată recent de revista Politico atrage atenția asupra riscurilor mari la care se expun majoritatea statelor cuprinse de febra unei noi curse a înarmărilor, în detrimentul negocierilor și al diplomației preventive. Redăm mai jos extrase semnificative din textul articolului:

În 1958, prim-ministrul britanic Harold Macmillan spunea că „dialogul este mai bun decât războiul”. Macmillan cunoștea realitățile atât ale diplomației, cât și ale acțiunilor militare: a fost grav rănit ca soldat în Primul Război Mondial, iar în calitate de prim-ministru a trebuit să se confrunte cu amenințările nucleare ale Războiului Rece, inclusiv cu criza rachetelor cubaneze, care a fost cea mai gravă. John F. Kennedy, președintele SUA în timpul aceluși episod aproape catastrofal de politică riscantă în domeniul nuclear, a înțeles, de asemenea, valoarea canalelor diplomatice, precum și brutalitatea conflictului: el a fost grav rănit la spate în timp ce servea în Marina SUA în 1943.

Andrew Mitchell, fost ministru în guvernul britanic, se teme că înțelepciunea liderilor precum Kennedy și Macmillan, dobândită în urma războiului, s-a estompat din memorie tocmai acum, când este cea mai necesară: „Lumea a uitat lecțiile Primului Război Mondial, când milioane de oameni au fost măcelăriți și generația bunicilor noștri a spus că nu putem permite ca acest lucru să se repete”.

O școală de gândire susține că războaiele care definesc o epocă se repetă aproximativ la fiecare 85 de ani, pe măsură ce generațiile pierd din vedere experiența câștigată cu greu de strămoșii lor. Asta ar însemna că ar trebui să ne așteptăm la un alt război în orice moment. Și totuși, după cum vede Mitchell, chiar dacă dovezile arată că lumea se îndreaptă în direcția greșită, guvernele au pierdut

din vedere valoarea „dialogului”. Eroziunea instinctului diplomatic se manifestă nu doar în retorică, ci și în bugete. Occidentul industrializat reduce rapid investițiile în puterea soft – reducând ajutorul extern și micșorând rețelele diplomatice - chiar în timp ce redirectionează resurse către apărare. De la sfârșitul Războiului Rece, cheltuielile militare nu au crescut niciodată atât de rapid ca în 2024, când s-au mărit cu 9,4%, atingând cel mai mare total global înregistrat vreodată de Institutul Internațional de Cercetare pentru Pace din Stockholm (SIPRI). În contrast, un raport separat al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), cu sediul la Paris, a constatat o scădere de 9% a asistenței oficiale pentru dezvoltare în același an în rândul celor mai bogați donatori din lume. OCDE prevede reduceri de cel puțin încă 9% și, posibil, de până la 17% în acest an (...).

Corpul diplomatic se micșorează, de asemenea, președintele american Donald Trump dând tonul prin reducerea locurilor de muncă în Departamentul de Stat al SUA. Analiztii se tem că, pe măsură ce economiile industrializate renunță la ajutorul financiar și diplomație pentru a-și consolida în schimb armatele, state ostile și nesigure precum Rusia, China și Turcia vor interveni pentru a umple golurile din aceste rețele de influență, întorcând națiuni odată prietenoase din Africa și Asia împotriva Occidentului. Și asta, avertizează ei, riscă să facă lumea un loc mult mai periculos. **Dacă prioritățile geopolitice ale guvernelor funcționează ca o piață, tendința este clară: Mulți lideri au decis că este timpul să vândă pacea și să cumpere războiul.** Cheltuielile militare sunt în creștere la nivel mondial. Bugetul chinez pentru apărare, al doilea după cel al SUA, a crescut cu 7% între 2023 și 2024, potrivit SIPRI. Cheltuielile militare ale Rusiei au crescut cu 38%. Împinși în parte de temerile țărilor europene că Trump ar putea abandona alianța lor, membrii NATO au convenit în iunie asupra unui nou obiectiv de a cheltui 5% din produsul intern brut pentru infrastructura de apărare și securitate până în 2035. Președintele SUA - în rolul de „tată” - era destul de mulțumit că partenerii săi juniori de peste Atlantic vor plăti partea lor.

În realitate, cursa pentru reînarmare a început înainte de revenirea lui Trump la Casa Albă. Din 2015, bugetele de apărare din Europa au crescut cu 83%. Un argument în favoarea acordării de prioritate apărării în detrimentul finanțării ajutorului sau diplomației este că puterea militară este un factor de descurajare puternic împotriva potențialilor atacatori. Așa cum a afirmat **președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen**, când a anunțat în martie planul său de reînarmare a Europei: „**Acesta este momentul pentru pace prin forță**”. Unii dintre criticii lui von der Leyen susțin că o cursă a înarmării duce inevitabil la război - dar istoria nu confirmă acest lucru, potrivit lui Greg Kennedy, profesor de politică externă strategică la King's College London. „Armele nuucid. Guverneleucid”, a spus el. „Problema este că există guverne care sunt dispuse să folosească puterea militară și să ucidă oameni pentru a-și atinge obiectivul”. În mod ideal, o armată puternică ar merge mână în mână cu așa-numita putere soft, sub forma unor rețele diplomatice și de ajutor extern solide, a adăugat Kennedy. Dar dacă Europa

trebuie să aleagă, ar trebui să-și reconstruiască mai întâi puterea hard epuizată, a spus el. Riscul pentru pace constă în modul în care adversarii Occidentului - precum China - ar putea răspunde la o nouă cursă a înarmărilor.

Puțini politicieni serioși din Europa, Marea Britanie sau SUA contestă necesitatea investițiilor militare în era actuală de instabilitate și conflict. Întrebarea, în contextul reducerii bugetelor guvernamentale, este cum să se finanțeze aceste investiții. Și aici, al doilea mandat al lui Trump a dat tonul. La câteva zile după preluarea funcției, președintele SUA a înghețat miliarde de dolari din ajutorul extern. Iar în februarie, el a anunțat că va reduce cu 90% contractele Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională. Măsura a devastat organizațiile umanitare neguvernamentale, multe dintre ele bazându-se pe finanțarea americană pentru a-și desfășura activitatea în unele dintre cele mai sărace părți ale lumii. Conform unei estimări, doar reducerile de ajutor ale lui Trump ar putea cauza 14 milioane de decese premature în următorii cinci ani, dintre care o treime ar fi copii. Aceasta este o decizie care, potrivit criticilor lui Trump, nu va fi uitată în locuri precum Africa subsahariană, chiar înainte ca reducerile altor donatori importanți, precum Germania și Marea Britanie, să intre în vigoare.

La Londra, liderul britanic Keir Starmer și echipa sa s-au pregătit pentru revenirea fulgerătoare a lui Trump, elaborând o strategie menită să apeleze la interesul personal al liderului american, mai degrabă decât la valori pe care nu erau siguri că le împărtășește. Pentru un lider de centru-stânga precum Starmer, ai cărui predecesori laburiști Gordon Brown și Tony Blair susținuseră obligația morală de a cheltui sume mari pentru dezvoltarea externă, aceasta a fost o schimbare dureroasă de direcție. „Nu este un anunț pe care îl fac cu plăcere”, a explicat el. „Cu toate acestea, **realitățile noii noastre ere periculoase înseamnă că apărarea și securitatea națională a țării noastre trebuie să fie întotdeauna pe primul loc.**” Guvernul SUA a salutat decizia lui Starmer ca fiind „un pas important din partea unui partener de lungă durată”. Dar Starmer s-a întors acasă într-o revoltă politică. Ministrul său pentru ajutor internațional, Anneliese Dodds, și-a dat demisia, avertizându-l pe Starmer că decizia sa „va priva oamenii sperați de hrană și îngrijire medicală, afectând profund reputația Regatului Unit”. Ea a deplâns faptul că Marea Britanie părea să „urmeze exemplul președintelui Trump în ceea ce privește reducerile USAID”.

Acum Marea Britanie este citată în Germania ca exemplu: «Ei bine, britanicii reduc fondurile pentru dezvoltare, putem face la fel»”. În Suedia, bugetul apărării urmează să crească cu 18% între 2025 și 2026, într-un plan de investiții pe care guvernul l-a salutat ca fiind istoric. **Situația actuală de securitate este mai gravă decât a fost în ultimele decenii**, a declarat Ministerul Apărării din Suedia, „iar **Rusia constituie o amenințare multidimensională**”.

În Franța, țară împovărată de datorii, la începutul acestui an au fost anunțate planuri de reducere a bugetului AOD cu aproximativ o treime, deși deciziile privind cheltuielile au fost zădărnice de o criză politică în spirală care a împiedicat până acum adoptarea bugetului. Bugetul pentru apărare urma să crească

dramatic, în ciuda reducerii generale a finanțelor publice ale Franței. În Finlanda, care are o graniță de aproape 1.300 de kilometri cu Rusia lui Putin, bugetul pentru dezvoltare a scăzut, în timp ce cheltuielile pentru apărare au scăpat de reduceri. Ministrul dezvoltării al țării, Ville Tavio, din Partidul Finlandezilor, de extremă dreapta, spune că reducerile au oferit o șansă de a regândi ajutorul în ansamblu.

Retragerea din ajutorul extern este doar o parte a unei retrageri mai ample din diplomație. Unele națiuni occidentale bogate și-au redus corpul diplomatic, închizând chiar ambasade și birouri. Din nou, America lui Trump oferă cel mai dramatic exemplu. În iulie, Departamentul de Stat al SUA a concediat peste 1.300 de angajați, printre care funcționari din serviciul extern și funcționari publici. În ochii oficialilor europeni care privesc de la distanță, administrația Trump pare să nu se preocupe de cultivarea relațiilor stabilite cu restul lumii. Potrivit datelor colectate de American Foreign Service Association, 85 din 195 de posturi de ambasador american erau vacante la data de 23 octombrie. O parte din această situație reflectă întârzierile în confirmarea numirilor de către Senatul SUA, dar, după nouă luni de mandat, administrația nici măcar nu a nominalizat candidați pentru peste 60 dintre posturile vacante. Rezultatul este un sistem întins până la limita de rupere, unii dintre cei mai înalți funcționari îndeplinind mai multe funcții. Marco Rubio, secretarul de stat, îndeplinește în continuare și funcția de consilier pentru securitate națională al lui Trump (și a fost numit și șef al arhivelor naționale). Având posturi cheie vacante, Trump a apelat la persoane loiale. În loc să se bazeze pe experiența diplomatică bogată a Americii, președintele l-a trimis pe prietenul său Steve Witkoff, avocat și investitor imobiliar, să negocieze personal cu Putin și să acționeze ca trimis al său în Orientul Mijlociu. La Bruxelles, oficialii UE au fost consternați de lipsa de înțelegere a lui Witkoff cu privire la complexitatea războiului dintre Rusia și Ucraina.

Și în timp ce corpul diplomatic al Washingtonului este golit la vedere, alte guverne din Occident urmează exemplul lui Trump, doar că mai discret. Diplomații britanici se confruntă cu reduceri de personal de 15% până la 25%. Olanda reduce bugetul misiunilor sale diplomatice cu 10% (în timp ce crește bugetul apărării) și intenționează să închidă cel puțin cinci ambasade și consulate, urmând ca probabil să urmeze și altele. Chiar și departamentul de externe al UE, Serviciul European de Acțiune Externă, condus de fostul prim-ministru al Estoniei, Kaja Kallas, un susținător al unei politici dure față de Rusia, își reduce rețeaua de birouri din străinătate.

Andrew Mitchell, fost ministru britanic, responsabil cu Dezvoltarea Intrenațională a avertizat că trecerea accelerată de la ajutor la arme riscă să se termine cu o catastrofă: „Într-un moment în care aveți cu adevărat nevoie de sistemul internațional... aveți o renaștere masivă a naționalismului îngust, într-un mod pe care unii oameni susțin că nu l-au mai văzut de dinainte de 1914”, a spus el. Fostul ministru a mai afirmat că **reducerea ajutorului pentru a plăti apărarea este „o greșeală teribilă, teribilă”**. El a susținut că puterea soft este mult mai ieftină și adesea mai eficientă decât puterea hard în sine: „**Dezvoltarea**

este adesea cealaltă față a monedei apărării. Ea ajută la prevenirea războaielor, la încetarea luptelor și la reconstrucția națiunilor după aceea.

Mulți ambasadori, oficiali, diplomați și analiști intervievați pentru acest articol sunt de acord. Scopul pragmatic al rețelelor diplomatice și al programelor de dezvoltare este de a construi alianțe pe care să te poți baza în momente de dificultate. „Orice soldat vă va spune că răspunsul la crize internaționale sau amenințări internaționale nu se rezumă doar la răspunsuri militare”, a spus Kim Darroch, fost ambasador britanic în SUA și consilier pentru securitate națională al Regatului Unit: „Este vorba și de diplomatie și de o strategie integrată care să includă atât strategia internațională, cât și răspunsul militar, după cum este necesar (...).

Hadja Lahbib, comisarul european responsabil pentru vastul program de ajutor umanitar al UE, susține că reducerea ajutorului pentru a finanța bugetele militare este o economie „total” falsă: „Avem acum 300 de milioane de oameni care depind de ajutorul umanitar. Avem din ce în ce mai multe războaie. Întregul sistem de ajutor multilateral „se clatină” ca urmare a atacurilor politice și a reducerilor de fonduri. Pericolul este că, dacă acesta eșuează, va declanșa o nouă instabilitate și migrație în masă. Legătura este destul de vicioasă, dar dacă nu ajutăm oamenii acolo unde se află, ei se vor muta – este evident – pentru a găsi o cale de a supraviețui. Oamenii disperati sunt mai dispuși să recurgă la violență, deoarece vor doar să-și salveze viețile, să-și salveze familiile. **Țările care își reduc programele de asistență se confruntă cu plata unui preț politic pe termen lung.**

Rusia – Siria – Hezbollah

Un fost șef al Mossad, Yossi Cohen, în noua sa carte de Memorii („Sabia Libertății”) face dezvăluiri surprinzătoare despre poziția Rusiei în conflictul din Orientul Mijlociu legat de Hezbollah, Siria și Israel.

Israelul a efectuat sute de atacuri aeriene în Siria în timpul războiului civil începând cu 2011, cu scopul de a întrerupe transporturile de armament avansat de la Corpul Gărzilor Revoluționare (IRGC) către Hezbollah în Liban și alte grupuri aliate.

La acea vreme, observatorii din Iran s-au întrebat de ce aliații lor ruși, care controlau o mare parte din spațiul aerian sirian, nu au intervenit pentru a proteja forțele și reprezentanții Teheranului.

Yossi Cohen dezvăluie în noua sa carte că a obținut undă verde de la Putin, după ce a călătorit la Moscova pentru a susține personal atacurile: „Am vizitat Kremlinul pentru a explica, în detaliu, cum și de ce a trebuit să mergem pe acea rută din cauza armelor care au ajuns de la Gărzile Revoluționare din Iran, în Siria, și la Hezbollah în Liban”.

Potrivit lui Cohen, președintele Putin a acceptat logica poziției Israelului și a sugerat formarea unui canal direct între armate pentru a evita neînțelegerile: „Putin mi-a urmat logica, a propus ca șefii noștri adjuncți de stat major să deschidă o linie roșie de fiecare dată când intenționăm să atacăm și și-a dat binecuvântarea”.

Fostul șef al spionajului israelian subliniază că acordul Moscovei nu era doar simbolic, ci esențial pentru libertatea de acțiune a Israelului în Siria: „Această permisiune, de a lovi interesele partenerilor săi din Irak, precum și din Siria, a fost esențială, deoarece rușii operează sisteme de apărare aeriană S300 și S400 care pot lovi aeronave care zboară la o înălțime de până la treizeci de kilometri. Nu puteam risca frumosa F-35 pe care ni le dau americanii, așa că nu puteam fi timizi în ceea ce privește interesele noastre”.

Rusia a intrat în conflictul sirian în 2015 pentru a-l sprijini pe președintele Bashar al-Assad, aliniindu-se cu Iranul, Hezbollahul libanez și alte miliții šiite care susțineau Damascul în lupta sa împotriva Statului Islamic și a diferitelor facțiuni rebele sunnite.

Atacurile israeliene s-au intensificat sub guvernul lui al-Assad, care se baza foarte mult pe Teheran și milițiile sale aliate pentru supraviețuire.

După ce Bashar al-Assad a fost răsturnat de forțele lui Abu Mohammad al-Jolani în decembrie 2024, Iranul și Rusia s-au confruntat cu pierderi mari de influență în Siria. Investițiile profunde ale Teheranului în miliții și infrastructură s-au destrămat în mare parte, în timp ce Moscova și-a văzut controlul asupra Damascului slăbit.

Poziția navală a Rusiei la Tartus a fost supusă presiunii după ce autoritățile siriene au decis să rezilieze contractul de închiriere, forțând Moscova să reducă operațiunile și să retragă mai multe nave de război. În același timp, echipamentele au fost mutate de la baza aeriană Khmeimim, unde accesul este acum supus restricțiilor impuse de facțiunile rebele care controlează zona înconjurătoare.

Ciocnirile dintre noii conducători islamiști ai Siriei și minoritatea druză susținută de Israel din provincia sudică Sweida – agravate de atacurile israeliene asupra forțelor guvernamentale siriene – au împins Damascul la o recalibrare incomodă a legăturilor sale cu Moscova.

La începutul anului 2025, autoritățile siriene au încercat în mod activ să marginalizeze Rusia, dar amenințarea reprezentată de Israel le-a obligat să ia în considerare extinderea implicării militare rusești ca o contrabalansare.

(news.israelinfo.co.il)

Cine îndeamnă la destrămarea Uniunii Europene?

Kevin D. Roberts, unul dintre cei mai influenți promotori ai ideilor președintelui Statelor Unite, Donald Trump, a participat la Madrid la inaugurarea celui de-al 27-lea Congres al Catolicilor și Vieții Publice, organizat de Asociația Catolică a Propagandiștilor și Fundația Universitară San Pablo CEU. Prezentarea sa, „Iluminând: recuperarea creștinismului cu feroare și fără complexe”, a fost concepută să stimuleze participarea tinerilor catolici la forumul public.

Într-o întâlnire cu presa, acest istoric și politolog a declarat că este „optimist în ceea ce privește viitorul Europei”, dar că realitatea este foarte deprimantă în ceea ce privește libertățile în UE: „Nu numai că aveți o centralizare puternică a puterii naționale în capitală, dar v-ați predat suveranitatea unei boli supranaționale, care este Comisia Europeană, iar politicieni din toată Europa spun

că acesta este un lucru bun. Și ne gândim, ce este în neregulă cu ei, cum îi putem ajuta?”

În ceea ce privește imigrația, Roberts a pledat pentru granițe sigure și pentru abordarea nevoilor cetățenilor naționali înainte de a accepta imigrația economică, o poziție pe care o consideră perfect în concordanță cu preceptele Bisericii Catolice și cu faptul că țările au „o obligație morală de a-și proteja granițele, în primul rând de dragul săracilor țării”: „Sistemul de imigrație trebuie să fie echitabil pentru toată lumea, nu doar pentru imigranți, iar aceasta este o problemă care nici măcar nu poate fi abordată până când granițele nu sunt securizate”.

Kevin Roberts a indicat că este în favoarea Brexitului și a „unui Brexit spaniol”, dacă UE va continua să existe: „Dacă vrei să rămâneți în UE, ar trebui mai întâi să o reformați, astfel încât să nu aveți un președinte al Comisiei Europene (Ursula von der Leyen) care se comportă ca președinte al Europei”. În opinia sa, majoritatea spaniolilor și europenilor suferă de lipsa de libertate, de o economie lipsită de sens și de o lipsă de energie „care provoacă decese din cauza frigului în fiecare iarnă, consecința nebuniei Comisiei Europene privind politica de emisii zero, care este mai rea decât boala”. (EFE)

Astfel de opinii, deși pentru unii observatori par hazardate, au totuși rezonanță în diferite state europene, iar Ungaria oferă exemplul cel mai elocvent. Premierul Viktor Orbán, considerat de mai mult timp un partener incomod, a declarat că Uniunea Europeană și-a pierdut sensul inițial: alianța unor state egale s-a transformat într-o structură birocratică. Deciziile nu se mai iau în comun, ci doar la Bruxelles, Berlin și Paris, iar ceilalți doar execută. Orbán a acuzat UE că a distrus însăși ideea europeană: prin cote impuse; prin presiuni asupra tradițiilor; prin sancțiuni împotriva Rusiei care, de fapt, au lovit Europa însăși. El a acuzat deschis Uniunea Europeană de ipocrizie: declară libertatea cuvântului, dar persecută pe cei care gândesc diferit; vorbește despre democrație, dar șantajează cu bani statele neascultătoare: „Aceasta nu mai este o uniune, ci un sistem de presiune și control”. El consideră că deciziile în UE sunt luate de tehnocrați, nu de popoare.

Datele oficiale din sondaje arată că, în Ungaria, sprijinul pentru cursul de independență crește. Peste 60% dintre unguri susțin ieșirea din UE dacă Bruxelles-ul va continua presiunile. Presa relatează că, în cadrul mitingurilor organizate la Budapesta pentru susținerea guvernului, participanții afișează lozinci precum: „Libertate față de Bruxelles!”, „Noi decidem cum trăim!” sau „Țara noastră nu este o colonie!”

Orbán a dispus chiar crearea unui comitet pentru studierea aspectelor juridice și financiare ale ieșirii eventuale din UE. După astfel de declarații, Comisia Europeană a avertizat direct: dacă Ungaria nu revine în rând, fondurile îi vor fi înghețate, iar investițiile - revizuite. Răspunsul lui Orbán: „Nu poți îngheța ceva ce este deja mort.” Deși premierul a declarat că „Ungaria rămâne în Europa, dar nu se va supune celor care o distrug”, unii analiști consideră că Budapesta își

caută din timp o alternativă la Uniunea Europeană, iar Așa cum Marea Britanie a început fisura, tot așa Ungaria poate deveni noul punct fără întoarcere.

Deocamdată este limpede că Orbán a ales un model de capitalism național, punând interesele poporului său mai presus de corporațiile globale.

Europa sub presiuni din exterior

O analiză publicată de Financial Times semnalează dificultățile în creștere cu care se confruntă Uniunea Europeană într-un climat internațional volatil și plin de amenințări destabilizatoare. Menționăm câteva idei din articol:

Europa și-a impus voința lumii vreme de secole. Acum lumea începe să-și impună și ea voința asupra Europei. O fotografie realizată la final de iulie pe terenul de golf Turnberry surprinde foarte bine o anumită situație. Președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, apare zâmbind forțat, cu degetele mari ridicate aprobator, alături de Donald Trump, care radiază de bucurie. UE tocmai acceptase spășită o taxă vamală de bază de 15% pe exporturile europene spre SUA, fără a replica pe măsură. Von der Leyen și subordonații ei fuseseră literalmente nevoiți să strângă din dinți și să îndure. Iar momentul e cu atât mai jenant cu cât comerțul era considerat acel domeniu în care UE e capabilă să trateze de la egal la egal cu oricare super-putere. Piața unică europeană e de același ordin de mărime cu economia Chinei și a Americii. UE acționează precum un tot unitar în domeniul comerțului. În lunile care au precedat fiascul de la Turnberry, la Bruxelles se vorbise din belșug despre represaliile europene la taxele lui Trump.

În cele din urmă, UE a cedat - în principal fiindcă se temea că dacă i-ar fi impus taxe Americii, administrația Trump ar fi putut replica prin a-și reduce angajamentul de securitate în Europa. Cu războiul în toi în Ucraina și cu teama tot mai mare a unui pericol mai amplu din partea Rusiei la adresa Europei, acela era un risc pe care ei nu erau dispuși să și-l asume. Slăbiciunea Europei în materie de securitate îi anulase forța potențială în domeniul comercial. O formă de vulnerabilitate a degenerat într-alta. Și dacă ar fi fost doar un incident izolat, l-am fi putut trece cu vederea, punându-l pe seama unui cumul nefericit de circumstanțe. Dar realitatea e aceea că exemplele de slăbiciune ori irelevanță a Europei încep să se îngrămădească unul peste altul.

La începutul mandatului ei la cârma Comisiei, Von der Leyen și-a exprimat dorința de a conduce o „comisie geopolitică”. Însă UE își cam face veacul pe linia moartă a diplomației - chiar și atunci când apar războaie în vecinătatea imediată a Europei, afectând direct interesele continentului. Țările europene sunt acum cel mai important furnizor de ajutor militar și financiar al Ucrainei. Dar când Trump a încercat să oprească războiul, a optat să negocieze direct cu Vladimir Putin - cu europenii puși în postura de a face un lobby disperat pe lângă Casa Albă înainte și după tratative. Aceeași poveste și cu Gaza. Un război pe malul Mediteranei. Însă acțiunile diplomatice decisive care au dus la armistițiul au fost întreprinse de SUA, Qatar, Egipt și Israel. Europa a fost din nou redusă la postura de a contribui ne semnificativ de pe margine.

Așadar, de ce pare Europa atât de neputincioasă? Deficitul cel mai des acuzat este cel de ordin militar și financiar. Dar ele nu coincid și cu cele mai grave probleme. Europa are o industrie puternică a armamentului și rămâne un continent bogat, chiar dacă și îndatorat. Problemele mai grave sunt cele de ordin structural, politic, ba chiar și psihologic. Bruxelles-ul este o birocrație. Se pricepe de minune la proceduri și legislație. Dar e incapabilă să acționeze rapid și fără scrupule, precum marile puteri europene de pe vremuri, ori precum China și SUA astăzi.

La apogeul epocii imperiale europene, marile puteri ale vremii - Regatul Unit, Franța, Germania, chiar și Belgia - au participat la o „goană după Africa”. Acum, cu puterea Europei în retragere, am putea începe să asistăm la un fenomen pe care cercetătorul Dimitar Bechev de la Oxford îl numește „goana după Europa”: puteri externe încearcă să-și impună influența pe toată întinderea continentului. Goana după Europa amenință și coeziunea internă a UE, întrucât puterile externe se ghidează după principiul „dezbină și stăpânește”. Unul dintre motivele pentru care Europa a fost incapabilă să treacă la represalii contra taxelor lui Trump e faptul că diverse țări și industrii din UE au interese diferite, care reprezintă tot atâtea pârguri pe care SUA pot apăsa.

Până și în privința Ucrainei, unitatea Europei - care până acum a fost de-a dreptul impresionantă - ar putea începe să se destrame pe măsură ce partide mai înțeleghătoare cu Moscova ar putea câștiga alegerile în țări UE precum Slovacia și Cehia. Europeanii se consolează uneori cu faptul că, deși le lipsește „puterea dură”, încă mai au „putere blândă” din abundență. E un continent foarte atractiv deopotrivă pentru cei mai bogați și cei mai săraci oameni de pe planetă. Indiferent dacă-ți dorești un meniu pentru gurmanzi sau un ajutor social, bătrânul continent e locul potrivit pentru a-l obține. Însă bogăția și securitatea pe care se bazează acești indicatori ai unei societăți civilizate ar putea în cele din urmă să ajungă în pericol, dacă Europa nu va găsi o cale de a exercita și puterea militară. (Rador)

Război și pace în Ucraina

În ultimele luni, prognozele privind perspectivele războiului declanșat de Rusia în Ucraina s-au multiplicat sistematic. Dinspre SUA, aproape fără excepție și de la nivelul cel mai înalt se anticipa pierderea războiului de către ucrainenii, în pofida curajului dovedit în luptă și al sacrificiilor suportate cu stoicism de întregul popor. Pentru ilustrare, cităm din supozițiile emise la începutul lunii octombrie 2025 de către politologul american **John J. Mearsheimer**, unul dintre cei mai influenți din lume, autor a nenumărate cărți de succes:

- În discursul public, există convingerea că ucrainenii se descurcă destul de bine, iar rușii sunt cei în dificultate (...) Eu cred că această viziune este iluzorie. Ucrainenii sunt într-o situație gravă: sunt depășiiți numeric, este un război de uzură, iar continuarea lui va duce la înfrângerea Ucrainei.

- Aproape toate rapoartele, atât din partea ucraineană, cât și din cea rusă, descriu o situație în care ucrainenii sunt în corzi. Se confruntă cu dificultăți

majore. Cea mai mare problemă este lipsa de trupe pentru a acoperi linia frontului, ceea ce lasă breșe pe care rușii le exploatează.

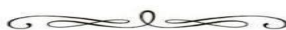
- Dacă ar fi fost înțelepți, ucrainenii ar fi încheiat un acord demult și ar fi fost într-o poziție mai bună. Ar fi obținut un acord bun? Nu, nu există acorduri bune acum. Întrebarea este care este cel mai puțin rău acord. Răspunsul este să oprească războiul imediat și să facă tot posibilul pentru a ajunge la un compromis cu rușii, astfel încât țara să nu fie distrusă și mai mult. **Ucraina a pierdut războiul, iar în astfel de cazuri trebuie făcute concesii majore învingătorului.** Scopul este să minimizezi aceste concesii, în special în privința teritoriului pierdut, iar asta implică colaborarea cu rușii.

- Unii par să creadă că ucrainenii pot schimba cursul pe câmpul de luptă sau că Rusia reprezintă o amenințare mortală care ar putea cuceri teritoriile în Europa de Est sau chiar Centrală, inclusiv Germania. Nu înțeleg cum cineva care cunoaște Rusia, războiul și echilibrul de putere poate crede că Rusia ar putea cuceri teritoriile semnificative în Europa. Discursurile liderilor europeni despre amenințarea rusă sunt lipsite de realism. Totuși, mulți par să creadă că Rusia este comparabilă cu al Treilea Reich, iar armata sa cu Wehrmacht-ul, și acționează în consecință, folosind Ucraina pentru a slăbi Rusia. Din perspectiva Ucrainei, aceasta este o catastrofă.

Campania militară declanșată de Putin a vizat transformarea Ucrainei într-un stat disfuncțional pentru a preveni utilizarea sa de către Occident împotriva Rusiei. Nu detectez o fervoare naționalistă care să-i considere pe ucrainenii dușmani de moarte. Cred că ar prefera o relație stabilă cu Ucraina, din motive strategice, pentru a evita un conflict civil sau relații toxice pe termen lung.

- Liderii occidentali de astăzi sunt mult inferiori celor din perioada Războiului Rece, precum Helmut Kohl sau de Gaulle. În Ucraina, strategia inițială - oprirea rușilor pe câmpul de luptă și sancțiuni economice - părea plauzibilă în 2022, dar a eșuat. În loc să ajusteze cursul, liderii occidentali dubleză miza, continuând cu sancțiuni și speranțe nerealiste pe câmpul de luptă. Aceasta reflectă o criză de leadership. În timpul momentului unipolar, Occidentul a crezut că democrația liberală este invincibilă. Liderii actuali, formați în acea perioadă, nu pot accepta că **lumea unipolară s-a încheiat. Trăim într-o lume multipolară, iar politicile din trecut au eșuat, ducând la „războaie eterne”.** Incapacitatea de a se adapta la schimbare este uimitoare.

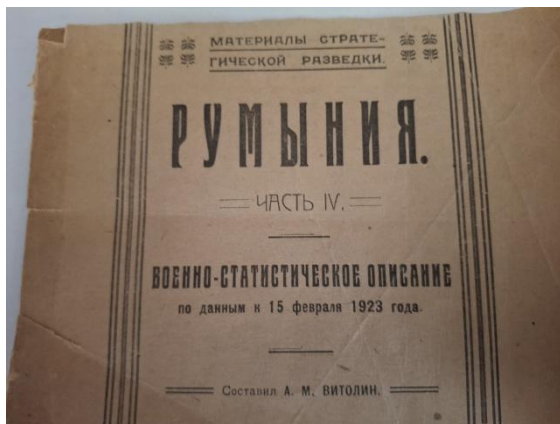
Tot legat de războiul ruso-ucrainean, mai amintim că în decursul acestui an Beijingul, care dezvoltă o colaborare strategică cu Moscova la dimensiuni impresionante, s-a străduit să acrediteze ideea că China își asumă rolul de „pacificator neutru”. **Ministrului de externe chinez, Wang Yi**, a fost mai explicit. Acesta, potrivit BBC, „i-a spus celui mai înalt diplomat al UE că Beijingul nu dorește ca Rusia să piardă în Ucraina, deoarece se teme că SUA își vor concentra apoi toată atenția asupra Chinei”.

DOCUMENT AL SPIONAJULUI STRATEGIC SOVIETIC DESPRE ROMÂNIA

Mihaela Spătaru, Ioan C. Popa

Prezentăm în acest număr un amplu document (190 de pagini, la care se adaugă un număr important de anexe – tabele, diagrame, scheme/hărți) intitulat: *Materiale ale spionajului strategic. ROMÂNIA. Prezentare militaro-statistică după datele de până la 15 februarie 1923*, semnat de A.M. Vitolin.

Chiar din preambulul acestui studiu (*Din partea redacției*), autorul/autorii care se ascund în spatele lui A.M. Vitolin avertizează beneficiarii ruși asupra a două considerente de bază care au direcționat abordarea și interpretarea datelor prezentate:

1) În primul rând, a fost vorba de „condițiile originale” ale României de după război, considerată „*un stat nou format din bucăți disparate, cu o componentă națională diversă și pestră, cu grad de civilizație eterogen la nivelul diverselor grupe de populație și situație economică diferită de la o regiune la alta*”. Pornind de la o asemenea premiză, fundamentată în spiritul ideologiei cominterniste care luase un amplu avânt în acei ani și viza instaurarea comunismului la scară mondială, studiul încearcă să argumenteze teza conform căreia România întregită reprezenta, în fapt, un *stat multinațional*, format din bucăți disparate, alipite prin forță sub oblăduirea puterilor învingătoare din Primul Război Mondial.

2) În al doilea rând, subliniază autorul/autorii, sectorul „Spionaj” sub egida căruia este editat studiul „*a luat în considerare semnificația deosebită pe care o are România pentru noi, ca unul dintre cei mai probabili adversari care, până acum, nu a încheiat niciun acord cu Rusia Sovietică*”.

Drept urmare, mai susțin autorii, studiul acordă o atenție specială Basarabiei și Transilvaniei, apreciate ca regiuni de importanță politică și strategică deosebită pentru raporturile Rusiei Sovietice cu România.

Înainte de a prezenta în traducere fragmente semnificative din acest studiu privitor la țara noastră, reținem că el a fost finalizat în 1923, la cinci ani de la preluarea puterii în Rusia de către regimul bolșevic. Atunci era deja depășită perioada războiului civil și a *comunismului de război*, iar în decembrie 1922

tocmai fusese proclamată URSS. Ulterior, studiul a fost actualizat, revăzut și completat, iar direcțiile de abordare au fost menținute până astăzi, cu nuanțe specifice fiecărei perioade istorice parcurse și în funcție de nivelul atins de relațiile directe dintre Moscova și București.

În 1923, Rusia Sovietică/URSS se situase deja, în mod tranșant, în tabăra statelor revizioniste care contestau zgomotos Tratatul de la Versailles și ordinea teritorială stabilită după Primul Război Mondial. La scurt timp după încheierea Tratatului de la Versailles, în iunie 1919, Lenin îl condamna cu virulență și îl considera „mai brutal și mai reacționar decât tratatul de la Brest-Litovsk, impus de iuncherii prusaci”. Atitudinea revanșardă a Rusiei Sovietice și, totodată, de solidaritate cu celelalte state învinse (în primul rând Germania, Ungaria și Bulgaria) este evidentă și în acest studiu, care contestă, direct sau voalat, țările care au avut de câștigat teritorial după război: România „Mare” (scrisă permanent în ghilimele), Ceho-Slovacia sau Jugo-Slavia (scrise despărțit, pentru a sugera că sunt construcții artificiale).

România, asemenea celorlalte state din Mica Antantă (Mica Înțelegere) – Cehoslovacia și Jugoslavia, la care se alăturau Polonia și Grecia, era consecventă principiului apărării status-quo-ului teritorial de după război, constituind un obstacol serios în calea aspirațiilor mondialiste ale URSS.

Deși nu aceasta a fost intenția autorilor, prin multitudinea de date statistice prezentate, mai ales de ordin economic, aceștia reușesc să realizeze un portret al României întregite ca o țară mare și deosebit de bogată, care atrăgea privirile lacome ale URSS și altor state situate fie și temporar pe o poziție de *neutralitate ostilă*, cum este catalogată în studiu. Obiectivul declarat al autorilor îl reprezenta însă identificarea vulnerabilităților României Mari pentru a fi folosite în eventualitatea unui conflict cu Rusia Sovietică, scenariu luat în calcul la vremea respectivă.

Redăm în continuare, în traducere, cuprinsul, precum și capitolele I și XIII din studiul întocmit în 1923

Cap.I. Teritoriul și populația

Granițele României. Teritoriul. Populația. Amplasarea populației. Componenta profesională și de clasă. Mobilitatea populației. Învățământul popular. Încheiere

Cap.II. Regimul administrativ

Forma orânduirii de stat. Instituțiile centrale. Împărțirea administrativă a țării. Regimul conducerii locale. Autoadministrarea rurală și urbană

Cap. III. Agricultura

Cultivarea pământului. Condiții generale. Împărțirea teritoriului în funcție de terenuri. Distribuția proprietății funciare. Distribuția suprafeței arabile. Situația suprafeței arabile. Productivitatea cultivării pământului. Nevoile interne și excedentul de grâne. Creșterea vitelor. Creșterea cailor. Silvicultura. Pescuitul. Concluzii

Cap. IV. Starea generală a industriei

Cap. V. Mineritul și industria minieră

Industria petrolieră. Huila. Gazele naturale. Minereuri de fier și alte metale. Extracția de aur și argint. Extracția sării. Cariere, mine, peșteri.

Cap. VI. Industria prelucrătoare

Industria metalurgică. Industria forestieră. Industria chimică. Prelucrarea produselor alimentare. Industria textilă. Industria hârtiei. Producția materialelor de construcție și a obiectelor din ceramică. Industria cimentului. Industria sticlei. Producția de cărămidă și ghips. Producția de pielărie. Centrale electrice. Producția poligrafică și alte ramuri mici.

Cap. VII. Concluzii privind industria

Cap. VIII. Căi de comunicație

Căi ferate. Căi aviatice

Cap. IX. Comerțul

Comerțul exterior. Comerțul de tranzit. Politica comercială. Concluzii

Cap. X. Finanțele

Situația generală. Valuta. Datoriile de stat. Instituții de creditare ale statului. Instituții private de creditare

Cap. XI. Bugetul

Cap. XII. Situația internă

Clase sociale. Partide politice. Lupta partidelor burgheze. Problema națională. Mișcarea revoluționară. Reforma agrară. Concluzii

Cap. XIII. Politica externă

Caracteristici generale. Țările Marii Antante. Țările Micii Antante (Micii Înțelegeri). Țările învinse. Rusia Sovietică. Țările neutre

Anexe

Nr. 1. Tabel cu distribuția teritoriului și a populației României pe regiuni și județe

Nr. 2. Tabel cuprinzând componența națională a regiunilor austro-ungare

Nr. 3. Tabel al distribuției extracției de petrol

Nr. 4. Tabel al distribuției extracției de ulei

Nr. 5. Tabel al întreprinderilor industrial-comerciale ale Basarabiei

Nr. 6. Tabel cu situația poștei, telegrafului și telefonului în Vechiul Regat

Surse și materiale

Scheme (Hărți)

Împărțirea administrativă a României

Căile ferate ale României

Bogățiile subsolului României

Situația suprafeței arabile

Componența națională a populației

Diagrame

Producția extracției de petrol și valoarea ei în perioada 1912-1921

Emisia de bancnote și scăderea cursului leului în perioada 1920-1922

Creșterea prețurilor și a salariilor

Exportul și importul României în anii 1913, 1919 și 1920 (pe grupe de mărfuri)

//

Capitolul I: Teritoriul și populația. Granițele României

Granița terestră a României actuale are 2539 km care se împart între diverse state, astfel:

Cu RSS Ucraineană - 742 km sau 28,8%

Cu Polonia - 225 km sau 8,8%

Cu Ceho-Slovacia - 169 km sau 6,7%

Cu Ungaria - 224 km sau 8,9%

Cu Jugo-Slavia - 542 km sau 21,4%

Cu Bulgaria - 637 km sau 25,4%

Total: 2539 km 100%

Statelor aliate cu România (Polonia, Ceho-Slovacia și Jugo-Slavia) le revin 936 km (36,9%) din linia de graniță, iar statelor posibil adversare (RSFSR, Ungaria și Bulgaria) – 1603 km (63,1%) de graniță.

Granița maritimă, pe litoralul Mării Negre, are 417 km.

Prin urmare, lungimea întregii linii de graniță este de 2956 km, din care granița terestră reprezintă 85,9%, iar cea maritimă 14,1%.

Raportul dintre suprafața României și linia sa de graniță este următorul:

- Unui kilometru de graniță terestră îi corespund 125,2 kmp din teritoriu;

- Unui kilometru de graniță maritimă îi corespund 762,4 kmp din teritoriu;

- Unui kilometru de graniță în general îi corespund 107,4 kmp din teritoriu.

Granița cu RSS Ucraineană începe la gurile fluviului Nistru și merge pe cursul lui până la localitatea Ivanetș (mai la nord este orașul Hotin). Linia de graniță s-a stabilit prin rapt și până în prezent nu s-a confirmat prin tratate oficiale.

Granița cu Polonia începe de la Ivanetș și merge pe Nistru până la Zaleșcik. Mai departe, granița este determinată de o linie convențională și trece în direcția orașului Gorodenk (mai la sud Sniatîn-Kutî) – sat Iablonița-Ialoviciara-localitatea Klauze. Linia de graniță s-a stabilit prin Tratatul de la Versailles, în 1919.

Granița cu Ceho-Slovacia începe de la Klauze și merge în principal pe fluviul Tisa. Direcția liniei de graniță – orașele Sigot-Visk-Vari. Granița s-a stabilit prin Tratatul de la Senmensk, în 1919.

Granița cu Ungaria este definită de o linie convențională și merge pe direcția orșelor Vari-Nad Korol-Nur Bel-Cek-Regina Maria-Zaka-Ceffa-Zadani-Sarkad-Elek-Batonia-Mako. Linia de graniță s-a stabilit prin tratatele de pace de la Saint-Germain și Trianon, în 1919 (și 1920).

Granița cu Jugo-Slavia începe de la munții Mako și merge pe Dunăre până la Izvorile-Truia. Granița s-a stabilit prin Tratatul de la Trianon.

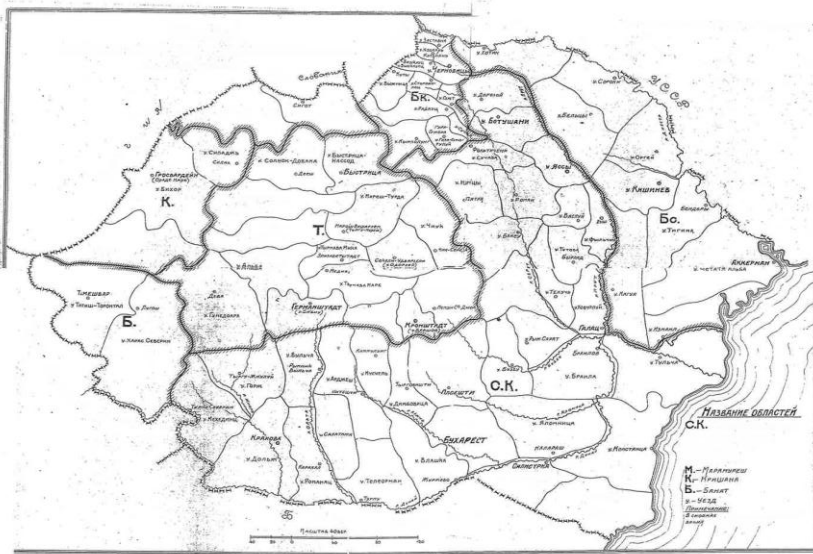
Granița cu Bulgaria începe de la nord-vest de satul Truia, merge până la Orehevo pe Dunăre, mai departe pe linia convențională Orehevo-Kodîrchior-Sofular și iese la Marea Neagră (sud-vest de orașul Balcik). Granița bulgară s-a stabilit prin Tratatul de pace de la București, în 1913, și a suferit modificări în 1919, conforma Tratatului de la Neuilly (semnat la Paris la 27 noiembrie 1919 – n. n.)

La Marea Neagră, România are trei porturi mari: Constanța, Sulina și Mangalia.

Teritoriul

România actuală ocupă un spațiu de 294244 kmp și este împărțită în nouă regiuni: Valahia (Muntenia și Oltenia), Moldova, Dobrogea, Basarabia, Bucovina, Banat, Transilvania (Sibenbergen), Crișana și Maramureș. Ultimele patru regiuni sunt cunoscute în România și sub denumirea de Ardeal.

Harta administrativă văzută de autori „din bucăți” (n.n.):

Din punct de vedere administrativ, statul se împarte în 76 departamente (județe).

Populația

Potrivit datelor oficiale din 1920, populația României se compune din 16 262 177 locuitori, din care Vechiului Regat îi revin 7 897 311 persoane, iar regiunilor anexate 8 364 866.

În medie, pe 1 kmp – 55 locuitori. Regiunile cele mai compact populate: Bucovina, Crișana și Valahia, iar cele mai puțin compact populate: Dobrogea și Transilvania.

În pofida scăderii populației masculine în timpul războiului, numărul bărbaților depășește pe cel al femeilor: bărbați – 8 753 092; femei – 7 521 057.

Repartizarea populației după naționalități este imposibil de a fi stabilită cu exactitate. Statistica guvernamentală are un caracter tendențios, mai ales în raport cu regiunile nou anexate; o mare parte a populației neromâne a fost trecută la naționalitatea română, tocmai pentru ca, astfel, să se justifice rapturile săvârșite.

În prezent, conform datelor oficiale, românii sunt aproximativ 11 400 000 persoane, incluzându-i și pe moldovenii-basarabeni. De aici rezultă și procentul de 67,1% al naționalității române în raport ce celelalte naționalități.

Având ca bază procentajele naționalităților în deceniul 1900-1910 și admitând că acestea au rămas neschimbate, se poate alcătui următorul tabel aproximativ al repartizării după naționalități pentru anul 1921:

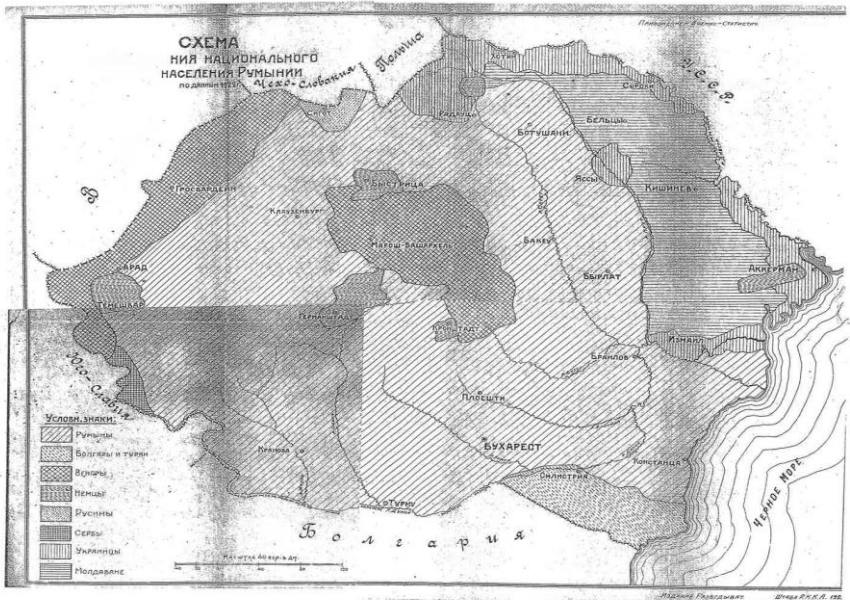
Crișana: 20 826 kmp ... 1 295 000 locuitori

Maramureș: 16 213 kmp ... 760 000 locuitori

Banat: 28 523 kmp ... 1 581 000 locuitori

În total, în România „Mare” sunt 317 922 kmp și 17 301 561 locuitori.

Concluzii: După componența sa națională, România contemporană face parte dintre statele cu multe naționalități. Componența pestriță a populației generează dorința naționalității dominante de a înăbuși tendința firească a grupurilor aparținând altor naționalități de a tânji după statele lor naționale. De aici, mișcarea națională și anumite tendințe ale periferiilor, de pildă în Basarabia, Transilvania, sudul Dobrogei. Harta pe naționalități sugerează, de asemenea, „diferențele” dintre provincii (n.n.):

În ceea ce privește oportunitatea și **pregătirea populației pentru serviciul militar**, acestea sunt determinate de următoarele condiții:

1) După componența sa profesională, populația este reprezentată de o masă omogenă rurală (țărani) – aproximativ 82%, ceea ce, în această privință, oferă un material favorabil pentru completarea armatei.

Dar avantajele acestei omogenități sunt diminuate de caracterul pestriț al componente naționale, mai ales în rândul locuitorilor din regiunile anexate, ca Maramureș, Banat și Bucovina, unde românii reprezintă, relativ, minoritatea.

Moldovenii basarabeni, în pofida originii lor românești, după spiritul lor național, sunt mai aproape de populația rusă, decât de cea română tradițională.

2) Caracteristicile naționale sunt artificial agravate de politica de românizare a guvernului. Minoritățile naționale din regiunile ocupate, ca ungerii,

nemții, bulgarii, rutenii și ucrainenii au atitudine ostilă față de autoritatea centrală, nefiind, din punct de vedere politic, un element de încredere pentru armată.

În ce privește populația română indigenă, asupra ei își pun amprenta dependența seculară și subjugarea țărănimii. Asemenea dificultăți diminuează puternic calitățile morale ale populației, din punct de vedere al adecvării acesteia ca material de luptă.

1) În privința calităților fizice, populația română, în ciuda sărăciei masei dominante a țărănimii, a condițiilor insalubre ale locuințelor și a hranei insuficiente, manifestă o imensă suportabilitate și, totodată, se distinge prin obiceiuri simple, nepretentioase.

2) Pregătirea populației pentru serviciul militar se caracterizează, în primul rând, printr-o slabă știință de carte. Procentul analfabeților este foarte ridicat și reprezintă 50-70 la sută. În ce privește educația fizică, în ultimul timp în România se constată un progres însemnat, datorită apariției instituțiilor de cultură fizică și răspândirii sportului, dar deocamdată aceste măsuri nu dau posibilitatea inoculării în populație a unor deprinderi necesare serviciului militar și unei îmbunătățiri remarcabile a calităților de luptă a contingentelor umane pentru înrolarea în armată.

Capitolul XIII: Politica externă

Caracterizare generală

Actuala așa-numită România „Mare” a apărut în urma războiului mondial, prin anexarea la Vechiul Regat a unei serii de regiuni ale destrămatei monarhii austro-ungare și capturarea, cu forța, a fostei regiuni rusești – Bessarabia.

Poftele vechii burghezii române, bineînțeles că n-ar fi ajuns la asemenea proporții dacă aspirațiile ei de mare putere n-ar fi găsit sprijin din partea puterilor învingătoare, respectiv Anglia, Franța și Italia. Tratatul de pace încheiat la Saint Germain, Neuilly și Trianon, care stabileau actuala graniță a României au fost confirmate de Tratatul de pace de la Versailles ori chiar s-au încheiat printr-un acord prealabil cu statele Marii Antante. Exact așa s-a produs și ocuparea Basarabiei (Bessarabia în exprimarea rusă, n.n.), cu știința Marii Antante, iar ulterior, după cum se cunoaște, a fost ratificată de camerele legislative ale Franței.

Atitudinea binevoitoare a statelor Marii Antante față de dorințele imperialiste ale României se explică prin două tipuri de considerente.

În primul rând, crearea, din teritoriile țărilor învinse, a unei serii de state de sine stătătoare, ca de exemplu Polonia, Ceho-Slovacia sau consolidarea și extinderea unor teritorii existente deja, ca de exemplu România sau Jugo-Slavia, pentru ca astfel Germania și resturi din fosta Austro-Ungaria să fie puse într-un

mediu ostil, iar în cazul apariției unor dorințe de revanșă în rândul țărilor învinse să se poată folosi noile formațiuni statale, ca forță militară.

Al doilea considerent al cercurilor conducătoare de la nivelul Marii Antante în recroirea granițelor statale s-a redus la crearea unor state-tampon între revoluționara Rusie Sovietică și țările învinse din Europa Centrală. Potrivit intenției creatorilor lor, statele-tampon trebuiau să joace rol de barieră izolatoare care să împiedice pătrunderea influenței revoluției proletare rusești în țările Europei Occidentale. În plus, noile formațiuni statale învecinate cu Rusia Sovietică, adică Polonia și România, trebuiau să devină, în Est, avanpostul aspirațiilor imperialiste ale Marii Antante, dar și să servească, în caz de necesitate, drept punct de pornire pentru operațiuni militare împotriva Rusiei Sovietice. Astfel, apariția României „Mari” a fost numai una din verigile politicii Marii Antante față de țările învinse din Europa Centrală și Rusia Sovietică.

Burghezia română și ideologii ei, bineînțeles că justifică rapturile săvârșite cu argumente de rang mai mare, cum ar fi eliberarea românilor asupriți, restabilirea granițelor istorice ale României ș.a.m.d. Lozincile naționale reprezentau, în România ca și în alte țări, partea vizibilă care acoperea politica de ocupație și aveau ca scop înșelarea maselor largi populare.

Politica externă a României față de statele Europei Occidentale este determinată de gradul ei de dependență politică și economică față de acestea. Conform diverselor nuanțe ale relațiilor internaționale, politica externă a diplomației române se împarte pe următoarele direcții principale:

1) țările Marii Antante; 2) țările Micii Antante; 3) țările învinse; 4) Rusia Sovietică și 5) țările neutre.

Țările Marii Antante. Relațiile dintre România și alianța statelor Marii Antante nu au fost acoperite de diverse forme de tratate. Pe tot parcursul existenței României „Mari”, aspirațiile diplomației române erau îndreptate în direcția armonizării politicii externe a României cu politica internațională a Marii Antante. Pe de altă parte, pretențiile de mare putere ale României și-au găsit sprijin întotdeauna în cercurile diplomatice ale Angliei și Franței.

Adâncirea contradicțiilor dintre Anglia și Franța, precum și destrămarea alianței Marea Antantă, care se contura în contextul agravării problemei Orientului Apropiat, generează îngrijorare și temeri în cercurile diplomatice ale României.

În relația cu Franța, politica externă a României este categoric francofilă. În cele mai critice momente ale politicii internaționale, diplomația română se orientează în principal spre Franța și tinde spre armonizarea propriei politici cu directivele Parisului. Bazele francofiliei politicii românești se regăsesc în dependența României de capitalul financiar francez. Majoritatea împrumuturilor de

stat românești s-au făcut în Franța; în plus, în mâinile bancherilor francezi, în timpul războiului dar și în perioada postbelică, s-a acumulat o uriașă cantitate de hârtii de valoare ale industriei românești, iar în prezent adevăratul stăpân în viața economică a României este bursa de la Paris.

Totodată, situația internațională a României și politica sa agresivă față de Rusia Sovietică și, parțial, față de Ungaria, au determinat și semnarea unei convenții militare româno-franceze, prin care Franța se obligă să asigure României materiale militare și instructori-ofițeri francezi, iar în cazul apariției unui război ajutorul tehnic i se va acorda României în aceleași condiții în care, la timpul respectiv, i s-a acordat Poloniei. Formalizarea juridică a relațiilor din plan militar, între România și Franța, sub forma unui acord oficial, poate fi privită ca o realizare a diplomației românești. Existența convenției militare franco-române îi dă încredere în sine guvernului român și îi dezleagă mâinile față de Rusia Sovietică și Ungaria, creând astfel o serioasă amenințare pentru pace.

Anglia. Politica externă a României raportată la Anglia este mai puțin strălucitoare comparativ cu cea raportată la Franța. Relațiile bilaterale sunt pe deplin prietenești, dar ele nu s-au consemnat sub formă de tratate sau acorduri.

Capitalul englez, asemenea celui francez, este destul de interesat de situația economică a României, întrucât industria petrolieră românească funcționează, în mare parte, pe baza capitalurilor englezești, iar o parte la fel de mare a împrumuturilor externe românești este plasată în Anglia.

În cursul anului 1922 s-a constatat o luptă între companiile petroliere enlezești și cele franțuzești pentru dreptul de monopol asupra exploatării câmpurilor petrolifere românești. Deocamdată nu s-a evidențiat atitudinea guvernului român față de problema concesiilor petroliere, dar există motive de a crede că România înclină mai curând spre Franța decât spre Anglia.

Divergențele anglo-franceze din ultimul timp provoacă serioase temeri în cercurile diplomatice românești. Totuși, este necesar a nu anticipa că, în caz de dezmembrare a Marii Antante, România va sta de partea Franței.

Italia. Relațiile României cu Italia sunt mai puțin prietenești decât cele cu Franța sau Anglia, ceea ce până într-un punct se explică prin rivalitatea Italiei și Micii Antante pentru sfere de influență la Adriatică și în Balcani.

Odată cu venirea la putere în Italia a fasciștilor, relațiile româno-italiene au devenit și mai încordate, ceea ce s-ar explica prin apropierea fasciștilor italieni de naționaliștii unguri. În plus, potrivit presei române, premierul italian Mussolini a declarat că interesele Italiei impun colaborarea cu Ungaria și Bulgaria, în contrapondere a României și Jugo-Slaviei care, după părerea lui, încheiaseră între ele un tratat special îndreptat împotriva Italiei.

În ceea ce privește guvernul român, acesta depune toate eforturile pentru a stabili relații „de bunăvecinătate” cu Italia și pentru a lichida toate neînțelegerile apărute. În legătură cu această chestiune, în timpul conferinței de la Lausanne, au început tratativele dintre ministrul de externe al României, Duca, și reprezentanții ai guvernului italian. Se poate considera că s-a ajuns la un anumit acord între cele două state, întrucât la mijlocul lunii ianuarie 1923 a avut loc un schimb de telegrame între guvernele Italiei și României în care se transmiteau asigurări reciproce de prietenie și dorințe sincere de pace și stabilire a unor relații de bună vecinătate.

Țările Micii Antante. Chiar din primele zile după apariția României „Mari”, clasele aflate la guvernare și-au propus stabilirea unor relații cu țările vecine care să le protejeze de eventuale încercări de revizuire a tratatelor de pace existente și să consolideze status-quo-ul stabilit. Într-o situație similară s-au trezit, după apariția lor, și Ceho-Slovacia, Jugo-Slavia și, parțial, Polonia care, asemenea României, au capturat teritorii ale fostei Austro-Ungaria sau Rusia și se temeau pentru granițele care se stabiliseră. Comunitatea de interese politice ale statelor nou-formate a stat la baza încheierii unei serii de tratate separate și, ulterior, a unui tratat comun în urma căruia s-a pus baza unei alianțe sau așa-numitei Mica Antantă.

Cercurile politice din Anglia și Franța au privit cu simpatie crearea noii coaliții de state, mai ales pentru că făcea parte din planul lor: apariția unui pumn militar care să țină sub amenințare Germania învinsă și revoluționara Rusie Sovietică.

Activitatea diplomației române referitor la crearea unei alianțe comune a statelor Micii Antante a dobândit un caracter mai însuflețit în decursul anului 1922. Astfel, a avut loc o serie de consfătuiri și conferințe, la Belgrad, Praga și București, la care s-a desfășurat o intensă pregătire a alianței comune. Campania diplomatică s-a încheiat cu convocarea la Marienbad (august 1922) a unei conferințe a miniștrilor de externe ai Micii Antante, care s-a finalizat cu semnarea unui nou tratat între Ceho-Slovacia, Jugo-Slavia și România, precum și a unui acord special între Polonia și celelalte țări ale Micii Antante. Tratatul încheiat la Marienbad între Polonia și celelalte țări ale Micii Antante are caracter de acord provizoriu și s-a semnat în forma unui proces-verbal special care nu stabilește definitiv atitudinea Poloniei față de Mica Antantă, dar care prezintă avantajele ei în caz de apariție a unui război cu Rusia Sovietică sau Germania. În cazul unui conflict între Mica Antantă și Ungaria, Polonia își rezervă libertatea de acțiune. Tratatul de la Marienbad trebuie privit întrucâtva ca o realizare a diplomației române în domeniul creării alianței militare unitare a Micii Antante.

Concomitent cu dorința de a extinde și aprofunda tratatele deja existente între țările Micii Antante, activitatea diplomației române s-a desfășurat și în direcția atragerii în alianță a unor noi state, ca de exemplu Bulgaria și Grecia. Cu toate acestea, în cursul anului 1922 încercările respective n-au dat rezultate concrete.

Ceho-Slovacia. Primul tratat de apărare între România și Ceho-Slovacia se încheiase încă din 1921. Acest tratat era orientat, exclusiv, împotriva Ungariei și prevedea acțiuni comune ale părților în cazul unui război cu Ungaria sau ale încercării din partea naționaliștilor unguri de a restabili monarhia. Pentru punerea de acord a unor posibile acțiuni militare, un punct special al tratatului prevedea încheierea unei convenții militare, a cărei elaborare și semnare revenea organelor competente ale ambelor state.

Tratativele cu privire la încheierea unei convenții militare între România și Ceho-Slovacia au început în iulie 1921 și s-au încheiat cu semnarea unui acord corespunzător. Convenția militară, asemenea unui tratat militar, era îndreptată împotriva Ungariei. În ceea ce privește Rusia Sovietică, Ceho-Slovacia nu își asuma niciun fel de obligații militare sau politice, ea rezervându-și libertatea de acțiune în momentul apariției unui război.

Neînțelegerile din acordurile româno-ceho-slovace au fost eliminate în 1922, prin încheierea la conferința de la Marienbad a unei alianțe militare comune a țărilor Micii Antante. Astfel, Tratatul de la Marienbad îi asigură României sprijinul Ceho-Slovaciei nu numai împotriva Ungariei, dar și în cazul unui conflict militar cu Rusia Sovietică.

Relațiile comerciale dintre România și Ceho-Slovacia au fost reglementate de un tratat comercial, încheiat pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate.

Jugo-Slavia. Tratatul de apărare încheiat între România și Jugo-Slavia, în 1921, cuprindea obligațiile de sprijinire reciprocă a părților contractuale în cazul apariției unor acțiuni cu Ungaria sau Bulgaria.

Pe 22 ianuarie 1922 a avut loc semnarea unor convenții militare adiționale care au definit mai exact latura militară a acordului. Convenția militară îndreptată împotriva Ungariei prevede acțiuni militare comune, în cazul apariției unui război sau a unor încercări din partea ungarilor de a restabili monarhia habsburgilor. O convenție similară s-a încheiat cu privire la Bulgaria și ea prevedea intervenția părților contractuale în cazul neîndeplinirii tratatului de pace sau al vreunei amenințări din partea acesteia.

Acordul româno-jugo-slav cu privire la Rusia Sovietică avea un caracter convențional: astfel, Jugo-Slavia se obliga să acorde sprijin militar în cazul

aparitiei unui conflict la granița de est a României, dar își rezerva libertatea unor acțiuni independente în privința unei mobilizări concomitente.

Tratatul de la Marienbad care obligă țările Micii Antante să apere, reciproc, status-quo-ul, a consolidat substanțial relațiile dintre România și Jugo-Slavia, printre altele în privința apărării granițelor de est.

În afara tratatelor generale care unesc politica externă a țărilor Micii Antante, între România și Jugo-Slavia s-a încheiat, în ajunul Conferinței de la Lausanne, un acord special care prevede intervenția comună în caz de apariție a unei alianțe turco-bulgare sau a evidențierii unor tendințe agresive ale Turciei, orientate în direcția schimbării status-quo-ului în Balcani.

În general, trebuie constatat faptul că relațiile dintre România și Jugo-Slavia s-au consolidat semnificativ în decursul ultimilor ani. Un oarecare rol în apropierea dintre cele două țări l-a jucat întărirea legăturilor de rudenie ale dinastiilor aflate la domnie, sub forma căsătoriei regelui sârb Alexandru cu prințesa română Maria.

Între România și Jugo-Slavia există un tratat comercial pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate.

Polonia. Alianța de apărare româno-polonă a apărut în 1921. Scopul alianței era de a pune de acord politica externă a celor două țări și de a se acționa împreună în caz de conflict la granița estică, respectiv cu Rusia Sovietică. Termenul Tratatului a fost stabilit pentru cinci ani.

În vederea punerii de acord a unor posibile acțiuni militare în est, articolul 3 al tratatului româno-polon prevede încheierea unei convenții militare adiționale. Potrivit informațiilor din presa străină, convenția militară a fost elaborată și semnată în iulie 1921. În plus, în timpul vizitei la București (4.09.1922) a mareșalului Pilsudski (Jozef Pilsudski, n.1867-d.1935, n.n.) a avut loc la Sinaia o consfătuire la care convenția militară existentă a fost substanțial completată și extinsă.

Pornind de la considerentul că, mai devreme sau mai târziu, un război cu Rusia Sovietică va deveni inevitabil, la consfătuirea de la Sinaia au fost adoptate următoarele hotărâri:

1) Să se stabilească unitate la nivelul conducerii militare superioare și a comisariatelor militare ale armatelor, concomitent cu punerea de acord a politicii de război a celor două țări;

2) Intervenția/reacția militară a ambelor state în caz de război să fie simultană;

3) Odată cu începerea acțiunilor militare, armatelor aliate li se vor alătura detașamentele ucrainene aflate pe teritoriile celor două țări;

4) Tot la începutul acțiunilor militare, resturile armatei wrangeliene (Piotr N. Wranghel, general țarist, comandant al unei fracțiuni din Armata Albă, plecat în exil după înfrângerea trupelor sale în Crimeea de către Armata Roșie, în noiembrie 1920 – n.n.) trebuie să fie concentrate în Basarabia și introduse primele în luptă;

5) Pentru un contact mai strâns între statele majore ale armatelor celor două țări, ofițeri români trebuie trimiși în Polonia pentru a se familiariza cu tactica și activitatea organelor de comandă ale armatei poloneze; în același scop, ofițeri din armata poloneză vor fi detașați în România.

Un acord adițional încheiat în timpul consfătuirii de la Sinaia prevede ca, în cazul unui final al Războiului cu Rusia Sovietică, să fie creat statul autonom ucrainean. Au fost stabilite, totodată, sferile de influență ale României și Poloniei în presupusa Ucraină autonomă, context în care orașul-port Odesa ar urma să ajungă sub controlul ambelor state.

Pe lângă așa-numita *problemă rusă*, la Sinaia s-a discutat și despre posibilul comportament al statelor vecine, în particular al Ungariei, în cazul apariției unui război cu Rusia Sovietică. La consfătuire s-a mai stabilit că dacă evenimentele vor impune României să mute trupe din Basarabia pe alt front, atunci apărarea graniței basarabene trebuie întărită cu unități ale armatei poloneze.

În afară de chestiuni militare, la consfătuirea de la Sinaia s-a dezbătut și situația economică a ambelor state și s-a adoptat hotărârea de folosire liberă de către Polonia a porturilor românești de la Marea Neagră și de acordare a dreptului de folosire a portului Gdansk de către România.

Hotărârile consfătuirii de la Sinaia au o mare însemnătate pentru politica externă a României. În contextul dispozițiilor adoptate, **alianța româno-polonă dobândește caracterul unei trainice structuri militare a celor două țări.**

Dorința României de a atrage Polonia în alianța comună a Micii Antante, după cum se știe nu a fost încununată de succes, întrucât, până în ultimul moment, Polonia n-a intrat oficial în Mica Antantă. Cu toate acestea, între ea și statele Micii Antante se observă un contact deplin, în toate momentele tot mai serioase ale politicii internaționale.

Relațiile comerciale româno-polone sunt reglementate printr-un tratat având ca bază principiul clauzei națiunii celei mai favorizate.

Țările învinse

Germania. Politica externă a României în relația cu Germania se reduce la cerința înfăptuirii Tratatului de pace de la Versailles, conform căruia România trebuie să primească 3 970 milioane de lei (aur) ca despăgubiri pentru daunele din timpul războiului și al ocupației.

În cursul anului 1922 au avut loc câteva consfătuiri pe tema despăgubirilor, în urma cărora s-a înființat la București comisia mixtă româno-germană. În contul plăților reparatorii germane, România a obținut, în perioada 1921-1922, câteva transporturi cu bunuri evacuate și niște cai.

Ungaria. Relațiile româno-ungare au un caracter de *neutralitate ostilă*. O oarecare tendință de stabilire a unor relații de prietenie, constatată în septembrie 1922, a avut un caracter temporar și n-a dat rezultate concrete. Întreruperea tratativelor româno-ungare trebuie privită ca un triumf al partidului militar al amiralului Horthy asupra elementelor mai moderate ale guvernului ungar în frunte cu premierul Bethlen (Istvan Bethlen, n. 1874-d.1946, liderul Partidului Unității Naționale a Creștinilor, premier al Ungariei în perioada 1921-1931, capturat de sovietici în 1944 și dus în URSS, unde a murit în închisoare – n.n.).

La sfârșitul anului 1922 și începutul anului 1923 relațiile româno-ungare s-au agravat considerabil în contextul trecerii ilegale, tot mai frecvente, pe teritoriul României a unor bande ungurești. România, sprijinită de Mica Antantă, a înaintat o notă de protest drastică în legătură cu activitatea bandelor ungurești, cerând lichidarea lor imediată și amenințând că, în caz contrar, se vor întreprinde măsuri de ordin militar. Cerințele guvernului român găsesc sprijin și consimțământ în rândul unor cercuri politice largi din România, inclusiv din partidele de opoziție.

Există motive întemeiate să se creadă că România „umflă” în mod artificial semnificația evenimentelor de la granița ungară, în scopul creării unui motiv pentru pregătirea opiniei publice în vederea unei ofensive diplomatice și, poate, chiar militare împotriva Ungariei. Aspirațiile României sunt îndreptate spre lichidarea acțiunilor regimului amiralului Horthy, susținător al propagandei naționale în fostele regiuni ungurești, acțiuni bazate pe sprijin din partea grupărilor democratice ale burgheziei ungare, în fruntea cărora se află contele Koroly, Garami, Lavaș și Rassai.

Bulgaria. În anii postbelici, relațiile româno-bulgare au fost destul de încordate și numai la sfârșitul anului 1922 s-au observat, de ambele părți, dorințe de stabilire a unor relații de prietenie. Așa, de exemplu, în timpul prezenței premierului Stamboliiski (Aleksandar Stamboliiski, liderul Uniunii Populare Agricole Bulgare, răsturnat printr-o lovitură de stat în iunie 1923, capturat și ucis de un comando al Organizației Revoluționare Macedonene Interne – n.n.) la București (5.11.1922), a avut loc o consfătuire în urma căreia s-a încheiat un acord verbal între Bulgaria și România, ale cărui prevederi se reduc la următoarele:

1) Bulgaria se obligă să păstreze o strictă neutralitate în cazul apariției unui război între România și Rusia Sovietică;

2) Bulgaria renunță la pretențiile sale în Macedonia, în schimb România se obligă să susțină cererea de trecere a portului Dedeagaci la Bulgaria și să apere, în fața Marii Antante, cerința ca zona neutră dintre Bulgaria și Turcia să treacă pe teritoriul turcesc;

3) La rândul său, Bulgaria se obligă să lichideze mișcarea comitagjilor, să ia măsuri împotriva comuniștilor bulgari și ruși din Bulgaria, precum nici să nu încheie acorduri cu Rusia Sovietică fără a preveni România despre aceasta. Presa română și cea bulgară salută începerea apropierei dintre Bulgaria și România. În particular, se indică posibilitatea creării Alianței Țărilor Balcanice (România, Jugo-Slavia, Bulgaria și Grecia), orientate spre apărarea status-quo-ului împotriva pretențiilor Turciei. Potrivit informațiilor presei române, care necesită confirmare, Bulgaria a intrat în alianța Micii Antante.

Turcia. Față de Turcia sau față de problema Orientului Apropiat, România nu are o politică proprie. Aspirațiile României sunt îndreptate, în totalitate, spre armonizarea politicii sale externe cu politica statelor Marii Antante. Potrivit presei române, România va reacționa numai dacă Marea Antantă va lua măsuri colective împotriva Turciei, respectiv forțele mobilizate vor fi pregătite în cazul unui atac din partea Rusiei Sovietice, în timp ce împotriva Turciei vor fi activate în primul rând trupele Jugo-Slaviei.

În chestiunea strâmtorilor, România sprijină în totalitate cerințele Angliei și Franței care, după cum se știe, se reduc la demilitarizarea acestora și libera trecere a navelor militare și comerciale, atât pe timp de pace, cât și pe timp de război. Cercurile conducătoare românești consideră că, pentru România, este de preferat internaționalizarea strâmtorilor sub protectoratul Ligii Națiunilor.

Pretențiile românești față de Turcia cu privire la despăgubirea pentru daune de război sunt stabilite la 500 de milioane franci aur.

Austria. În 1921, între România și Austria s-a încheiat un acord economic care reglementează relațiile comerciale dintre cele două state.

Rusia Sovietică

Până în prezent, între România și Rusia Sovietică lipsește orice fel de relații diplomatice. Atitudinea guvernului român față de URSS are un caracter de *neutralitate ostilă*. Toate încercările guvernului sovietic de a stabili relații de bună vecinătate între cele două țări sunt sistematic respinse sau, evident, sabotate, ca de exemplu tratativele de la Varșovia sau cu ocazia conferinței de la Moscova pentru dezarmare.

Cercurile politice românești susțin ideea că **tratative cu Rusia Sovietică sunt posibile numai în cazul recunoașterii oficiale a anexării Basarabiei și retrocedării tezaurului evacuat la Moscova în timpul războiului mondial.**

Potrivit unor date semi-oficiale, valoarea tezaurului românesc este estimată la 3 670 de milioane franci-aur. În plus, România pretinde să obțină de la Rusia Sovietică încă 5 624 milioane franci-aur pentru aprovizionarea fostei armate țariste cu materiale militare și alimentare în timpul războiului.

La sfârșitul anului 1922, în presa română a apărut o nouă variantă a unui posibil acord cu Rusia Sovietică, potrivit căreia cercurile guvernamentale renunță, chipurile, la pretenția de returnare a tezaurului, precum și la plățile reparatorii, cu condiția recunoașterii necondiționate de către Rusia Sovietică a alipirii Basarabiei la România. Tratatul dintre reprezentanții României și Rusiei Sovietice, care au avut loc pe timpul Conferinței de la Lausanne, au fost întâmpinate cu multă simpatie de către presa română, mai ales cea de opoziție. În particular, în cercurile industrial-comerciale se observă o oarecare aplecare spre restabilirea relațiilor comerciale cu Rusia Sovietică. Predispoziția pacificatoare a industriașilor români este, în mare măsură, generată de criza economică tot mai profundă și de dorința de a folosi piața Ucrainei în scopul desfacerii unor produse ale industriei românești.

Țările neutre

Grecia

În cursul anului 1922 s-a observat o oarecare apropiere între România și Grecia. La conferința de la Belgrad, din august 1922, s-a realizat un acord între România, Grecia și Jugo-Slavia, în urma căruia s-a semnat o convenție militară care și-a propus apărarea status-quo-ului. În plus, conform unor informații din presa străină, între România și Grecia s-a încheiat un tratat special de susținere reciprocă a echilibrului politic în Balcani.

Lovitura politică din Grecia și răsturnarea dinastiei (începând din 1922, armata s-a implicat în viața politică, organizând mai multe lovituri de stat – n.n.) au adus o oarecare răcire a relațiilor greco-române. Așa de exemplu, în noiembrie 1922, unii reprezentanți diplomați ai Jugo-Slaviei la Atena au declarat guvernului grec că, în cazul în care Grecia se va proclama republică, toate acordurile cu ea vor fi anulate.

Finlanda

În august 1922, la București au început tratative între ministrul de externe Duca, însărcinatul cu afaceri finlandez Herkenen și șeful misiunii militare Polonius, cu privire la încheierea unui tratat româno-finlandez. Potrivit unor informații care necesită confirmare, în tratat s-a ajuns la următoarele angajamente:

- 1) părțile își recunosc reciproc drepturile asupra Basarabiei și Kareliei;

2) în caz de conflict cu Rusia Sovietică din cauza regiunilor menționate (Basarabia și Karelia), ambele părți se obligă să-și acorde reciproc atât sprijin diplomatic, cât și militar.

Acordul româno-finlandez, a cărui posibilă existență nu este exclusă, reprezintă după toate probabilitățile un ecou al proiectului de constituire a unui front unic antisovietic de la Baltica la Marea Neagră, despre care s-a discutat intens la sfârșitul anului 1921 și începutul anului 1922.

Notă: În primii ani de după război, mai ales partea finlandeză a insistat pentru o colaborare strânsă cu România în chestiuni legate de relațiile cu Rusia Sovietică. Guvernele de la București au evitat o asemenea colaborare, în dorința de a menaja relațiile cu sovieticii. Mai mult, Legația României la Helsinki a fost închisă în 1922, timp de 12 ani, fiind redeschisă abia în 1934 – n.n.)

//

În concluziile legate de acest studiu, reamintim că principalele direcții de acțiune creionate de autori au fost urmărite sistematic de URSS în raporturile cu România, atât în perioada interbelică, cât și în epoca în care, formal, cele două state erau membre ale aceleiași alianțe militare din cadrul comunității statelor socialiste.

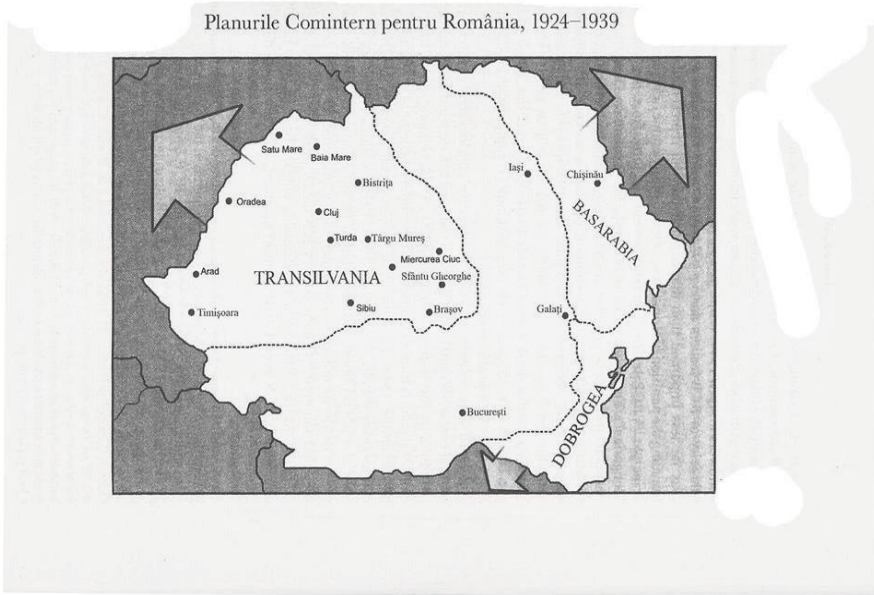
În primele decenii de după întregire și formarea statului național unitar român modern, Cominternul a reprezentat principalul instrument de luptă al URSS pentru contestarea unirii și dezmembrarea acestuia.

În 1919, când a luat ființă, Internaționala (a III-a) Comunistă urma să devină „Statul Major” al revoluției mondiale, prin care Lenin și grupul lui de bolșevici urmăreau să impună regimul sovietelor la scară planetară. Format din agenți comuniști din diferite state, Cominternul a fost, de fapt, de la început și până după desființarea sa oficială, în 1943, o anexă a Partidului Comunist (bolșevic) – mai întâi din Rusia, apoi, din 1922, al Uniunii Sovietice. Pentru a fi mai eficientă și, totodată, controlată total de Moscova, organizația Cominternului a fost concepută din start ca o structură specială a Direcției externe a poliției politice secrete sovietice – GPU, OGPU, NKVD, MGB...

După preluarea puterii de către bolșevici în Rusia, în octombrie 1917, înființarea „Republicii sfaturilor” în Ungaria, din 1919, a reprezentat primul test serios al forței și capacității de acțiune a Cominternului. „Revoluția” ungară a fost înfrântă ca urmare a intervenției în forță a armatei române, în pofida unei largi opoziții internaționale. Bolșevicii de la Moscova nu s-au mulțumit doar cu proteste și critici la adresa României, ci au plănuit dezintegrarea sa ca stat. Minoritarii din Partidul Comunist Român, înființat în 1921, ca și militanții altor „partide frățești”

din țările vecine au devenit instrumentele unei vaste mașinării, organizată pe baze conspirative și dirijată pentru destrămarea statului român.

O demonstrează și informațiile cuprinse în lucrarea istoricului american **Larry Wats (Ferește-mă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al Blocului sovietic cu România)**, apărută la Editura RAO în 2011, din care reproducem harta de mai jos, ilustrativă pentru tendințele centrifuge ale unor provincii de margine stimulate sistematic de Comintern pentru dezmembrarea României.

Textul cel mai concludent cu privire la obiectivele Cominternului față de România rămâne Rezoluția Congresului al V-lea al Partidului Comunist din România (PCdR), ținut la Gorkovo, lângă Moscova, în decembrie 1931, sub conducerea lui Bela Kun, fostul lider al „Republicii sovietice ungare”, reprezentant al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, cităm:

„România contemporană nu reprezintă prin sine o unire a tuturor românilor, ci un stat tipic cu multe națiuni, creat pe baza sistemului prădalnic de la Versailles, pe baza ocupării unor teritorii străine și pe baza înrobirii unor popoare străine. Burghezia și moșierimea din România, înfăptuind propriile lor planuri imperialiste și îndeplinind, totodată, însărcinarea puterilor imperialiste conducătoare din Europa de a crea la Nistru un avanpost împotriva URSS, au cucerit Basarabia, Transilvania, Bucovina și Banatul și supun unei asuprii naționale nemaiîntâlnite și unei exploatări semicoloniale pe cele 8 milioane de moldoveni, unguri, ruși, ucraineni, bulgari, nemți, turci și alții”.

Acest text a creat multă amărăciune liderilor comuniști români când s-au aflat la putere și a constituit un obstacol în calea scrierii unei istorii a PCR, dar și un subiect de dispută cu Moscova pe tema documentelor despre România aflate în arhivele Cominternului.

PRESIUNILE URSS PENTRU CA ROMÂNIA SĂ RENUNȚE LA BASARABIA

Dr. Ist. Ion Constantin

După ce, în numărul precedent al revistei am relatat despre *Problema Basarabiei în preocuparea structurilor informative românești din perioada regimului comunist*, prezentăm acum date relevante despre modul în care URSS a exercitat presiuni pentru ca România să renunțe la Basarabia, aspect documentat pe larg într-un volum publicat recent de istoricii Elena Negru și Gheorghe Negru de la Chișinău, intitulat *Problema Basarabiei în discuțiile politice și diplomatice româno-sovietice (anii 1970-1980). Studiu și documente*, Editura PIM, Iași, 2024.

În relațiile româno-sovietice, problema Basarabiei a avut o evoluție latentă timp de 10 ani de la redeschiderea subiectului în 1964, părăd să capete o nouă

amploare de la jumătatea anilor 70 ai secolului trecut. Politica externă activă a României, stabilirea de noi contacte cu țări și organizații internaționale și poziția ei aparte în cadrul reuniunilor internaționale au stârnit reacții puternice din partea Moscovei. URSS era nemulțumită de acțiunile liderilor români, care contestau politica externă sovietică, manevrând între Vest și Est, dar și de politica lor de a se distanța de URSS și de țările blocului sovietic.

În anul 1976, sub coordonarea lui Leonid Brejnev, s-a lansat o ofensivă pentru a-i convinge pe liderii României comuniste să împiedice istoricii să scrie despre anexarea Basarabiei la Imperiul Rus în 1812, unirea acesteia cu România în 1918 sau despre „anexarea” Basarabiei și a Nordului Bucovinei de către URSS în 1940. În consecință, istoriografia din România a fost supusă supravegherii stricte a liderilor Kremlinului, astfel încât orice discuție despre aceste subiecte era considerată apriori ca având tendințe „antiruse”, „antimoldovenești” și „antisovietice”, „naționaliste” și ca o exprimare a revendicărilor teritoriale ale R.S. România față de URSS.

După o serie de discuții, mai întâi între Nicolae Ceaușescu și K. Katușev, secretar al CC al PCUS, responsabil de relațiile cu „partidele frățești” din bloc sovietic (Snagov, 29 martie 1976), apoi între ministrul de Externe al RSR, Ștefan Andrei și ambasadorul sovietic, Vasili Drozdenko (12 mai 1976, București) s-a convenit asupra „adoptării unei declarații care să confirme că între România și Uniunea Sovietică nu există probleme teritoriale, iar în publicațiile din RSR să nu se folosească formule ce ar contrazice această declarație”. Aceasta nu l-a împiedicat pe N. Ceaușescu să-i exprime clar lui K. Katușev la întâlnirea menționată de la Snagov dezacordul său cu ideea că în RSSM s-ar fi format un popor sau o națiune moldovenească diferită de cea română. Fostul ministru român de Externe, Ștefan Andrei confirmă, în Memoriile sale că, la Snagov, N.

Ceașescu a respins ideea că ar exista „o națiune moldovenească diferită de cea românească, ori o limbă moldovenească aparține limbii române”.

Au reieșit atunci și alte aspecte controversate ale discuției dintre N. Ceaușescu și K. Katușev: „sovieticii ziceau că Basarabia a fost eliberată de sub dominația turcească. Iar în anul 1976 ar fi trebuit să declarăm oficial că actul de la 1812 a fost unul progresist. Că nu se compară dominația rusească cu cea turcă. Astfel că prin anexarea Basarabiei la Rusia s-a operat o acțiune progresistă, populația Moldovei fiind scoasă din înapoiatul Imperiu Otoman ... Atunci Ceaușescu a spus că noi nu recunoaștem ca «act progresist» anexarea din 1812. A evocat și poziția lui Marx, că turcii au dat ceea ce nu era al lor, noi nefiind pașalâc turcesc. Și că Marx a considerat țarismul promotor al politicii de anexare a unor teritorii străine și în 1812”. După cum arată Ștefan Andrei, la Snagov s-a mai discutat și faptul că „rușii nu acceptau ideea că Uniunea Sovietică ar fi dat în iunie 1940 un ultimatum României. Ei vorbeau de o înțelegere între guvernul regal al României și Uniunea Sovietică. Ceaușescu: «Nu, a fost ultimatum! URSS a amenințat că, dacă în 24 de ore România nu cedează aceste teritorii, intră cu trupele ... În afara protocolului semnat de Ribbentrop-Molotov la 23 august 1939, voi ați continuat negocierile cu Hitler. Ați negociat cu Germania să vă susțină în cererea de a ocupa toată Bucovina. Și numai datorită împotrivirii lui Hitler nu ați luat toată Bucovina, ci numai Bucovina de Nord». Aceste susțineri contraveneau poziției lor. Spunem că nici Bucovina de Nord n-a fost rusească sau ucraineană”.

Ținându-se de promisiunea făcută lui Katușev, pe 2 iunie 1976, la primul Congres al Educației Politice și Culturii Socialiste, N. Ceaușescu a declarat că „România nu are probleme teritoriale sau de altă natură cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări socialiste vecine. Dorim ca granițele dintre România și toate statele vecine să fie granițe ale prieteniei și colaborării”. Înțelegerea de la Snagov și această declarație din 2 iunie 1976 au devenit un punct de reper pentru întâlnirea și discuțiile ulterioare ce vor avea loc între L. Brejnev și N. Ceaușescu în Crimeea.

Această întâlnire avea să fie precedată de o vizită a lui Ceaușescu în RSS Moldovenească, sugerată de conducerea sovietică și care va avea loc în zilele de 1-2 august 1976, cuprinzând în program întâlniri și discuții cu Ivan Bodiul, prim-secretarul PCM, precum și vizite la Complexul agro-industrial viticol „Victoria” din raionul Kotovsk, uzina de semiconductori „Microprovod”, unde a avut loc un miting, și Expoziția realizărilor economiei naționale a RSSM. Realizarea vizitei, cu ocazia celei de a 36-a aniversări a constituirii acesteia în „republică sovietică”, a fost premeditat urmărită de Kremlin, care a recurs cu acest prilej la exceptarea de la regula obișnuită, respectiv de a celebra formarea RSSM în ziua de 12 octombrie (când în 1924 se constituise, de fapt, Republica Socialistă Sovietică Autonomă Moldovenească din stânga Nistrului). Momentul festiv evidențiat de gazde a fost ignorat complet de către Ceaușescu, care nu a adresat niciun fel de „felicitări” cu ocazia „mării aniversări”. El s-a limitat doar la sublinierea înțelegerii cu Bodiul în legătură cu intensificarea contactelor dintre România și RSSM „în cadrul contactelor generale pe care le avem cu Uniunea Sovietică”.

Deși cunoștea destul de bine limba rusă, Ceaușescu a vorbit cu interlocutorii moldoveni numai în limba română. În momentul în care interpretul român a vrut să traducă în limba rusă prima frază a discursului lui Ceaușescu, Bodiul l-a oprit, zicând: „lasă, nu e nevoie, ei înțeleg”, „ei” fiind participanții la miting. În continuare, Ceaușescu a renunțat la discursul scris și a vorbit liber, a apreciat realizările obținute de republică, dar a punctat că, deși România are relații bune cu URSS, cu alte republici unionale, relațiile cu RSSM sunt mult mai reduse decât, de exemplu, cele cu Armenia (țară pe care, cel mai probabil, nu a amintit-o întâmplător, dat fiind că următoarea vizită prevăzută în program era la Erevan, tot pentru o zi), deși RSSM este cel mai apropiat vecin al României la frontiera sa estică. În final, a adresat celor trei sute de muncitori ai întreprinderii invitația de a vizita România.

În cursul discuțiilor Nicolae Ceaușescu nu a abordat, sub nicio formă, probleme de natură să trezească suspiciuni la Moscova. Într-o informare transmisă CC al PCUS despre vizita în RSSM a lui Nicolae Ceaușescu, Ivan Bodiul atrăgea atenția asupra faptului că liderul român a folosit termenii „RSS Moldovenească”, „Moldova sovietică”, „poporul moldovenesc” „și nu o dată l-a corectat pe traducătorul său, care omitea aceste noțiuni”. Bodiul scotea în evidență faptul că Nicolae Ceaușescu „a susținut activ” la sfârșitul întrevederii propunerile conducerii PCM vizând „intensificarea contactelor, de schimb de experiență în muncă, a reiterat insistent doleanța cu privire la necesitatea lărgirii relațiilor României cu RSS Moldovenească, nu numai în zonele de frontieră, dar și în alte județe și orașe, atât în domeniul social și economic, cât și pe linia organelor de partid și de stat. Bodiul recunoștea că „pe fundalul unor relații bune ale RSR cu URSS, relațiile României cu RSS Moldovenească au fost cam încordate”, subliniind că „de relațiile dintre RSR și Moldova depind în mare parte relațiile dintre România și URSS”.

Așa cum reținea presa sovietică, Ceaușescu și-a exprimat „satisfacția în fața noilor succese ale RSS Moldovenești în dezvoltarea economică și culturală, precum și a înaltului nivel al vieții de la orașe și sate... Avem impresii plăcute și dorim să vă adresăm cele mai calde felicitări dumneavoastră și întregului popor moldovenesc pentru succesele deținute în construcția socialistă”. Liderul român a propus să fie intensificate contactele dintre Republica Moldova și județele adiacente ale României, ceea ce putea să ducă la apropierea și cunoașterea mai bună a populației românești din stânga și dreapta Prutului. Le-a amintit celor prezenți că între partidele comuniste din Europa s-a marcat un nou moment – construirea relațiilor pe principiile de egalitate dintre partidele comuniste europene, iar ideea „fratelui” mai mare a fost abrogată. Toate noțiunile despre „bucurie”, „prietenie”, „norod moldovenesc”, „solidaritate”, „integrarea și colaborarea economică” au rămas niște cuvinte de paradă, deoarece scopul principal al vizitei lui Ceaușescu în RSSM era de a se informa, a vedea pe viu ce reprezintă românii basarabeni.

Unii corespondenți străini acreditați la Moscova au perceput, totuși, evenimentul ca semnificând o schimbare de fond în ceea ce privește politica României față de URSS, sugerând chiar că șeful statului român ar fi trebuit să evite vizita aceasta. Interesantă în context este relatarea corespondentului ziarului danez „*Information*” în capitala sovietică, Dev Murarka, intitulată semnificativ *România pe cale de a se întoarce în tabăra sovietică?*: „De obicei, conducătorul de partid român, care este cel mai notoriu rebel din cadrul blocului sovietic, s-a abținut de la aceste vizite de vară neoficiale în URSS, spre deosebire de mulți alți conducători est-europeni. Această rezervă avea fără îndoială ca scop de a dovedi oricui cât de independent și de deosebit este el. Lucrul acesta se potrivea cu ideologia și politica externă extrem de independentă (sic!) – uneori provocator de independentă – pe care o dusesse România sub conducerea sa fermă”. „Dar de data aceasta – remarcă Dev Murarka – Ceaușescu a urmat pilda celorlalți conducători est-europeni. Ba încă și mai mult – scurtul comunicat publicat după întâlnirea dintre cei doi conducători subliniază că dezvoltarea viitoare a relațiilor dintre cele două partide «se va baza pe marxism-leninism și pe internaționalismul proletar». Omagiul acesta adus ideii «internaționalismului proletar» vine într-un moment în care un număr de partide importante, deși din țări în care comuniștii nu dețin puterea (era vorba de partidele „eurocomuniste” – n.n.), s-au desolidarizat de acest principiu. Ba mai vine și după conferința de la Berlin, în cadrul căreia Brejnev a făcut importante concesii ideologice, tocmai în domeniul acesta, în vederea satisfacerii partidelor participante. Încă și mai demnă de remarcat decât întâlnirea de factură neobișnuită dintre Brejnev și Ceaușescu, apare vizita pe care conducătorul român a făcut-o în RSS Moldovenească. Importanța acestei vizite este legată de faptul că românii au pretins până de curând că această provincie trebuie să aparțină României... Ce-i drept, pretenția aceasta nu a fost afișată direct pe planul oficial, dar ani la rând a existat o dispută între istoricii români și cei sovietici, sub formă de afirmații și contraafirmații, care au fost menționate pe scară largă în presa mondială”. În opinia jurnalistului de la „*Information*”, ar fi fost „firesc” ca șeful de stat și de partid român să fi evitat vizita în Moldova sovietică, „drept o expresie a faptului că nu recunoaște dreptul Uniunii Sovietice asupra acestui ținut”. În context, el amintea declarația făcută de Ceaușescu la Congresul Culturii și Educației Socialiste, din 2 iunie 1976, în care se arăta că „România nu are probleme teritoriale sau de altă natură față de Uniunea Sovietică sau față de alte țări vecine”. Prin faptul că, la două luni de la această declarație, liderul român a făcut o vizită în RSS Moldovenească, el ar fi dat o „confirmare definitivă acestei renunțări”, iar în acest fel „Ceaușescu nu a făcut decât să recunoască realitățile”.

Pe 3 august 1976, imediat după vizita la Chișinău, Nicolae Ceaușescu a avut o întâlnire cu Leonid Brejnev la Ialta (Crimeea), în cursul căreia a fost evocată și recenta vizită în capitala RSSM. Încă de la începutul discuțiilor, referindu-se la relațiile bilaterale, Ceaușescu a subliniat că „în momentul de față, între cele două țări nu există probleme care să poată crea vreun motiv de fricțiune sau de neînțelegere”. Era clar că liderul român nu dorea să amplifice unele

neînțelegeri care continuau, totuși, să marcheze relațiile dintre cele două țări și partide. Nu întâmplător, a îndemnat să fie lăsate deoparte „problemele care au creat asperități în trecut” și de a face totul pentru dezvoltarea unor „raporturi frățești” între PCR și PCUS, între România și Uniunea Sovietică. Brejnev a împărtășit „pe deplin” declarațiile liderului român privind „absența oricăror probleme teritoriale între Uniunea Sovietică și România și inviolabilitatea frontierelor sovieto-române, privind legăturile tradiționale dintre popoarele noastre atât în trecut cât și în prezent, și perspectiva extinderii și adâncirii lor în viitor”. A exprimat, totodată, dorința de a nu se permite „ca din inerție să se continue anumite prostii sau să apară publicații nedorite”.

După o scurtă vacanță în Crimeea, în zilele de 9 și 10 august 1976, delegația oficială română a făcut o vizită în RSS Gruzină, unde a avut loc o întâlnire cu primul secretar al acestei republici, Eduard Șevardnadze, precum și cu alți lideri de partid și de stat. La dineul oferit din partea gruzină, Ceaușescu a rostit un toast în care a evocat că de-a lungul istoriei „s-au dezvoltat legături tradiționale între popoarele român și gruzin”.

În zilele de 11 și 12 august a urmat vizita în RSS Armeană, unde Ceaușescu și persoanele care îl însoțeau s-au întâlnit cu K.S. Demircian, prim-secretar al CC al PC Armean, și cu alți membri ai conducerii de partid și de stat ai acestei republici. Demircian a evocat legăturile istorice dintre armeni și români, inclusiv refugiarea în România, de-a lungul timpului, a armenilor aflați în momente grele. El a exprimat recunoștința pentru „ospitalitatea acordată fiilor Armeniei” în România. Un moment deosebit al vizitei a fost primirea făcută la Ecimiadzin, de către Patriarhul catolicos Vasken I, care a ținut un discurs într-o impecabilă limbă română. Vasken I a adus circa două sute de preoți din întreaga Armenie care au cântat, în finalul întâlnirii, „Deșteaptă-te, române!”. *„Era o noutate – consemnează ambasadorul Ion Bistreanu. La București nu se cânta încă acest cântec la manifestări oficiale, ci doar la cina Flacăra...”*

În zilele de 22-24 noiembrie 1976 a avut loc o vizită oficială la București a lui Leonid Brejnev. Vor fi reluate, fără a fi aprofundate, și aspectele sensibile ale relațiilor dintre cele două state. Liderul sovietic a dorit să sublinieze acordul realizat la nivelul conducerilor celor două partide că granița dintre cele două țări era „o graniță a păcii, prieteniei și frăției”. În context, Brejnev a evidențiat semnificația aparte a declarațiilor făcute de Ceaușescu la Congresul Culturii și Educației Socialiste și în timpul vizitei în RSSM. Liderul român a sesizat acest moment, pentru a evidenția răspunderea pe care cele două partide o purtau pentru dezvoltarea colaborării și prieteniei dintre ele: „În acest cadru trebuie înțelese declarațiile pe care le-am făcut la Congresul Culturii și Educației Socialiste, cât și în Moldova cu privire la faptul că granițele dintre România și Uniunea Sovietică trebuie să devină granițe ale păcii și colaborării active, că aceasta exprimă în fapt poziția partidului nostru”.

Adoptând o abordare sinceră cu partea sovietică, Ceaușescu a socotit potrivit să sublinieze necesitatea adoptării de comun acord a unor măsuri de

impulsionare a schimbului mai larg și liber între cetățenii celor două țări și a formulat o propunere temerară pentru timpul respectiv – *lichidarea gardului de sârmă ghimpată la frontiera dintre cele două țări* (subl. n.). „Și pentru că suntem între noi, trebuie să spun că este greu de înțeles *de ce este nevoie ca la granițele noastre să mai păstrăm sârma ghimpată*. Ori ne este teamă că cetățenii noștri nu se vor putea înțelege?! Cred că ar trebui să ne gândim să înlăturăm unele lucruri care într-adevăr sunt anormale între două țări socialiste care sunt și vecine și prietene în același timp și care au vechi tradiții de colaborare [pe] care trebuie să le ridicăm pe o treaptă superioară”. Interesant este că din partea liderului sovietic nu s-a înregistrat nicio reacție la această declarație curajoasă.

Vizita lui Leonid Brejnev la București a avut consecințe notabile în direcția diminuării manifestărilor de „independență” a României față de Moscova, revenind din nou în actualitate vechile lozinci de genul „cronica de aur a prieteniei româno-sovietice”. Din acest moment, polemica oficială în jurul *problemei basarabene* a fost abandonată, conducerea de la București urmărind reducerea fricțiunilor cu Moscova. Relațiile dintre „țarul roșu” Brejnev și „conducătorul” național N. Ceaușescu s-au îmbunătățit evident.

La scurt timp de la plecarea lui Brejnev din București, a venit într-o vizită de răspuns în România (decembrie 1976) liderul comuniștilor moldoveni, Ivan Bodiul, împreună cu soția, Claudia, aceasta fiind prima vizită de acest gen în istoria relațiilor româno-moldovene postbelice. Între membrii delegației sale, I. Bodiul a avut și un interpret care să-i traducă din limba română în limba „moldovenească”. La un miting ținut în București, liderul comuniștilor de la Chișinău a spus că bunele relații cu România au fost inițiate de vizita lui Ceaușescu în RSS Moldova, care a dus la „extinderea contactelor și la schimburi pe toate planurile”.

Vizita lui Ceaușescu la Chișinău, urmată de vizita lui Brejnev și de cea a lui Bodiul la București au avut și unele urmări pozitive, după cum remarcă ambasadorul Ion Bisteanu: „de la Moscova s-a dat «dezlegare» contactelor cu Moldova Sovietică, mai întâi la nivel de delegații economice, mai apoi chiar și unor sporadice contacte pe linia oamenilor de cultură. Nu s-a reușit, însă, deschiderea unui consulat românesc la Chișinău, moldovenii care voiau să apeleze la serviciile consulare românești fiind nevoiți să se deplaseze la Moscova. Asta, în condițiile în care la Kiev funcționa încă din 1971 un consulat general român. Sovieticii au refuzat cu încăpățănare, până după 1989, să arondeze RSS Moldovenească la circumscripția consulatului de la Kiev. Moscova rămânea în continuare suspicioasă, astfel că Prutul continua să fie pentru oamenii simpli o frontieră de netrecut”.

În cadrul convorbirilor purtate la Moscova în februarie 1977, de Ștefan Andrei, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al CC al PCR, cu Konstantin Katușev, secretar al CC al PCUS, a fost exprimată disponibilitatea Bucureștiului și Moscovei de a continua pe linia unei apropieri a pozițiilor în problemele istoriei comune româno-ruse/sovietice. În contextul problemelor

bilaterale a fost discutată, tangențial, și chestiunea reflectării reciproce a unor probleme ale istoriei comune în cele două țări, cărora, în opinia lui Ștefan Andrei, interlocutorii sovietici nu le-au acordat o importanță prea mare. Așa se explică satisfacția exprimată de Konstantin Katușev în legătură cu faptul că diferitele probleme ce apăreau uneori „în virtutea inerției” erau rezolvate de cele două partide. „În aceasta – a spus Katușev – noi vedem linia CC al PCR, aportul tovarășului Nicolae Ceaușescu personal la rezolvarea problemelor”. El a informat și că „s-au făcut anumite corecturi în tratarea anumitor probleme de istorie” și că acestea se apropie de formularea secretarului general al PCR la întâlnirea din Crimeea din vara anului 1976.

În pofida acestei constatări liniștitoare, la întâlnirea din 5 august 1977 din Crimeea, dintre Nicolae Ceaușescu și Leonid Brejnev, problemele sensibile au apărut din nou în atenție. Cu acest prilej, pe fondul unor aprecieri elogioase referitoare la evoluția relațiilor româno-sovietice, la modul în care fusese primit în România primul secretar al CC al PCM, Ivan Bodiul (decembrie 1976), Leonid Brejnev nu s-a sfiit să atragă atenția asupra faptului că „în România a reînceput publicarea unor materiale nedorite” în legătură cu granița româno-sovietică, „chipurile, delimitarea graniței noastre ar fi nejustă”, atrăgând atenția că „în ultimele luni, în literatura română au început să apară, tot mai frecvent, articole și materiale care conțin atitudini antirusești și antimoldovenești, exprimate într-o formă nu numai bombastic voalată, ci și destul de directă și întotdeauna perseverentă. Totodată, ele sunt publicate nu doar în reviste și buletine prin excelență științifice, cu un tiraj mic, care influențează puțin opinia publică, dar și în paginile unor reviste istorice și de partid solide, cu un tiraj de masă; în manuale pentru elevi, studenți, auditori ai învățământului politic etc. Declarațiile antirusești, antimoldovenești răsună până și în rapoartele și discursurile autorilor români în cadrul unor sesiuni și conferințe științifice, simpozioane și congrese”. În continuare, Brejnev a menționat că „noi am apreciat foarte pozitiv declarația sa justă privind faptul că România nu formulează nici un fel de pretenții teritoriale față de Uniunea Sovietică și față de alte țări socialiste și, în același timp, suntem nedumeriți când găsim în presa română declarații care conțin revendicări asupra teritoriului sovietic”.

Fără a se arăta surprins de o asemenea remarcă, Nicolae Ceaușescu l-a întrerupt pe Brejnev și a declarat că „nu înțelege despre ce este vorba, că el e convins că tot ce a vorbit aici L. I. Brejnev este rezultatul unor informații incorecte. Toate înțelegerile noastre la care s-a ajuns în anul trecut sunt respectate întru totul de către partea română, nu însă și de partea sovietică”. Exprimându-și nedumerirea față de pretențiile sovietice, Ceaușescu a arătat că „nu a luat cu sine materialele respective ce ar ilustra nerespectarea înțelegerilor de către partea sovietică, însă, odată ce chestiunea a fost abordată, el ar dori să declare că în literatura sovietică și, mai ales, în cea moldovenească se denaturează – ca și mai înainte – următoarele trei grupuri de chestiuni: 1) se reabilitează politica țarismului în Balcani și în regiunea dunăreană, aceasta fiind prezentată doar în plan pozitiv (mai cu seamă în chestiunea

româno-basarabeană). 2) este tratată incorect, ca și până acum, chestiunea privind existența poporului moldovenesc, limbii moldovenești și națiunii moldovenești aparte. 3) ca și mai înainte, în literatura moldovenească, clasicii români sunt numiți incorect moldoveni”. În opinia lui Ceaușescu, era „absolut incorectă și sub aspect istoric, social și al luptei de clasă, și sub aspect marxist afirmația că includerea, în 1812, a Basarabiei în componența Rusiei a fost legitimă și conformă voinței popoarelor. Nimic nu a fost legitim în acest act. Alipirea s-a produs împotriva voinței poporului și împotriva dorinței Guvernului moldovenesc. Am dori ca autorii sovietici să spună lucrurilor pe nume”. Pentru a-și confirma argumentele, Ceaușescu a evocat afirmațiile lui Marx, mai ales cele conform cărora turcii au cedat ceea ce nu le aparținea. În plus, „sunt profanatoare afirmațiile autorilor moldoveni, care consideră că includerea Basarabiei în componența Rusiei nu a fost decât un lucru pozitiv, că această includere nu a jucat pentru regiune decât un rol pozitiv. Cum rămâne, cu definiția pe care o folosea V. I. Lenin, că Rusia e închisoarea popoarelor?”.

La întrebarea liderului sovietic dacă partea română are pretenții teritoriale față de URSS, Ceaușescu „a declarat numaidecât că ei nu cer nici un fel de teritorii de la Uniunea Sovietică, ci doar să se spună că țarismul a ocupat pe timpuri pământuri românești”. Brejnev a susținut că țarismul „urmărea scopuri de cotropire, dar, în afara lor, obiective și aspirații nobile – izbăvirea popoarelor de jugul turcesc extrem de reacționar și alipirea acestora la societatea social-economică și culturală rusă, mai progresistă la acea vreme. În ciuda faptului că țarismul a fost într-adevăr închisoarea popoarelor, în comparație cu iadul turcesc, această închisoare era un rai: altminteri popoarele n-ar fi tins, veacuri la rând, către Rusia. Acesta e un adevăr istoric care nu trebuie negat. Noi am scris mereu despre asta și vom scrie la fel și în continuare”.

Referitor la chestiunea „poporului moldovenesc și a limbii moldovenești”, Ceaușescu a arătat că „ei (românii – n.n.) au promis să recunoască RSS Moldovenească și să nu o ignore. Am făcut aceasta, dar nu vom fi niciodată de acord cu ideea și nu vom recunoaște niciodată că există o oarecare națiune și o limbă moldovenească separate. (Aici el a făcut trimitere la D. Cantemir, la unii miniștri țariști și la lucrările unor autori sovietici publicate în perioada 1927-1930, precum și la Marea Enciclopedie Sovietică editată după război, în care se spunea că în spațiul dintre Prut și Nistru al URSS locuiesc români)”. Brejnev a opinat că „nu trebuie să ne bazăm doar pe autori sau pe momente din lucrările acestora sau ale unor personalități, inclusiv Cantemir, care conțin teze avantajoase pentru români; lucrurile trebuie privite în mod real. Poporul moldovenesc, limba, cultura, conștiința lui națională există în mod real, și, oricât am nega acest lucru, el nu va înceta să existe”. „Dumneavoastră, tov. Ceaușescu, printre altele, ați fost la moldoveni și v-ați putut convinge că ei există în realitate”, a spus Brejnev, la care Ceaușescu a ripostat: „Da, am fost, dar ei au vorbit cu mine românește”. Un răspuns direct și cât se poate de edificator în ceea ce privește modul cum Ceaușescu vedea chestiunea limbii și a poporului moldovenesc, pe care sovieticii

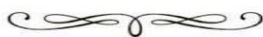
se străduiau să le prezinte ca fiind deosebite de limba și poporul român. Însă, Brejnev l-a îndemnat pe Ceaușescu „să nu se agațe de limbă”, pentru că „chiar dacă limbile moldovenească și română ar fi absolut asemănătoare (deși nu e deloc așa), nici atunci nu va fi vorba de o națiune unică. Căci în multe alte țări popoarele vorbesc aceleași limbi, dar sunt națiuni diferite (Austria și Germania, SUA și Anglia, țările arabe etc.). Și, în această chestiune, dumneavoastră, Nicolae Andreievici, nu vă situați pe poziții marxiste”. Cu privire la faptul că, în literatura moldovenească, clasicii români sunt numiți incorect moldoveni, Ceaușescu a insistat că „o dovadă ce confirmă că limba, națiunea moldovenească nu există de sine stătător e și faptul că moldovenii fură clasicii români și îi numesc moldoveni”. Până și pe M. Eminescu, cel mai mare poet român, care întotdeauna s-a considerat român și a făcut foarte mult pentru dezvoltarea limbii și literaturii române, „moldovenii îl numesc moldovean”. În finalul întrevederii, Brejnev a exprimat speranța că Nicolae Ceaușescu va privi „într-un spirit tovarășesc” expresia îngrijorării sale și va acorda importanța cuvenită acestor probleme. În replică, secretarul general al PCR a reafirmat atașamentul conducerii române față de înțelegerea convenită ca în publicațiile dintre cele două țări să nu fie vehiculate teze contrare adevărului istoric: „Noi nu am ridicat și nu ridicăm nicio problemă privind granița cu Uniunea Sovietică. Avem probleme de colaborare, avem de realizat împreună un șir de lucruri, inclusiv pe Prut” (Nicolae Ceaușescu avea în vedere proiectul construirii Nodului hidrotehnic și de navigație de la Stânca-Costești – n.n.).

În cursul dialogului, Ceaușescu a evitat să se lase antrenat într-o polemică pe problemele expuse de interlocutor și a propus ca secretarii Comitetelor Centrale ale celor două partide să se întâlnească din nou pentru a clarifica lucrurile în această chestiune și a se pune capăt discuției: „Vreau să spun clar că Comitetul nostru Central dorește ca această problemă să fie închisă și să acționăm pentru dezvoltarea unor relații de colaborare”. Informațiile despre convorbirea din 5 august 1977 dintre cei doi conducători, transmise lui N. Mumji, adjunct al șefului Secției Informații și Relații cu Țările Străine a CC al Partidului Comunist din Moldova, de către V.I. Potapov, șeful Sectorului România din cadrul Secției Relații Externe a CC al PCUS, aduc noi elemente despre conținutul discuțiilor.

Vladimir Potapov îi mărturisea interlocutorului său că liderul român demonstrase o bună cunoaștere a esenței problemelor abordate. Rețin atenția recomandările lui Potapov privind necesitatea îndeplinirii hotărârilor CC al PCUS și CC al PCM referitoare la „tendențele naționaliste în propaganda română”. Apogeul confruntării diplomatice sovieto-române pe tema Basarabiei va fi atins în anul 1978, pe fondul unor dispute pe teme controversate ale istoriei. Presiunile URSS la adresa RSR vor continua în anii 1979-1980, apoi se vor diminua în timpul guvernării „gerontocrațiilor” (Iuri Andropov și Constantin Cernenko), după care vor scădea ca intensitate odată cu inițierea politicii de transparență, propusă de Mihail Gorbaciov în 1985, deși reflexele imperiale ale Moscovei se vor resimți și în anii „perestroikăi” (1987, 1988). Publicațiile românești continuau să fie atent

monitorizate, iar orice apariție editorială care nu convenea Moscovei era prompt taxată. Partea sovietică a continuat să critice România până la sfârșitul anilor 1980. Demnitarii și autorii sovietici, pe de o parte, condamnau abordările istoriografiei românești asupra Basarabiei, pe care le considerau „un atentat la statul moldovenesc și o expresie a pretențiilor teritoriale directe față de URSS”. Pe de altă parte, aceștia persistau în a promova tradiționalele aprecieri negative ale istoriografiei sovietice cu privire la istoria Basarabiei și a României.

Presiunile diplomatice ale URSS, ca și războiul propagandistic și istoriografic în general, urmăreau să transforme România într-un aliat al politiciii de sovietizare și rusificare a românilor basarabeni, transformând ocupația militară a Basarabiei, prin impunerea unei limbi și identități „moldovenești” inventate, într-o ocupație „benevolă” și definitivă. În mod firesc, Bucureștiul a respins proiectele Moscovei, a căror realizare ar fi însemnat, de fapt, revenirea la statutul de țară-satelit din anii 1940-1950. În cea de-a doua jumătate a anului 1989, relațiile româno-sovietice ating un grad maxim de încordare, pe măsura prăbușirii regimurilor din țările socialiste central și est-europene. Tot mai îngrijorat de evoluțiile din aceste țări, Ceaușescu își întărește convingerea privind implicarea conducerii sovietice în declanșarea și alimentarea campaniei concertate îndreptate împotriva României. Criticat tot mai des de Mihail Gorbaciov pentru faptul că nu era adept al perestroikăi, secretarul general al PCR readuce în dezbatere Pactului Hitler-Stalin din 1939 și statutul etnicilor români dintre Prut și Nistru. În ședința Comitetului Politic Executiv de la 13 noiembrie 1989, Ceaușescu a propus plenului un subiect neobișnuit: „probleme legate de Moldova sovietică” și a făcut un succint istoric al convorbirilor cu liderii de la Kremlin pe tema Basarabiei. Pe 20 noiembrie 1989, în fața Congresului al XIV-lea și ultimul al PCR, Ceaușescu revenea la acest subiect, într-un context fără precedent de complicat pentru regimul politic din România, atât pe plan intern, cât și internațional. Referirea la pactul Ribbentrop-Molotov a fost cea mai „uimitoare” și – conform unor observatori diplomatici de la fața locului – „cea mai periculoasă de până atunci”. Liderul PCR a cerut de fapt URSS nu doar să-și accepte responsabilitatea, ci și să remedieze problemele cauzate de împărțirea Europei între Uniunea Sovietică și Germania nazistă: „Imposibil de uitat sunt lecțiile istoriei și faptul că Germania hitleristă a primit încurajări pentru a iniția cel de-al Doilea Război Mondial ca rezultat al unei politici de concesiuni făcute Germaniei naziste... Niciodată nu trebuie să uităm că acordul dintre Germania lui Hitler și Uniunea Sovietică nu a eliminat amenințarea războiului... De aceea crede România că trebuie să căutăm modalități de a soluționa problemele care au rămas nerezolvate. Este important mai ales să adoptăm o poziție clară și lipsită de echivoc în **condamnarea și anularea tuturor acordurilor cu Germania hitleristă**, adoptând **decizii practice de eliminare a rezultatelor tuturor acelor acorduri și dictate**.

ALEGERILE DIN REPUBLICA MOLDOVA – MOMENT DE RĂSCRUCE ÎN SPAȚIUL POST-SOVIETIC

Ion Constantin

Un semnal puternic pentru democrație și un viitor european

Desfășurate într-un context polarizat, cu dezinformări, influențe străine și alte amenințări hibride, alegerile din Republica Moldova (28 septembrie 2025) s-au încheiat cu victoria categorică a Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS), condus de președinta Maia Sandu (50,16% din sufragii), ceea ce-i asigură acestei formațiuni majoritatea absolută în Parlamentul de la Chișinău (55 din totalul de 101 mandate). „Am demonstrat lumii întregi că suntem o țară de oameni curajoși și demni” - a declarat președinta Maia Sandu în următoarea zi după scrutinul parlamentar. Șefa statului a transmis un mesaj de mulțumire cetățenilor, subliniind importanța participării și responsabilității la alegeri: „Fiecare vot a contat. Nu ne-am lăsat cumpărați, intimidați, speriați. Ne-am mobilizat și ne-am protejat țara printr-un vot onest”. Președinta Republicii Moldova a subliniat că rezultatul scrutinului nu este victoria unui partid sau a unui grup de alegători, ci a întregii țări: „Această victorie trebuie folosită pentru binele tuturor cetățenilor, indiferent pentru cine au votat. Moldova este casa noastră a tuturor și cu toții ne dorim același lucru: să trăim în pace, în libertate și să le oferim copiilor noștri un viitor sigur aici, acasă”.

Acest rezultat lipsit de echivoc nu este doar un succes electoral, ci și o reconfirmare a opțiunii strategice a țării: integrarea europeană. A fost un semnal politic extrem de clar și puternic: moldovenii au votat masiv pentru viitorul european și au oferit guvernului proeuropean un mandat de integrare europeană, respingând interferențele și retorica anti-occidentală. El vine ca o validare indirectă a referendumului de anul trecut pentru modificarea Constituției, când rezultatul a fost la limită. De data aceasta a devenit limpede că moldovenii care sunt activi civic și politic vor un viitor european care nu se poate construi decât alături de România.

Definitiv pentru acest scrutin - constată Dr. Mihai Gribincea, fost ambasador al Republicii Moldova în România - este faptul că „PAS a beneficiat de votul masiv al unioniștilor și al altor alegători pro-europeni, care au ales responsabil, chiar dacă nu se regăsesc integral în politicile partidului. Acest sprijin arată că direcția geopolitică a Republicii Moldova a prevalat asupra simpatiilor de partid”. Diaspora a jucat un rol decisiv în rezultatul scrutinului, ceea ce reflectă mobilizarea externă în favoarea PAS. Acest fapt accentuează, totodată, diferențele între opțiunile alegătorilor din țară și cei din afara granițelor, semnalând o eventuală tensiune politică și socială.

Victoria PAS din 2025 are o trăsătură diferită față de cea din 2021. Dacă în urmă cu patru ani triumful a fost alimentat de un val de entuziasm popular, astăzi rezultatul reflectă mai degrabă un vot de maturitate și siguranță: alegătorii au înțeles că nu era vorba doar de PAS și Maia Sandu, ci de direcția de dezvoltare a

țării. În același timp, geografia votului reconfirmă polarizarea societății moldovenești: PAS domină în orașe, în nord și centru, precum și în diaspora, unde scorurile au depășit 80 %. În schimb, PSRM și Șor și-au menținut bastioanele în sud, în Găgăuzia și în mediul rural.

Republica Moldova intră într-o etapă decisivă. Direcția este clară – spre Uniunea Europeană. Întrebarea esențială rămâne: cât de rapid și cât de ireversibil va fi acest parcurs?

Reacții externe

Reacțiile de la Bruxelles și din principalele capitale europene au fost rapide și pozitive. Victoria PAS este interpretată drept o garanție că Republica Moldova rămâne ferm pe drumul european.

- Roberta Metsola, președinta Parlamentului European: „Viitorul Moldovei este în Europa! Poporul Moldovei a ales calea democrației, speranței și oportunităților.”

- Antonio Costa, președintele Consiliului European: „Poporul Moldovei și-a exprimat votul, iar mesajul lor este clar și puternic. Ei au ales democrația, reforma și un viitor european, în fața presiunilor și interferențelor Rusiei.”

- Kaja Kallas, șefa diplomației europene: „În ciuda eforturilor masive ale Rusiei de a răspândi dezinformare și de a cumpăra voturi, nicio forță nu poate opri un popor angajat pentru libertate.”

- Ursula von der Leyen, președinta Comisiei Europene: „Moldova, ai reușit din nou. Nicio încercare de a semăna frică sau diviziune nu v-a putut clătina hotărârea. Ați făcut alegerea clară: Europa. Democrație. Libertate. Ușa noastră este deschisă. Viitorul vă aparține.”

Subiectul alegerilor din Republica Moldova a fost pe larg tratat de presa internațională, care subliniază natura istorică a scrutinului în contextul în care țara vecină a votat pentru continuarea parcursului european. Numeroase publicații internaționale au semnalat de asemenea atmosfera tensionată în care s-au desfășurat alegerile pe fondul campaniei rusești de influențare a alegătorilor.

„Ca semn al mizei mari a acestor alegeri extrem de tensionate, fiecare parte a acuzat-o pe cealaltă de manipulare și tentativă de intimidare în timpul campaniei. Votul a fost umbrit în mod special de temerile de cumpărare a voturilor și tulburări, precum și de o *campanie de dezinformare fără precedent* condusă de Rusia”, scrie *Le Monde*. Cotidianul francez amintește că Moscova a negat aceste acuzații și îl citează pe Igor Boțan, directorul centrului independent, de analiză și consultanță privind procesul decizional, politic, electoral și social-economic - ADEPT, care a declarat că Republica Moldova „nu a mai văzut niciodată un asemenea nivel [de interferență străină] într-o campanie electorală” de la obținerea independenței sale în 1991.

„Ca în fiecare duminică, ieri, în parcul din fața clădirii guvernului, persoane în vârstă își vindeau la tarabe amintiri din epoca sovietică. Busturi ale lui Lenin și medalii ale Armatei Roșii erau oferite celui dispus să le cumpere, vorbindu-se strict în limba rusă. Ca după fiecare alegere, Moldova se trezește

astăzi încă împărțită în ceea ce privește calea de urmat, dacă să meargă înainte sau să se întoarcă. Dar cel puțin direcția pare acum clară”, notează *Corriere della Sera*. „Toți își puseseră mari speranțe în rezultatul acestui vot care va alcătui pentru următorii patru ani viitorul Parlament de la Chișinău și, în consecință, noul guvern. Niciodată până acum Uniunea Europeană nu s-a implicat atât de deschis de partea taberei favorabile ei, prin vizitele șefilor de stat și ale înalților reprezentanți de la Bruxelles. Niciodată - cel puțin dacă urmărim firul acuzațiilor care rămân încă de demonstrat - tabăra filorusă nu s-a aventurat atât de departe în tentativa de a orienta rezultatul în favoarea sa. De data aceasta, se pare că lucrurile au mers mai bine pentru primii”, continuă ziarul italian. „În vest, au votat Europa; în est, au ales Rusia, ca să spunem așa. Tinerii vor noul, bătrânii tânjesc după trecut. Între ele, aproape ca și cum ar simboliza fractura, curge râul Nistru”, mai notează *Corriere*, cu referire la râul care desparte majoritatea Republicii Moldova de regiune separatistă prorusă Transnistria.

Republica Moldova a votat „dacă își continuă drumul european sau revine în sfera de influență a Rusiei”. „Victoria formațiunii proeuropene a fost mai amplă decât prevedeau sondajele și decât se aștepta o societate tot mai polarizată de efectul ingerințelor și propagandei ruse. Victoria strânsă a partidului de guvernământ la referendumul din octombrie 2024 privind aderarea la Uniunea Europeană alimentase teama că PAS își pierde sprijinul, pe fondul unei grave crize economice marcate de scumpirea electricității și de o inflație de 30%. Dar sprijinul acordat acestui partid arată dorința moldovenilor de a merge spre UE, bloc din care Republica Moldova intenționează să facă parte până în 2030”, notează *El Pais*. Ziarul spaniol amintește că numeroși analiști au considerat aceste alegeri drept cele mai importante din istoria țării, unele „care trebuiau să decidă dacă își continuă drumul european sau revine în sfera de influență a Rusiei”.

„În iunie 2022, Bruxelles-ul a declarat atât Republica Moldova, cât și Ucraina, țări candidate la aderare. Anul trecut, o majoritate restrânsă din țară a votat în favoarea aderării la UE într-un referendum. Pe străzile din Chișinău, susținătorii forțelor proeuropene se temeau că această evoluție ar putea fi anulată”, scrie și *Handelsblatt*. „Însă sentimentul proeuropean din capitală este departe de a fi împărțit de toți moldovenii. În special în regiunea separatistă Transnistria din estul țării și în Găgăuzia, o regiune autonomă din sud-estul Moldovei, populația este considerată critică față de UE și prorusă”, conchide cotidianul german.

Rusia a pierdut o bătălie, dar nu și războiul în Republica Moldova

Pentru Moscova, rezultatul scrutinului reprezintă o înfrângere strategică într-o zonă pe care ea o considera de mult timp „curtea sa interioară”. Investițiile Kremlinului în aparatul de propagandă au fost masive, posturile de televiziune controlate de Moscova bombardând zilnic audiența cu mesaje anti-europene, cu conspirații despre „Occidentul decadent” și cu nostalgia fabricată pentru epoca sovietică. Rețelele sociale au fost pur și simplu inundate cu conturi false, cu campanii coordonate de discreditare a liderilor pro-europeni și cu narațiuni menite să semene teamă și confuzie. „Acolo unde strategiile Kremlinului își imaginau că

vor domni veșnic prin marionete docile și partide hrănite din bani corupți, cetățenii Republicii Moldova au ales exact contrariul: Europa, demnitatea, libertatea și un viitor ancorat în valori democratice. Rezultatul votului nu reprezintă doar prăbușirea electorală a unor politicieni filoruși corupți și compromiși, ci și o palmă geopolitică direct aplicată Moscovei, care continuă să parieze pe ceea ce este decredibilizat și putred”, a explicat analistul Anatol Țăranu. „Ani la rând, Rusia a pompat resurse masive - bani, propagandă, scenarii hibride și amenințări voalate - pentru a ține Republica Moldova sub influența sa directă”, încercându-se „toate rețetele din manualul tactic al Moscovei: gaz ieftin folosit ca armă de șantaj, televiziuni plătite pentru a disemina narațiuni pro-ruse, partide fantomă create peste noapte pentru a diviza electoratul, «specialiști» în fake news și dezinformare strategică, amenințări economice și energetice ciclice. Rezultatul? Un faliment total, strategic și moral. Nici măcar într-o țară pe care Rusia o considera «cea mai ușoară pradă» din vecinătatea sa imediată nu mai există viitor pentru «prietenia» cu Moscova, când acea prietenie înseamnă de fapt subordonare, corupție sistemică și izolare de Europa democratică”, a mai arătat analistul citat.

După cum explică în continuare Anatol Țăranu, „Eșecul Kremlinului în Moldova poate fi înțeles prin prisma mai multor factori structurali: Criza modelului economic rusesc: Rusia nu mai poate oferi prosperitate nici propriilor cetățeni, cu atât mai puțin țărilor vecine. Gazul ieftin și credite suspecte nu compensează pentru lipsa reformelor, pentru corupția sistemică și pentru absența oportunităților economice reale. În contrast, Uniunea Europeană oferă acces la piețe dezvoltate, investiții străine directe, standarde de guvernanță și perspective clare de dezvoltare. Propaganda rusească și-a pierdut credibilitatea. Când cetățenii moldoveni văd că România, Polonia sau statele baltice – toate foste țări comuniste – prosperă în UE, în timp ce Rusia stagnează în autoritarism și sărăcie crescândă, narațiunile Kremlinului despre «superioritatea modelului rusesc» sună ridicol de fals”. Efectul negativ al războiului din Ucraina a contribuit considerabil la decredibilizarea Moscovei. „Agresiunea brutală împotriva Ucrainei a deschis ochii multor moldoveni. Au văzut că «pacea rusească» înseamnă de fapt ocupație, distrugere și pierderea suveranității. Imaginile din Mariupol, Bucea și Irpin au fost mai convingătoare decât orice discurs pro-european”.

Această înfrângere are implicații care depășesc Moldova, existând indicii tot mai clare privind declinul pe un plan mai general al puterii imperiale ruse. Starea de lucruri actuală ne duce cu gândul la proiectul „prometeic” (*Prométhée*) din perioada interbelică al mareșalului polonez Józef Piłsudski, conceput pentru a slăbi Imperiul Rus și succesorul său, Uniunea Sovietică, prin sprijinirea mișcărilor naționaliste de independență ale marilor popoare neruse ce trăiau în Rusia și Uniunea Sovietică. Mareșalul polonez propunea ca acest proiect să devină un stindard al popoarelor est-europene și caucaziene împotriva ocupației și colonialismului, având ca scop destrămarea Imperiului Rus.

Rusia pierde treptat pârghiile de influență asupra Republicii Moldova, dar nu va renunța ușor. Presiunile economice (gaze, exporturi agricole), amenințările

privind muncitorii moldoveni din Rusia și folosirea Transnistriei ca instrument de destabilizare rămân scenarii probabile.

Dezinformarea și propaganda religioasă vor continua să fie principalele arme ale Kremlinului. Temele recurente - „românizarea forțată”, „pericolul pierderii identității moldovenești”, „amenințarea mobilizării în războiul din Ucraina” - vor fi amplificate pentru a submina credibilitatea și imaginea guvernării PAS.

În urma acestui scrutin, „Coloana a cincea” a Moscovei în Republica Moldova a ieșit slăbită, dar ea nu va dispărea. Grupările politice, economice și mediatice afiliate intereselor rusești vor continua să caute modalități de influență. De aceea, autoritățile nu trebuie să-și slăbească vigilența după victoria electorală, ci dimpotrivă, să consolideze mecanismele de protecție împotriva ingerințelor externe.

Modul în care Chișinăul a gestionat procesul electoral arată – conform analizei citate a Domnului Mihai Gribincea - că „Moldova poate deveni un model de reziliență pentru întreaga regiune. Lecția moldovenească este limpede: cu vigilență, solidaritate civică și sprijin european, chiar și o țară mică poate rezista presiunilor unui imperiu. Moldova rămâne, totuși, o țară fragilă, cu risc de blocaje, proteste și presiuni externe. Următorii ani vor testa capacitatea guvernului de a menține stabilitate și de a continua reformele într-un mediu complex și tensionat”.

Concluzii, oportunități de viitor, riscuri

Se poate spune că alegerile din 2025 au reconfirmat direcția europeană a Republicii Moldova. PAS a obținut un mandat istoric, dar acest mandat este însoțit de o responsabilitate pe măsură. Victoria nu aparține doar PAS, ci și electoratului pro-european și unionist care a înțeles miza geopolitică a scrutinului.

Prin obținerea majorității în Parlament, PAS asigură guvernării un instrument rar în politica moldovenească: stabilitate decizională. Parlamentul și Președinția se află în mâinile aceleiași formațiuni, ceea ce face posibilă accelerarea reformelor cerute de Bruxelles. Acest avantaj incumbă, desigur, și unele pericole. În lipsa unor parteneri parlamentari, PAS devine unicul responsabil pentru direcția țării. Concentrarea puterii poate fi percepută ca o alunecare spre „partid-stat”, iar orice criză socială sau economică va fi pusă exclusiv în seama guvernării. De aceea, PAS trebuie să tragă învățăminte din acest scrutin: victoria nu este doar a sa, ci a întregului electorat pro-european. Dacă partidul rămâne închis într-un cerc restrâns și refuză dialogul, riscă să se transforme într-o „sectă politică”. Viitorul său depinde de capacitatea de a deveni mai deschis și cooperant cu partidele unioniste și pro-europene.

Pentru PAS, această victorie este și un avertisment: fără deschidere și colaborare cu partidele pro-europene, riscă să rămână izolat. Viitorul european al țării depinde acum de capacitatea guvernării de a transforma sprijinul electoral într-o construcție politică mai amplă și într-un parcurs european ireversibil.

Victoria PAS nu elimină provocările, ci le face mai vizibile: uzura inevitabilă a guvernării; vulnerabilitatea la crize sociale și economice; fragilitatea

instituțiilor, în special a justiției; presiunile și ingerințele rusești. Scenariul cel mai realist pentru 2025–2028 este unul de stabilitate fragilă: Moldova va rămâne ferm orientată spre UE, dar ritmul reformelor va fi mai lent decât așteptările, iar aderarea până în 2028 devine puțin probabilă.

Ucraina și Republica Moldova împărtășesc același obiectiv al integrării europene. Într-un mesaj dat publicității imediat după alegeri, președintele Volodimir Zelenski a salutat victoria pro-europeană de la Chișinău: „Moldova a demonstrat că viitorul ei este Europa. Este o alegere care întărește nu doar Chișinăul, ci și Kievul. Împreună vom rezista presiunilor rusești și vom merge spre Uniunea Europeană.” Totuși, situația de război a Ucrainei creează riscul unei „asimetrizări” a parcursului european: Moldova ar putea avansa mai rapid, ceea ce va necesita o gestionare atentă a relației bilaterale pentru a evita frustrări.

Pentru UE și NATO, Moldova devine un laborator de securitate regională, situat la frontiera cu Rusia și expus la presiuni hibride. Acum este responsabilitatea Europei să susțină alegerea curajoasă a Republicii Moldova și să ajute la transformarea acesteia într-o poveste de succes care să inspire și alte națiuni aflate încă sub umbra amenințătoare a Kremlinului. În acest sens s-a pronunțat și Președinta Parlamentului European, Roberta Metsola, care a declarat, cu ocazia recentei vizite la Chișinău, că „Republica Moldova a făcut pași importanți în parcursul său european și a demonstrat cea mai mare avansare dintre toate statele candidate la aderarea la Uniunea Europeană...Moldova și-a făcut partea sa de lucru, acum Europa trebuie să facă munca sa”.

România rămâne principalul aliat strategic, atât politic, cât și economic. Interconectările energetice și infrastructurale, sprijinul pentru educație și cultură consolidează apropierea dintre cele două state. Un moment semnificativ al unității spirituale și de credință românești l-a reprezentat participarea președintei Maia Sandu la recenta Sfințire a Catedralei Neamului de la București, care a subliniat legăturile puternice dintre România și Republica Moldova, întărite de aceeași credință, limbă și tradiții.

Guvernul proeuropean trebuie să gestioneze simultan provocările geopolitice și nemulțumirile sociale. Un legislativ divizat poate fi teren pentru coruperea deputaților, inițiative controversate și destabilizare politică. Orice pas greșit ar putea afecta integritatea procesului democratic și încrederea cetățenilor în instituțiile statului.

Schimbarea unui guvern - oglindă a tensiunilor interne ale unui sistem politic aflat la răscruce

Noul premier al Republicii Moldova, **Alexandru Munteanu** se distanțează vizibil de Partidul Acțiune și Solidaritate, fiind „perceput ca un lider independent”, ceea ce „îi poate aduce mai multă credibilitate în fața societății” - consideră expertul Watchdog, Andrei Curăraru. Acesta a subliniat că noul guvern ar trebui să se concentreze pe relansarea economiei și atragerea investițiilor străine.

După cum arată Alexandru Tănase, fost ministru al Justiției și președinte al Curții Constituționale din Republica Moldova, „schimbarea unui guvern înseamnă

mai mult decât o simplă rotație administrativă - devine o oglindă a tensiunilor interne ale unui sistem politic aflat la răscruce. Investiția Guvernului Munteanu nu face excepție”. Tot Alexandru Tănase observa recent că, „în cele 15 pagini ale Programului de guvernare, cuvântul «România» nu apare nici măcar o dată. Nici ca aliat, nici ca partener strategic, nici ca susținător financiar, energetic sau politic. Relația cu România este dizolvată în formulări vagi despre «țări membre ale UE» și «spațiul euro-atlantic». Absența este totală. Singura sugestie indirectă este una tehnică: linia electrică Suceava-Bălți. Atât. O tăcere greu de explicat, mai ales în condițiile în care România a oferit, ani la rând, cel mai constant, generos și dezinteresat sprijin Republicii Moldova - politic, economic, diplomatic. Fără România, multe din succesele de astăzi, pe care guvernarea le revendică, pur și simplu nu ar fi fost posibile. Însăși victoria electorală a PAS a fost, în mare parte, posibilă datorită acestui sprijin. Cooperarea cu România este o chestiune existențială pentru Chișinău. De la vaccinuri și interconectare energetică, până la sprijinul diplomatic în marile capitale europene, România a fost prezentă constant, generos și fără condiționări. În logica parteneriatelor strategice, tăcerea cântărește uneori cât un refuz. Iar când un Guvern evită să-și numească cel mai loial aliat, întrebarea nu este doar de ce o face, ci și ce altceva pregătește în loc”.

În cadrul primelor întâlniri cu reprezentanți diplomatici ai țării noastre, Premierul Munteanu a confirmat că relația cu România rămâne una prioritară, numind Bucureștiul „principalul partener strategic și un susținător de neclintit” al Moldovei. El a menționat că noul guvern va accelera implementarea proiectelor transfrontaliere, inclusiv interconectările energetice și modernizarea infrastructurii rutiere și feroviare. S-au transmis astfel semnale clare : Chișinăul mizează pe parteneriatul cu Bucureștiul, iar România își menține angajamentul ferm pentru integrarea europeană a Moldovei.

Domnul Alexandru Munteanu a anunțat că va efectua prima sa vizită externă în calitate de premier la București, iar cea de-a doua, la Bruxelles. „Mergem acolo unde se decide viitorul european al Moldovei”- a declarat șeful guvernului de la Chișinău. Vizita la București urmează să reafirme parteneriatul strategic dintre Republica Moldova și România, într-un moment-cheie pentru integrarea europeană a Chișinăului.

Deși mesajele sunt optimiste, analiștii atrag atenția că relațiile bilaterale trebuie dublate de fapte, nu doar de declarații. După ani de promisiuni și proiecte întârziate, momentul actual poate marca începutul unei noi etape - una în care cooperarea dintre România și Republica Moldova să fie măsurată în rezultate, nu în discursuri diplomatice.

Alexandru Munteanu s-a născut la Chișinău, la 20 ianuarie 1964, a urmat studii universitare în fizică la Moscova, după care a activat la Institutul de Fizică Aplicată al Academiei de Științe a Moldovei. Ulterior, s-a alăturat Universității Tehnice a Moldovei, în calitate de lector conferențiar la disciplina Bazele Teoretice ale Electrotehnicii și a deținut

funcția de prodecan al Facultății Internaționale.

Odată cu crearea Băncii Naționale a Moldovei, Alexandru Munteanu a fost numit șef al Secției Operațiuni Valutare, iar ulterior director adjunct al Departamentului Relații Externe.

A urmat studii postuniversitare la Columbia University din New York, specializându-se în relații internaționale, bănci și finanțe. După absolvire, a lucrat la Banca Mondială din Washington D.C.

În 1997 s-a întors în Republica Moldova, devenind director adjunct al Centrului de Investigații Strategice și Reforme (CISR). Ulterior, a fost director al reprezentanței Fondului American de Investiții WNISEF, precum și membru și/sau președinte al consiliilor de administrație ale numeroaselor întreprinderi din Republica Moldova și Ucraina.

Alexandru Munteanu este fondatorul și președintele Alianței Franceze din Republica Moldova, organizație pe care o conduce de peste trei decenii. Pentru activitatea sa, a fost distins în 2006 cu titlul de Cavaler al Legiunii de Onoare (Légion d'Honneur al Republicii Franceze), fiind primul cetățean al Republicii Moldova decorat cu această distincție. A predat disciplina Bănci și Finanțe la Universitatea Liberă Internațională a Moldovei (ULIM).

Deține cetățeania Republicii Moldova, a României și a SUA.

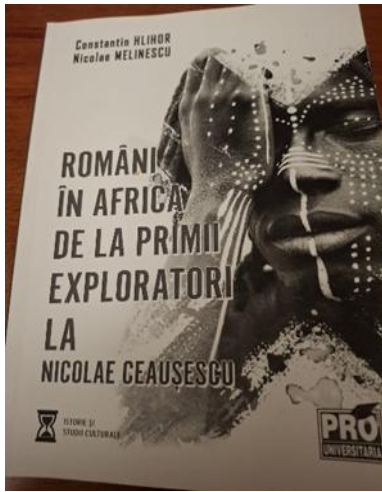
De la 1 noiembrie 2025, Alexandru Munteanu este premierul Republicii Moldova.

AFRICA SUB LUPA CERCETĂTORILOR

Dr. soc. Ioan C. Popa

În vara acestui an a fost lansată pe piață, inclusiv la Târgul de carte Gaudeamus, un volum cu titlul, deopotrivă incitant și curajos: **Români în Africa. De la primii exploratori la Nicolae Ceaușescu** (Editura Pro Universitaria, București), având ca autori doi cercetători de calibru – istoricul Constantin Hlihor și publicistul Nicolae Melinescu.

Ca unul care, la început de carieră, în primii ani de după 1970, am zăbovit aproape trei ani cu analiza datelor, publice și secrete, pe care le adunau cu migală ofițerii fostului Departament de Informații Externe în țările continentului negru, am parcurs cartea nu doar din simplă curiozitate intelectuală, dar și cu un nedisimulat interes profesional. Ce am constatat?

Încă de la început doresc să remarc două aspecte esențiale, care fac cinste celor doi autori: acribia cu care se apleacă asupra unui volum bibliografic impresionant și, de asemenea, perspectiva în care privesc evoluțiile de pe continentul african la scară istorică, din care nu

lipsesc tragicul capitol al ocupației coloniale, dar și cel plin de speranțe al renașterii și eliberării naționale, cu evocarea prezențelor românești, la început ca acțiuni mai degrabă solitare ale unor conaționali înclinați spre aventură, până la o politică de stat elaborată și urmărită sistematic, cu rezultate benefice pe toate planurile în relațiile generale româno-africane. În mod firesc, încercăm să marcăm câteva episoade din bogata prezență românească în Africa, prezentată de autori în trei capitole distincte: *Românii descoperă Africa: Curiozitate, cunoaștere și spirit de aventură*; *Românii re-descoperă Africa în timpul Războiului Rece*; *Românii în Africa Sub-Sahariană post Război Rece*.

Primele contacte româno-africane, consemnează autorii, au fost cele realizate, fără voia lor, de către doi domnitori munteni – Radu Paisie/Petru de la Argeș (1535-1545) și Mihnea Turcitul, căzuți în dizgrația otomanilor și surghiuniți, primul la Alexandria, în Egipt, și celălalt la Tunis. În 1564, călugărul bucureștean Macarie a ajuns în pelerinaj la Locurile Sfinte ale creștinătății, de unde a călătorit pe valea Nilului și a transmis primele mărturii și legende despre cele văzute.

În Principatele Române, interesul pentru ținuturi mai îndepărate ale Africii a apărut la începutul secolului al XIX-lea, când tineri români au ajuns să studieze în diverse orașe din vestul Europei. Această epocă este apreciată de autori ca fiind pentru români „începutul unui marș spre continentul african la care au participat din ce în ce mai mulți călători, exploratori, aventurieri, misionari, scriitori și

oameni de știință” (op. cit., p.88). Mai întâi, stimulul pentru călătorii în Africa l-au constituit relatările din primele ziare românești (*Curierul românesc* în Muntenia, *Albina Românească* în Moldova ș.a.), care răspândeau informații despre expedițiile și aventurile unor occidentali în spațiul african. Un exemplu interesant l-a oferit prințul Dimitrie Ghika-Comănești (moșier, explorator, deputat, bancher și ministru al lucrărilor publice), care, împreună cu fiul său Nicolae, au pornit într-o expediție spre Cornul Africii la sfârșitul secolului al XIX-lea, toate peripețiile și observațiile lor, inclusiv de ordin topografic și geografic, fiind „consemnate minuțios într-un jurnal de călătorie cu o mare valoare documentară” (op. cit., p. 86-87).

Mergând pe firul cronologic, autorii notează că „primele consemnări ale unor călătorii africane întreprinse de unii români temerari sunt amintirile căpitanului Alexandru Christofi (1820-1901), oltean din Craiova, participant la revoluția de la 1848 și exilat la Constantinopol. Impresiile din călătoria întreprinsă în 1851 în Palestina, Siria și Egipt (valea Nilului) vor fi publicate la Craiova mult mai târziu, în 1897. Un alt militar de carieră, Constantin Frâncu (născut la Focșani), devenit și scriitor, a luptat în Algeria și Maroc în cadrul armatei franceze, apoi în armata română în Războiul de Independență, primind Steaua României și alte decorații. Și-a publicat memoriile (*Din campaniile mele*) la o tipografie din Bârlad, în anul 1900. Poetul Dimitrie Bolintineanu, un alt exilat al revoluției de la 1848, a ajuns mai întâi la Constantinopol, apoi la Locurile Sfinte, în Palestina, Siria și Egipt. Și-a publicat memoriile la Iași, în 1856 (*Călătorii în Palestina și Egiptu*), cu evocări romantice despre oameni, locuri și întâmplări neprevăzute. Vasile Alecsandri a efectuat și el o călătorie în nordul Africii, despre care a lăsat pagini de reportaj cu descrieri de personaje, atmosferă, o veritabilă „schiță pentru scenariul unui documentar artistic”.

Lista călătorilor români este lungă și cuprinde nume și categorii diverse, de la o tânără din Transilvania (Maria Florica Sas, vândută ca roabă de un negustor armean și cumpărată de un explorator englez care, îndrăgostit de ea, a venit în România și au plecat împreună într-o expediție în Africa) la oameni de știință, cum a fost Franz Binder, născut la Sebeș, primul transilvănean care a ajuns în Sudan, unde a descoperit o serie de triburi necunoscute de europeni și plante pe care le-a oferit botaniștilor spre studiu. Un savant român care a studiat o eclipsă de soare în Senegal (1893) a fost Nicolae Coculescu (1866-1952), profesor de astronomie la Universitatea din București, întemeietorul Observatorului Astronomic din Capitală. Misiunea în Senegal a fost organizată de Academia Franceză, savantul român fiind într-o relație de colaborare cu marele fizician și matematician Henri Poincare. Alți exploratori români în Africa îi numără printre ei pe juristul cu studii la Paris Aurel Varlam (angajat doi ani de administrația belgiană în Congo) și pe poetul romantic Ioan Catina, care a călătorit timp de șase ani pe coasta de est a Africii, din Djibouti până în Mozambic. Impresiile sale au fost publicate într-un volum intitulat *Aventurile unui român în Africa. Șase ani pe continentul negru. Fapte văzute și petrecute, descrise de însuși eroul dramaticelor peripeții*.

Printre militarii români ajunși în Africa la sfârșitul secolului al XIX-lea s-a numărat și locotenentul de jandarmi din București Sever Pleniceanu, trimis în Congo ca șef al zonei de nord în cadrul unei misiuni de administrare ordonate de regele belgian Leopold al II-lea. În memoriile sale, ofițerul român descrie prietenii legate cu șefi de trib din zonele cercetate și administrate, inclusiv cu întâmplări din triburi de pigmei sau de canibali. Ca urmare a rezultatelor obținute, Sever Pleniceanu a fost avansat la gradul de Cavaler al Ordinului Coroana României și decorat cu Steaua Congo de către belgieni.

Nu lipsită de interes este și informația conform căreia, la începutul anului 1862, pe când era ofițer al armatei germane, prințul Carol von Sigmaringen, viitorul domnitor și rege al României, a participat la o expediție în nordul Africii (Algeria). Un caz interesant este și cel al lui Gheorghe Albu (George), născut în Germania din părinți transilvăneni refugiați din cauza represiunilor ungurești, care s-a stabilit la Cape Town (Africa de Sud), unde a avut o frumoasă carieră de antreprenor de succes în domeniul minier.

În primele decenii ale secolului al XX-lea, odată cu progresele tehnice realizate în domeniul aviației, consemnăm o avalanșă de zboruri europene peste continentul negru. În 1933, trei avioane realizate de Întreprinderea pentru Construcții Aeronautice Române (ICAR), pilotate de Mihail Pantazi, Gheorghe Davidescu și Alexandru Cernescu, alături de navigatorii Gheorghe Olteanu, Gheorghe Jienescu și Anton Stengher, s-au înscris între pionierii aeronauticii române care au survolat Africa, ținta fiind Cape Town. Dificultăți de ordin tehnic și turbulențe climatice au determinat ca zborul să fie întrerupt după ce au fost parcuși 5 500 km. Un an mai târziu, în 1934, misiunea a fost pregătită cu aparate de zbor noi și realizată, cu numeroase peripeții pe traseul Istanbul – Cairo – Khartoum – Nairobi – Salisbury (capitala Rhodesiei de sud, viitoare Zimbabwe) – Bulawayo – Johannesburg – Cape Town. Pe cerul Africii, ne informează autorii, s-a afirmat și Irina Burnaia (Cioc), una dintre primele femei pilot din istoria aviației române.

Apogeul călătoriilor unor români în Africa este atins, în perioada interbelică, de expedițiile lui Mihai Tican Rumano (1893-1967) pe coasta de vest (1925/Senegal-Congo) și coasta de est (1934/Djibouti-Kenya-Tanzania-Mozambic). Născut în comuna musceleană Berevoiești (Argeș), Mihai Tican (la care și-a adăugat ulterior numele spaniol Rumano-Românul), părăsește țara la vârsta de 13 ani pe un vas sub pavilion italian și, după mai multe peripeții, ajunge în Argentina, unde, timp de 14 ani, va fi pe rând hamal, șofer, văcsuitor de ghete, vânzător de ziare și, în cele din urmă, publicist. La 19 ani începe să publice în ziare și reviste din La Plata și Buenos Aires. Autodidact strălucit, își perfecționează cunoștințele și învață limbile spaniolă, franceză, portugheză și greacă.

După ce timp de 11 luni, în 1923, călătorește prin Africa de vest, ecuatorială și tropicală, în 1924 revine pentru scurt în țară, apoi timp de șapte ani locuiește în Spania (1924-1931), unde colaborează la ziare din Barcelona și Madrid. După o nouă vizită la o expediție de vânătoare în Congo (1925), publică la

Barcelona, în 1927, primul memorial de călătorie *La Vida del Blanco en la Tierra del Negro (Viața albului în țara negrului)*, volum tradus și apărut în România în 1929. Au urmat numeroase alte volume, publicate în Spania, având titluri ce răspundeau unui interes din partea cititorilor din epocă: *Pierduți printre fiare; Omul maimuță și femeile lui; Misterele continentului negru; Dansul canibalilor; Monstrul apelor; Lacul cu elefanți; În inima pădurii virgine* ș.a., unele traduse și în limba română. Din 1931 revine în România și este redactor la ziarul *Universul*. În 1932 devine membru al Uniunii Scriitorilor Români. Se află în relații de prietenie cu intelectuali români de prestigiu, printre care Liviu Rebreanu, Radu D. Rosetti, Dimitrie Gusti, Ion Minulescu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Cincinat Pavelescu. În 1934 pornește într-o ultimă călătorie în estul Africii, pe ruta Constanța-Istanbul-Bosfor-Marea Marmara-Marea Egee-Pireu-Beirut-Haifa-Alexandria-Port Said-Marea Roșie-Djibouti-Abisinia (Etiopia). În primăvara anului 1935 reușește să obțină o audiență la Împăratul Haile Selassie, căruia i-a vorbit despre România și i-a prezentat un exemplar din ziarul *Universul* în care era și o fotografie cu ministrul de externe Nicolae Titulescu, un apărător strălucit al intereselor Etiopiei la Liga Națiunilor împotriva agresiunii Italiei mussoliniene. Împăratul a exclamat: „V-a înzestrat Dumnezeu cu un mare diplomat!”. La sfârșitul anului 1935 publică volumul *Abisinia*, tradus și în Spania cu titlul *Viaje a traves de la Etiopia de hoy*, carte intrată în tezaurul bibliografic etiopian. Împăratul Haile Selassie îi conferă gradul onorific de ofițer și decorația *Steaua Etiopiei*, în semn de recunoștință pentru popularitatea făcută țării sale. Peste decenii, mai precis în septembrie 1964, în timp ce se afla în vizită oficială în România la invitația lui Gheorghiu-Dej, împăratul Selassie și-a amintit de Mihai Tican-Rumano și a solicitat să-l revadă. Intrat în penumbră mult timp după instaurarea regimului comunist, autorul a revenit în atenția publică după chemarea sa la București și convorbirea cu împăratul etiopian, în prezența conducătorului român. Într-un articol publicat în revista *Secolul XX* (1962), Mihai Tican-Rumano mărturisise: „Neastâmpărul m-a purtat prin cele două Americi, Africa, Asia, Australia și Europa. Cel mai drag însă dintre toate continentele mi-a fost Africa... Mie Africa nu mi-a ascuns nimic, și am colindat-o cu piciorul, atât în partea centrală, cât și în partea apuseană și cea răsăriteană”.

Capitolul al III-lea al volumului de care ne ocupăm, cel mai amplu de altfel, este dedicat relațiilor româno-africane din perioada Războiului Rece, altfel spus, când România s-a aflat sub regimul comunist. Contactele în această epocă au început la New York, în 1960, pe timpul prezenței delegației române conduse de Gheorghiu-Dej la cea de-a XV-a Sesiune a Adunării Generale a ONU, unde liderul român s-a referit în discursul rostit la „lichidarea rușinosului sistem colonialist”. Era începutul unei ample colaborări româno-africane, care a coincis cu perioada afirmării mișcărilor de eliberare națională pe întregul continent negru, România dovedindu-se un sprijinitor activ al procesului de decolonizare. În august 1961, primul conducător african care sosea în România a fost Kwame Nkrumah, președinte și prim-ministru al Republicii Ghana (fostă Coasta de Aur). Contactele

bilaterale s-au multiplicat de la an la an, iar în 1970 Corneliu Mănescu, ministru al afacerilor externe, a efectuat un turneu în șase state africane.

Despre vizitele conducătorilor români în țările africane, autorii notează: „Gheorghiu-Dej nu a ajuns pe pământ african, din rațiuni care nu au fost pe deplin elucidate de istorici. Invitat fiind să viziteze Ghana, el i-a recomandat Ministerului de Externe să găsească un înlocuitor al său. *Pe Maurer sau altcineva*”. În schimb, Nicolae Ceaușescu a fost „un adevărat campion al *călătoriilor în Africa*”. În cei aproape 25 de ani de „domnie”, Ceaușescu a efectuat nu mai puțin de 55 (de fapt 59 după socoteala autorilor) de vizite oficiale pe continentul african, prima în 1970, în Maroc, iar ultimul turneu în 1988. (op. cit., p. 167-169). Liderul român s-a întâlnit, în țară și pe continentul african, cu majoritatea conducătorilor din acea perioadă, foști sau actuali șefi ai mișcărilor de eliberare națională (Julius Nyerere – Tanzania, David Kenneth Kaunda – Zambia, Samora M. Machel – Mozambic, Agostinho Neto – Angola ș.a.), dar și cu lideri conservatori sau chiar dictatori precum Mobutu Sese Seko (Zair) ori Jean Bedel Bokassa (Republica Centrafricană). Un loc aparte este acordat în carte relațiilor dintre România și Zimbabwe, explicația fiind că România a acordat un substanțial câștigării primelor alegeri libere în acest stat de către Robert Mugabe, un lider cu orientare de stânga (marxistă). În acest context, autorii evocă detalii din misiunea specială condusă de colegul nostru Ristea Priboi, cu ocazia respectivelor alegeri din anul 1980, câștigate de formațiunea lui Mugabe – Uniunea Națională Africană Zimbabwe (ZANU) – op. cit. p. 177-180), acțiune prezentată pe larg și în cartea R. Priboi, *Lumini și umbre din viața unui spion* (Editura Europa, 2020).

După 1989, aderarea la NATO și UE au devenit pentru România obiective prioritare, fapt ce s-a răsfrânt și asupra nivelului relațiilor cu statele africane, în plan politic, dar mai ales economic și comercial.

În ultimul timp, țările europene încearcă să revigoreze relațiile cu Africa, un exemplu fiind oferit și de reuniunea la nivel înalt de la Luanda (24-25 noiembrie 2025), dintre UE și Uniunea Africană. Deviza sub care s-a desfășurat summitul: **UE dorește să devină partenerul principal al Africii!**

Pledoaria din finalul cărții prezentate este și ea relevantă: „Sistemul relațiilor internaționale actual nu mai permite poziționări rigide și nici canalizarea unilaterală a demersurilor diplomatice, economice, politice și militare ale României în contextul fermentului care atrage în continuare europenii, și nu numai pe ei, spre zona sub-sahariană (...). Ancorele țării noastre fixate temeinic în mediul african sunt multiple și acoperă paliere diverse, de la interesul uman individual la marile interese strategice ale României. Africanii sunt încă dispuși să-i reprimească pe români pentru că de-a lungul timpului reprezentanții noștri s-au dovedit mai totdeauna parteneri corecți și empatici” (op. cit., p. 260).

Despre Africa s-au scris numeroase studii și lucrări, inclusiv în România, multe intrate în patrimoniul bibliografic obligatoriu pentru orice cercetător. Volumul de față ambiționează însă prin încercarea, în premieră, a unei abordări sintetice la scară istorică. Dat fiind volumul uriaș de informații, autorii nu puteau

prezenta în amănunt fiecare epocă, țară sau regiune, aplecându-se selectiv asupra unor perioade sau asupra unor state din cuprinsul vastului continent negru. Dincolo de toate, cartea rămâne un îndreptar pentru toți cei care doresc să se inițieze în evoluțiile unei lumi atât de diverse și de colorate, revenită puternic în actualitate, sau să pornească la noi abordări sistematice asupra acesteia.

**PAGINI FIERBINȚI DIN
ISTORIA RĂZBOIULUI RECE**

**1953: CUM A FOST SCHIMBAT REGIMUL POLITIC
DIN IRAN?**

Ioan C. Popa

În august 2024, agențiile de presă anunțau că un tribunal iranian a început un proces împotriva guvernului Statelor Unite și a altor instituții americane pentru participarea lor la lovitura de stat din anul 1953, care l-a readus atunci la putere pe șahul Mohammad Reza Pahlavi și l-a înlăturat pe premierul Mohammad Mossadegh. Potrivit presei iraniene, „*Tribunalul va studia cazul prezentat de circa 402.000 iranieni împotriva a șase entități americane pentru rolul lor în răsturnarea lui Mossadegh care a consolidat guvernul monarhului pro-occidental Mohammad Reza Pahlavi până la Revoluția Islamică din 1979*”. Cele șase entități puse sub acuzare sunt reprezentate de Guvernul SUA, Departamentul de Stat, Agenția Centrală de Informații (CIA), Departamentul Trezoreriei, Camera Reprezentanților și Rezerva Federală.

Tribunalul acuză Washingtonul și Londra că „*au conceput lovitura de stat militară prin încălcarea principiilor și normelor internaționale, amestecându-se în afacerile interne ale Iranului, cu intenția de a-și menține influența și puterea în guvernul iranian, asigurându-și interesele și jefuind țara. De fapt, lovitura de stat a marcat începutul dominației complete a Iranului de către SUA pentru a-l face mai dependent și a-i împiedica independența și progresul*”. Ministerul de Externe iranian a confirmat printr-o luare de poziție oficială procesul intentat de tribunal: „*Sclavia, colonialismul, loviturile de stat și intervențiile militare sunt doar o parte a istoriei obscure și rușinoase a SUA și Regatului Unit în afacerile internaționale*”.

Agențiile de presă mai consemnau că instanțele iraniene inițiază adesea procese împotriva unor instituții sau persoane din SUA, fără ca sentințele emise să poată fi puse în aplicare, acestea fiind mai degrabă acțiuni politice. Documente declasificate în ultimele decenii, cu deosebire provenind din arhivele americane, confirmă implicarea masivă a SUA și Marii Britanii în schimbarea de regim din Iran la scurtă vreme după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, operațiunea fiind minuțios pregătită și executată prin utilizarea serviciilor secrete ale celor două mari puteri.

O privire succintă asupra derulării evenimentelor de acum mai bine de șapte decenii pune în lumină o serie de considerente strategice de ordin politico-economic și militar invocate de actorii acestora, dar și tehnici speciale de persuasiune și manipulare ce aveau să fie folosite în întreaga perioadă a Războiului Rece, cu reverberații până în zilele noastre.

Țară cu o istorie multimilenară

Istoria a consemnat prezența unor civilizații care s-au succedat pe teritoriul actual al Iranului cu mai bine de trei milenii î.e.n. La jumătatea mileniului întâi î.e.n., perșii ajung să pună bazele unui imperiu sub regele Cyrus II (559-530 î.e.n.) – dinastia Ahemenizilor. Acest imperiu ajunge la apogeu sub regele Darius I (522-486 î.e.n.), granițele sale întinzându-se de la Indus până în Egipt și în Tracia. Expansiunea Imperiului persan se poticnește în luptele cu grecii (Maraton – 490 și Salamina – 480), fiind cucerit apoi de Alexandru Macedon (334-330 î.e.n.). Stăpânită mai târziu de arabi, când adoptă islamismul, apoi de mongoli, Persia ajunge în secolul al XIX-lea teren de confruntare între două mari imperii rivale ale vremii – cel țarist (rus) și cel britanic.

Rivalitatea seculară ruso-britanică

O influență considerabilă asupra politicii Regatului Unit al Marii Britanii cu privire la Persia (Iran, din 1935) a fost exercitată de **lordul George Nathaniel Curzon** (1859-1925), vicerege al Indiei (1899-1905), apoi președinte al Comitetului oriental al cabinetului de la Londra și secretar de stat pentru afaceri externe (1919-1924). Lordul Curzon și-a expus opiniile într-o lucrare celebră (*Persia and the Persian Question*), scrisă în urma unei călătorii întreprinse în 1889 pe teritoriul puțin cunoscut persan: „Integritatea Persiei”, scria el, „trebuie consemnată drept un concept de căpătâi pentru crezul nostru imperial”. Apărarea integrității Persiei împotriva năvălirilor previzibile din partea rușilor a reprezentat ideea de bază a politicii sale (David Fromkin, *Pacea care a pus capăt păcii*, 2009/2024). La începutul secolului al XX-lea, perșii reușesc (în 1906), să adopte o constituție care instituie monarhia constituțională. Un an mai târziu (1907), printr-un tratat intervenit între imperiile britanic și țarist, Persia este împărțită în două zone în care fiecare își exercită influența.

În preajma Primului Război Mondial, **Winston Churchill**, în calitate de prim lord al amiralității britanice, decide trecerea navelor Marinei Regale de la folosirea cărbunilor la utilizarea petrolului drept combustibil. Urmarea: Compania Petrolieră Anglo-Persană, în care britanicii dețin 51 la sută din acțiuni, devine o sursă importantă de venituri nu doar pentru marină, dar și pentru trezoreria Regatului Unit. La sfârșitul primei conflagrații mondiale, în urma unor demersuri susținute întreprinse de lordul Curzon, inclusiv prin mituirea unor membri ai guvernului de la Teheran, la 9 august 1919 este semnat un Acord anglo-persan menit, în opinia sa, să consolideze independența Persiei. Situația internațională era însă extrem de fluidă, iar influența regimului bolșevic instaurat în Rusia începe să se resimtă puternic în regatul persan, după ce, la începutul verii lui 1919, guvernul sovietic renunțase la toate pretențiile rusești în Persia. În 1920, sovieticii reușesc, în urma unor atacuri surpriză în portul Enzeli (provincia Gilan), să captureze flotila britanică rămasă acolo după război și să proclame în această zonă o Republică Socialistă Persană. Ironia sorții a făcut ca noul guvern instalat la Teheran cu sprijin britanic și condus de hanul cazac Reza (21 februarie 1921) să respingă Acordul anglo-persan semnat în 1919 și să încheie un tratat cu Rusia sovietică. În acest fel,

Persia trecea de la protecția britanică împotriva Rusiei, la protecția din partea rușilor împotriva Marii Britanii. Concluzia lordului Curzon era în consens cu noile evoluții din zona asiatică: „Amenințarea rusă din Orient este incomparabil mai mare decât orice altceva și s-a întâmplat Imperiului Britanic în vremea mea” (D. Fromkin, *op. cit.*).

În 1925, Reza Khan este proclamat șah al Persiei. În parlamentul de la Teheran (Majlis), șahul are doar câțiva oponenți, printre care Mohammad Mossadeq, afirmat ca un politician naționalist. Pe fondul nemulțumirilor cumulate în timp împotriva britanicilor și sovieticilor, Germania condusă de Hitler găsește câmp deschis pentru a-și spori influența în Persia (din 1935 denumită Iran). Pentru a tăia una din sursele importante de aprovizionare cu petrol a mașinii de război naziste, Churchill și Stalin decid invadarea Iranului (august 1941). Reza Khan este exilat, iar în locul său este instalat fiul acestuia, Mohammad Reza Shah Pahlavi, în vârstă de 21 de ani. În scurt timp, aeroporturile din Iran sunt utilizate masiv de forțele americane pentru tranzitarea ajutoarelor militare furnizate URSS, în valoare de 18 miliarde dolari. În decembrie 1943, Stalin, Churchill și președintele american F. Delano Roosevelt organizează o conferință la Teheran pentru a decide asupra cursului războiului mondial. După război, situația generală a Iranului rămâne dezastruoasă, iar nemulțumirile legate de maniera în care sunt exploatate resursele de petrol ale țării cresc neconținut. În timp ce directorii și tehnicienii petroliști britanici se relaxau în cluburi private, muncitorii iranieni locuiau în barăci lipsite de condiții minime și pe salarii mult mai mici. M. Mossadeq a cerut Majlisului să renegocieze contractul de concesiune a zăcămintelor de petrol către britanici. Solicitarea Teheranului de a primi jumătate din veniturile Companiei Petroliere Anglo-Iraniene, care controla cele mai mari rezerve cunoscute ale lumii, prelucrate la rafinăria de la Abadan (cea mai mare de pe planetă), a fost refuzată de britanici. Pentru a menține situația sub control, aceștia au căutat să mituiască politicieni, editori de ziare, inclusiv pe directorul radioului de stat.

În aprilie 1951, Mossadeq obține acordul Majlisului de a naționaliza producția de petrol a țării și este ales în mod democratic (79 voturi pentru, 12 împotriva) în funcția de premier al Iranului. M. Mossadeq este numit *omul anului* de către *Time Magazine*. În luna septembrie a aceluiași an, Marea Britanie instituie un embargo internațional pentru petrolul din Iran, cu intenția vădită de a distruge noul regim reprezentat de Mossadeq. Potrivit unor date de arhivă, comandanții britanici elaboraseră planuri să recurgă la 70 000 de soldați pentru a redobândi controlul asupra câmpurilor petrolifere iraniene și a rafinăriei de la Abadan. Guvernul de la Teheran a făcut apel public la ONU și, concomitent, i-a transmis președintelui SUA, Harry Truman, că un atac britanic ar putea declanșa al Treilea Război Mondial. Președintele Truman (aflat la sfârșit de mandat) i-a comunicat lui Churchill (76 de ani, revenit la conducerea guvernului britanic) că SUA nu vor susține niciodată o asemenea invazie.

CIA se implică și preia inițiativa

Churchill era însă decis să recurgă la orice mijloace pentru a redobândi controlul asupra petrolului iranian. Pentru atingerea acestui scop, sprijinul SUA era absolut necesar. Condițiile favorabile unor acțiuni secrete de anvergură în Iran se conturează în toamna anului 1952 - primăvara anului 1953, când SUA au un nou președinte, generalul Dwight Eisenhower, iar la conducerea CIA și a Departamentului de Stat sunt numiți frații Allen și Foster Dulles. Deoarece sancțiunile impuse de britanici vânzărilor de petrol iranian aveau consecințe severe asupra situației economice a țării, influența partidului comunist (Tudeh) este în creștere, iar guvernul de coaliție condus de Mossadeq începe să se destrame.

La începutul lunii noiembrie 1952, **Kermit (Kim) Roosevelt**, directorul pentru operațiuni al CIA în Orientul Mijlociu și Africa, se deplasează la Teheran pentru a se alătura eforturilor inițiate deja de britanici împotriva lui Mossadeq. Agenții CIA se folosesc din plin de puternica rețea de trafic de influență controlată de britanici și condusă de cei trei fii Rashidan ai unui mare proprietar anglofil iranian. Prin intermediul acestora, accesul este facilitat la membrii Majlisului, precum și la marii negustori din bazar, considerați legislatorii din umbră ai Teheranului. Sunt mituiți pe scară largă senatori, ofițeri superiori, editori și publiciști, grupuri de bătauși și cel puțin un membru al cabinetului condus de Mossadeq. Bani pentru informațiile furnizate sunt transmiși în cutii de prăjituri. În cercul informatorilor este inclus și principalul servitor al șahului, care va avea un rol important în organizarea loviturii.

Unul din motivele invocate pentru justificarea operațiunii l-a constituit *pericolul comunist*. O notă de șapte pagini prezentată de Allen Dulles în ședința Consiliului Național de Securitate din 4 martie 1953 enumera „consecințele ocupației sovietice a Iranului”: țara s-ar fi confruntat, susținea șeful CIA, cu „o etapă revoluționară de maturizare”, iar o ascensiune la putere a comuniștilor ar provoca o prăbușire a tuturor punctelor de sprijin occidentale din Orientul Mijlociu, în timp ce 60 la sută din petrolul lumii libere ar ajunge sub controlul Moscovei. O asemenea evoluție dezastruoasă ar duce la „epuizarea” rezervelor de război, inclusiv la raționalizarea consumului de petrol și benzină în SUA. Pentru moment, Eisenhower nu a fost convins de argumentele directorului CIA și a sugerat acordarea unui împrumut de 100 milioane dolari pentru stabilizarea guvernului Mossadeq. Șeful rezidenței serviciilor de informații britanice din Teheran, Christopher Montague Woodhouse, le-a sugerat omologilor americani de la CIA să schimbe maniera de avertizare a lui Eisenhower: nu se putea pretinde că Mossadeq era comunist, dar rămânerea lui la putere sporea pericolul invadării Iranului de către ruși (sovietici). Acțiunile de manipulare desfășurate de rețeaua lui Kim Roosevelt l-au determinat pe Mossadeq să cadă în cursă și să invoce chiar el *spectrul amenințării sovietice*, sperând să fie „salvat de americani”.

În primăvara lui 1953, CIA semnalează că generalul iranian Fazlollah Zahedi (fost membru în guvernul Mossadeq) a contactat ambasada americană din Teheran și solicită sprijin pentru a organiza o lovitură de stat. La 4 aprilie 1953,

Centrala CIA trimite stației sale din Teheran un milion de dolari pentru acțiunile ce urmau să fie desfășurate vizând răsturnarea lui Mossadeq. Președintele Eisenhower încă mai ezita să aprobe operațiunea. Într-un discurs intitulat „Șansa la pace”, el declară că „dreptul oricărei națiuni de a forma un guvern și un sistem economic la alegerea sa este inalienabil”, iar „orice încercare a unei națiuni de a dicta altei națiuni forma de guvernare este nejustificată”. Șeful postului CIA din Teheran, Roger Goiran, stimulat de discursul președintelui, adresează Centralei întrebarea: *de ce vor SUA să se alieze cu tradițiile colonialismului britanic în Orientul Mijlociu* și apreciază că aceasta este *o greșeală istorică, un dezastru pe termen lung pentru interesele americane* în regiune. Allen Dulles îl recheamă imediat în Centrală pe Roger Goiran și îl demite din funcția de șef al postului.

La 16 aprilie 1953, CIA finalizează o estimare privind „factorii în joc pentru răsturnarea lui Mossadeq”, care concluzionează că acest obiectiv era posibil de atins prin acțiuni clandestine. La sfârșitul lunii aprilie, agenți ai serviciilor secrete americane și britanice se întâlnesc în Cipru și elaborează un plan care va fi supus spre aprobare la cartierele generale ale CIA și Serviciul Secret de Informații britanic (SIS), apoi la Departamentul de Stat și Foreign Office.

În luna mai 1953, deși aprobarea prezidențială nu este dată, acțiunile secrete continuă să avanseze. Generalului Zahedi îi sunt transmiși 75 000 dolari din fondul CIA, acesta urmând să formeze un secretariat militar și să aleagă colonei pentru a declanșa lovitura. Un grup de fanatici religioși – *Războinicii Islamului* – urma să amenințe viețile susținătorilor lui Mossadeq și să înceneze atacuri violente asupra unor lideri religioși respectați care lucrau, chipurile, pentru comuniști. Concomitent, CIA plasează 150 000 dolari în acțiuni de propagandă pentru a controla presa și opinia publică iraniană, prin difuzarea masivă de pamflete, postere etc. pline de acuzații la adresa șefului guvernului: „*Mossadeq favorizează Partidul Tudeh și URSS*”, „*Mossadeq este un dușman al Islamului*”, „*Mossadeq distruge moralul armatei și conduce deliberat țara spre colaps economic*”, „*Mossadeq este corupt de putere*”. În SUA, responsabili de rang înalt fac declarații care distrug orice speranță a premierului Mossadeq privind un iminent ajutor economic american și subminează, totodată, încrederea publică în mitul întreținut de acesta potrivit căruia Statele Unite ar susține regimul său.

La 3 iunie 1953, ambasadorul SUA în Iran, Loy Wesley Henderson, sosește la Washington pentru consultări amănunțite privitoare la planul elaborat de CIA. La 10 iunie, Kermit Roosevelt, împreună cu alți agenți ai CIA se întâlnesc la Beirut pentru a examina din nou planul de acțiune. Astfel finalizat, planul este prezentat serviciilor britanice la 14 iunie, iar la 19 iunie, după acceptarea de către englezi, acesta este supus aprobării la Washington Departamentului de Stat, directorului CIA și ambasadorului Henderson. Aceeași procedură este urmată și la Londra.

La 9 iulie 1953, președintele Eisenhower îi trimite o scrisoare lui Mossadeq prin care îl informează că nu va crește ajutorul acordat Iranului. La 11 iulie, Allen Dulles îi comunică lui Kermit Roosevelt autorizarea primită de la președintele

Eisenhower, care a semnat ordinul de misiune pentru operațiunea de înlăturare a lui Mossadeq de la putere. **Numele de cod al operațiunii: Ajax.** Actorii acestei operațiuni sunt CIA și SIS (MI6). Personajul cheie și comandant în teren al întregii operațiuni este desemnat **Kermit (Kim) Roosevelt**, un urmaș al foștilor președinți americani din prima jumătate a secolului al XX-lea – Theodore Roosevelt (străbunic) și F. Delano Roosevelt (unchi), care își demonstrase deja calitățile în alte acțiuni secrete de interes pentru SUA în Orientul Mijlociu (între altele, răsturnarea regelui Farouk din Egipt de către o juntă militară din care a apărut naționalistul Nasser).

Kim Roosevelt a zburat spre Beirut, de unde a pornit cu mașina prin Siria și Irak până în Iran. Concomitent, cu ajutorul echipamentelor furnizate de CIA, au fost puse în funcțiune trei căi de comunicare rapidă pe traseul Teheran-Cipru-Washington. Cu toate măsurile de precauție luate, secretul misiunii a fost dezvăluit încă de la începutul lunii iulie. Pe 7 iulie, o transmisie radio clandestină a Partidului Tudeh, monitorizată de CIA, îi avertiza pe iranieni că guvernul american, împreună cu diverși „spioni și trădători”, inclusiv generalul Zahedi, acționau pentru „răsturnarea guvernului Mossadeq”. Premierul Mossadeq avea și el informații despre ce se pregătea. Lucrurile au continuat să meargă prost, iar CIA descoperă că generalul Zahedi nu avea niciun soldat în subordine.

Într-o conferință de presă din 28 iulie 1953, secretarul de stat Foster Dulles face următoarea declarație: „Activitățile tot mai numeroase ale partidului comunist din Iran, care este ilegal, și faptul că guvernul iranian le tolerează, au provocat anumite neliniști din partea guvernului nostru. Această evoluție face tot mai dificilă acordarea de ajutoare Iranului”. Discursul președintelui Eisenhower la convenția guvernatorilor de la Seattle, în care a declarat că Statele Unite nu vor rămâne impasibile privind cum țările din Asia cad sub influența blocului comunist, a avut efectul decisiv. Având concursul Departamentului de Stat, CIA stimulează apariția mai multor articole în principalele ziare și reviste americane care, preluate de presa din Iran, au rezultatul psihologic scontat în cadrul *războiului nervilor* declanșat împotriva lui Mossadeq.

În acțiune este angrenat și generalul de brigadă Robert A. McClure, un colaborator al lui Eisenhower, care se afla la Teheran din 1950 în fruntea unui grup de asistență militară americană pentru instruire și consiliere a ofițerilor iranieni. Sunt recrutați o serie de ofițeri superiori iranieni, iar în sprijinirea operațiunii este cooptată și Prințesa Ashraf, sora geamănă a șahului, cointerесată cu bani și cadouri prețioase de către britanici. Ultima piesă lipsă era chiar șahul, extrem de nehotărât și temător că armata nu îi va fi loială. Timp de o săptămână, Kim Roosevelt l-a supus pe șah la presiuni neconveniente, amenințându-l că dacă nu se va conforma planului (să emită un decret de demitere a lui Mossadeq și de numire în locul său a lui Zahedi), Iranul riscă să devină comunist sau o „a doua Coree”, soldat cu condamnarea la moarte a monarhului și a familiei sale. Speriat, șahul se refugiază într-o stațiune regală de pe litoralul Mării Caspice. La 14 august 1953, Roosevelt

trimite o telegramă la Washington prin care solicită o suplimentare urgentă de cinci milioane de dolari pentru susținerea generalului Zahedi.

După unele surse, înainte de a părăsi capitala, șahul semnase decretul demiterii lui Mossadeq la 15 august, iar acesta urma să fie publicat la 16 august 1953. După alte surse, șahul dispăruse înainte de semnarea decretului, iar Roosevelt, în disperare, a conceput, în numele acestuia, un decret de demitere a lui Mossadeq. Cert este că o copie a decretului, semnată de șah sau contrafăcută, este transmisă de Roosevelt șefului gărzii imperiale, căruia îi ordonă să i-o prezinte primului ministru și să-l aresteze dacă acesta se opune. Pe străzi, propaganda agenților iranieni racolați (ziariști, tipografi) se intensifică: „*Mossadeq este comunist*”, „*Mossadeq este evreu*” etc. Membri ai găștilor de stradă plătite de CIA, deghizați în membri ai Partidului Tudeh, atacă preoții musulmani și profanează o moschee. Mossadeq contraatacă și dizolvă Majlisul, singura instituție care putea să-l demită, iar voturile senatorilor și deputaților cumpărați de CIA devin inutilizabile. Informat despre lovitura planificată, Mossadeq mobilizează garnizoana militară a Teheranului, care trimite tancuri și trupe în jurul locuinței sale. În momentul în care garda imperială a șahului a venit să-l aresteze, aceasta a fost capturată de ofițerii loiali premierului. Generalul Zahedi s-a refugiat într-o ascunzătoare pregătită de CIA, iar grupul de colonei complotiști încropit anterior s-a destrămat.

În dimineața de 16 august, la orele 5,45, Radio Teheran anunță că lovitura de stat eșuase. La sediul central al CIA s-a instalat o stare de neliniște și nesigurantă. În absența directorului Allen Dulles, plecat de o săptămână în vacanță, nimeni nu știe ce decizie trebuie luată. Roosevelt, în calitate de comandant în teren al operațiunii, decide de unul singur să lanseze ideea că Mossadeq era cel care încercase să dea lovitura care eșuase. Versiunea aceasta trebuia susținută de șah, dar acesta fugise din țară. Este identificat la Bagdad, unde ambasadorul american în Irak, Burton Berry, la cererea lui Roosevelt, îl sfătuiește pe șah să declare public că fusese nevoit să se refugieze din Iran din cauza revoltei forțelor de stânga.

În noaptea de 16 august, ofițerii CIA de la post pun la dispoziția agenților iranieni suma de 50 000 dolari, cu indicația să mobilizeze o mulțime de huligani deghizați sub masca de comuniști. În dimineața de 17 august, sute de agitatori plătiți năvălesc pe străzile Teheranului și încep să vandalizeze, să incendieze și să distrugă simbolurile guvernului. Inițial, membri autentici ai Partidului Tudeh s-au alăturat turbulențelor, dar curând și-au dat seama că este înscenată „o acțiune subversivă” și au încercat să-i convingă pe demonstanți să renunțe și să plece acasă.

La 17 august, revine la Teheran, prin Beirut, și ambasadorul american Loy Henderson, care, împreună cu Kim Roosevelt și generalul McClure organizează la sediul ambasadei un consiliu de război care a durat patru ore. În urma dezbaterilor a fost elaborat un nou plan de acțiune care să ducă la instaurarea anarhiei în capitală, propice loviturii de stat. În acest scop, o serie de ofițeri racolați se

deplasează la garnizoane din orașe apropiate pentru a înrola soldați care să sprijine lovitura. Sunt mobilizate, totodată, mai multe găști de stradă pentru a provoca dezordine, iar emisari clerici sunt instruiți să ceară liderului religios suprem al Iranului să declare război sfânt.

La sediul central al CIA domnește îngrijorarea. O evaluare de ultimă oră a Departamentului de analiză concluziona: „*Eșecul loviturii militare de la Teheran și fuga șahului la Bagdad confirmă controlul pe care îl deține primul ministru Mossadeq asupra situației și semnaleză intensificarea acțiunilor drastice de eliminare a opoziției*”. În cursul zilei de 17 august, speranțele se reaprind însă: o informație provenită din Italia semnaleză că directorul CIA, Allen Dulles, și-a făcut apariția alături de șahul Iranului la hotelul „Excelsior” din Roma.

„O revoluție aproape spontană!”

După două zile de pregătiri intense, în zorii zilei de 19 august la Teheran este declanșată revolta. Militanți din triburile sudice, în frunte cu lideri cumpărați de CIA, debarcă în capitală din autobuze și camioane pentru a participa la proteste. Acestea încep în cartierul bazarului și capătă în scurt timp o amploare considerabilă. Impresionat de imaginea mișcării de protest puse în scenă, **William Rountree**, adjunct al ambasadorului Henderson, exclamă: „*O revoluție aproape spontană!*”. Despre derularea evenimentelor, diplomatul american își amintește: „*A început cu demonstrația publică a membrilor unui club de sănătate sau sportiv – exerciții cu haltere și lanțuri și lucruri de genul ăsta. Erau halterofili și circari vânjoși recrutați de CIA pentru acea zi. Au început să strige slogane anti-Mossadeq, pro-șah și s-au apucat să mărșuluiască pe străzi. Mulți alții li s-au alăturat și în curând a devenit o demonstrație de proporții în favoarea șahului și împotriva lui Mossadeq. Lozincile Trăiască Șahul! se auzeau în tot orașul, iar mulțimea s-a îndreptat spre clădirea în care se afla cabinetul lui Mossadeq*”.

Ce a urmat este ușor de imaginat: membri marcanți ai guvernului sunt reținuți, patru redacții de ziare sunt incendiate, sediul unui partid politic pro-Mossadeq este devastat. La indicația lui Roosevelt, agenții iranieni au atacat oficiul telegrafic, ministerul propagandei și sediile poliției și armatei. Agenții CIA încep să emită din studiourile Radio Teheran, ocupate după ce au apărut și primele victime. În cursul zilei, peste 100 de oameni au murit în confruntările de pe străzi, la care se adaugă alte 200 de persoane ucise în luptele declanșate de garda imperială, la ordinul CIA, împotriva locuinței lui Mossadeq. Pentru moment, premierul a reușit să scape, dar a doua zi s-a predat. Trei ani a stat la închisoare, apoi încă zece în arest la domiciliu, unde a și murit. Roosevelt i-a înmânat generalului Zahedi, proclamat premier, un milion de dolari cash, iar acesta a trecut imediat la reprimarea opoziției, încarcerând mii de prizonieri politici. După două zile, CIA a deblocat în secret cinci milioane dolari ca ajutor financiar pentru ca noul guvern să poată achita plățile salariale până la sfârșitul acelei luni.

Reîntors din Italia, șahul organizează o mare paradă pe străzile Teheranului. În mulțime este identificat și un bărbat de 51 de ani: ayatollahul Khomeiny. Șahul va deveni, pentru mai bine de două decenii și jumătate, *piesa*

cheie a politicii americane în lumea islamică. Reinstalat la putere, el va fi sprijinit în continuare, economic și militar de către SUA, pentru consolidarea regimului său, care va rezista până în 1979, în timp ce exploatarea resurselor petroliere va fi partajată între britanici și americani. Unul din instrumentele importante ale menținerii și exercitării puterii șahului l-a reprezentat crearea unui nou serviciu de informații – SAVAK, agenția cunoscută ca poliție secretă pregătită și echipată de CIA. Potrivit datelor de arhivă, în anii care au urmat, șeful postului CIA de la Teheran și nu ambasadorul american era cel care discuta cu șahul în numele Statelor Unite, o veritabilă „îmbrățișare pasională cu șahul”, după cum se exprima un ofițer politic din Departamentul de Stat, Andrew Killgore, în perioada în care Richard Helms, fost director al CIA (30.06.1966 -20.11.1972), era ambasador al SUA trimis de Nixon în Iran (1972-1976).

Ray Cline, un analist al CIA, își amintea mai târziu: „Zvonurile romantice despre lovitura din Iran s-au răspândit la Washington cu viteza fulgerului. Allen Dulles savura din plin gloria reușitei”. La rândul său, diplomatul William Rountree, devenit ulterior secretar de stat adjunct pentru Orientul Apropiat, avea următoarea percepție: „CIA a reușit cu succes să creeze o situație în care, în împrejurările și atmosfera potrivită, se putea produce o schimbare. Este cât se poate de limpede că lucrurile nu au mers așa cum se anticipase sau se sperase, dar până la urmă au mers”.

Kermit Roosevelt, artizanul în teren al lovituri a fost primit ca un erou, mai întâi la Londra, în cabinetul premierului W. Churchill (26 august), apoi la Casa Albă. Într-o primă perioadă după evenimente, Washingtonul era satisfăcut că schimbarea de regim a avut loc fără ca rolul CIA să fie vizibil, fiind catalogat ca „o afacere pur iraniană”. Cu toate acestea, oficialii americani, inclusiv președintele Eisenhower, nu au ezitat să se laude pentru marele succes al SUA, datorat creditului de care s-ar fi bucurat politica Administrației. Lovitura, afirma Andrew Killgore, „era considerată singurul succes răsunător al Agenției și a fost trâmbitată ca o importantă victorie națională americană. Schimbamem întregul destin al unei țări”. (Tim Weinwer, *CIA. O istorie secretă*, p. 77).

În loc de concluzii

Cu mult timp înainte ca implicarea CIA să fie confirmată oficial, ea a început să fie cunoscută puțin câte puțin. „Iar amintirea ei – scrie un autor – , nu va fi străină caracterului pregnant antiamerican pe care îl va lua revoluția islamică iraniană de la mijlocul anilor 1980” (Franck Daninos, *C.I.A. O istorie politică. 1947-2007*).

Versiunea secretă a CIA a loviturii de stat din Iran, derulată în perioada noiembrie 1952 – august 1953, cu titlul „Răsturnarea lui Mossadeq, Primul ministru al Iranului”, are 200 de pagini și a fost redactată în martie 1954 de dr. Donald N. Wilber, care a jucat un rol activ în operațiune (Detalii în vol. *Le Livre Noir de la CIA. Arhive declassificate*, Nouveau Monde editions, 2007, pp. 45-56). Scris la cold de serviciul istoric al CIA, pentru uz intern, acest document avea

scopul să mențină proaspătă memoria actorilor implicați și să scoată în evidență o serie de concluzii și recomandări pentru operațiuni similare viitoare.

Planificată minuțios și pusă în aplicare cu sânge rece, lovitura de stat din Iran scoate în evidență influența destabilizatoare jucată de propaganda intensă de manipulare psihologică prin mijloace moderne, precum și rolul de resort declanșator jucat de acțiunile violente ale diverselor bande în dezlănțuirea mulțimilor. Redăm câteva opinii ale unor autori care au studiat și analizat în profunzime documentele care compun ceea ce s-a numit *lovitura de stat din Iran*:

„Este pentru prima oară când SUA, **în numele luptei împotriva comunismului** și în contradicție cu propria politică, aleg să răstoarne direct și în manieră cvasi-deschisă guvernul legitim al unei țări străine, influențând în mod radical istoria sa. La Washington, operațiunea Ajax a fost percepută ca un mare succes care a conferit CIA o reputație de invincibilitate și dorința de a repeta în alte puncte calde de pe glob” (*Le Livre Noir de la CIA*, p. 47). De altfel, cu ocazia primirii la cartierul general al CIA pentru a-și primi onorurile și medaliile, Allen Dulles i-a propus lui Kermit Roosevelt o nouă misiune: să organizeze o lovitură de stat în America Centrală. Propunerea a fost refuzată politicos.

„**Operațiunea Ajax creează un precedent.** Pentru prima dată o acțiune clandestină vizează și reușește să răstoarne un guvern pentru a-l înlocui cu un altul, favorabil americanilor. Or, pentru asta, micul ajutor acordat de CIA pare să fi fost suficient. Satisfacția resimțită la Washington nu putea fi egalată decât de dorința repetării acestei experiențe. Ocazia nu va întârzia să se prezinte, de data aceasta în America Latină” (F. Daninos, *CIA. O istorie politică. 1947-2007*, p. 90).

„**Pe termen lung**, aproape ca în fiecare acțiune de acest tip, **lovitura s-a dovedit un dezastru**, întrucât șahul Iranului a virat ulterior spre autoritarism, iar poporul iranian a dat vina, și continuă să dea vina, pe britanici și pe americani pentru această situație, ambele puteri căpătând reputația că uneltesc și manipulează în zona Orientului Mijlociu” (Gordon Corera, *MI6. Adevăruri șocante despre istoria serviciilor secrete britanice*, 2011, p.106).

Despre semnificația acțiunilor premierului iranian care au determinat intervenția anglo-americană pentru răsturnarea sa, **Mohammad Heikal**, prieten intim al lui Nasser și multă vreme editorialist și director al celui mai mare cotidian de limbă arabă *Al Ahram*, scria la câteva decenii după evenimente: „Revoluția lui Mossadeq, din 1951, în Iran, se integra mării mișcări de eliberare națională care a cuprins lumea a treia imediat după războiul mondial. Anii `50 și `60 au fost marcați, pretutindeni în aceste regiuni, de revoluția naționalistă și de procesul decolonizării, punctate de mișcările conduse de Sukarno în Indonezia, de Gandhi și Nehru în India, de Jinnah în Pakistan, de Mossadeq în Iran, de Nasser în Egipt, de Nkrumah în Ghana, de Ben Bella și Boumediene în Algeria: o singură și aceeași mișcare”. (Jean-Jaques Servan-Schreiber, *Sfidarea mondială*, 1980, pp. 36-37)

ARHIVA PERISCOPULUI MEMORIALISTICĂ

DESTINE ÎN PULBEREA VREMURILOR

Nicolae Aurelian Diaconescu

Textul de mai jos reprezintă mărturiile unui fost ofițer din domeniul informațiilor externe, Ioan Tămâianu, depănate pe parcursul unor discuții purtate la Pietroasele (jud. Buzău) și consemnate de inginerul-scriitor Nicolae Aurelian Diaconescu, fratele cunoscutului scriitor Mihail Diaconescu. Povestea fostului ofițer din DIE, relatată și, deopotrivă, consemnată cu mult talent de cei doi interlocutori, aduce în fața cititorului momente inedite privind începuturile spionajului extern imediat după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, când instructorii erau școliți și controlați de consilierii sovietici care dețineau pârgھیile puterii în România acelei perioade.

O a doua parte a mărturiilor prezintă, în premieră după opinia noastră, povestea fabuloasă de viață a marelui jurist român Grigore Geamănu, fost ambasador în Turcia la finalul carierei sale, despre a cărui operă revista noastră a mai relatat anterior (P. Neghiu, „O carte veche, foarte... nouă”, Periscop nr. 1/13, 2011).

Firul povestirii pe care o reproducem în acest număr se încheie în iunie 2008. Cu câțiva ani în urmă, fostul ofițer originar dintr-un sat maramureșan a trecut la cele veșnice. (I.C. Popa)

//

M-am întrebat adesea, de ce, în anumite împrejurări, oamenii au nevoie de singurătate. Azi aș putea spune că abia în acele clipe, de liniște deplină, te apleci spre meditație, auto confesiune, spre adevărul din tine însuși.

Când Ioan m-a rugat să-l primesc să petreacă o mică vacanță la țară, i-am răspuns afirmativ. Acolo n-avea televizor în cameră, mobilul îl pusese la păstrare în București, presă sau radio nu existau, așa că îi asiguram condiții bune de odihnă.

- Mă băietate, mi-a spus într-o seară, abia acum am înțeles cum e cu versul: „e-atâta liniște în jur de-mi pare că aud cum se izbesc de geamuri razele de lună”. Cred că dacă aș sta aici câteva săptămâni m-aș vindeca.

Nu l-am întrebat ce suferință are. Observasem însă că îi plăcea să vorbească mult. Flecărea cu mamaia Cateluța când toca pătrunjelul pentru ciorbă, cu Marele Alb, un cățelandru de vreo cinci luni, cu Geta lui Săndel care venise pe la noi și se plângea că bărbatu-său îi învinețise ochiul...

Apoi, într-o seară, când ronțăiam amândoi sâmburi de migdale și, din când în când sorbeam din merlotul scos dintr-o firidă a beciului, a început brusc:

- Am învățat turcește înainte de a ajunge în Turcia. Asta s-a datorat șefului meu, Lemartic se numea. M-a invitat într-o seară de august la Grădina Boema. Am fost surprins să-l aud întrebându-mă între două halbe de bere.

- Cât îți ia să mă înveți limba turcă?

Am rămas cu ochii holbați. Prea moleșit de căldură și de cele trei halbe pe care le băusem, am vrut să-i răspund că am alte planuri decât să-l învăț turca. Am tăcut însă.

- Adu-ne încă un rând, i-a cerut el chelnerului. Voiam să protestez, să-i spun că, dacă nu mănânc, mă culege de pe jos.

- Știi tu ce a fost la Stalingrad? La Odesa? Era să rămân fără picioare după ce mi-au degerat... Dacă nu mă înrolam în divizia Tudor Vladimirescu mi-ar fi putrezit oasele în Siberia... Așa au pățit mulți dintre camarazii mei, aveau principii. La ce le-a folosit?

Ochii lui Lemartic, acoperiți de sprâncene stufoase, mă scrutau întrebători. Nici prin cap nu-mi trecuse vreodată că eu, un maramureșean din satul Bușag-Cicarlău o să învăț o limbă ugro-finică. Așteptam să mai spună ceva, să-mi înflăcăreze mintea.

Nu-i împărtășeam părerea privitor la ofițerii care preferaseră să moară decât să trădeze. La vârsta aceea consideram că trădarea este o faptă mai îngrozitoare și decât crima. Aveam un cult pentru haina militară și Lemartic mă impresionase puternic în ținuta lui marțială. De mic îmi plăcuse tunica de marinar dar... la probele practice n-am corespuns. Cum nu reușisem să obțin un loc la Constanța, ca să nu mă întorc în chip rușinos acasă, am dat examen la o școală oarecare, administrativ militară. Așa cum se întâmplă în tinerețe, chiar înainte să depun jurământul militar... am dezertat.

M-au prins destul de repede. După trei zile de bulău m-a chemat comandantul și mi-a zis:

- După ce ai intrat aici mai pleci doar unde te trimitem noi! Ai înțeles?

- Da, să trăiți, i-am răspuns. Îmi înmuiase orice rezistență carcera.

- Gata cu fandoseala, sunt cu ochii pe tine!

În școala asta învățam limba rusă, marxismul și din când în când făceam și instrucție. Era mare plictiseală, nimic nu îmi plăcea. După mai multe luni, într-o seară ploioasă, când n-ai fi scos nici un câine afară, a venit un comisar, un căpitan și doi locotenenți. Ne-au adunat pe toți, câți eram pe un platou și au citit o listă, unii mergeau la stânga, alții la dreapta...

Grupul din care am făcut și eu parte a fost urcat într-un camion cu prelată și... așa am ajuns pe Căderea Bastiliei, în București, undeva pe lângă Academia de Științe Economice. Aici am fost primiți regește! După trei luni de mizerie, aveam duș cu apă caldă, mâncare pe săturate, prăjitură ca desert, paturi ca lumea și cămăși lungi de poplin în loc de pijamale.

A doua zi ne-au încărcat iar în camion și ne-a dus pe Principatele Unite unde azi e liceul de Muzică „Dinu Lipatti”...

Atunci l-am cunoscut pe colonelul Lemartic, mergea ceampaș. Legănat! Știa la perfecție rusa, germana, italiana, franceza, engleza, finlandeza.

- Voi, dragii mei, a început el sfătos, ați fost selecționați pentru o școală specială, de învățat limbi străine. Veți fi trimiși ca agenți secreți în toată lumea... pe frontul nevăzut în lupta cu dușmanul. Oriunde în lume activitatea dumneavoastră va fi ilegală. Va trebui să vă dați silința, munca informativă presupune multe calități. Măine ieșiți la raport în ordine alfabetică și vă alegeți o limbă străină, greacă, suedeză, arabă...

A doua zi ne-a strigat pe fiecare.

- Eu vreau italiană! Eu vreau franceză...

- Măăă! – s-a enervat Lemartic, credeți că ați venit aici să învățați limbi de salon sau să luptați împotriva dușmanului?

Când mi-a venit rândul, oarecum absent, mi-a spus:

- Tinere, mi-au mai rămas locuri la sârbă, idiș și turcă. Pe care o alegi?

- Turca!

- Bravo băiete, așa te vreau, s-a înviorat deodată, dânsul e profesorul tău, Ali Fatim. Era un om viguros, ochi mongoloizi, absolvent al seminarului teologic din Dobrogea, ar fi trebuit să fie muftiu.

Lui Lemartic îi râdea mustața.

- Dacă o să fii silitor - mi s-a adresat el, faci raport și-o să-ți dau aprobare, la excepțional, să frecventezi și alt curs, italiana, engleza, franceza, ce-o să vrei.

Așa am început să învăț turca. Ne omora însă marxismul... Antrenamentele fizice, la câmp, erau doar de două ori pe lună.

Cinci ani a durat această pregătire. Fiind vorbitor și de limba maghiară, mi-a fost ușor să învăț turca. Aveam o pronunție perfectă. În vacanțe, în satul meu, mă laudam. „În Maramureș, sunt mulți vorbitori de franceză, engleză, dar turca n-o știa niciunul, cu excepția mea!”

După vreo trei ani, vine Lemartic în clasă, eu eram în prima bancă, se apropie de mine și îmi pune mâna pe umăr, părintește.

- Știu atâtea limbi străine dar nu și turca, aș vrea să mă înveți tu! Am rămas buimac. Atunci, la Grădina Boema, crezusem că e vorba de un capriciu, că după cinci halbe de bere, omul mai spune și prostii.

Peste o săptămână m-a chemat în cabinetul său și am stabilit împreună, ca zilnic, începând cu ora 18.00 să-l învăț limba turcă.

Nu știam ce urmărea prin aceste lecții, era comandantul școlii, la ce i-o trebui să cunoască o limbă în plus? mă tot întrebam.

Mi-am luat rolul în serios și aveam lungi discuții cu el despre Atatürk și sprijinul primit de acesta de la Nicolae Iorga când și-a trasat (concept) strategia de modernizare a Turciei. Deși învățasem că Dimitrie Cantemir a fost un mare prieten al rușilor, după istoria lui Roller, nu știam absolut nimic despre rolul pozitiv al principelui român în Turcia, unde a stat 25 de ani.

De la el am aflat despre Istoria Imperiului Otoman, despre muzica de cameră scrisă de Cantemir Oglu... Poate și datorită lui Lemartic am absolvit școala

militară pe primul loc și-aș fi avut dreptul să aleg domeniul în care voi lucra, contrainformații sau contraspionaj la Constanța.

Îmi revenise dorința să îmbrac uniforma de marină, dar în anii aceia altele erau prioritățile. Lemartic ne-a adunat iarăși pe toți și ne-a spus:

- Mergeți în vacanță și când vă întoarceți veți primi repartiția. N-aveți voie să vorbiți nimic despre școala asta la prieteni, rude, părinți.

În ultimii doi ani slăbisem foarte mult, doream să nu-l dezamăgesc pe Lemartic, învățam tot ce îmi cerea și când m-a văzut mama cum arătam s-a temut că o să mor. Nu știa cu ce să mă mai îmbie la masă. Dar, ca orice lucru frumos, vacanța a trecut repede și când m-am întors la București ne-a primit, în sala de festivități a școlii, șeful cel mare al Direcției, Vasile Vâlcu (V. Vâlcu a fost șef al Direcției de Informații Externe în perioada 6.01.1953-25.10.1955, n.red.).

- Mă băieți, a început el, știți pentru ce v-ați pregătit atâta amar de vreme? Aici e serviciul de... „rasvecini”, iar eu sunt tatăl vostru. Mie trebuie să-mi raportați totul, totul, ați înțeles?

Am activat ca stagiar un an. Șeful meu direct, Tokatlian, armean, coordona Grecia, Iranul, Libanul și Turcia. Ne-a spus nu o dată, să ne între bine în cap.

- Habar nu aveți voi ce riscuri presupune lupta în spatele frontului. Eu am câștigat experiență în ani mulți, ca membru al NKVD-ului. Pentru el și pentru cei doi consilieri sovietici, cu grad de general, Vâlcu nici nu conta.

După ce a trecut anul de stagiatură, am primit postul de coordonator al rezidenței din Istanbul, unde șef era Gheorghe Pele, bihorean de origine. N-am intrat bine în pâine și-am și avut un „diferend”. În calitate pe care o promisem trebuia să întocmesc raportul privind informațiile din Istanbul.

La analiza pe care am prezentat-o au asistat doi consilieri ai ministrului Drăghici (Alexandru Drăghici, succesorul lui Th. Georgescu la conducerea – MAI/mai 1952, apoi șef al Ministerului Securității Statului între 1952-1957, n.red.) și alți doi consilieri ai directorului Vâlcu, toți sovietici. În cuvântul meu m-am plâns că, doar cu puțină vreme înainte, venise de la Istanbul un raport care fusese reținut de Tokatlian...

- Dacă mi s-a dat în responsabilitate „Referentura Istanbul”, de ce documentul n-a ajuns și la mine? am întrebat cu o voce gravă. Eu cum să fac o informare completă dacă nu se colaborează! Nu e corect!

Toți care erau în sală m-au privit surprinși. Când am terminat, unul din consilierii lui Drăghici, bineînțeles rus, a pus întrebarea:

- Nu credeți că Ioan e prea tânăr pentru munca de spionaj? Nu a primit răspuns. Mă „privea cu ochi flămânzi”.

- Analiza s-a terminat, ești liber, așteaptă afară! mi-a zis el.

Eu fierbeam. Am mers la birou și-am făcut imediat un raport pe câteva pagini pe care l-am prezentat lui Tokatlian și am cerut să fiu mutat la Cluj. După șase ani de muncă asiduă fără să fi făcut vreun act de „vitejie”, am fost retras din activitatea conspirativă. Așa am ajuns mai aproape de casă. Cât am lucrat în Miliția

economică, am anihilat o rețea, foarte bine organizată, scotea cocoșeii de aur din țară în burta juncanilor (vișeilor) care erau exportați vii...

După acest succes, trecuseră vreo opt ani de frecuş cu infractorii, au trimis de la București după mine. Voiau să lucrez conspirativ în Israel.

- Sunteți nebuni, m-am revoltat eu, acolo mă cunosc toți! Dacă vreți să mă reactivați, trimiteți-mă la specializare... Au fost de acord.

Așa am făcut doi ani de drept, iar în timpul ăsta mi-am dat și licența.

//

Când am terminat, am ajuns în Turcia unde am dat peste **Grigore Geamănu** (n. în 1903 la Turcinești, jud. Dolj – d. în 1985, n.red.), profesor doctor docent cu doctorat „Magna cum Laudae” obținut la Sorbona în 1936. El era ambasador și m-a luat sub aripa sa ocrotitoare, îi câștigasem încrederea din prima săptămână și nu mergea nicăieri fără mine, vizite în provincie, discuții cu somități, participare la dineuri...

Pe vremea aia, profesorul întocmea un tratat despre „Regimul juridic Bosfor și Dardanele”. Eu îi obțineam documentele de la Parlamentul turc pe care i le traduceam. Mi-a propus să mă înscriu la doctorat, să dezvolt licența dar...

- Maestre, nu-s făcut pentru cercetare, pentru catedră... mă atrage viața, aventura, îmi plac femeile, mai puțin biblioteca.

- June, așa mă alinta el, ai nevoie și de o carieră științifică...vine vremea când trași linia și ce rămâne în urma ta?

În călătoriile noastre, în mașină, la masă, în hotel, am devenit confidentul lui. În aceste împrejurări mi-a povestit cum a devenit el jurist de talie mondială!

După cum vezi, sunt mic de statură, sub 1,60 metri, dar am vrut să fiu în rândul celor mai mari, mi-a mărturisit într-o excursie Grigore Geamănu. Am suferit enorm în clasa a IX-a, când am aflat că mi s-au osificat cartilagiile și n-o să mai cresc. Visam să fiu iubit de cele mai frumoase femei și ca pitic cine se mai uita la mine? Am plâns din cauza asta, dar vestea m-a și îndârjit. Nu era altul mai bun ca mine la carte.

Am fost „mic la stat, mare la sfat”, am participat ca arbitru internațional, chiar și la judecata lui Allende din Chile (Salvador Allende, socialist, președinte al Republicii Chile, 1970-1973).

Vorbea o franceză rafinată, inclusiv în jargou. Ambasadorul Franței în Turcia avea aproape doi metri, iar nevastă-sa depășea o sută de kilograme. Ei îl agreau nespus pe Grigore al nostru și îl invitau la diverse dineuri, iar el nu mergea fără mine.

- Te interesează cum de știi franceza în jargou? m-a întrebat într-o seară când ne întorceam tufliți de la o sindrofie. Deși nu i-am răspuns, a continuat. În tinerețe, m-am lipit de patroana unei case de modă, era mare, grasă și urâtăăă, în draci. Avea însă un suflet nobil. Mă adora, voia să aibă amant unul cu titlul de doctor. Am trăit foarte bine pe lângă ea, îmi dădea și bani, nu doar cadouri. De la ea am învățat moda, rafinamentul, veneau pe-acolo cele mai importante personalități.

Am aflat când se poartă fracul, papionul, smokingul, cu ce fel de pantaloni se asortează fiecare. Nici nu se putea o școală mai bună pentru viitoarea mea carieră de diplomat. Sper că ai observat că protipendada de pe aici mă consideră cel mai rafinat diplomat din Turcia. Și în Elveția a fost la fel.

Într-adevăr, se îmbrăca după ultima modă din Paris, dar nu doar asta îl făcea plăcut. „Hălăduia” cu mare lejeritate prin istoria secretă a Franței, a Turciei, a Egiptului antic, avea umor, așa că era nelipsit de la tot felul de recepții. Cum ne întorceam noaptea, uneori și după ora douăsprezece, îi plăcea să lenevească în pat până târziu, a doua zi. Nu își luase apartament în oraș, dormea în ambasadă și nu se prea înțelegea cu secretarul unu, primul său colaborator, teoretic subalternul său, dar în ierarhia politică, acesta îi era șef.

Biroul politrucului era deasupra dormitorului lui Geamănu și dimineața începea să tropăie în mod deliberat, muta scaunele și masa fără niciun motiv, răsturna cu mare zgomot te miri ce.

Grigore se întorcea de pe o parte pe alta, își băga capul în pernă dar n-avea nicio șansă, bușiturile nu se opreau un minut. Exasperat, s-a sfătuit cu mine cum să-l mute pe... „subaltern” din biroul de deasupra. I-am sugerat că ne-ar trebui colecțiile tuturor revistelor care apar în Turcia pentru a fi la curent și în temă cu problemele din acea țară.

- Bună idee, a zis el. A convocat chiar în acea zi pe toți salariații ambasadei și a anunțat că se reorganizează biroul de presă. Colecțiile ziarelor, presa la zi, cărțile în limba turcă și alte documente neclasate vor fi păstrate într-un fel de bibliotecă în biroul de deasupra dormitorului meu, a anunțat el. Așa am ajuns eu, Ioan din Cicarlău cu biroul deasupra dormitorului lui Grigore Geamănu. Aveam grijă să nu-l deranjez, umblam doar în vârful picioarelor!

Mi-a povestit că în România fusese liderul studenților PNT. Când și-a pregătit licența în drept, a vrut să fie o temă unică, nemaibordată până atunci (era în 1936!), și a optat pentru „Statul sovietic în sistemul de drept internațional”. Deși surprins, rectorul i-a aprobat tema, dar în bibliotecă nu exista bibliografie, așa că a trebuit să meargă la ambasada sovietică din Paris pentru a se documenta. A obținut doctoratul cu „Magna cum Laudae”, dar a intrat în atenția serviciilor de spionaj franceze.

S-a întors în țară și s-a angajat la Baroul Ilfov. A fost urmărit și de Siguranța Română la atenționarea Biroului 2 Francez, pe motiv că ar putea fi comunist dacă a abordat la doctorat o astfel de temă.

„Deși eram în permanență urmărit (partidul comunist era în afara legii), povestea Grigore, mă amuzam nespun, n-aveam nicio legătură cu Partidul Comunist Român, nici cu sovieticii și nici nu-i simpatizam”.

Câștigasem procese grele, nu eram eu de talia avocatului Istrate Micescu, dar prin 1938 devenisem un nume cunoscut și într-o seară se prezintă la mine un muncitor, părea destul de speriat, își frământa șapca, întorcea mereu capul spre ușă:

- Sunt trimis la dumneavoastră de un prieten comun, mi-a recomandat să nu-i spun numele. El vă roagă să-l apărați în proces pe Chivu Stoica. Pentru onorariu veți fi plătit cu 10.000 lei, aveți banii aici, în plic. Onorariul meu era pe vremea aia de 300 lei pentru o discuție, așa că suma propusă mi s-a părut destul de mare. Am presupus că l-a trimis Maurer, îl cunoșteam destul de bine pe acesta.

Deși suma era tentantă, nu am luat-o, i-am spus că îi dau răspunsul după ce văd dosarul, nu mă puteam pronunța până nu cunoșteam „rechizitoriul”.

- Eu nu mai vin odată la dumneavoastră, nu pot, e foarte periculos, la revedere... a zis muncitorul și a dispărut în noapte. După vreo două zile mi-am făcut timp și după ce am consultat dosarul am ajuns la concluzia că pot să obțin pentru Chivu Stoica o condamnare sub zece ani.

Dar n-aveam cum să-i dau de știre muncitorului. Și mă gândeam la banii oferiți, de unde puteau proveni? Din cotizații sau? Pentru prima oară în viață, mi-am călcat pe inimă și-am zis, iau procesul fără onorariu.

Am reușit să-l scot pe Chivu Stoica cu o condamnare de opt ani, deși el se așteptase la peste 20. După acest proces s-a intensificat urmărirea mea de către Siguranță, mă acuzau că am legătură cu rușii, că fac propagandă antiguvernamentală.

În 1944, prin mai, iunie, când ecourile dezastrului de pe front erau tot mai cunoscute, a fost întocmită o scrisoare deschisă, anti război, antifascistă, semnată prin Iulie de mulți juriști printre care și de mine, Grigore Geamănu.

Antonescu ne-a băgat pe toți semnatarii în lagărul de la Târgu Jiu. În lagăr era și Gheorghiu Dej, îl mutaseră de la Doftana. Într-o zi se apropie cineva de mine și mă întrebă în șoaptă.

- Ai auzit de Gheorghiu Dej? Da, am auzit, am răspuns, dar nu-l cunosc.

- Îți propune o întâlnire, pentru o discuție secretă. A vrut să știe ce se va întâmpla din punct de vedere juridic, penal, dacă, în plin război încearcă să evadeze și nu va reuși...

I-am acordat acolo, în lagăr, o consultație, i-am dat câteva soluții practice, sfaturi juridice...

A fost un fapt divers, nu i-am acordat prea multă atenție, când am ieșit din lagăr eram preocupat să câștig bani, să-mi crească faima ca avocat. Îmi mergea bine, procesele curgeau, perioada era tulbură... Clienți din toată țara mă solicitau.

Mi-am stabilit reședința la Cluj, stăteam la un hotel de lux, câștigam enorm și îmi permiteam.

În 1946, îmi povestea domn Profesor, m-a chemat Dej și zice, maestre, am nevoie de un specialist la interne, Theohari Georgescu e ministru (Th. Georgescu a fost ministru de interne în perioada 1945-1952, n. red.), dar vrea și el un om de meserie. De Siguranță nu-mi fusese frică deși tot timpul am fost urmărit, dar de data asta am băgat-o pe mână, fiindcă dacă refuzam, imediat îmi găseau ceva la dosar și mă trezeam iar în lagăr. În cele din urmă frica mi-a îndrumat pașii. Am acceptat propunerea și am lucrat doi ani în M.A.1.(Ministerul Afacerilor Interne) până în 1948.

În acel an, am fost chemat la secția specială. Acolo nu era nici urmă de români. Un ins fără vârstă, cu privirea ascunsă de niște ochelari fumurii, mi-a vorbit prietenește... Cunoaștem totul despre dumneata, că ești erudit, că știi meserie, dar Partidul îți cere să nu faci scandal! Soția dumitale va divorța și se va căsători cu Theohari Georgescu.

Am rămas fără glas. Mă uitam la el și nu-mi venea să cred. Îmi iubeam nevasta și crezusem că și ea îmi împărtășește sentimentele, deși eram o piticanie. Trebuia să iau o decizie rapidă, știam ce se va întâmpla dacă m-aș fi împotrivit. N-aveam nicio șansă cu Theohari... era omul zilei, membru în Comitetul Central, ministru... Răspunsul trebuia să-l dau atunci, pe loc...

- Bine, de acord, am zis, dar vă rog să acceptați să plec de la Interne și să trec din nou în avocatură.

Când Theohari a fost mazilit (mai 1952, n. red.) nu știu ce s-a întâmplat cu fosta mea nevastă. N-am vrut să aflu, o consideram vinovată, Theohari nu s-ar fi îndrăgostit de ea dacă nu l-ar fi provocat, încurajat... Am început o muncă titanică, procese, exproprieri și femei cât cuprinde...

Când a murit Petru Groza, trebuia înlocuit la Arbitrajul de stat... Am primit telefon de la Maurer.

- Vino la București, vino cât poți de repede! Stăteam la hotel, aveam gagici de toate felurile! Eram ca un Pașă într-un harem.

- Nu vin dom'le, am procese... ce să caut la București?! A doua zi m-am trezit cu Maurer la hotel...

- Vino, tu nu înțelegi că te vrea Dej în persoană, să-ți dea o funcție înaltă?

Am avut curajul să refuz, să spun: „Nu!” Seara, am primit telefon direct de la Dej.

- Maestre, nu înțelegi că am nevoie de dumneata? Eu știu de ce nu vii, că în avocatură câștigi mult. O să vedem ce facem să-ți dăm un salariu bun, cât de cât. Dar nevoile țării te solicită. Noi știm că ești patriot, că ești devotat țării, așa că e dispoziție, vino!

La viața tumultuoasă pe care o duceam, capetele de acuzare n-ar fi încăput într-un dosar așa că... de frică... m-am dus.

Dej m-a numit secretarul Consiliului de Stat (scriam și comentam legile de stat). După 1965 m-a ținut o perioadă și Ceaușescu, apoi am fost rotit în... 1967.

Te duci să lucrezi la externe, mi-a zis el, și m-a numit prin decret ambasador la Ankara.

Cinci ani a stat acolo, până în 1972. În perioada asta eu, Ioan din Cicalău, i-am fost aproape. După ce Theohari i-a furat nevasta, el nu s-a mai însurat.

//

Trecuseră două ore, poate trei, Ioan vorbise fără încetare. Nu l-am întrerupt să las firul poveștii să curgă. Migdalele se terminaseră, sticla de vin așijderea...

- Știi ce e curios, a mai zis Ioan, Grigore Geamănu, fost membru al PNT-ului, prin 1962, la insistența lui Dej, a depus cerere de intrare în PCR și când i-au cercetat dosarul au descoperit că e ilegalist! Cei 10.000 de lei pe care nu-i luase

pentru procesul lui Chivu Stoica reprezentaseră „cotizația de partid”. Și, ca ilegalist, a beneficiat de toate avantajele, de scutire de impozit și altele asemenea...

Vezi tu ce rol are întâmplarea în viața unui om? Uneori îmi spunea:

- Ioane, tu ai pentru ce să trăiești, familie, băiat... Pe când eu...

După ce îl părăsise nevasta, devenise cel mai mare gagicar, știa să cucerească femeile... Chiar și la bătrânețe, după ce se întorsese din Ankara, era înconjurat de ele. Era conducător de doctorate.

Avea o casă de vacanță la munte și-acolo își invita aspirantele la titluri științifice. Îl vizitau și fel de fel de rude îndepărtate, veneau la el să le ajute. Era însă foarte zgârcit. Deși avea bani cu ghiotura, mă purta o zi întregă prin magazinele din Turcia și negocia la sânge, să scadă prețul, pentru orice obiect pe care voia să-l cumpere!... Când obținea ce își dorea devenea deodată volubil, comunicativ. „Am avut multe momente de lașitate în viață, spunea el, dar și unul de mare curaj. În perioada când am deținut funcții înalte în stat i-am ajutat pe consătenii mei din Turcilești. Le-am făcut școala, un pod...dar era cât p'aci s-o încurc”.

Nu știu de ce mă simțeam copleșit de tristețe. În jurul meu se lăsase parcă o pâclă rece. Ca să nu-și dea seama, i-am zâmbit lui Ioan și i-am amintit de vorba poetului: „Chiar și închis în chihlimbar, omul e măcinat de vremuri și aruncat de val pe țărături instabile...”.

ROMÂNIA SE IMPLICĂ ÎN PROCESUL DE PACE DIN ORIENTUL MIJLOCIU

Ioan C. Popa

Înainte de 1972, anul la care se referă documentele reproduse mai jos, România marcă câțiva pași importanți în relațiile cu statele din Orientul Apropiat (Mijlociu), deopotrivă cu lumea arabă și cu Israelul. În primul rând este vorba de refuzul Bucureștilor de a se ralia poziției impuse de URSS aliaților, de a rupe relațiile diplomatice cu Israelul în urma războiului arabo-israelian din 1967. Apoi a urmat o intensificare a contactelor cu statele din această regiune, însoțite de vizite reciproce la nivel înalt.

Întâlnirea Ceaușescu-Sadat de la Cairo, din aprilie 1972, era prima dintr-o serie de contacte româno-arabo-israeliene care aveau să marcheze progrese semnificative în negocierile ce vizau instaurarea păcii în Orientul Mijlociu.

Președintele Mohammed Anwar El-Sadat îi urmează la conducerea statului lui Gamal Abdel Nasser (1956-1970), după ce anterior fusese președinte al Adunării Naționale (1960-1968), iar doi ani vicepreședinte al republicii (1968-1970).

Documentele pe care le publicăm consemnează primele discuții și înțelegeri româno-egiptene la nivelul cel mai înalt, care aveau să ducă la un avânt fără precedent în relațiile dintre cele două state. La timpul respectiv, România își fixase cu destulă claritate direcțiile de politică externă privind zona Orientului Mijlociu, iar sinceritatea discuțiilor a contribuit la o apropiere de durată, cu rezultate pe măsură pentru fiecare dintre părți. Declarațiile finale ale celor doi lideri sunt ilustrative:

Anwar Al Sadat: „Am încredere deplină în dumneavoastră! Avem aceleași principii – suntem pentru neamestec în treburile statelor, nu suntem aliniați după nimeni și dorim să ne construim țara, conform voinței poporului nostru. Avem aceleași păreri în tot ce am discutat”.

Nicolae Ceaușescu: „Trebuie să vă spun cinstit: o politică de dezvoltare a țării pe calea independenței naționale cere mai întâi o puternică unitate internă și o forță politică menită să asigure aceasta. Aceasta presupune o orientare unitară și un program pe baza căruia să poată fi mobilizat întregul popor”.

La foarte scurt după vizita conducătorului român la Cairo a urmat vizita în România a premierului israelian Golda Meir (mai 1972), acțiune cu un larg ecou internațional. Sadat a vizitat România în iunie 1974, octombrie 1977 și februarie 1978. Totodată, trimișii speciali făceau frecvent naveta București-Cairo și Cairo-București. De pildă, în perioada negocierilor de pace, Hosni Mubarak (viitorul șef al statului după atentatul din 1981 împotriva lui Sadat) a efectuat șase vizite la București, trei în calitate de vicepreședinte și alte trei ca trimis special al lui Sadat. O importanță aparte a avut escaleta lui Sadat în România, din toamna anului 1977. Aflat în drum spre Teheran pentru convorbiri cu șahinșahul Iranului, Sadat a ținut

să aibă o întâlnire cu președintele român, despre care regretatul nostru prieten și colaborator Dumitru Chican, unul dintre cei mai valoroși arabiști români de după 1970, își amintea: „Întâlnirea s-a desfășurat într-o zi geroasă de toamnă, la Castelul Peleş din Sinaia. S-a glosat îndeustul pe marginea acestui episod premergător al istoricei vizite a lui Sadat în Israel și a contribuției românești la realizarea, pentru prima oară, a păcii între Israel și un stat arab inamic. Contribuția a fost o realitate indiscutabilă... Discuțiile pe care Anwar El-Sadat și Nicolae Ceaușescu le-au avut la Sinaia ar putea fi sintetizate în aceea că liderul egiptean a dorit să-și alunge cea din urmă umbră de îndoială în ce privește șansele de reușită ale aventurii care avea să aducă arabilor primul acord de pace cu inamicul de până mai ieri și moartea pentru Anwar El-Sadat. Acesta din urmă s-a limitat, în realitate, la reiterarea aproape obsesivă a întrebării:

„Sunt Menachem Begin și israelienii dornici de pace? Este Menachem Begin gata să se întâlnească și să semneze cu mine un tratat de pace între Israel și Egipt?”

Cunoscându-și propriile inițiative pe lângă premierul israelian și reacțiile pozitive ale acestuia la sugestiile care-i fuseseră avansate, Ceaușescu nu putea să dea decât răspunsul așteptat de interlocutorul său:

„Da, Israelul este gata și este dispus să încheie pacea cu egiptenii!” (D. Chican, *România și Orientul Mijlociu în oglinzi paralele*, Proema, 2010, p. 47).

Ce a urmat se cunoaște: la 9 noiembrie 1977, avionul egiptean cu președintele Sadat ateriza în Israel, unde acesta se va adresa Knessetului (Parlamentul israelian) cu mesajul său de pace: *„Să punem capăt războaielor, să ne reconstruim viața pe temeliiile trainice ale dreptății și adevărului!”* În discursul său din Knesset, premierul israelian Begin a spus: *„Toate lucrurile mari se nasc în durere... Aici este vorba de cea mai mare cotitură din istoria Orientului Mijlociu, de posibilitatea semnării unui acord de pace între Israel și Egipt... A venit momentul să ne unim în jurul acestei perspective a păcii”*.

Un an mai târziu (17 septembrie 1978), la Camp David, sub auspiciile președintelui Jimmy Carter, președintele Sadat și premierul Begin semnau „Acordul-Cadru pentru stabilirea păcii în Orientul Mijlociu”, iar la 26 martie 1979 „Tratatul de pace între Egipt și Israel”.

//

NOTĂ

privind convorbirea personală care a avut loc între președintele Consiliului de Stat al R.S. România, Nicolae Ceaușescu, și președintele Republicii Arabe Egipt, Anwar El-Sadat, la data de luni, 3 aprilie 1972, la Cairo

Președintele Sadat: În ce privește prezența Americii și Rusiei aici în zonă și modul cum acestea își urmăresc interesele, cred că sunt la fel.

Vă aduc la cunoștință, domnule președinte Ceaușescu, că astăzi primesc un reprezentant american și altul sovietic. Înainte de a pleca din Egipt, vă voi expune ultima poziție a Americii. Americanii au propus să trimitem un delegat

împuternicit egiptean la ONU, de asemenea, Israelul să trimită un delegat împuternicit la ONU și împreună cu [Joseph John] Sisco să se poarte discuții, însă fără condiții prealabile. Nu iau în seamă ceea ce au propus privind rezolvarea pe etape a conflictului; în prezent, îi interesează și vor să discute numai problema deschiderii Canalului de Suez. Am spus că voi deschide canalul în ziua când Israelul se va retrage de pe teritoriile arabe ocupate.

Cu Sisco am discutat înainte timp de două ore, în mod deschis. Discuțiile s-au axat pe trei puncte:

1. Traversarea de către forțele egiptene a canalului pentru a se instala pe celălalt mal. Aici am cedat, spunând că sunt de acord ca pe celălalt mal al canalului să staționeze împreună forțe egiptene cu cele israeliene, sub supraveghere internațională.

2. Israelul vrea încetarea focului nelimitată. Eu am spus că sunt de acord pentru șase luni, urmând ca apoi să se prelungească dacă misiunea [Gunnar] Jarring obține unele rezultate concrete. Nu pot să fiu de acord cu încetarea nelimitată.

3. Israelul nu vrea să se retragă la granițele dinainte de război. [Primul ministru al Israelului] Golda Meir a afirmat acest lucru ca un principiu de la care trebuie să se plece.

Eu am spus că nu pot ceda nici o bucată din teritoriile noastre. După ce Sisco a plecat în America, mi-a trimis o propunere scrisă în acest sens. Am afirmat că sunt de acord cu propunerea, în proporție de 93%. Departamentul de Stat al SUA a fost atacat puternic de către Israel și, în final, americanii au spus că propunerea nu aparține Departamentului de Stat, ci lui Bergus, reprezentantul special al intereselor americane în Egipt. Din acest moment, mi-am pierdut încrederea în Sisco și l-am considerat mincinos.

La 1 ianuarie 1972, Departamentul de Stat american, prin [Secretarul de Stat William] Rogers, a declarat că va furniza Israelului 130 avioane Phantom și Sky Hok, deși știe că balanța de forțe înclină către Israel. După o săptămână, au anunțat că dau dreptul Israelului de a fabrica arme americane și avionul Phantom.

În ce privește Israelul, reiese că acesta nu vrea o rezolvare. El primește arme, bani și alte ajutoare din partea SUA și nu dorește o rezolvare.

În ce privește Uniunea Sovietică, ne-a ajutat la întărirea forțelor noastre armate, ne-a trimis arme și rachete pentru a apăra teritoriul nostru. Dar eu sunt de acord cu principiul enunțat de președintele Ceaușescu privind neacceptarea amestecului în treburile interne ale altora. În Egipt, există o campanie împotriva Uniunii Sovietice. Eu nu pot să spun deschis poporului aceasta, caut să întăresc moralul forțelor armate și maselor.

Ne aflăm într-o situație grea, complexă.

Președintele Nicolae Ceaușescu: În 1970, m-am întâlnit cu Golda Meir și am discutat două ore și jumătate. Anterior, reprezentanții mei au avut contacte cu cei ai Israelului. Ea mi-a afirmat că dorește o soluție politică, că e gata la concesiile și la obținerea unei înțelegeri acceptabile.

Am mai discutat și cu alți oameni politici și alte forțe progresiste care se pronunță pentru o soluție rapidă.

Apreciez că acum nu există condiții pentru impunerea unei soluții militare. Aceasta poate complica și mai mult situația. SUA și Uniunea Sovietică sunt implicate în zonă și se vor amesteca, vor interveni. Consecințele războiului ar fi incalculabile. SUA nu ar putea accepta înfrângerea Israelului. Uniunea Sovietică ține la prestigiul său și nu vrea să-l piardă.

În ce privește România, noi nu avem interese speciale aici și nici nu vrem să ocupăm o anumită poziție în zonă. Avem un singur interes: să se instaureze pacea pentru ca Egiptul să poată să se dezvolte economic și social. După câte știu, în urma discuțiilor dintre trimișii mei și Nasser se ajunsese la o concluzie.

Calea cea mai simplă ar fi însă ca israelienii să plece liber de pe teritoriile arabe ocupate. Prelungirea stării actuale nu este în favoarea Egiptului, se creează un anumit drept al faptului real, împlinit.

În 1970, când am discutat cu [Golda] Meir, am întrebat-o: aveți pretenții teritoriale? Mi-a răspuns că vor să obțină unele garanții, unele mici rectificări.

Desigur, lucrurile pot evolua într-un fel sau altul. Cred că momentul anilor 1967-1968 era mult mai bun pentru Egipt pentru a rezolva situația. Trebuie de gândit la o acțiune nouă care să miște lucrurile din loc. Înțeleg din punct de vedere sentimental judecata aceasta: „câtă vreme teritoriile sunt ocupate, nu putem să ne așezăm la tratative”. Trebuie găsită calea potrivită pentru a se sta de vorbă. S-ar putea avea în vedere unele discuții confidentiale.

În ce privește R.D. Vietnam, am apreciat când au spus că ei vor să-și rezolve singuri problemele. Deși au afirmat că nu au purtat convorbiri cu americanii, au făcut acest lucru în mod confidențial înainte cu doi ani. Cred că se va ajunge la o reglementare în Vietnam, nu peste mult timp.

Trebuie găsită o soluție, căci altfel, dacă situația se permanentizează, se complică problema, chiar populația arabă din teritoriile ocupate începe să se lege economic.

În legătură cu Canalul de Suez, închiderea lui înseamnă că pierdeți 3-4 dolari pe tona de petrol, ceea ce semnifică sute de mii de dolari, în total. Situația nu poate dura așa mult timp. Se poate un an, doi ani, dar apoi se văd mai bine consecințele negative asupra economiei și nivelului de viață al poporului egiptean.

Un șir de țări arabe se ocupă de interesele lor. Nu este bine ca să dăm termene de șase luni, douăsprezece luni, pentru că în astfel de situații nu se pot da termene; acest fapt nu poate avea o influență bună asupra poziției Egiptului.

Am discutat cu președintele Nixon [la 26 octombrie 1970] și mi-a spus că SUA intenționează și privește favorabil ajungerea la o soluție. Altfel, pierde. Nu din simpatie face acest lucru, ci din interes.

Noi nu vrem să jucăm un rol în această problemă a conflictului; am putea numai ajuta în unele lucruri dacă vom fi solicitați. Mă gândesc acum, de ce nu încercați ceva prin intermediul Franței?

Președintele Sadat: De ce nu vreți să jucați un rol? Meir spune într-un fel, [adjunctul primului ministru Yigal] Alon în altfel, [ministru israelian al Afacerilor externe Abba] Eban, de asemenea, spune altceva. America nu-mi spune exact ce vrea Israelul. În fond, ce vor israelienii, aș dori să știu acest lucru.

Președintele Nicolae Ceaușescu: Am putea să discutăm cu ei, însă insistă pentru tratative directe. Ei nu au încredere în americani. Vor să stea de vorbă oriunde și în orice condiții.

Poziția de neelasticitate nu este cea mai bună. S-ar putea duce unele tratative directe secrete. Nu am studiat „proiectul Hussein“; eram în Algeria, însă se pare că merită să i se acorde atenție. Unele țări arabe au și făcut-o, deși au proclamat public că resping proiectul.

Trebuie să aveți o inițiativă mai concretă, ca în februarie 1971. Pentru aceasta, ar putea fi pregătiți prietenii și opinia publică. RFG și Japonia nu s-au ocupat de înarmare și au dobândit o uriașă forță economică. Trebuie o soluție. S-ar putea obține un mai mare sprijin internațional.

Am întâlnit pe Nahum Goldman (Președintele Consiliului Mondial Evreiesc, n.n.) și am considerat că este rezonabil; a fost de acord cu tot ce am spus. Avea o orientare pentru o soluție politică și un șir de acțiuni în spirit practic pe plan internațional. Sunt de acord că trebuie retrase forțele israeliene din teritoriile arabe ocupate, că trebuie discutat cu conducătorii palestinieni pentru rezolvarea și găsirea unei soluții a populației palestiniene care să aibă condiții normale de viață și dacă se ajunge la o concluzie, **se poate chiar înființa un stat Palestinian, conform intereselor sale naționale.** Trebuie instaurată pacea în zonă pentru a se obține dezvoltarea economică și socială.

În 1967, am discutat cinci ore cu [cancelarul vest-german Willy] Brandt. Spunea că nici un german nu-și poate asuma răspunderea recunoașterii celor două Germanii și tratativele cu Uniunea Sovietică, pentru că aceasta ar însemna recunoașterea realităților inclusiv a granițelor de după război. Am discutat mult. Acum se vede că am avut dreptate. Este recunoscută existența celor două Germanii, s-au încheiat acorduri cu URSS. E drept că există opoziție în RFG, dar opoziția nu poate să spună decât că trebuia să se obțină condiții mai bune în tratatul cu U.R.S.S. Formal, s-ar părea că recunoașterea existenței celor două Germanii ar consacra separarea acestora. Însă **unificarea Germaniei se poate face pe baza unei strânse cooperări și apropieri.**

În 1968, Uniunea Sovietică cu alte câteva state socialiste, după cum știți, au invadat Cehoslovacia. Dată fiind situația de atunci, am considerat că existau intenții de a interveni și în România. Am arătat poporului care este situația și s-a întrunit un mare miting în fața sediului Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Am dat arme poporului și în două zile am reușit să înarmăm 800.000 de oameni. Brejnev mi-a reproșat de câteva ori că, cum am putut eu crede că Uniunea Sovietică ar putea interveni în România. I-am răspuns că am procedat astfel pentru a face față oricărei eventualități a unei amenințări externe imperialiste în general și nu m-am gândit neapărat la Uniunea Sovietică, ci să-mi întăresc capacitatea de

apărare a țării fără să fiu nevoit să apelez la URSS.

În politică, trebuie mult curaj. În situația Egiptului, trebuie găsită o cale care să ducă la rezolvarea problemei conflictului.

În Africa, dacă luăm Angola, consider că în prezent sunt condiții pentru a lichida prin luptă dominația colonialismului portughez. SUA nu ar interveni pentru că își dau seama de prăbușirea dominației colonialiste portugheze și este interesată să câștige o poziție acolo. Se știe că unele state, chiar dau anumite ajutoare pentru unele mișcări de eliberare numai din interesul de a câștiga influență și poziție acolo.

Eu am invitație de a vizita Israelul, însă le-am spus că numai atunci când vor încheia pacea mă voi duce. Însă avem contacte cu reprezentanții săi și putem discuta orice problemă. Dacă noi putem ajuta cu ceva în rezolvarea problemei Orientului Apropiat, suntem gata să o facem.

Desigur, dumneavoastră trebuie să vă gândiți la o soluție și să hotărâți.

Președintele Sadat: Mulțumesc președintelui Ceaușescu pentru analiza realistă făcută asupra situației. Trebuie să luăm o hotărâre în etapa viitoare.

Convorbirea a durat o oră și jumătate.

Redactat: translator Popescu Petre

(ANIC, fond CC al PCR, Secția Relații Externe, dosar nr. 19/1972, ff. 37-43.)

NOTĂ DE CONVORBIRE

La 6 aprilie 1972, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, a avut o întrevedere separată cu Anwar Al Sadat, președintele Republicii Arabe Egipt, președintele Uniunii Socialiste Arabe.

A tradus Sergiu Celac, director a. i. în Ministerul Afacerilor Externe.

Nicolae Ceaușescu: V-aș ruga, de această dată, să purtăm discuția în limba engleză.

Anwar Al Sadat: Bine.

Nicolae Ceaușescu: Am avut chiar acum o scurtă conferință de presă. Desigur, problema centrală a constituit-o situația din Orientul Apropiat.

Anwar Al Sadat: Așa și trebuie; este normal.

Nicolae Ceaușescu: Aș dori să mă mai refer la unele probleme pe care le-am discutat și data trecută, iar în a doua parte să vă informez despre discuția pe care am avut-o ieri cu reprezentanții Organizației pentru Eliberarea Palestinei, cu Arafat și alții doi.

Anwar Al Sadat: Foarte bine.

Nicolae Ceaușescu: Sigur, vom vedea și ce probleme va dori să ridice în plus prietenul meu, domnul președinte.

Eu am mai reflectat asupra problemelor pe care le-am discutat împreună, înțeleg, desigur, mai bine acum preocupările pe care le aveți dv., guvernul și poporul egiptean, pentru soluționarea cât mai grabnică a crizei din Orientul Apropiat. Am explicat și un șir de considerente ale noastre, asupra cărora nu mai

revin. Doresc doar să subliniez încă o dată că, după părerea mea, în condițiile actuale o soluție militară este greu de întrevăzut.

De aceea, consider că **problema unei soluții politice trebuie să constituie în momentul de față o preocupare principală**. Pentru aceasta, după părerea mea, este necesar să se găsească căile pentru ca și alte state care doresc să ajute la rezolvarea războiului să se ocupe și să ajute mai mult în această problemă.

Anwar Al Sadat: Foarte just.

Nicolae Ceaușescu: Este necesar să se acționeze pentru a determina Israelul să adopte o poziție mai rațională și să renunțe la rigiditatea sa de azi.

Anwar Al Sadat: Foarte bine.

Nicolae Ceaușescu: Consider că ar fi necesar să se întreprindă o acțiune mai intensă pentru combaterea oricăror tendințe anexioniste.

Aceasta presupune și o acțiune diplomatică mai intensă din partea altor state. Sigur, pentru aceasta este necesar în primul rând ca Egiptul, celelalte țări arabe interesate să acționeze ele însele și să solicite acest sprijin.

Eu, să vă spun cinstit, am impresia că, în ultimul timp, opinia publică mondială și o serie de forțe internaționale nu sunt sesizate într-un mod suficient de concret de situația din Orientul Apropiat. Aceasta dă, oarecum, posibilitatea Israelului și, îndeosebi, cercurilor reacționare din Israel să manevreze în tot felul. Cinstit vă spun că aceasta se referă și la anumite cercuri reacționare arabe.

Anwar Al Sadat: Foarte just.

Nicolae Ceaușescu: Aceasta ușurează politica țărilor imperialiste, inclusiv a SUA.

Anwar Al Sadat: Just !

Nicolae Ceaușescu: Pornind de la aceste considerente, cred că ar trebui ca dv. să elaborați un program concret de măsuri pentru intensificarea acțiunilor politice și diplomatice în vederea grăbirii unei soluții politice a acestui conflict.

Aceasta ar pune Israelul, alte cercuri reacționare, în situația de a-și dezvălui intențiile și pozițiile, ar ajuta la o mai bună clarificare a forțelor progresiste din țările arabe și, în sfârșit, ar oferi forțelor din țările socialiste, din alte state, mișcării progresiste internaționale, prilejul de a se angaja mai hotărât în sprijinul acestor preocupări.

Anwar Al Sadat: Foarte bine.

Nicolae Ceaușescu: Exemplul Vietnamului este edificator în acest sens. Sigur, dumneavoastră sunteți cei care trebuie să facă aceasta. Eu am dorit să exprim câteva gânduri la care am ajuns reflectând asupra celor discutate.

Anwar Al Sadat: Cu totul de acord !

Nicolae Ceaușescu: După părerea mea, condițiile sunt favorabile pentru a face mai mult și cu rezultate mai bune.

Cum v-am spus și data trecută, noi suntem gata să facem tot ce ne stă în putință.

Anwar Al Sadat: Foarte bine !

Nicolae Ceaușescu: Este clar că Israelul dorește să cunoască concluziile la

care am ajuns. Noi îi vom informa, le vom spune foarte deschis părerea noastră.

Anwar Al Sadat: Foarte bine.

Nicolae Ceaușescu: Oricând puteți conta că vom face totul ce ne stă în putință pentru a vă ajuta în lupta dumneavoastră.

Doresc încă o dată să menționez, în afară de toate acestea, că **posibilitatea unor tratative secrete nu trebuie exclusă, dacă nu acum, cel puțin în perspectivă.**

Anwar Al Sadat: Așa este, foarte bine

Nicolae Ceaușescu: Aceasta este ce am vrut să spun dragului meu prieten, președintele Sadat.

Anwar Al Sadat: Am încredere deplină în dumneavoastră!

Avem aceleași principii – suntem pentru neamestec în treburile statelor, nu suntem aliniați după nimeni și dorim să ne construim țara, conform voinței poporului nostru. Avem aceleași păreri în tot ce am discutat.

Eu, personal, am o mare admirație pentru președintele Ceaușescu și am dorit mult să vă întâlnesc. Am dorit să vă cunosc personal, ca și pe președintele Tito, și să avem o discuție sinceră, deschisă, ca cea de acum.

Doresc să-i spun prietenului meu că **sunt gata să adopt orice hotărâre îndrăzneță. Nu vreau să fiu lider al lumii arabe, nu am ambiții personale în acest sens. Am spus clar că sunt gata să închei un acord de pace și să recunosc Israelul. Nici un conducător arab nu a îndrăznit să facă aceasta de 22 de ani încoace.**

Mai rău este că, după ce am luat aceasta hotărâre în fața lumii arabe și a poporului meu și am obținut aprobarea ei, din partea Israelului nu a venit nici un ecou, cu excepția declarației făcute de Kneset că nu se vor retrage niciodată la frontierele de la 4 iunie. Acest lucru l-au prezentat ca un principiu al politicii lor.

Am spus: nu caut să mă impun, personal, drept conducător în lumea arabă, nu caut să obțin nimic pentru mine. Urmăresc, înainte de toate, binele țării mele.

Dacă Israelul, prin dumneavoastră, ca prieten în care eu am încredere deplină și în care știu că și ei au deplină încredere, ne spune clar ce vrea, este bine.

Nu vreau să ajung în situația în care se află acum regele Hussein. El a avut unele comunicări cu Israelul. A acordat tot ce a vrut Israelul și care este rezultatul? L-au lăsat baltă! Recent, doamna Meir, vorbind în fața unor studenți, a spus niște lucruri care îl vor lichida pe regele Hussein și aceasta după ce a făcut tot ce au vrut ei.

Repet, nu urmăresc nimic pentru mine personal. Dar, dacă pot face ceva pentru țara mea, sunt gata. Nu urmăresc nimic pentru prestigiul meu personal. Sunt gata să iau orice hotărâre.

Sunt de acord cu prietenul meu președintele că o soluție politică este foarte dificilă. Așa cum am spus și ieri, eu sunt pentru pace, pentru că doresc binele țării mele. Dar pacea nu depinde numai de mine. Cealaltă parte trebuie, de asemenea, să ia în considerare cu seriozitate acest lucru. Eu sunt gata să merg pe acest drum, dar trebuie să fie o pace bazată pe dreptate.

Așa cum am declarat în fața întregii lumi arabe, voi recunoaște Israelul și frontierele sale, dar nu și teritoriile arabe noi acaparate în urma invaziei. Acest lucru a fost spus pentru prima dată în ultimii 22 de ani.

Am spus deschis în fața întregii lumi că ei pot folosi golful Akaba. Sunt gata să acord garanții în acest sens, iar dacă garanțiile mele nu sunt suficiente, sunt gata să accept staționarea unor contingente ale O.N.U. la Sharm-el-Sheikh. Am făcut această declarație și nu am retractat-o în nici un fel.

Dacă doresc aceasta – bine ! Dar nimeni nu va fi vreodată de acord să renunțe măcar la un centimetru pătrat de pământ arab. Credeți-mă! Indiferent ce ar spune unii lideri arabi, poporul nu va accepta. Dumneavoastră lucrați cu poporul dv., eu lucrez cu poporul meu. Amândoi știm ce înseamnă puterea poporului.

Așa cum am spus dragului meu prieten, sunt gata să iau orice hotărâre îndrăznească. Condiția este să beneficieze țara. Persoana mea nu contează. Dar nu vreau să ajung ca regele Hussein, care este acum total izolat în lumea arabă.

Nicolae Ceaușescu: Dacă înțeleg bine, prietenul meu Sadat are în vedere, totuși, posibilitatea ca, la un moment dat, să aibă loc întâlniri între reprezentanții Republicii Arabe Egipt și ai Israelului, desigur în condiții care ar urma să fie puse de acord.

Anwar Al Sadat: (încuviințează, dând din cap).

Nicolae Ceaușescu: Sunt de acord că, pentru a întreprinde anumiți pași, trebuie să existe garanții depline. Problema este atât de serioasă, încât graba poate să strice. Puteți avea toată încrederea că, numai dacă ajung la concluzia că sunt toate condițiile, voi spune aceste lucruri.

Anwar Al Sadat: Foarte bine.

Nicolae Ceaușescu: Nici Israelului nu-i voi spune că dv. ați fi de acord înainte de a mă convinge că are intenții serioase. Voi discuta eu și, numai dacă ajung la această concluzie, voi acționa mai departe.

Anwar Al Sadat: Aprob în întregime această abordare.

Nicolae Ceaușescu: În acest context, să știți că îl voi folosi pe reprezentantul meu personal. Va fi, probabil, același care a avut, la timpul respectiv, contacte cu președintele Nasser.

Anwar Al Sadat: Foarte bine. Îl știu.

Nicolae Ceaușescu: Dacă apare ceva, puteți trimite pe oricine la mine. Îl voi primi.

Anwar Al Sadat: Foarte bine. Așa voi face.

Nicolae Ceaușescu: Dacă sunt probleme serioase, în definitiv între Cairo și București nu sunt decât patru ore de zbor, iar cu un avion bun chiar trei.

Aceasta a fost în legătură cu această problemă.

Acum, în legătură cu convorbirea avută cu conducătorii Mișcării de Eliberare a Palestinei. Vreau să vă informez îndeosebi cam ce idei am enunțat eu, desigur, într-o formă sintetică. Sigur, ei au declarat că doresc să ajungă la o soluție în care să se asigure conviețuirea pașnică cu evreii, un fel de stat multinațional.

Eu le-am spus că **îmi este greu să exprim o părere într-o chestiune pe**

care nu o cunosc încă cum trebuie. Am enunțat, însă, părerea că ar trebui să se gândească la găsirea unei forme de organizare mai unitară a populației palestinieni.

Anwar Al Sadat: Foarte bine.

Nicolae Ceaușescu: Am spus că, pentru a ajunge la soluția unui stat multinațional, mai întâi trebuie să ajungă la forme de organizare politică de sine stătătoare. Ar putea chiar să ia în considerare posibilitatea de a se fixa pe un teritoriu, de a constitui un guvern provizoriu palestinian. Aceasta ar fi de natură să pună capăt și frământărilor și ciocnirilor dintre diverse țări arabe. În plus, această cale ar da autoritate acestei populații de aproape trei milioane. Ar putea să primească și recunoaștere pe plan internațional.

Vă spun drept – și acest lucru nu l-am spus lor – că o asemenea soluție este în interesul tuturor țărilor arabe, în interesul unei soluții de perspectivă în Orientul Apropiat.

Pe această bază se va putea vedea dacă vor ajunge la o federație cu evreii, cu un stat arab sau mai multe state arabe. Dar aceasta ține de o etapă ulterioară.

Anwar Al Sadat: Adevărat.

Nicolae Ceaușescu: Este greu de spus acum care va fi soluția, dar în acest fel și-ar putea asigura un sprijin mai puternic pentru organizarea lor economică și socială, inclusiv pe plan financiar.

Sigur, problema trebuie hotărâtă în primul rând de ei, de dumneavoastră, care aveți strânse legături cu ei și cunoașteți mai bine problemele, dar cred că aceasta ar fi orientarea de perspectivă.

Anwar Al Sadat: Între noi doi, prietene drag, s-a creat deja o ...(neclar) palestiniană. Chiar regele Hussein a recunoscut acest lucru în planul său. În ceea ce privește linia de urmat, necesitatea unității și sublinierea că soluția trebuie să fie găsită de către palestinieni – sunt în întregime de acord cu dumneavoastră.

Nicolae Ceaușescu: Vă mulțumesc.

Acum l-aș ruga pe dragul meu prieten să mai pot aborda o problemă.

Este legată, dacă vreți, de necesitatea dezvoltării unei forțe politice interne puternice. Nu avem timp pentru a discuta pe larg acest aspect. Dar pentru realizarea unor progrese mai rapide este nevoie de o organizare puternică, de o forță politică capabilă să asigure orientarea și îndrumarea eforturilor întregului popor.

Din experiența noastră proprie, datorită existenței unei asemenea forțe politice bine organizată, am putut uni întregul popor pentru realizarea programului nostru.

Eu apreciez mult eforturile prietenului meu drag, președintele Sadat, pentru dezvoltarea Egiptului. De aceea, vă doresc sincer să aveți acea forță care să asigure înfăptuirea programului dumneavoastră, a scopurilor pe care vi le-ați propus, ceea ce ar fi deosebit de important pentru poporul egiptean.

Desigur, nu avem acum timp ca să vă povestesc despre activitatea noastră politică. Dacă credeți că este necesar, asemenea discuții putem avea fie cu prilejul

vizitei dumneavoastră în România, fie prin reprezentanții pe care veți considera că este bine să-i trimiteți la noi.

Trebuie să vă spun cinstit: **o politică de dezvoltare a țării pe calea independenței naționale cere mai întâi o puternică unitate internă și o forță politică menită să asigure aceasta. Aceasta presupune o orientare unitară și un program pe baza căruia să poată fi mobilizat întregul popor.**

Am vrut doar să enunț această problemă, pornind de la considerente dictate de prietenia și stima pe care le port dragului meu prieten, președintele, și de prietenia față de poporul egiptean.

Anwar Al Sadat: Sunt de acord cu prietenul meu, sută la sută.

Voi trimite în România o delegație a Uniunii Socialiste.

Trebuie să spun, dragă prietene, foarte deschis, că am aici activități ale aripii de dreapta, dar chiar și a celei de stânga, conduse de elemente, de anumiți oameni ... Aceasta, în ciuda faptului că suntem în lagărul antiimperialist, anticolonialist și că suntem și noi de stânga. Totuși, sunt oameni care lucrează împotriva regimului. Dumneavoastră știți bine aceste lucruri.

Aș dori mult să știu precis, pentru organizația mea – așa cum a spus prietenul meu – care este experiența dv. în organizarea comunicațiilor dintre conducere și bază, precum și între bază și conducere, vice-versa.

Nicolae Ceaușescu: Când vine delegația, îi vom spune și vom arăta totul; nu vom avea secrete. Când ne vom întâlni noi, vom avea prilejul să discutăm mai larg, voi expune experiența noastră, a mea, în desfășurarea acestei activități.

Aveți nevoie să țineți în mână muncitorii, țărani, intelectualitatea, armata. Partidul, organizația politică care vă trebuie va juca rolul de a ține în mână toate aceste ramuri și sectoare.

Anwar Al Sadat: Greutatea mare derivă din prezența celor două puteri în Egipt, prezență care este foarte puternică și îmbracă diferite forme. În condițiile noastre specifice, aceasta ne creează dificultăți foarte mari. De aceea, problema unității este pentru noi deosebit de importantă.

Trebuie să vă spun că, în vechiul Comitet Central, cei mai eficienți erau sovieticii. Acum avem în Comitetul Central sută la sută egipteni.

Iată de ce, pentru noi, experiența dumneavoastră este cât se poate de importantă.

(ANIC, Fond CC al PCR, Secția Relații Externe, dosar 19/1972, ff. 45-4

MOZAIC CULTURAL

ROMÂNII DIN UCRAINA – „SPERANȚE ȘI DEZAMĂGIRI” (II)

Luiza Popa

Așa cum am promis în numărul anterior al revistei *Periscop* în care am evocat pe larg numărul special al publicației *Mesager bucovinean* dedicat marcării a 80 de ani de la masacrele și deportările staliniste din nordul Bucovinei, revenim cu prezentarea celor patru numere din 2024 ale aceleiași prestigioase reviste consacrate bucovinenilor de pretutindeni.

În amplul editorial care deschide **numărul 1** al revistei, intitulat „Comunitatea istorică românească din Ucraina: opt decenii de rezistență sub dublă identitate”, redactorul șef Ștefan Hostiuc subliniază: „Comunitatea românească a apărut în Ucraina sovietică în anii tulburi ai celui de-Al Doilea Război Mondial”, atunci când „locuitorii de margine ai spațiului de limbă română, bucovinenii, basarabenii și maramureșenii, care împreună alcătuiesc acum această comunitate, sunt rupți, fiecare în felul său, de la sânul națiunii-mame și obligați să-și ducă viața sub alte stăpâniri. Numai că sub stăpânirea bolșevică viața lor va fi mult mai dură și mult mai înțesată de sacrificii”.

Sintetizând aceste sacrificii, autorul consemnează: „Deșărați, românii trăiesc din plin experiența jafului prin care cuceritorii au înțeles să le câștige inimile. Dar pe lângă toate celelalte bunuri, de care sunt jecmăniți și frații ucraineni, românii li se mai confiscă și un bun de care aceștia nu au fost privați: cultura ca instituție. Noua stăpânire le-ar fi confiscat românii și datinile, și tradițiile, și limba, dar acest lucru nu le-a fost cu putință, căci datinile, tradițiile și limba stau la temelia existenței unui popor și nu pot fi dărâmate într-o clipită”.

Cum a procedat regimul bolșevic pentru anihilarea identității comunităților de români intrați sub stăpânirea sa? Autorul explică: „Cotropitorii au ales o cale mai comodă – suprimarea denumirii adevărate a identității și înlocuirea ei cu o denumire falsă. Astfel, în toate teritoriile basarabene, indiferent din ce republică sovietică aceștia făceau parte (moldovenească sau ucraineană), niciun cetățean sovietic nu avea dreptul să se identifice „român”, niciun oficiu de stare civilă nu putea să treacă în certificatul de naștere (fie chiar transcris după certificatele românești) naționalitatea „român”, nicio secție de miliție nu îndrăznea să elibereze vreun buletin de identitate (pașaport intern în terminologia sovietică) în care românul să fie identificat „român” ca naționalitate. Astfel, în toată regiunea Odesa, din care face parte sudul Basarabiei, cât și în raioanele basarabene (Hotin și Noua

Suliță) ale regiunii Cernăuți, nici chiar la ora aceasta *oficial* nu există români decât cu unele mici excepții care, în fond, doar confirmă regula. Iar regula stalinistă e că moldovenii nu au fost niciodată români”.

Desigur, operațiunea de ștergere a identității românești a populației majoritare din teritoriile ocupate de bolșevici nu s-a limitat doar la interzicerea noțiunii de „român”, ci a cuprins o paletă largă de acte samavolnice, de la înlocuirea denumirii localităților la demolarea/dărâmare a unor statui și monumente ce atestau convingător obârșia acestor locuri. Un exemplu trist, semnalat chiar în acest număr 1/2024 al *Mesagerului bucovinean*, este prezentat de Dragoș Olaru sub titlul „Pe urmele primei statui a lui Mihai Eminescu la Cernăuți”. Autorul evocă în cuvinte emoționante istoria bustului poetului național Mihai Eminescu, dezvelit la 7 decembrie 1930 în parcul „Arboroasa” din capitala Bucovinei. Cu acel prilej, în fața unei prezențe impresionante, unul dintre participanți, profesorul Vasile Gherasim, a rostit următoarele cuvinte: „Am așezat acest monument aici pentru că, fiind văzut din toate părțile, să fie un continuu stimulent la mai mult idealism în gânduri, la mai multă dezinteresare în acțiuni și la mai multă sinceritate în vorbe... Iar tu, geniu neîntrecut, Luceafăr al cugetării românești, căpătând chip de bronz – să rămâi până la plinirea vremurilor, între noi!... Din Nirvana te-am coborât aici între noi, pentru ca din vârtoarea vieții noastre, adesea tulburi, la tine să putem veni pentru a ne pleca genunchii în fața ta”.

Timp de aproape un deceniu, la bustul lui Eminescu din parcul „Arboroasa” erau adevărate pelerinaje ale tinerilor români bucovineni, care veneau aici să facă fotografii și să se plece cu evlavie în fața poetului național. Din păcate, bustul lui Eminescu, a cărui adolescență a fost strâns legată de Cernăuți, a fost distrus de trupele invadatoare sovietice în iunie 1940. Așa cum s-a întâmplat cu toate monumentele simbolice românești din spațiile ocupate de regimul bolșevic.

Ca o mica reparație simbolică, pe clădirea fostului Liceu „Aron Pumnul”, unde a studiat Eminescu, în acest an a fost înlocuită plăcuța cu efigia în bronz a poetului, iar explicația am primit-o de la domnul avocat doctor Eugen Pătraș, autorul acestei inițiative: „Au fost trei motive pentru a interveni cu corecturi: 1) anii în care a învățat Eminescu la Cernăuți au fost 1860-1866, și nu 1860-1863; 2) Eminescu nu este reprezentant al „popoarelor român și moldovenesc” (după cum era scris), ci al literaturii române; 3) textul de pe plăcuță nu era scris și în limba română. Primăria din Cernăuți ne-a aprobat toate modificările”.

Numărul 2 al *Mesagerului bucovinean* din 2024 este dedicat mediului asociativ din Ucraina, o evocare a realizărilor, cu plusuri și minusuri, a organizării comunității istorice românești din Ucraina în cei 35 de ani de la debut. Din editorialul care deschide revista aflăm că prima organizație non-guvernamentală românească din Ucraina a luat ființă la Cernăuți, la 28 mai 1989, intitulată

Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” pentru ca astăzi, în cele trei regiuni cu populație românească – Cernăuți, Odesa și Transcarpatia – să ființeze peste patruzeci de organizații românești.

Titlurile articolelor din acest număr sunt revelatoare pentru evoluțiile înregistrate în cele trei decenii și jumătate care au trecut. Menționăm câteva dintre ele: „Ne-am opus și ne opunem valurilor înstrăinării de neam” (Vasile Băcu, Nicolae Șapcă); „Centrul Bucovinean de artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești Cernăuți – 20 de ani de activitate” (Iurie Levcic); „Consiliul Național al Românilor din Ucraina – între dorință și putință” (Eugen Pătraș); „Asociația Cadrelor Didactice de Etnie Română din regiunea Cernăuți” (Mariana Belciuc); „Preluând firele de la Doamnele Române de odinioară, continuăm să țesem istoria neamului” (Maria Toacă-Andrieș); „Centrul de Cercetări Istorice și Culturale din Cernăuți” (Petru Grior); „*Glasyul Bucovinei* – cea mai tânără societate românească din regiunea Cernăuți” (Tatiana Golciuc).

Cum era firesc, pe parcurs a apărut ideea unirii asociațiilor civice în structuri colective, precum și a înființării unei structuri de coordonare: așa a luat ființă, la 22 februarie 2020, Consiliul Național al Românilor din Ucraina (CNRU), cu rol de apărător fidel al drepturilor și intereselor naționale ale comunității românești.

Pentru românii din Ucraina, chestiunea cea mai arzătoare rămâne cea legată de funcționarea școlii și a educației în limba română, capitol cărui *Mesagerul bucovinean* îi consacră în întregime **numărul 3** din 2024. Titlul de pe copertă („Românii din Ucraina și școala în limba maternă: între patosul apoteotic al clasei politice și cântecul de lebadă al educației în limba română”) trimite din start un semnal despre situația contradictorie în care se află învățământul ucrainean în limba română. Pe de o parte, așa cum subliniază editorialistul Ștefan Hostiuc, „spinoasa problemă a limbii române în Ucraina s-a rezolvat pozitiv în cele din urmă”, în sensul că legislația ucraineană a renunțat, sub imbold politic, la glotonimul *limbă moldovenească*, fiind adoptată pretutindeni denumirea *limba română*. Dar revenirea la numele adevărat, avertizează același autor, nu e îndestulătoare pentru ca limba română să fie din nou stăpână în școli, așa cum fusese în primii ani de după 1990.

Ideea este fundamentată cu detalii concludente de Eugen Pătraș, istoric, avocat și publicist, în articolul „Până când și până unde?”, care amintește că în pofida legislației pline de speranțe privind drepturile minorităților, adoptată de Rada Supremă a Ucrainei în 1991 și 1992, „realitățile ulterioare au demonstrat cu totul altceva”. Mai precis, cifrele în regiunea Cernăuți arată astfel: în anul de învățământ 1992/1993 funcționau 91 de școli cu predare în limba română; în 2001/2002, numărul acestora a scăzut la 83, în 2015/2016 la 63, iar în 2024/2025 numărul lor a ajuns la 60. În sudul Basarabiei, situația este și mai îngrijorătoare: din 21 de școli cu predare în limba română, moștenite de la URSS în 1991, astăzi a mai rămas doar una singură (la Borisăuca), în timp ce alte 13 au devenit bilingve. De notat că într-un manual de istorie a Ucrainei, tipărit la Lvov în 2003,

bilingvismul promovat de administrația poloneză în perioada interbelică este înfierat energetic, pe motiv că acesta a avut consecințe „catastrofale pentru școala ucraineană”. Iată însă că același bilingvism, de această dată ucraineano-român, este considerat benefic!

Evoluțiile înregistrate în ultimii ani și, mai ales, o serie de măsuri proiectate în toamna anului curent, semnaleză ceea ce *Mesagerul bucovinean* numește *pericolul lichidării instituției școlii naționale*.

Astfel, un proiect de lege depus în Rada Supremă propune eliminarea limbilor rusă și moldovenească din lista limbilor minoritare protejate, conform Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare. În locul lor, autoritățile ucrainene vor adăuga limba cehă și vor înlocui termenul de „limbă evreiască” cu „ebraică”. Inițiativa, anunțată de reprezentantul guvernului în Parlament, Taras Melnîciuk, urmărește „adaptarea traducerii oficiale a Cartei la realitățile actuale” și o actualizare a limbilor care beneficiază de protecție în Ucraina. Noua listă va include limbile: belarusă, bulgară, găgăuză, tătară crimeeană, greacă modernă, germană, poloneză, română, slovacă, maghiară, cehă și ebraică. Decizia reconfirmă statutul limbii române ca limbă oficială a minorității române din Ucraina, după ce, în octombrie 2023, autoritățile de la Kiev au renunțat oficial la denumirea de „limbă moldovenească”.

În același timp, o măsură administrativă anunțată de autoritățile ucrainene a stârnit îngrijorare și revoltă în rândul comunității românești. Mai multe licee cu predare în limba română din regiunea Cernăuți vor fi închise începând cu 1 septembrie 2027, ca urmare a reorganizării sistemului de învățământ. Din cele 20 de licee românești existente, vor rămâne doar patru, situate în Cernăuți, Hliboca, Ostrița și Herța, în timp ce liceele mixte vor fi limitate la nouă.

Reprezentanții comunității românești atrag atenția că reforma riscă să reducă accesul elevilor la educația în limba maternă și să afecteze păstrarea limbii române în regiune. Decizia Consiliului Regional Cernăuți de închidere a numeroase licee românești are loc în pofida opoziției comunității de români. „Aici este o încălcare a Constituției Ucrainei și drepturilor omului, care garantează tuturor cetățenilor învățarea în limba maternă”, a afirmat Neculai Costăș, profesor de limbă și literatură română la o școală gimnazială din Cernăuți.

Noul act normativ va determina închiderea unor licee din sate istorice românești precum Mahala, Tărășeni, Noua Suliță, Hliboca, Crasna, Pătrăuți, Storojineț sau Mămăliga. De asemenea, nu va exista niciun liceu cu predare în limba română în satele de pe Valea Siretului.

Noile măsuri anunțate de autoritățile ucrainene au generat reacții, unele contradictorii, și în rândul liderilor politici români. Pe de altă parte, Minu Pavalachi, inspectorul general școlar din Herța, fostă provincie istorică moldovenească, susține că motivele reorganizării sunt determinate de problema demografică, „una critică în toată Ucraina, nu doar în comunitățile românești”: Practic, ceea ce se cheamă acum „licee” sunt de fapt niște școli cu predare pentru clasele 1-11, așa cum prevedea sistemul sovietic. „Noua lege a educației din

Ucraina stabilește un sistem similar celui european, cu învățământ primar (clasele 1-4), gimnazial (5-9) și liceal (10-12), dar stabilește și faptul că viitoarele licee vor trebui să aibă cel puțin 96 de elevi. Ori în foarte multe localități românești din regiunea Cernăuți nu mai există atât de mulți copii. Cum la fel se întâmplă și în multe alte localități ucrainene”.

Problema, foarte sensibilă și delicată, stârnește în continuare îngrijorare, după cum reconfirmă într-un volum publicat recent la Cernăuți editorialistul Ștefan Hostiuc: „Împărțită în trei regiuni de frontieră – Cernăuți, Odesa și Transcarpatia – comunitatea românească încearcă să reziste sub dublă identitate tăvălugului nestăvilat al deznaționalizării. Școala cu predare în limba română, care este chezașia păstrării identității naționale a comunității, se află în pericol de a-și pierde statutul de instituție. Or, noile legi ucrainene fac referire mai degrabă la menținerea de clase cu predare în limba română, decât la menținerea de școli cu educație în această limbă” (*Românii din Ucraina: teme, probleme, dileme*, Cernăuți, Editura Druk Art, 2024, p.5).

Mai notăm că **numărul 4** al *Mesagerului bucovinean* din 2024 este dedicat evocării caracterului multicultural al Bucovinei, iar ca exemplu edificator este prezentată pe larg personalitatea lui Isidor Vorobchievici, compozitor și scriitor (născut dintr-o căsătorie mixtă: tată ucrainean și mamă româncă), care a avut contribuții majore la promovarea valorilor culturale comune.

În încheiere, cităm concluzia lui Ștefan Hostiuc din finalul editorialului primului număr al *Mesagerului bucovinean* amintit la începutul acestui articol: „Opt decenii, din care cinci sub sovietici și trei sub sceptrul Ucrainei suverane, sunt cât o viață de om, dar pentru o comunitate etnică n-ar trebui să fie un capăt de viață. Dacă a reușit să supraviețuiască regimului comunist și să reziste încercărilor din perioada post-comunistă, comunitatea românească va reuși să înfrunte și greutățile viitorului. Iar șansele ei vor fi cu atât mai mari cu cât mai viguroasă va fi societatea civilă, obligată să o apere de toate relele ce-i ies în cale. Capacitatea de erodare a identității ei, prin legi sau prin alte mijloace aflate în arsenalul celor care o vor cât mai curând asimilată, va fi cu atât mai scăzută cu cât mai scurtă va fi perioada de aderare a statului ucrainean la Uniunea Europeană. Dacă va reuși să-și păstreze, până la actul aderării, instituția școlii cu limba maternă de predare, comunitatea românească din Ucraina are șanse să-și păstreze identitatea. În caz contrar, la data intrării Ucrainei în Uniunea Europeană, ea riscă să se prezinte ca o minoritate exotică. Or, nu puțini dintre „binevoitorii” ei de astăzi tocmai astfel și-ar dori să o vadă.”

O MANIFESTARE CULTURALĂ DE EXCEPȚIE LA RM. VÂLCEA

Col. (r) Grigore Predișor

8 octombrie 2025. Sala de conferințe a Bibliotecii Județene „Antim Ivireanul” din Rm. Vâlcea a găzduit un eveniment important în lumea cărții și a iubitorilor ei.

În organizarea Consiliului județean Vâlcea, a Bibliotecii „Antim Ivireanul” și a Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din SIE a avut loc o manifestare culturală ce se înscrie pe linia ciclului de conferințe deja tradiționale la Rm.Vâlcea, privind cultura de securitate. A fost un eveniment plin de semnificații, întâlnire între reprezentanți ai Asociației Rezerviștilor din SIE și personalități de seamă ale vieții publice și culturale vâlcene (profesori, istorici, juriști, ziariști, rezerviști din sistemul de siguranță națională). O culoare de prosepțime a fost dată de prezența unui număr important de elevi de la Colegiul Național „Mircea cel Bătrân” (clasa a XII-a, filologie).

Sala de conferințe s-a dovedit practic neîncăpătoare pentru numerosul public avid de informații despre munca serviciilor secrete, avid de adevăr.

Presa și televiziunea locale au fost prezente prin reprezentanți de frunte, folosind acest prilej pentru a prezenta emisiuni în direct.

Au fost prezenți în fața vâlcenilor domnul general (rtg) Valeriu Rușeț, președinte al ACMRR din SIE și domnul general (rtg) Ioan C. Popa, sociolog, redactor șef al revistei „Periscop”, alături fiindu-le subsemnatul și domnul Adrian

Buşu, preşedintele Autorităţii Teritoriale de Ordine Publică Vâlcea, numit de presa vâlceană „analistul nr.1 al judeţului în domeniul geopoliticii”.

Tema discuţiei: Rolul serviciilor de informaţii sovietice în deportările din Basarabia şi Bucovina, fiind prezentată o analiză bine argumentată în contextul evoluţiilor din regiune.

Cuvântul de deschidere a manifestării a fost rostit de doamna Alina Nicola, doctor în biblioteconomie, director al Bibliotecii „Antim Ivireanul”.

Cei doi reprezentanţi ai Asociaţiei au făcut expuneri extrem de interesante, domnul general Popa prezentând, totodată, două din cărţile sale care abordează chestiuni privitoare la românii din răsărit, cât şi ultimele numere ale revistei „Periscop” care apare sub egida ACMRR din SIE. S-au făcut trimiteri la vechimea profesiei de culegere de informaţii, esenţială pentru funcţionarea şi existenţa oricărui stat. De asemenea, s-a reliefat faptul că istoria serviciilor de informaţii, folosită cu discernământ şi spirit analitic bazat pe date temeinic verificate, poate face lumină asupra unor evenimente majore din istoria naţională şi poate servi ca pildă pentru actualii apărători din umbră ai valorilor supreme ale societăţii democratice.

Informaţiile, fie de natură militară, economică, din domeniul cercetării ştiinţifice, de fapt din orice domeniu al activităţii umane, au prezentat interes şi relevanţă. Mai târziu, în perioada celor două războaie mondiale, serviciile secrete au avut o importanţă covârşitoare în derularea evenimentelor.

În cadrul dezbatelor, s-a scos în evidenţă că avem nevoie de o cultură de securitate solidă, că serviciile secrete sunt necesare şi indispensabile unui stat modern şi, în esenţă, faptul că pe frontul secret, dincolo de orice prietenie, prevalează interesul naţional.

Mulţi dintre participanţii la această întâlnire specială au evidenţiat faptul că a fost un eveniment unic, excepţional în urbea târgului voievodal al Râmnicului, ce a adus în atenţia publicului avizat un capitol de istorie naţională, îndemnând la reflecţie. Citez, spre exemplificare, câteva reacţii culese „la cald” după manifestare:

„Astăzi am avut ocazia să particip la o întâlnire deosebită cu reprezentanţi ai cadrelor militare în rezervă şi în retragere din Serviciul de Informaţii Externe şi ai mediului civic şi analitic din Rm. Vâlcea. Tema discuţiei a permis o analiză necesară, bine documentată şi extrem de actuală, în contextul evoluţiilor geopolitice din regiune. Mulţumiri pentru iniţiativă, organizare şi pentru contribuţia activă la păstrarea memoriei istorice şi promovarea valorilor naţionale. Respect pentru toţi cei care au servit România cu demnitate şi discreţie!” (Irina Maria Argeşanu, avocat, consilier judeţean).

„Evenimentul a fost la superlativ! Din toată inima vă urez succes, dvs. şi colegilor dvs., în tot ce faceţi!. Respect şi admiraţie!” (Felicia Predescu, director al unei instituţii publice, Rm. Vâlcea).

„Sunt tare încântată de tot ce am văzut și am auzit la această manifestare. Eram dornică să audiez personalități cu o înaltă cultură, dar și foarte bine informate. Sincer, sincer, mulțumesc din tot sufletul” (Pușa Rostogol, învățătoare).

„Vreau să vă spun că, din punctul meu de vedere, a fost o întâlnire reușită la Biblioteca județeană. Specialiști în domeniu au expus opinii pertinente asupra unor aspecte de maximă relevanță pentru situația actuală... Fiecare a avut ocazia de a-și expune opiniile. De asemenea, vreau să remarc faptul că sala a fost plină. Și plină nu doar cantitativ, dar mai ales calitativ, în sală și în prezidiu aflându-se mulți oameni cu o vastă expertiză în domeniile în care au activat sau activează. Vă doresc multă sănătate și putere pentru a organiza și în viitor asemenea evenimente reușite!” (Valentin Mateescu, Gazeta Vâlceană).

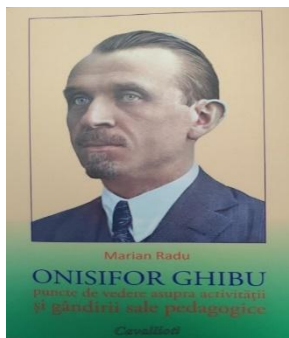
„Felicitări! Mă bucur că vă găsiți puterea și motivarea să faceți asemenea acțiuni care, sigur, vor rămâne întipărite în memoria celor mai tineri care au avut privilegiul de a învăța de la oameni care și-au dedicat viața patriei și siguranței naționale! Să vă țină Dumnezeu sănătoși!” (Vasile Andrei Ștefan, patronul Complexului turistic „Casa Românească” din Călimănești-Căciulata, vicepreședinte al Asociației patronatelor române din județul Vâlcea).

EVOCARA UNUI MARE CĂRTURAR PATRIOT: ONISIFOR GHIBU

Dr. Ist. Ion Constantin

Volumul intitulat *ONISIFOR GHIBU puncte de vedere asupra activității și gândirii sale pedagogice* (463 pagini, 2025), îl are ca autor pe colegul și prietenul nostru Dr. Marian Radu. Această lucrare a fost prima teză de doctorat (1978) având ca temă opera pedagogică a lui Onisifor Ghibu (1883-1972), un Mare Cărturar ardelean ce a avut contribuții remarcabile în istoria Reîntregirii României, în domeniile pedagogiei, jurnalismului, istoriei Bisericii Ortodoxe, memorialisticii, administrării învățământului și multe altele.

Destinul și personalitatea profesorului Onisifor Ghibu sunt conjugate și integral întrupate în ideea de românism, idee care, în accepția cărturarului ardelean, se identifică cu zbuciumata, tragică și glorioasă istorie a întregului neam românesc. El a fost, poate, exemplul cel mai ilustru al cărturarului ardelean care nu și-a cruțat niciun efort, ba chiar și-a riscat viața pentru ca românii basarabeni să fie dezrobiți de împovărașoarea stăpânire rusească, iar Basarabia să revină, așa cum era normal, la matca românească din care fusese smulsă brutal în 1812.

Ardelean refugiat în Basarabia în 1917, Onisifor Ghibu s-a încadrat în lupta destinată trezirii conștiinței naționale, adormite, a populației băștinașe, majoritare, moldovenești, contribuind la opera de naționalizare a învățământului și la introducerea alfabetului latin în școală și administrație. În această direcție, el a acționat în strânsă unire cu patrioții basarabeni Pantelimon Halippa, Ioan Pelivan Vasile Stroescu, Vladimir și Dimitrie Bogos, Grigore Cazacliu, N.N. Alexandri, Simeon Murafa, Elena Alistar și mulți alții. A desfășurat o bogată activitate în domenii esențiale ale vieții sociale basarabene, precum: renașterea activității politice pe baza realităților concrete din Basarabia, organizarea pe baze naționale a educației și instrucției, editarea de publicații de largă informație sau de strictă specialitate, promovarea culturii românești și a personalităților ei autentice, reorientarea vieții spirituale a obștilor sătești, încurajarea afirmării elementului românesc în domeniul industriei și afacerilor etc.

Lui Onisifor Ghibu îi datorăm editarea primei publicații românești specializate pentru problemele de pedagogie, psihologie, didactică și metodică din Basarabia. Revista pedagogică „Școala Moldovenească”, apărută la începutul lui iunie 1917, a fost de fapt singura publicație de profil care apărea în spațiul spiritual românesc în acea perioadă și care își propunea să dea învățătorilor „îndrumările trebuincioase în nouăle și fericitele împrejurări de viață, aduse de revoluția rusească”, să sprijine „ideile cele nouă de cultură democratică și națională”. El s-a implicat profund în demersurile întreprinse de confrății săi basarabeni la nivelul

vieții publice, pentru redășteptarea națională a românilor din această parte a Moldovei.

Prefața cărții este semnată de Ambasador Prof. Univ. Dr. Dumitru Preda („Gânduri răzlețe la o aniversare”) și o altă Prefață semnată de Dr. Ion Constantin („Onisifor Ghibu - Un revoluționar ardelean basarabean”), iar Nota asupra ediției și Postfața sunt semnate de Dr. Corneliu Beldiman, cercetător emerit la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului din cadrul Academiei Române. Este prima încercare de analiză globală a principalului domeniu de activitate a pedagogului ardelean Onisifor Ghibu, și anume, domeniul educației. „De la primul contact cu opera lui Onisifor Ghibu – arată autorul în ARGUMENT – am fost impresionat de consecvența și tenacitatea cu care el a urmărit transpunerea în practică a ideilor și concepției sale într-o epocă în care indiferența și inerția, politicianismul și egoismul erau în măsură să descurajeze orice inițiativă generoasă. Gândirea pedagogică a lui Onisifor Ghibu se supune cu greu canoanelor clasice, atât din punctul de vedere al încercărilor de înglobare într-o orientare sau alta, cât și din punctul de vedere al încercărilor constituirii ei, căci, înainte de toate, el concepea pedagogia ca pe o posibilitate concretă, directă și eficientă de rezolvare și optimizare a numeroaselor și dificilelor probleme sociale... Onisifor Ghibu nu poate să nu surprindă la început, pentru ca apoi să impresioneze și să obțină adeziunea, prin dăruirea și tenacitatea cu care a acționat pentru realizarea unor idealuri care urmăreau să zdruncine din temelii concepții pedagogice, psihologice, didactice, dar și politice, economice, sociologice sau religioase”.

După Marea Unire a românilor din anul 1918, Onisifor Ghibu a fost numit secretar general al Resortului Instrucției Publice al Consiliului Dirigent al Transilvaniei și deputat în Marele Sfat Național al Transilvaniei, desfășurând o rodnică activitate pentru organizarea învățământului de toate gradele din această provincie românească. În 1919, el a preluat Universitatea din Cluj, pe care a transformat-o în „Universitatea Românească a Daciei Superioare”, o instituție nouă organizată în conformitate cu cerințele de educație superioară ale populației românești majoritare din Transilvania. Odată cu preluarea Universității, din inițiativa lui Onisifor Ghibu au fost preluate la Cluj Teatrul, Opera Națională și Conservatorul. De asemenea, se înființează Politehnica din Timișoara. Ca recunoaștere a meritelor deosebite în viața școlii românești, dar și în viața culturală în general, Onisifor Ghibu este ales, în 1919, membru corespondent al Academiei Române, iar în 1922 este ales președinte al Secției Școlare a „Astreii”.

Pedagog-militant și unul din fondatorii istoriei pedagogiei românești, Onisifor Ghibu a publicat studii originale privind istoria literaturii didactice și cercetări referitoare la istoria învățământului românesc din Transilvania în primele decenii ale secolului al XX-lea. În opera sa, el argumentează necesitatea organizării învățământului în spirit național, bazat pe principii moderne. A redactat și lucrări memorialistice cu caracter istoric, în care a oferit o frescă a vieții culturale și politice din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Ca membru în comitetul de redacție ale unor publicații importante, cum au fost „Societatea de Mâine” din Cluj (în perioada 1924-1926), ca director fondator al ziarelor „România Nouă” și „Cuvântul Moldovenesc” (în perioada 1926-1927) sau ca fondator și vicepreședinte pentru Transilvania al Ligii Antirevizioniste, el publică numeroase articole cu caracter cultural, de istorie, politică națională sau religioasă, contribuind la menținerea trează a conștiinței opiniei publice asupra pericolului pe care-l reprezenta revizionismul pentru integritatea tânărului stat unitar român.

Personalitate proeminentă a vieții publice și științifice românești, Onisifor Ghibu este chemat să îndeplinească diferite însărcinări în probleme școlare, culturale sau ale naționalităților conlocuitoare. Nicolae Iorga, prim-ministru pe atunci, îl numește, în 1931, președinte al Comisiunii pentru Studiul Problemei „Statusului Romano-Catolic Ardelean”. Bine documentat în problemele spinoase ale politicii religioase, Ghibu va fi delegat să reprezinte interesele Statului Român pe lângă Vatican în aceeași problemă a Statusului Romano-Catolic Ardelean. Conștient de urmările nefaste ale disensiunilor confesionale dintre românii transilvăneni care, de-a lungul a mai bine de două sute de ani, nu făcuseră decât să slăbească forța de apărare a națiunii, Onisifor Ghibu a desfășurat o vastă activitate în direcția stingerii acestor conflicte și pentru o unire religioasă a tuturor românilor. Avertismentele repetate formulate de Onisifor Ghibu în articole sau cu ocazia diferitelor conferințe, alături de cele ale altor cercuri progresiste și personalități ale vieții culturale și științifice românești s-au dovedit întemeiate. Forțele revizioniste maghiare, sprijinite de Germania nazistă și Italia fascistă, impun, în toamna anului 1940, odiosul Dictat de la Viena, prin care se răpea samavolnic partea de nord a Transilvaniei.

Se formează atunci „Comitetul pentru Afirmarea Vrerilor Ardealului”, în care Onisifor Ghibu îndeplinea funcția de vicepreședinte. Comitetul își propunea să organizeze rezistența populației ardeleni împotriva acestui dictat, precum și numeroase adunări și manifestări publice, în care era dezaprobată ferm intervenția brutală a forțelor din afara țării pentru a impune un act ce îndurerase întregul popor român.

Odată cu retragerea Universității din Cluj din teritoriul cedat Ungariei horthyste, Onisifor Ghibu se reîntoarce în Sibiul tinereții sale, pe care nu-l va mai părăsi până la sfârșitul vieții. În anii grei ai războiului, Onisifor Ghibu se va număra printre conștiințele progresiste ale neamului, atrăgând, în nenumărate rânduri, atenția factorilor de decizie, prin memorii, asupra prăpastiei spre care era împinsă țara, prin diferitele măsuri de ordin educativ sau propagandistic luate. În 1943, ca urmare a atitudinii sale critice față de felul cum era condus învățământul în timpul regimului Antonescu, lucrarea „*Preliminarii - Privire critică asupra evoluției și directivei învățământului și educației românești de la 1940 și până astăzi*” este interzisă și trimisă la topit.

Înlăturarea lui Ion Antonescu, la 23 August 1944, și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste marchează începutul unei noi epoci în viața țării.

Onisifor Ghibu salută evenimentele de la 23 August. El reușește acum să-și publice lucrarea cenzurată în urmă cu un an, dându-i însă un alt titlu, semnificativ, *„Dictatură și anarhie. Priviri critice asupra evoluției și directivelor învățământului și educației sub regimul Antonescu (1940-1944)”*.

După instaurarea forțată a regimului comunist în România, în martie 1945, Onisifor Ghibu a avut de suferit tot restul vieții, pentru activitatea sa permanent naționalistă, antirevizionistă și antisovietică. A fost de la început „persona non grata”, toată bibliografia lui a fost blocată. Chiar din 1945, în timpul detenției - fără judecată - în lagărul de deținuți politici de la Caracal - a fost primul profesor „epurat” și pensionat forțat din Universitatea clujeană, al cărei principal ctitor a fost în 1919. La Caracal a fost deținut timp de 222 de zile. A fost arestat din nou la 10 decembrie 1956 și condamnat la 2 ani închisoare corecțională pentru că „a întreprins acțiuni împotriva regimului democrat popular al RPR”. A fost eliberat la 13 ianuarie 1958.

Exclus complet din viața publică, a trăit izolat la Sibiu, până la moarte, adică 27 de ani după „epurarea” sa. În tot acest timp, a continuat să scrie, lăsând zeci de mii de pagini de manuscrise, în mare parte memorialistică. N-a încetat nici un moment lupta - întotdeauna argumentată, spre a fi greu condamnabilă - cu oficialitățile comuniste, fiind în fruntea „rezistenței intelectuale” din epocă, cu toată prigoana permanentă desfășurată împotriva sa de organele de represiune ale statului totalitar.

Odată cu relativa liberalizare a regimului, către jumătatea anilor `60 ai secolului trecut, Onisifor Ghibu a devenit tot mai activ în cercetarea și valorificarea unor lucrări pe teme de istorie a culturii românești, cu privire la care a lăsat o bogată arhivă. A continuat să studieze probleme legate de educație, istorie, cultură și politică românească, lăsând pagini inedite despre Gheorghe Lazăr, Picu Pătruț, Gheorghe Dima, Școala Ardeleană, istoria Bisericii românești. A lucrat, de asemenea, la manuscrisul Memoriilor sale, inclusiv cele privind activitatea din anii 1917-1918 din Basarabia și la clasarea imensei arhive personale și a unei biblioteci cu peste 8 000 de titluri. S-a preocupat, în particular, de problemele cultural-educative și politice ale țării, până la încetarea sa din viață, la 31 octombrie 1972, la Sibiu, unde se află și înmormântat în cimitirul din Dumbravă.

După moartea lui Onisifor Ghibu, fiul cel mare al acestuia, Octavian O. Ghibu (născut la Sibiu, la 19 august 1912) și-a asumat ca principală misiune în viață readucerea în conștiința publică a personalității părintelui său, ocupându-se de editarea și reeditarea tuturor lucrărilor apărute după moartea acestuia. A fost o activitate plină de greutate din cauza puternicilor adversari personali ai părintelui său, dintre care unii făceau parte din conducerea partidului. În ciuda tuturor manevrelor ostile, Onisifor Ghibu a fost inclus în Calendarul UNESCO internațional pe anul 1983, la centenarul nașterii sale, ceea ce a asigurat readucerea lui în actualitate, prin numeroase simpozioane, filme, emisiuni radio și TV.

Pe măsura relativei liberalizări a regimului din țară, Octavian O. Ghibu a devenit tot mai activ în legătură cu problema Basarabiei și a relațiilor dintre

românii de pe cele două maluri ale Prutului. Spre sfârșitul anilor `80, trimitea prin diverse posibilități cărți și materiale în Basarabia, care au servit drept bază pentru redresarea spirituală și schimbarea mai hotărâtă a liniei naționale de aici.

Îndată după evenimentele din decembrie 1989 din România, Octavian O. Ghibu a fost printre primii oameni de cultură care s-au deplasat la Chișinău, aducând cu ei lumina iubirii față de frații basarabeni, păstrată vie în suflet pentru mult așteptata oră a întâlnirii. El a adus aici mari donații de carte, având o contribuție esențială la înființarea la Chișinău a Bibliotecii Publice „Onisifor Ghibu”, care, astăzi, a devenit un adevărat centru de cultură și spiritualitate românească, un monument al recunoștinței față de memoria celui care a fost Onisifor Ghibu pentru populația Basarabiei. A fost prezent cu comunicări la mai multe manifestări organizate anual, în ultima decadă a lunii mai, sub genericul *Zilele Ghibu*, de către Biblioteca Publică „Onisifor Ghibu” din Chișinău. Aceasta a devenit în timp cu adevărat un Centru cultural de reîntregire a Neamului. Biblioteca „Onisifor Ghibu” din inima Chișinăului este una din cele mai prestigioase instituții de profil din R.Moldova, iar prin importante realizări obținute poate face concurență sănătoasă surorilor biblioteci din Țară și de peste hotare. În cadrul activităților științifice organizate la Biblioteca „Onisifor Ghibu” s-a remarcat prin contribuții valoroase și Dr. Marian Radu, autorul volumului de față.

Având destinul unui proiect amânat, publicarea lucrării *ONISIFOR GHIBU puncte de vedere asupra activității și gândirii sale pedagogice* reprezintă o datorie împlinită a autorului și – așa cum el însuși arată - „vine să confirme, o dată mai mult și în egală măsură «profeția» și dorința arzătoare a Domnului Octavian Ghibu privind aducerea în atenția domeniului, a generațiilor de cercetători tineri, dar și a publicului larg, a operei Ilustrului Său Părinte. Tezele de doctorat dedicate vieții și activității lui Onisifor Ghibu se înscriu și ele, la loc central, în contextul acestui proces de pioasă restituire”. Figură exemplară și charismatică, totodată, Onisifor Ghibu rămâne peste timp un model de onestitate și verticalitate morală. Lupta sa pentru realizarea unirii, pentru consolidarea statului român unitar și pentru apărarea integrității sale teritoriale a dobândit valoare de model pentru comportamentul patriotic al tuturor generațiilor.

CÂND SPIONII SE DECONSPIRĂ...

Ion Andreiță

...Sigur, sunt mai multe posibilități de deconspirare a unui spion: îl trădează propriul tovarăș de cauză, fugit la dușman; când este prins, în flagrant, ori cu probe edificatoare, de către contraspionajul țării în care este rezident; ori, din cine știe ce socoteli ascunse, este deconspirat chiar de către statul pentru care spionează. Eu, însă, nu am în vedere asemenea cazuri particulare. Am în atenție situația când avem de-a face cu o *deconspirare în masă*, care nu (mai) produce necazuri nimănui. Când faptele de spionaj expuse nu mai fac obiectul unui secret; în general, după ce legi speciale le-au ținut *la secret* mulți ani, poate zeci, și nu mai aduc atingere intereselor naționale. Asemenea spioni și fapte de spionaj sunt prezentate și comentate pe larg, sub multiplele, semnificative fațete, într-o revistă cu totul specială: **Periscop** – publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe. Desigur, revista nu se ocupă numai cu publicarea unor atare subiecte; este o revistă care, aidoma altor surori, se axează pe probleme importante social-politice, culturale, dar, în contextul respectiv, specific, un spațiu preponderent îl ocupă aria de *intelligence*. Temă consemnată chiar pe coperta recentei apariții (nr. 1-2 (69-70) ianuarie-iunie 2025) – *Trimestrial de analize și studii în intelligence*. S-o răsfoim în ritmul și ordinea propuse de către „Sumar”.

După editorialul „Serviciul de Informații Externe” – ale cărui semnale, de-a lungul timpului, au asigurat „fundamentarea deciziilor importante ale statului român și gestionarea, la nivel strategic, a unor provocări de securitate tot mai complexe” – câteva articole, subordonate rubricii „Servicii secrete”, informează despre situații, cazuri, personalități făcute „scăpate” din seifurile unor agenții: „William Joseph Burns, moștenirea unui maestru al discreției” (autori Lavinia Guzu și Ioan C. Popa); „Noul director al CIA, John Ratcliffe” (Alexandru Botez); „Șeful Mossadului, o incursiune captivantă în lumea intelligence-ului israelian” (Lavinia Guzu); „Perfizii trădători ai „Perfidului Albion”, „Cei 5 de la Cambrigde” (Mihai Milca); „Spionaj-contraspionaj” – „Serviciile secrete ruse și americane restabilesc dialogul” (Ghe. Bărbulescu). Doctorul în Istorie Ion Constantin semnează amplul studiu „Problema Basarabiei în preocuparea structurilor informative românești din perioada regimului communist”, când, „pentru prima dată, într-o formă foarte explicită, problema Basarabiei a apărut în discuțiile româno-sovietice, la nivelul ce mai înalt”... În replică, parcă, la capitolul „Cultura de securitate, cultura politică”, doctorul în Sociologie Ioan C. Popa semnează studiul „Spionajul sovietic în România. Racolări din sfera structurilor de conducere ale statului. Cazul guvernatorului Băncii Naționale a României, Vasile Malinschi (1966-1976).

Din capitolul „Analize politico-strategice”, am reținut în mod deosebit articolul semnat de Lavinia Guzu, „Documente declassificate. România anilor '50 în arhivele CIA” – o analiză ce „evidențiază subordonarea totală a politicii interne

și externe românești față de Kremlin, integrarea țării și rolul său ca bază militară avansată în rețeaua strategică sovietică”. Articole substanțiale mai semnează, la aceeași rubrică: Luiza Popa și Mihaela Spătaru, „Lumea se schimbă”; Mihaela Spătaru, „Republica Moldova – la o nouă răspântie istorică”; Ion Constantin, „Lebăda neagră de pe Bosfor”; Ghe. Bărbulescu, „Ungaria văzută din SUA”.

Valoroasa rubrică „Arhiva Periscopului” cuprinde, în pandant, două excepționale texte, coordonate de către Ioan C. Popa: „Conducerea română solicită returnarea tezaurului depozitat la Moscova”, ca urmare a vizitei întreprinse de Nicolae Ceaușescu, proaspăt instalat ca secretar general al partidului, însoțit de Ion Gheorghe Maurer, prin-ministru, alți înalți demnitari, în perioada 3-11 septembrie 1965, avându-i interlocutori pe Leonid Brejnev, Kosâghin, Podgornâi etc. În revistă este publicată întreaga stenogramă a convorbirilor, din care se deduce concluzia: „*Am deschis problema, problema rămâne deschisă*” – I. Gh. Maurer; „*Noi nu putem fi de acord cu felul cum au fost ridicate problemele de către tovarășul Brejnev în legătură cu tezaurul. Problema aceasta va rămâne de rezolvat*” – Nicolae Ceaușescu.

În cercetarea fenomenului „Cloșca cu puii de aur – o istorie fabuloasă”, doctorul în Sociologie Ioan C. Popa cooperează cu Ing. Caliochia Enache (Lungu) - originară din Pietroasele - cosemnatară a studiului. Ideea de la care pornesc cei doi autori este: „Furtul de la începutul acestui an, din Olanda, al unor piese din tezaurul iatoric al României ne determină să revenim asupra a ceea ce s-au numit aventurile tezaurului de la Pietroasa, care ne oferă o serie de învățăminte despre protecția unor asemenea valori, despre responsabilitățile celor delegați să se ocupe de păstrarea în siguranță și, pe deasupra tuturor, despre dragostea nețărmurită cu care fiecare român se identifică necondiționat cu aceste bunuri emblematice pentru istoria națională”. Citez câteva fragmente din valoroasa cercetare: „Istoria fabuloasă a tezaurului de la Pietroasa a intrat în conștiința publică odată cu descoperirea sa întâmplătoare, în anul 1837, în preajma sărbătorii Paștelui, de către doi țărani pietrari (Ion Lemnaru și Stan Avram, ginere și socru) care lucrau într-o carieră de la poalele dealului Istrița la o comandă de piatră pentru noua clădire a seminarului din Buzău”. A urmat un îndelung avatar, cu personaje lacome ori inconștite, hoți, autorități laice și de cult, străine și autohtone, procese și sentințe la Curtea Criminală, care s-a întins pe o lungă și periculoasă perioadă de timp. „Alexandru Odobescu (1834-1895) a efectuat la vremea respectivă o amplă documentare la fața locului, publicând o lucrare de referință: *Tezaurul de la Pietroasa*. (...) A venit apoi Primul Război Mondial la care România participă în tabăra Antantei împotriva Puterilor Centrale începând din august 1916. Pierderile umane și teritoriale suferite în primele luni determină Guvernul și Coroana României să trimită la Moscova întregul tezaur al României de la Banca Națională, precum și numeroase alte valori, între care și *Cloșca cu puii de aur*. (...) Din păcate, aliații nu au dat garanțiile necesare pentru tranzitarea sa ulterioară prin teatrul de război, iar tezaurul a fost confiscat de puterea sovietică”.

De la rubrica „Mozaic cultural” am reținut, cu bucurie, articolul doamnei Luiza Popa, „Românii din Ucraina – *speranțe și dezamăgire*”, „inspirat de un set sosit recent la redacție al revistei *Mesagerul bucovinean*”. Subliniez faptul că m-a bucurat, întrucât n-am prea mai întâlnit abordarea dramaticului subiect în alte publicații, în timp ce subsemnatul se apleacă periodic asupra soartei nedrepte a fraților noștri bucovineni – folosind aceleași mijloace de informare: ziarele „Mesagerul Bucovinean” și „Gazeta de Herța” – în cadrul rubricii săptămânale „Amprenta unui gând”, ce-o țin de vreo zece ani în revista „*Flacăra lui Adrian Păunescu*”. În cazul de față este vorba despre masacrul de la Fântâna Albă, aflată în apropierea noilor granițe (impuse) ale României, de la 1 aprilie 1941, când au fost uciși trei mii de frați ce voiau să treacă în Țară. La aceeași rubrică, Ion Constantin face un amical și pertinent portret colegului de condei Mihai Maxim („Profesorul Mihai Maxim – scriitor și diplomat”) – pe baza volumelor (romane, publicistică, traduceri etc.) publicate de acesta.

Compartimentul „Cuvânt de învățătură” este susținut de articolul „1925-2025: Un veac de existență a Patriarhiei Ortodoxe Române”, de Petru Neghiu și nelipsitul Pr. dr. Mirea Vîrtejan, cu „Lupta cu patimile”, din care citez: „*Trăim într-o lume secularizată, unde păcatele au ajuns la rang de virtute, iar virtuțile au ajuns să fie socotite păcate. (...) Pentru a ne îndepărta de patimile ce ne asupresc, mai întâi trebuie să ne tămăduim mintea prin întipărirea în ea a adevărurilor cele dumnezeiești, potrivit cu înțelegerea dată lor de Sfânta Biserică. (...) Reduta luptei duhovnicești este duhul cel înnoit, iar puterea cea biruitoare care ne duce la izbânda asupra patimilor este harul*”.

...Drum bun spre întâlnirea cu cititorii, **Periscop** a multe știutor!

(*Flacăra lui Adrian Păunescu*, Nr. 31/august 2025)

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

„CATEDRALA MÂNTUIRII NEAMULUI” (Un vis împlinit!)

Pr.dr. Mirea Vîrtejanu

Acum, noi ca români, majoritatea creștini ortodocși, avem această mare bucurie a împlinirii unui mare ideal care a fost așteptat să se înfăptuiască de mai bine de 100 de ani, și care prin angajamentul, dăruirea, coordonarea și purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, am avut această ocazie, unică în viața noastră, de a merge și a ne închina și a da slavă lui Dumnezeu în această construcție măreață care va sta mărturie generațiilor viitoare, că strămoșii lor au fost buni creștini și mari cinstitori ai celor sfinte, oameni care se mândresc că au fost binecuvântați de Dumnezeu să se nască în această religie curată și adevărată, lăsată nouă ca un dar de mare preț, fără de care nu ne putem mântui.

Mulți dintre noi au mers în mai multe țări, și tendința noastră era de a vizita edificiile cele mai importante din acea țară, printre care și catedralele lor. Țara noastră, așa cum am arătat mai sus, fiind majoritar ortodoxă, nu avea în inventarul ei o asemenea construcție unică în lume, *Catedrala Mântuirii Neamului*, un monument - simbol care atestă credința și valorile poporului nostru, de care suntem foarte mândri, întru Domnul!

Catedrala este un loc special unde oamenii vin să se roage, să stea de vorbă cu Dumnezeu, și unde își găsesc pacea și liniștea sufletească. Înaintașii noștri, martirii și eroii neamului nostru care și-au dat viața pentru credința și pământul strămoșesc de-a lungul celor două războaie, și nu numai, aveau în inima lor acest mare dor de a avea o mare catedrală; acum putem spune că au și ei un loc de pomenire veșnic, ca rezultat al jertfirii lor pe câmpul de luptă!

Am o obligație morală de a mărturisi o proorocie a primului meu duhovnic (Pr. Vasile Pătrașcu - mare exorcist - care ne-a prevestit multe întâmplări care s-au împlinit, printre care și evenimentele din anul 1989, cu aproximativ opt luni înainte), trecut la cele veșnice în anul 2006, și care, în urmă cu 40 de ani, la biserică ne spunea că: „*judecata finală se va face la Casa Poporului*”. Noi, cei contemporani sfinției sale, care unii dintre ei trăiesc și în zilele noastre și care pot da mărturie, am înțeles că proorocia sa s-a împlinit pe jumătate, atunci când P.F. Patriarh Daniel a pus piatra de temelie a Catedralei Mântuirii Neamului, chiar în curtea Casei Poporului!

Această dorință de a construi o Catedrală Națională a fost pusă în proiect, imediat după Războiul de Independență din 1877-1878. În anul 1881, după ce România a fost proclamată Regat, Regele Carol I al României a înaintat Camerei Legislative un proiect de lege privind construirea unei Catedrale Creștin-Ortodoxe în București, în anul 1884. După înfăptuirea Marii Uniri din anul 1918 exista o dorință puternică de a construi această catedrală în capitala țării noastre, la București, pentru a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru înfăptuirea României Mari. Această dorință a fost susținută atât de Patriarhul Miron Cristea, care la acea vreme era Mitropolit primat, cât și de Regele Ferdinand.

Începând cu anul 1925, după ce a luat ființă Patriarhia Română, au fost făcute numeroase demersuri pentru a ridica această Catedrală a Mântuirii Neamului. Din cauza izbucnirii celui de-Al Doilea Război Mondial, a crizei economice și, mai apoi, a instaurării regimului comunist, care a durat aproape 45 de ani, acest proiect nu a fost dus la final.

După evenimentele petrecute în anul 1989, P.F. Patriarh Teoctist Arăpașu, din acea vreme, a întreprins alte demersuri de reluare a proiectului mai sus amintit și, care, din cauza unor tergiversări asupra locului unde ar fi trebuit să fie amplasată construcția Catedralei (*aceasta a fost tot cu îngăduința lui Dumnezeu pentru că nu era locul potrivit de a se construi Catedrala*), au amânat începerea lucrărilor cu aproximativ 20 de ani. După ce a fost întronizat ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române la data de 30 septembrie 2007, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a săvârșit slujba de punere a pietrei de temelie a Catedralei Mântuirii Neamului, două luni mai târziu, pe actualul amplasament (chiar în ajunul sărbătorii Sfântului Apostol Andrei). Lucrările de construcție au început la sfârșitul anului 2010 și au continuat până la slujba de Târnosire a Altarului care a fost săvârșită la data de 25 noiembrie 2018, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la Marea Unire din anul 1918, și după aceea până la slujba de Sfințire a picturii Catedralei Naționale care a fost săvârșită de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel,

și de Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, împreună cu un numeros sobor de ierarhi, preoți și diaconi, la data de 26 octombrie 2025, cu prilejul aniversării a 100 de ani de la proclamarea Patriarhiei Române.

Această Sfântă Catedrală este unicat în lume prin picturile bizantine din mozaic, prin mărimea și frumusețea acestora și prin harul Dumnezeiesc pe care-l simți de îndată ce intri în ea! Cuvintele nu sunt de ajuns în a explica starea sufletească, iar superlativul este rămas în urmă; bucuria pe care o avem și o purtăm cu noi zilnic, ne-a schimbat gândirea și obiceiurile în bine, iar pe stradă, în familii, între prieteni, subiectul cel mai des discutat este această sfântă Catedrală. Până și cei mai vehemenți oameni care erau împotriva construcției acesteia și cereau să li se facă spitale (ceea ce au și primit după aceea), acum au început să se bucure!

Domnul nostru Iisus Hristos și Maica Lui să ocrotească poporul român!

Istorie:

** Un nevoitor explica astfel esența smereniei: „Toți oamenii însetează de măreție, iar Dumnezeu ne cere să fim mici. Ca să intrăm pe ușa ce duce în Împărăția cerurilor trebuie să ne așezăm în genunchi”.*

** Odată, niște călugări și câțiva mireni s-au dus la un bătrân vestit și l-au rugat să-i povățuiască, însă bătrânul tăcea. Au stăruit cu întrebările și, în cele din urmă, avă le-a zis așa: „Înainte, când frații întrebau și împlineau tot ce li se spunea, Dumnezeu Însuși le împărțea darul cuvântului, însă acum, când toți nu fac decât să întrebe, fără să împlinească ceea ce aud, Dumnezeu a luat darul cuvântului de la bătrâni. Aceștia nu găsesc ce să mai spună, fiindcă n-are cine să le împlinească spusele. De aceea, astăzi n-am pentru voi nicio povață. Auzind acestea, au spus: „Roagă-te pentru noi, avo...!”*

** Un înțelept l-a întrebat pe ucenicul său: „Care e principala tragedie a omenirii?” „Probabil aceea că omul nu găsește răspunsurile la întrebările sale” - a propus ucenicul. „Nu!” - a răspuns înțeleptul. „Principala tragedie a omenirii este aceea că nu găsește întrebările la care trebuie să caute răspunsuri!”.*

(Apa vieții - 300 de istorioare cu tâlc duhovnicesc)

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI

- 30 septembrie 2025: conducerea Asociației a participat la Adunarea generală a *Forumului structurilor asociative*, organizată pentru alegerea președintelui și prezentarea unui proiect de *Program privind eliminarea discriminărilor din sistemul pensiilor militare de stat*. Documentul este pus la dispoziția membrilor Asociației, la sediul acesteia.
- 1 octombrie: la sediul Asociației a avut loc prezentarea cărții dl. gl. bg. (rtg) Ioan C. Popa, *Destine frânte*, reeditată în 2025 și tipărită de *1 Print Opus 1 SRL*.
- 8 octombrie: întâlnire organizată la Râmnicu Vâlcea pe tema culturii de securitate (acțiune prezentată cu detalii în cuprinsul acestui număr al revistei).
- Depunerea la Judecătoria Sectorului 2 a Statutului Asociației, modificat și completat, precum și componența Consiliului director și a Comisiei de cenzori. Acțiunea a fost finalizată la 26.11.2025.
- 28 octombrie: sărbătorirea membrilor Asociației care au împlinit vârsta de 70, 75, 80, 85, 90 de ani.
- Organizarea de serii pentru tratament balnear (prima serie s-a derulat în luna septembrie 2025).
- Lansarea inițiativei pentru întâlnirea cu membri ai Asociației în vederea preluării unor sugestii și propuneri de îmbunătățire a activității.
- 30 octombrie: participarea la *Te Deum-ul* organizat la Catedrala Națională cu ocazia sfințirii picturii acesteia, precum și celebrării *Zilei clericului militar* (înstituită de Sinodul B.O.R. în ședința de lucru din 1-2 iulie 2025).
- 11 noiembrie: o delegație a Asociației a participat la *Conferința pe teme istorice* organizată de A.N.C.M.R.R. „Alexandru Ioan Cuza” și A.C.M.R.R. din S.R.I.

- 12 noiembrie: membri din Asociație au participat la o nouă întâlnire de prezentare și dezbateri din activitatea de *Intelligence*, susținută de un membru al Biroului executiv.
- 9 decembrie: președintele și membrii grupului de lucru au participat la întâlnirea structurilor asociative din *Acordul – Cadru*.
- 16 decembrie: ședința Consiliului director al Asociației în care a fost dezbătut *Programul de acțiune pentru 2026* și s-au aprobat fondurile financiare pentru trimestrul I 2026.
- 17 decembrie: președintele și un vicepreședinte au participat la *Conferința Națională a A.N.C.M.R.R. „Alexandru Ioan Cuza”* și a Simpozionului dedicat *Centenarului Rezervistului Militar*.

**Secretar general,
Gheorghe Iordache**

Cu prilejul Sărbătorilor de iarnă, Consiliul director al ACMRR-SIE și Colegiul de redacție al revistei Periscop adresează membrilor Asociației, colaboratorilor și cititorilor noștri urări de multă sănătate, viață îndelungată, bucurii și noi împliniri, alături de toți cei dragi..

LA MULȚI ANI, 2026!

